

**T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI**

ÇOCUKLARIN CEZAI SORUMLULUĞU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd.Doç.Dr.Mehmet Onursal CİN

HAZIRLAYAN

Metin EFE
054234001013

KONYA 2008

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
ÇOCUK HAKLARININ ve MAHKEMELERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	2
I-DÜNYA'DA ÇOCUK HAKLARININ ve MAHKEMELERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	2
A-Çocukluğun Tarihsel Gelişimi.....	2
B-Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi.....	4
C-Çocuk Mahkemelerinin Tarihsel Gelişimi.....	5
II- TÜRKİYE'DE ÇOCUK HAKLARI ve MAHKEMELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	7
III-ULUSLARARASI SÖZLEŞME ve BELGELER.....	7
A-Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.....	7
1-Çocuğun Tanımı.....	8
2-Ayrım Gözetmeme.....	9
3-Sözleşmedeki Hakların Yaşama Geçirilmesi.....	11
4-Çocuğun Yaşama,Hayatta Kalma ve Gelişme Hakkı.....	11
5-Kimliğin Korunması.....	12
6-Çocuğun Görüşmelerine Saygı.....	13
7-Çocuğun Görüşlerini İfade Etme Hakkı.....	13
8-Çocuğun Düşünce,Din ve Vicdan Özgürlüğü.....	14
9-Çocuğun Özel Yaşamına Saygı Hakkı.....	14

10-Çocuğun Her Türlü Şiddete Karşı Korunma Hakkı.....	15
11-Özürlü Çocukların Hakları.....	15
12-Çocuğun Sosyal Güvenlikten Yararlanma Hakkı.....	15
13-Çocuğun Eğitim Hakkı.....	15
14-İşkence,Aşağılayıcı Davranış ve Özgürlükten Yoksun Bırakma.....	16
15-Sözleşmedeki Diğer Haklar.....	17
B-Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi.....	18
C-Küçükler için Adalet Sistemine Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları.....	20
D-Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi için Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri.....	22
E-Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Küçüklerin Korunması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Kuralları.....	22
F-Uluslararası Sözleşmelerin Türk Hukuk Sistemi Açısından Değerlendirilmesi.....	23
IV-KARŞILAŞTIRMALI HUKUK.....	24
A-İNGİLTERE.....	24
1-Koşulsuz ve Koşullu Serbest Bırakma.....	26
2-Yazılı Güvenceye Dayanarak Serbest Bırakma, Para Cezaları ve Zararın Karşılanması.....	26
3-Toplum Cezaları.....	27
a-Devam Merkezi Kararları.....	27
b-Denetim Kararları.....	27
c-Gözetim Kararları.....	28
d-Toplum Hizmeti Kararları.....	28
e-Birleşik Kararlar.....	28

f-Sokağa Çıkma Yasağı Kararları.....	29
4-Hapis Cezaları.....	29
B-AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ.....	29
C-ALMANYA.....	30
1-Terbiye Tedbirleri.....	32
a-Direktifler.....	32
b-Terbiye Kaynığı.....	32
c-Sosyal Yardım Yolu ile Terbiye.....	32
2-Disiplin Tedbirleri.....	33
3-Hürriyeti Bağlayıcı Ceza.....	33
D-İTALYA.....	33
E-BELÇİKA.....	34
F-YUNANİSTAN.....	35
G-ROMANYA.....	35
H-ÇİN.....	36
1-Çocuk Eğitim Evleri.....	36
2-İş-Çalışma Okulları.....	36
3-Çalışma Yoluyla Yeniden Eğitim Kurumları.....	37
İKİNCİ BÖLÜM.....	38
ÇOCUKLARIN YARGILANMASI.....	38
I-ÇOCUK MAHKEMELERİ.....	38
A-Mahkeme Sistemleri.....	39
1-Kurul Sistemi.....	40
2-Tek Hakimli Sistem.....	41

3-Ülkemizdeki Çocuk Mahkemeleri Sistemi.....	41
a-Çocuk Mahkemesi.....	42
b-Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi.....	43
B-Hakim ve Savcılarının Nitelikleri.....	44
II-ÇOCUK MAHKEMELERİNİN KURULUŞ AMACI.....	49
III-ÇOCUK MAHKEMELERİNİN GÖREV ALANI.....	51
A-Ceza Yargılaması Açısından.....	51
B-Tedbir Hukuku Açısından.....	53
C-Çocuk Mahkemelerinin Kişi Bakımından Yetkisi.....	55
1-12 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar.....	58
2-12 Yaşını Bitirip 15 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar.....	60
3-15 Yaşını Bitirip 18 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar.....	64
4-Fiili İşlediği Zaman 15 Yaşını Tamamlamamış Sağır ve Dilsiz Çocuklar.....	65
5-Fiili İşlediği Zaman 15 Yaşını Doldurmuş 18 Yaşını Doldurmamış Sağır ve Dilsizler.....	65
6-18 Yaşını Doldurmuş 21 Yaşını Doldurmamış Sağır ve Dilsizler.....	66
7-Özel Korunma İhtiyacı Olan Çocuklar.....	66
IV-YETKİ.....	68
A-Ceza Yargılaması Açısından.....	70
1-12 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar Bakımından.....	70
2-12 Yaşını Bitirip 18 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar Bakımından.....	70
B-Tedbir Hukuku Açısından.....	72
V-SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA USULLERİ.....	72
A-Sadelik İlkesi.....	72

B-Basitlik İlkesi.....	73
C-Çabukluk İlkesi.....	73
D-Gizlilik İlkesi.....	73
E-Yayın Yasağı İlkesi	75
F-Zorunlu Müdafilik İlkesi.....	76
G-Disiplin Hapsi Yasağı İlkesi.....	77
H-Çocuk Haklarının Korunmasına Yönelik Temel İlkeler.....	78
VI-UZLAŞMA.....	78
A-Uzlaşmanın Unsurları.....	84
1-Taraflar.....	84
2-Uzlaşmaya Konu Olabilecek Suçlar.....	85
B-Uzlaşmanın Koşulları.....	86
1-Suçta Sürüklenen Çocuk Failin Suçu Kabullemesi.....	86
2-Suçtan Zarar Gören Mağdur veya Şüphelinin Uzlaşma Teklifini Kabul Etmeli.....	86
3-Suçta Sürüklenen Çocuğun Suçtan Zarar Görenin Zararını Ödemesi ya da Gidermesi.....	87
4-Uzlaşmada Takip Edilecek Usul.....	87
5-Kovuşturma Evresindeki Uzlaşma.....	88
6-Birden Çok Failin Bulunması Halinde Uzlaşmada Takip Edilecek Usul.....	89
7-Birden Fazla Mağdurun veya Suçtan Zarar Görenin Bulunması Halinde Uzlaşmada Takip Edilecek Usul.....	89
8- Kanun Yolları.....	89
C-Uzlaşmanın Ön Ödemeden Farkı.....	90
VII-ŞİKAYETTEN VAZGEÇME.....	90

VIII-TUTUKLAMA.....	91
A-Tutuklamanın Koşulları.....	95
1-12 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar.....	95
2-12 Yaşını Bitirip 15 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar.....	95
3-15 Yaşını Bitirip 18 Yaşını Tamamlamamış Olan Çocuklar.....	96
B-Tutuklama Nedenleri.....	96
C-Soruşturma Aşamasında Çocukların Tutuklanmasına Karar Vermede	
Görevli Mahkeme.....	98
IX- ADLİ KONTROL.....	99
A-Adli Kontrolün Şartları.....	99
B-Adli Kontrolün Getirdiği Yükümlülükler.....	100
C-Adli Kontrol Kararını Verebilecek Merciler.....	101
D-Adli Kontrol Kararının Kaldırılması veya Değiştirilmesi.....	102
X-ÖNÖDEME.....	102
A-12 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar.....	104
B-12 Yaşını Bitirip 15 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar.....	104
C-15 Yaşını Bitirip 18 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar.....	104
XI-ÇOCUK MAHKEMELERİ İLE GENEL MAHKEMELER	
ARASINDAKİ FARKLAR.....	104
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	107
ÇOCUK MAHKEMELERİ TARAFINDAN VERİLEN TEDBİR VE	
CEZALAR.....	107
I-CEZA VE TEDBİR UYGULANMASINDAN ÖNCE YAPILACAK	
İNCELEMELER.....	107
A-Fiili İşlediği Sırada Oniki Yaşını Doldurmuş Olup da Onbeş Yaşını	
Doldurmamış Olanların İşlediği Fiilin Hukuki Anlam ve Sonuçlarını	

Algılayamaması veya Davranışlarını Yönlendirme Yeteneğinin Yeterince Gelişmemiş Olması Durumunun İncelenmesi.....	107
B- Sosyal İnceleme.....	107
1-SİR'in Hazırlanma Süreci.....	109
2-SİR'in İçeriğinin Oluşturulması.....	109
a-Bilgi Toplama.....	110
b-Değerlendirme.....	111
c-Müdahale.....	111
3-SİR Formatı.....	112
a-Başlığı.....	112
b-Kimlik Bilgileri.....	112
c-Kullanılan Kaynaklar ve Bilgi Toplama Yolları.....	112
d-Değerlendirme.....	112
i-Suçla İlişkin Bilgiler.....	112
ii-Bireysel Özelliklere İlişkin Bilgiler.....	113
iii-Çevre (Toplumsal Yapı-Kültür) ve Aileye İlişkin Bilgiler.....	113
iv-Okul, İş, Akran Grubu ve Boş Zamanları Değerlendirmeye İlişkin Bilgiler.....	113
v-Suçun Ortaya Çıkışı ve Suçun Denetlenmesine İlişkin Sonuç-Değerlendirme	114
4-Müdahale.....	114
a-Değişme Sürecinde Sistem-Düzy-Düzy-Rol Bağlamında Mahkemeye Sunulan Somut Öneri.....	114
b-Değişme Sürecindeki Çalışmaların Amacı, Süresi, Yeri ve Zamanı.....	114
c-Varsa Uygulamaların Değerlendirilmesi.....	114

5-SİR'in Biçimi.....	115
II-ÇOCUK MAHKEMELERİ TARAFINDAN VERİLEN KARARLAR.....	119
A-Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler.....	119
1-Genel Olarak.....	119
2-Tedbirlerin Niteliği ve Amacı.....	120
3-Tedbirlerin Kimler Hakkında Uygulanacağı.....	122
4-Tedbir Kararını Vermeye Yetkili ve Görevli Mahkeme.....	123
5-Tedbirlerin Süresi.....	124
6-Tedbir Kararlarında Usul.....	124
7-Tedbirlerin Değiştirilmesi veya Ortadan Kaldırılması.....	125
8-Tedbir Çeşitleri.....	126
a-Danışmanlık Tedbiri.....	126
b-Eğitim Tedbiri.....	126
c-Bakım Tedbiri.....	127
d-Sağlık Tedbiri.....	127
e-Barınma Tedbiri.....	128
f-Veliye, Vasiye, Bakıp Gözetmeyi Üzerine Alan Güvenli Birine veya Koruyucu Aile Yanına Teslim Tedbiri.....	128
g-Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kimlere Uygulanacak.....	129
B-Hürriyeti Bağlayıcı ve Adli Para Cezaları.....	129
1-12 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar.....	129
2-12 Yaşını Bitirip 15 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar.....	129
3-15 Yaşını Bitirip 18 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar.....	131

C-Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar Yerine Hükmedilen Ceza ve Tedbirler.....	131
1-Adli Para Cezası.....	133
2-Aynen İade, Eski Hale Getirme veya Tazmin.....	134
3-En Az İki Yıl Süreyle Bir Eğitim Kurumuna Devam Etme Tedbiri.....	135
4-Mahkum Olunan Cezanın Yarısından Bir Katına Kadar Süreyle Belirli Bir Yerlere Gitmekten, Belirli Etkinlikleri Yapmaktan Yasaklanma Tedbiri	135
5-Mahkum Olunan Cezanın Yarısından Bir Katına Kadar Süreyle Belli Bir Meslek ve Sanatı Yapmaktan Yasaklanma ve İlgili Ehliyet ve Ruhsat Belgelerinin Geri Alınması Tedbiri.....	135
6-Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar Yerine Hükmedilen Ceza ve Tedbirlere Muhalefet Edilmesi Durumunda Yapılacak İşlemler.....	135
D-Denetim.....	136
1-Tanımı ve Amacı.....	136
2-Denetim Altına Alma Kararı Verilebilen Durumlar.....	137
a-Çocuk Hakimi Tarafından Yargılama Öncesinde Verilen Denetim Kararı.....	137
b-Çocuk Mahkemeleri Tarafından Yargılama Sırasında ve Sonrasında Verilen Denetim Kararı.....	137
3-Denetim Görevlisinin Görevleri.....	138
4-Denetim Süreleri.....	138
a-Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerde.....	138
b-Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması.....	139
c-Hürriyeti Bağlayıcı Cezanın Ertelenmesi.....	140
5-Denetim Planı ve Raporu.....	141
6-Denetimin Sona Ermesi.....	142

III-ÇOCUK CEZA YARGILAMASI SİSTEMİNİ TAMAMLAYAN KURUMLAR.....	142
A-Erteleme.....	142
1-Mahkum Olunan Suça İlişkin Koşullar.....	145
2-Önceki Mahkumiyete İlişkin Koşullar.....	146
3-Pişmanlık.....	146
4-Koşullu Erteleme.....	146
5-Denetim Altına Alma.....	147
B-Ertelenen Cezanın İnfazı.....	149
C-Denetim Süresince Yükümlülüklerine Uyma.....	149
D-Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi.....	149
1-Koşulları.....	156
a-Objektif Koşul: Suç Bakımından.....	156
b-Subjektif Koşul: Şüpheli Bakımından.....	156
2-Kararı Verecek Makam.....	156
3-Erteleme Süresi.....	156
4-Değerlendirme.....	156
5-Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Halinde Yapılacak İşlemler....	157
E-Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması.....	159
1-KOŞULLARI.....	162
a-Objektif Koşullar.....	162
b-Subjektif Koşullar.....	163
2-UYGULANMASI.....	163
3-SONUÇLARI.....	164
F-Koşullu Salıverme.....	165

1-Koşullu Salıvermeden Yararlanmanın Şartları.....	165
2-Koşullu Salıverilme Kararının Geri Alınması.....	166
SONUÇ.....	167
BİBLİYOGRAFYA.....	176

KISALTMALAR

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AY	:Anayasa
BM	:Birleşmiş Milletler
C	:Cumhuriyet
CD	:Ceza Dairesi
CMUK	:Ceza Muhakemesi Usul Kanunu
ÇHD	:Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇKK	:Çocuk Koruma Kanunu
ÇMK	:Çocuk Mahkemeleri Kanunu
D	:Değişik
E	:Esas
f	:Fıkra
GR	:Gözetim Raporu
HPD	:Hukuki Perspektifler Dergisi
JGG	:Federal Almanya 04.08.1953 tarihli Genç Mahkemeleri Kanunu
İÜ	:İstanbul Üniversitesi
İÜHFM	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K	:Karar
m	:Madde
RG	:Resmi Gazete
s	:Sayfa
SİR	:Sosyal inceleme raporu
TC	:Türkiye Cumhuriyeti

TCK	:Türk Ceza Kanunu
TMK	:Türk Medeni Kanunu
vb	:Ve benzeri
YCGK	:Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YCK	:Yeni Ceza İnfaz Kanunu
YTCK	:Yeni Türk Ceza Kanunu

GİRİŞ

İnsan sosyal bir varlıktır. Bu nedenle yaşamını tek başına sürdüremez. Devamlı olarak diğer insanlarla etkileşim içerisinde. Bu etkileşim ve bir arada yaşama, toplumsal yaşamı meydana getirmekte ve bir takım kuralları zorunlu kılmaktadır.

Suç ve ceza açısından topluma bakılacak olursa, insan her ne kadar sosyal bir varlık olsa da zamana zaman toplumsal kurallardan sapmaktadır. Bu sapma eyleminin tanımı da suçtur. Suç işleyen bir insan toplumla çatışma haline girer ve kendisini yaşadığı toplumdan soyutlar. Toplum da suç işleyen kişiye kaybedilen güven nedeni ile kişiyi kendisinden dışlar. Buna karşılık kanun koyucu öncelikle hukuki anlamda topluma zarar veren eylemleri tanımlar ve bunlar için öngörülen cezaları belirler. Cezanın infazı ise genel olarak, kişiyi toplumdan tecrit ederek belirli bir süre ceza infaz kurumunda tutmaktadır. Buradaki amaç genel ve özel önlemeyi sağlamak ve başkaları için de suç işlenmesi halinde uygulanan ceza ile caydırıcılığı sağlamaktır. Ancak suç işleyip de ceza infaz kurumuna giren insanların bu tip ceza infaz rejiminden geçtikten sonra topluma döndükleri zaman tekrar suç işlemeleri toplumdan ayrı bir şekilde yaşamaları, toplumda kendisini bunlardan ayrı tutması cezanın etkinliğinin ve amacının sorgulanmasına neden olmuştur. Özellikle suça sürüklenen çocuklar açısından cezanın çektirilmesi olmayıp, topluma kazandırılması düşüncesinin ön plana çıkması gerekmektedir. Ceza infaz kurumuna giren suça sürüklenen çocukların üretken, çalışkan, kanunlara ve nizamla saygılı, sosyal bilince sahip bir birey olmaları, meslek ve sanat edinmelerine yönelik eğitim ve çalışma programları yoğun bir şekilde hayata geçirilmeye çalışılmalıdır.

Bu çalışmanın konusu olan Çocukların Cezai Sorumluluğu ile ilgili tez çalışmamızın birinci bölümde çocukluğun tarihsel gelişimi, çocuk haklarının ve mahkemelerinin tarihsel gelişimi, uluslararası sözleşme ve belgeler ve karşılaştırmalı hukuk ele alınmıştır. İkinci bölümde ise çocukların yargılanması, çocuk mahkemeleri, sistemleri, kuruluş amacı, görev alanı, yetki, soruşturma ve kovuşturma usulleri, uzlaşma, şikayetten vazgeçme, tutuklama, adli kontrol, ön ödeme ve çocuk mahkemeleri ile genel mahkemeler arasındaki farklar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise çocuk mahkemeleri tarafından verilen tedbir ve cezalar, öncesinde yapılacak incelemeler, verilen kararlar, çocuk ceza yargılaması sistemini tamamlayan kurumlar ele alınmıştır. Bu incelemeler sırasında konuyla ilgili YTCK ve ÇKK'nın uygulanmasıyla ilgili verilmiş Yargıtay kararlarından da faydalanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK HAKLARININ ve MAHKEMELERİNİN

TARİHSEL GELİŞİMİ

I-DÜNYA'DA ÇOCUK HAKLARININ ve MAHKEMELERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

A-Çocukluğun Tarihsel Gelişimi

Çocukluk yaşam zincirinin doğal ve değişmez halkalarından biridir. Ancak çocukluk, bebekliğin tersine doğal bir gerçeklik değil, sosyo-kültürel bir kavramdır. Bu nedenle de öteki toplumsal kavramlar gibi norm ve değerlere göre göreceli olarak belirlenir. Hem çocukluk yaşantısı, hem de çocukluk kavramı yüzyıllar boyunca değişim göstermiştir. Eski toplumlarda insanlar, çocukluğu yaşamın farklı bir dönemi olarak görmüyor, ilk on sekiz yılın belirleyici olduğunu ve daha sonraki gelişimin ve işleyişin temelini oluşturduğunu düşünmüyorlardı. Antik dönemde çocuklarla ilgili tutumlara yönelik fazla bilgi bulunmamaktadır. Örneğin eski Yunanlılar özel bir yaş kategorisi olarak çocukluğa oldukça az ilgi göstermişlerdir. Çocuk ve genç için kullandıkları terimler o kadar belirsizdir ki, bebeklik ile yaşlılık arasında kalan hemen her çağı içermektedir. Modern anlamda çocuk ve çocukluk terimlerine ortaçağda da rastlanmamaktadır. Fransız nüfus bilimcisi ve sosyal tarihçisi Aries "Eski Devirlerde Çocuk ve Aile Yaşantısı" adlı kitabında çocukluğun değişmez bir olgu olduğu konusundaki geleneksel varsayımları eleştirmekte ve Ortaçağ Batı toplumlarında modern anlamda bir çocukluk kavramının bulunmadığını ileri sürmektedir. Aries'e göre çocukluk terimi o dönemde bağımlılık terimi ile eşanlamlıdır. Bu nedenle de çocukluk, onun bu bağımlılıktan kurtulmasıyla yaklaşık 5-7 yaşlarında sona ermektedir. Başka bir anlatımla, çocuk anasının ya da babasının sürekli gözetimi olmaksızın yaşayabilecek hâle gelir gelmez yetişkin toplumuna katılmaktadır. Aries, onuncu yüzyılda sanatçıların çocuğu minyatür bir yetişkin olarak görüntülediklerini belirtmekte, çocukluk konusundaki bu bilgisizlikten 19. yüzyıldaki çocuk merkezli aileye nasıl gelindiğini izleyebilmek için sanatta, dilde, edebiyatta, giysilerde, oyunlarda, okulda çocuk kavramının yansımalarına ilişkin ayrıntılı tarihsel örnekler vermektedir. Anılan yazara göre, çocukluğun keşfi süreci 13. yüzyılda başlamış, bunun yansımaları 15-16. yüzyıl sanat tarihinde görülebilmektedir. Örneğin, 12. yüzyılda sanatçılar çocuk tasvirinde yetişkin bir adam imajı yaratmakta, bu resim çocuğa benzemekle birlikte

çocuk değildir. 13. yüzyıl sanatında çocuğa benzer şekiller belirlemeye başlamışsa da, bunlar gerçek değil melekler gibi dini içerikli figürlerdir. 15. ve 16. yüzyıllara gelindiğinde Meryem'in kollarındaki küçük İsa gibi anne-çocuk ilişkisini tasvir eden resimlerde modern çocuk kavramına benzer şekiller yer almaktadır. Ortaçağ topluluk resimlerinin bir çoğunda, geleneksel bir festivalde kadınların rollerini yaparken boyunlarına sarılmış ya da şövalyelerin uşağı olarak ya da çırak kıyafetinde çocuklara rastlanmaktadır. Onyedinci yüzyılın başlarından itibaren, çocuklar kendilerine özgü giysilere, oyunlara, öykülere, müziğe ve resimlere sahip olmaya başladılar. Böylece onlar yetişkin etkinliklerinden uzak tutuldular ve yetişkinlerle çocukların dünyası birbirinden ayrıldı. Bütün bunlar yüksek sınıfa mensup varlıklı ailelerde görülmekteydi. Yoksul sınıf çocuklarında gerek giysi ve oyun gerek çalışma ve yetişkinlerin dünyasını paylaşma bakımından eski yaşam biçimi sürmekteydi. Örneğin Victoria dönemi Londra'sında ya da Paris'te işçi sınıfı çocuklarını tasvir eden resimler, çocukları hâlâ yetişkinler gibi, çoğu zaman ana-babalarının eski ve yırtık giysileriyle göstermektedir. Bu dönemde çocukların içki, kumar ve cinsel taşkınlık gibi yetişkin yaşamının bütün yönlerine katıldıkları belirtilmektedir. Zenginlik yayılınca işçi sınıfı da kitlesel eğitimden yararlanmış, çocuklar yetişkinlerden ayrı bir dünyaya sahip olmaya başlamışlardı. Aries, Ortaçağ Batı toplumlarında çocukluk kavramının olmadığını söylemenin, çocukların ihmal edildiği ya da sevilmediği anlamına gelmediğini de belirtmektedir. Ona göre, çocukluk kavramını çocuk sevgisiyle karıştırmamak gerekir. Çocukluk kavramı, daha çok çocukların kendine has özellikleri bulunduğu, bu özelliklerin onu yetişkinden ayırdığı yolundaki bilinç ile ilgilidir. İşte Ortaçağ toplumlarında eksik olan bu bilinçtir. Rönesans'la birlikte kültürel ve düşünsel ortamda başlayan değişim 19. yüzyılda da sürmüş ve çocukların diğer yetişkinlerden farklı bir sınıf olduğu anlayışı iyice pekişmiştir. Bu değişimde, ekonominin tarımdan sanayiye kayması, orta sınıfın gelişmesi, ailenin yapısının ve rolünün değişmesi, çocuk ölümlerinin azalması, boş zamanların artması, ana-baba-çocuk ilişkisinde duygusal bağın önem kazanması gibi etkenlerin de rolü olmuştur. Aydınlanma çağı filozofları, çocukluk anlayışı ve çocuk eğitimi konusunda yeni görüşler ileri sürmüşlerdir. Böylece, kendine özgü ve gittikçe gelişen bir çocukluk anlayışı ortaya çıkmıştır. Gelişen bu anlayış doğrultusunda çocuklar göçlerin, sanayileşmenin, şehirleşmenin olumsuz etkilerinden korunmaya çalışılmış, sağlık ve refahlarıyla ilgili önlemler alınmıştır. 20. yüzyılda ise çocuk, toplumun geleceğini belirleyen en önemli insan kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzyıl aynı zamanda, filozofların, eğitimcilerin, psikologların ve hukukçuların çocukları incelemeleri, onların gelişimleri ve hakları konusunda fikirler ileri sürmeleri dolayısıyla "çocuk yüzyılı" olarak da adlandırılmıştır.

Görülüyor ki, çocukluk bilincinin bulunmadığı bir çağdan hukuksal, toplumsal ve eğitsel kurumlar çerçevesinde korunan bir çocukluk kavramına geçiş yaklaşık dörtüzyıl sürmüştür¹.

B-Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi

Çocuk Haklarının eğitim içerikli esasları ilk olarak 15. yüzyılın sonlarına doğru İspanyol düşünür Vives tarafından ortaya atılmıştır. 20. yüzyılın başlarında sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan gelişmeler, özellikle çocuk suçlarının artmasına sebep olmuştur. Bu durum da resmi ve sivil toplum kuruluşlarını çocukların korunması konusunda araştırmalara yönlendirmiştir.

Bu konuyla ilgili ilk somut adım 1894 yılında Jules Le Juene tarafından Milletlerarası Çocukların Korunması Teşkilatının kurulması yönündeki teklif ile olmuş, Avrupa Delegatesi Paris'te 1911 yılında konuyla ilgili özel bir toplantı yapmışlardır². Bu tarihten önce 1910 yılında Washington'da toplanan Uluslararası Tenfiz Komitesinde, “genç suçlular, yetişkinlerin tabi bulunduğu usulü muhakemeye tabi olacak mıdır? Eğer bu sorunun cevabı evet ise, bu konuda öngörülmesi gereken usulü düzenlemeler neler olmalıdır?” konuları üzerinde tartışılmış, ancak olumlu bir netice elde edilmeden toplantı sona ermiştir³.

Çocukların koruma altına alınmasına yönelik çalışmalara uluslararası düzeyde ilk olarak 1913 yılında Belçika Adalet Bakanı Kont Carton de Wiart'ın girişimleri neticesinde birçok devlet ve çocukları koruma delegelerinin katılımıyla 1. Uluslararası Brüksel Kongresi ile başlanmıştır. Bu kongrede, çocuk mahkemelerinin yetkileri ve gençlerin nezaret altında bulundurulmaları, çocuk ölümleri, alkolün çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri gibi birçok konuda fikir alışverişinde bulunulmuş ve çocukları korumak amacıyla “Milletlerarası Çocukların Korunması Bürosu” adıyla bir merkez kurulması kararlaştırılmıştır. 1920 yılında, savaştan zarar gören çocukların zorunlu ihtiyaçlarını gidermek, geniş çapta ve devamlı olarak çocukları korumak amacıyla Milletlerarası Çocuklara Yardım Teşkilatı kurulmuştur⁴. Bu kuruluş söz konusu amacı gerçekleştirebilmek için 1923 yılında Çocuk Hakları Beyannamesini (Cenevre Bildirisi) yayınlamıştır⁵.

---

¹ AKYÜZ,Emine,“Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı”,Milli Eğitim Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001,Sayı:151,s.1-2

² İNAN, Ali Naim, “Medeni Hukukta Velayet, Vesayet ve Kayımlık”, İstanbul Barosu Dergisi,C.69, Sayı 1-2-3, İstanbul, 1995,s.95

³ ŞENSOY,Naci,Çocuk Suçluluğu ve Küçüklük,Çocuk Mahkemeleri ve İnfaz Müesseseleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Matbaası ,Cilt.15,İstanbul 1949, s.162

⁴ İNAN,s.96

⁵ İNAN,s.97

28.06.1919 yılında Versailles Barış Antlaşması imza edilmesi ve savaşın sona ermesinden sonra çocukların korunması sorunlarını milletlerarası bir kongrede tartışmak için Belçika'da İkinci Brüksel Kongresi yapılmış ve 1921 yılında kongre sonucunda "Milletlerarası Çocukları Koruma Birliği" kurulmuştur⁶.

Bütün bu çalışmalar üzerine Milletler Cemiyeti Meclisi 24 Mart 1924 tarihinde çocukların korunması sorununu incelemek üzere bir komisyon kurarak Milletlerarası Çocukları Koruma Birliğinin görevlerinin Milletler Cemiyetinin faaliyetlerinden olduğunu kabul etmiştir. 1924 yılında Milletler Cemiyeti ile birleştirilen Milletlerarası Çocukları Koruma Birliğinin amacının, tüzüğün 2. maddesinde belirtildiği şekilde, muhtaç çocuklara yardım etmek ve onların bedeni, fikri ve ruhi gelişimlerini hızlandırmak şeklinde olduğu belirtilmiştir⁷.

Dünyada barışın sağlanması için sadece silahların susmasının yeterli olmayıp, bir arada yaşamak zorunda bulunan insanların yaşadıkları toplum nimetlerinden eşit olarak yararlanabilmelerinin de gerektiğinin anlaşılması ile Milletler Cemiyeti bünyesinde bulunan ülkelere barış ve yaşam dolu bir dizi standartlar öngörmüş, bunların sonucu olarak, 26.09.1924 tarihinde Cemiyetin Genel Kurulunda, Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi kabul edilmiştir. Bildirgede çocukların yaşatılması, geliştirilmesi, korunması ve eğitilmesi yönünde dört madde bulunmaktadır. Bildirgeye ilk imza koyan devletlerden birisi Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. II. Dünya Savaşının patlak vermesi ve bütün bu olaylara bağlı olarak Milletler Cemiyeti'nin de hükmünü yitirmesi ile bildirgenin bir önemi kalmamıştır⁸.

C-Çocuk Mahkemelerinin Tarihsel Gelişimi

Dünyanın ilk çocuk mahkemesi, Amerika'nın İllinois eyaletinde, 1899 yılında kuruldu. Bunun amacı, cezanın ne olacağına karar vermektense çok, çocuk ve toplum için neyin iyi olduğuna karar vermektir. Duruşmalar çocukları damgalamaktan korumak üzere, kapalı salonlarda yapılacaktır. Çocuk mahkemesi, "suç işleme öncesindeki çocuklar" (suç işlemeye yatkın çocuklar) hakkında, önleyici tedbirler alabilirlerdi ve süresi belirlenmemiş hapis cezası içeren mahkumiyet kararı verebilirdi. Böylelikle her çocuğun kendisi, kendi hızına göre ıslah olabilirdi. Kurumlardan serbest bırakılmalarından sonra, çocuklara yol göstermek ve idare

⁶ ŞİMŞEK,Emir Erdem,Çocuk Suçlarının Yargılanması ve Alınacak Güvenlik Tedbirleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi,2004,s.2

⁷ ONURSAL,Betül,"Çocuk Yargılamasında Uluslararası Boyut",Çocuk Hukuku ve Çocuk Yargılaması Hukuku Semineri, İstanbul Barosu Dergisi,İstanbul,1995,Cilt:69,Sayı:1-2-3,s.105

⁸ MÜFTÜOĞLU,Gülün,"Çocuk Haklarına Dair Sözleşme",Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 10.Yılı Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu",Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları,No:441,İstanbul,1993,s.344

etmek üzere bir gözetim sistemi de kuruldu. 1924'ten itibaren çocuklar için özel mahkemeler, iki eyalet hariç bütün ABD'ye yayılmıştı⁹.

1960'larda ABD'de çocuk mahkemeleri yargıçlarına verilen "sınırsız takdir yetkisi" ve adli keyfi hareket tehlikesi hakkında şüpheler ifade edilmeye başlandı. Re Gault davasında 1967'de ABD Temyiz Mahkemesi, çocukların danışma hakkı, suçlamalardan haberdar olma hakkı, kendi aleyhinde tanıklık yapmaya karşı korunma hakkı, tanıklarla yüzleşme hakkı ve takibatın yazılı kopyasını alma hakkı gibi bazı temel anayasal korumalardan faydalanma hakkı olduğunu kabul etmiştir¹⁰.

ABD eyaletlerinin çoğu halkın baskısının bir sonucu olarak, "çocuk suçlarını sıkı kontrol etmek" amacıyla, 1980'lerden beri, ağır suçlarla suçlanan 16 yaşın altındaki gençlerin, yetişkinler gibi yargılanmasına izin vererek çocuk mahkemeleri sisteminin büyük bir kısmını ayırmışlardır¹¹.

ABD'den esinlenen Avrupa'da ise ilk çocuk mahkemesi 1904 yılında İngiltere'de Birmingham'da kurulmuş, 1947 tarihli Küçük Suçlular Kanunu ile çocuklar ile yetişkinler arasında kanunu önündeki gerek cezai sorumluluk gerekse hükmolunan cezalar bakımından mevcut olan eşitlik kaldırılmıştır. Atılan bu ilk adımın ardından, 1908 yılında İngiltere ve Galler'de, 8-15 yaş arasındaki tüm çocuklara yönelik olarak çocuk mahkemelerinin kurulmasını sağlayan 1908 tarihli Çocuk Kanunu'na göre, çocuk tabiri 14 yaşından küçük olanları, genç tabiri ise 14-17 yaş arasındakileri ifade etmektedir¹².

1908 yılında İngiltere'de çıkartılan Çocuklar Kanunu ile birlikte 16 yaşından küçük çocukların özel bir biçimde yargılanacağı, duruşmaların diğer mahkemelerin bulunduğu binadan ayrı binada olacağı, eğer diğer mahkemeler ile aynı yerde ise ayrı odada ve yetişkin davalarının görüldüğü saatten ayrı bir saatte yapılacağı kabul edilmiş, duruşmaların gizli olacağı, mahkemenin bir başkan ve olanak olduğu takdirde biri kadın olmak üzere iki üyeden oluşacağı öngörülmüştü¹³.

---

⁹ Çocuk Ceza Adalet Sistemi,Unicef Türkiye Temsilciliğinin Çocuk Ceza Adalet Sistemini iyileştirme çalışmaları dahilinde İngilizce'den Türkçe'ye çevrilip bastırılan Innocenti Digest, s.10

¹⁰ Çocuk Ceza Adalet Sistemi,s.9

¹¹ Çocuk Ceza Adalet Sistemi,s.9

¹² ŞENSOY,s.147

¹³ EREM,Faruk,Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümleri,Seçkin Kitabevi,12.Baskı, Ankara,1984,Cilt:I-II, s.4

II-TÜRKİYE’DE ÇOCUK HAKLARI ve MAHKEMELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türk hukukunda, çocukla ilgili resmi çalışmalara 19. yüzyılda başlanmış, çocuk mahkemeleri düşüncesi ilk kez 1916 yılında Necmettin Sadak tarafından “Muallim” dergisinde dile getirilmiştir¹⁴. Osmanlı İmparatorluğu döneminde küçüklerin cezai sorumluluğu, İslam dininin esasları doğrultusunda baliğ olmak kıstasına bağlanmıştır. Buna göre baliğ olmayan küçüğün ceza sorumluluğu yoktur. Bu uygulama 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu’ndan esinlenerek hazırlanan 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu’nun kabulüne kadar aynen devam etmiştir¹⁵.

1858 tarihli Ceza Kanunu, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu 13.01.1926 tarihinde yürürlüğe girinceye kadar uygulanmıştır. 765 sayılı TCK’da, 11 yaşını doldurmamış çocukların herhangi bir cezai sorumluluklarının olmadığı, 11 ile 15 yaşları arasındaki çocuklarla, 15 ile 18 yaşları arasındaki çocuklar hakkında indirilmiş ceza sisteminin uygulanacağı öngörülmüştür. 765 sayılı TCK, 5237 sayılı YTCK’nın yürürlüğe girdiği 01.06.2005 tarihinde kadar uygulanmaya devam etmiştir.

III-ULUSLARARASI SÖZLEŞME ve BELGELER

A-Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Çocukların “Magna Cartası¹⁶” olarak kabul edilen sözleşme, Uluslararası Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi’nde yer alan, “BM’nin çocukların özel ilgi ve yardıma ihtiyaç olduğu” ibaresini göz önünde bulundurarak, çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortam oluşturan ailenin, toplum içinde gereken sorumlulukları yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesi zorunluluğu dikkate alınarak taraf devletlerce hazırlanmıştır. Sözleşme Bakanlar Kurulu tarafından 09.12.1995 tarihinde onaylanmış, 27.01.1995 tarihinde RG’de yayınlanarak iç hukukumuzda yürürlüğe girmiştir¹⁷. Ancak sözleşmenin 17, 29 ve 30 uncu maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması

---

¹⁴ BALO, Yusuf Solmaz, Teori ve Uygulamada Çocuk Ceza Hukuku, Adalet Yayınevi, Kasım 2005, s.30

¹⁵ ŞENSOY, s.89

¹⁶ ASMA, Türkay, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Türk Çocuk Hukuku, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Günleri, Hakimevi, İstanbul, 1995, s.345

¹⁷ EVİK, Ali Hakan, Çocuk Suçluların Yargılanması ve Yaptırımlarının Uygulanması Rejimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bölümü, s.57

hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutarak bu maddelere çekince koyulmuştur¹⁸.

Sözleşme, çocuk haklarının uluslararası kanun gücünü kazanmasını sağlayan ilk belge olması, çocuk haklarını tek bir metinde toparlayarak bağımsız bir çocuk hukukunun temelini atması, çocuklara yönelik hakların en iyi biçimde değerlendirilmesi ve tüm dünyada yaşayan çocukların taşıdıkları temel değerlerin ve sahip oldukları hakların (yaşama, korunma ve gelişme gibi) tanınıp güvence altına alınması yönünde çok özel bir öneme sahip bulunmaktadır¹⁹.

1-Çocuğun Tanımı

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme' nin 1.maddesi, sözleşme amaçları açısından çocuğu, 18 yaşından küçük insan olarak tanımlamaktadır²⁰. Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır. Bu ifade çocukluğun başlangıcını açık bırakmaktadır. Çocukluğun başlangıç anı doğum mudur, rahme düşme anı mıdır, yoksa ikisinin arasındaki bir zaman mıdır? Sözleşme kürtaj ve ilgili konulara ilişkin bir düzenleme yapmış olsaydı evrensel bir onaya ulaşması tehlikeye düşerdi. Sonuçta, Sözleşmenin amaçları açısından, belirli bir devletin yasaları uyarınca çocukluktan çıkış daha önceki yaşlarda gerçekleşmiş sayılmadığı sürece, çocukluk dönemi onsekizinci yaş günü ile birlikte sona ermektedir ve çocuk reşit olmaktadır. Dolayısıyla Sözleşme, kendi amaçları açısından çocukluk döneminin sona ermesini tanımlarken daha belirleyicidir ama bu hususta katı değildir. Ancak bu ifade hiçbir biçimde genel bir kaçış hükmü olarak yorumlanmamalı, sözleşmenin ilkelerine ve hükümlerine aykırı olabilecek yaş belirlemelerinin yolunu açmamalıdır. İnsan Hakları Komitesi, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi' nde yer alan ve çocukların korunması ile ilgili bir hükmü konu alan genel yorumunda, çocuğun korunması gereken yaş sınırının "makul olmayan ölçülerde düşük tutulmaması" gerektiğini belirtmekte ve çocuğun herhangi bir ülkede geçerli yasalar gereği daha önce reşit sayılmasının, taraf devletleri 18 yaşından küçük çocukla

---

¹⁸ ANKAY,Aydın,Çocuk Hukuku,Turhan Kitabevi,Ankara, 1999, s.208

¹⁹ MÜFTÜOĞLU,s.345

²⁰ Yargıtay 7. Ceza Dairesi 2003/10073 esas,2004/11328 karar,27.09.2004 tarihli kararında;"2253 sayılı Yasanın 6. maddesinde getirilen düzenleme, Anayasa 'nın 90. maddesi gereği Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ile birlikte değerlendirilmelidir. Bu nedenle 15-18 yaş grubuna dahil olan sanıkların yargılaması da 2253 sayılı Yasa hükümlerine tabii olmalıdır."şeklinde karar vermiştir.

karşı yerine getirmeleri gereken yükümlülüklerden kaçmalarını hiçbir biçimde sağlamayacağını vurgulamaktadır²¹.

5237 sayılı TCK' nın 6/2 maddesi ile Birleşmiş Milletler Sözleşmesi hükümleri göz önünde bulundurularak çocuk deyiminden henüz onsekiz yaşını doldurmamış olan kişilerin anlaşılması gerektiğine dair bir tanıma yer verilmiştir²².

Türk hukuk sisteminde çocukluğun başlangıcı, kişiliğin kazanılmasına-kazanılmış sayılmasına bağlanmıştır. Türk Medeni Kanunu' nun 28. maddesine göre de, “Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder. “Buna göre, kişiliğin kazanılması ve dolayısıyla çocukluğun başlayabilmesi bu iki koşulun birlikte gerçekleşmesine bağlıdır²³.

2-Ayırım Gözetmeme

Taraf devletler bu sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler. Ayrıca taraf devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırımı veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm önlemleri alırlar.

Ayrımcılık, bütün insanların haklara ve özgürlüklere eşit biçimde sahip olmalarını, bu haklardan eşit biçimde yararlanmalarını önleme amacını taşıyan ya da fiilen bu sonucu veren herhangi bir ayırım, dışlama, kısıtlama ya da tercih yapılmasıdır. Ancak, haklar ve özgürlüklerden eşit biçimde yararlanma her durumda tıpatıp aynı tutumun alınması anlamına gelmez. Dolayısıyla ayırım gözetmeme ilkesi, belirli bir kesime mensup çocuklara yönelik tutum ve muamelelerde meşru farklılaşmaları ve hak eşitsizliğini düzeltici olumlu eylemleri engellemez. Bu tür farklılaşmaların ölçütleri makul ve nesnelse, ayrıca sözleşme çerçevesinde meşru bir amaca yönelikse benimsenen tutumlardaki farklılaşma ayrımcılık anlamına gelmez.Örneğin ülkemizde eğitimde yasal boyutta cinsiyet ayrımı söz konusu olmadığı halde,

---

²¹ HODGKIN,Rachel-NEWELL,Peter,Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, Unicef(United Nations Children's Fund),Ajans-Türk Basın ve Dağıtım A.Ş.1998 s.1-5

²² ÖZGENÇ,İzzet,Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), T.C.Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı,Ocak 2006, s.96

²³ BALO,Yusuf Solmaz,Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması,Seçkin Yayınları,Ankara,2005, s.41

kız çocukların eğitimden yararlanma oranları düşüktür. Bu konuda toplum bilincini yükseltmek, kız çocuğunun kendi potansiyelinin farkına varmasını sağlamak, onu yasalar ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme dahil bütün uluslararası insan hakları belgelerinde garanti edilen hakları konusunda eğitmek ve onları kız ve erkek çocuklar arasında karşılıklı saygı ve eşit ortaklık sağlamaya yönelik çalışmalar yapmaya teşvik etmek gibi eylemlerle, eşitliğin fiilen de gerçekleştirilmesi sağlanabilir. Bunların yanısıra bütçeden uygun kaynakları tahsis ederek kampanyalar, esnek okul programları, ödüller, burslar ve diğer önlemlerle kız çocukların okula kaydolma ve okulu tamamlama oranlarını artırıcı tedbirler alınabilir. Ayrıca öğretmen ve eğitimcilere toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim için etkili stratejiler kazandıracak, onların eğitim sürecindeki rollerinin bilincine varmalarını sağlayacak eğitim programlarını ve malzemelerini geliştirmek, uygulamalardan kaynaklanan hak eşitsizliğini gidermeye yönelik olumlu ve düzeltici eylemlerdir²⁴.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin bu ilkesi doğrultusunda yasalarımızda kurallar vardır. 1982 Anayasası'nın 10. maddesine göre, herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri nedenlerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Medeni Kanunun çeşitli kurallarında da eşitlik ilkesi yer almıştır. Bu kanuna göre, her kişi medeni haklardan kanunun sınırları içinde eşit olarak yararlanır. Haklara ve borçlara ehil olmakta herkes eşittir. Millî Eğitim Temel Kanunu bu ilkeyi eğitim eşitliği açısından ele almıştır. Bu Kanun'a göre, eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, sınıfa ayrıcalık tanınmaz. Görülüyor ki, T.C. Anayasası ve mevzuatı genelde, ayırım gözetmeme ilkesiyle tam bir uyum içindedir. Bununla birlikte, uygulamada ayırım gözetmeme ilkesinin tam olarak yerine getirilmesini sağlamak için yasalarda değiştirilmesi gereken kurallar bulunmaktadır. Ayrıca sağlıktan iletişime kadar değişen bazı alanlarda süregelen eşitsizlikler ve temel sosyal hizmetlerin tam olarak sağlanamaması sonucu bazı çocuk grupları ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Okullaşma açısından ülkenin çeşitli bölgeleri ve kırsal-kentsel farklar, Devletin gereken hizmeti ülkenin her köşesine yeterince götürmediğini, dolayısıyla buralarda yaşayan çocuklar aleyhine ayrımcılık sonucunun fiilen ortaya çıktığını göstermektedir²⁵.

---

²⁴ AKYÜZ, s.7

²⁵ AKYÜZ, s.8

3-Sözleşmedeki Hakların Yaşama Geçirilmesi

Taraf devletler, bu sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak taraf devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

4-Çocuğun Yaşama,Hayatta Kalma ve Gelişme Hakkı

Çocuk Hakları Komitesi tarafından genel ilke olarak belirlenen haklardan biridir. Bu ilkeyle, diğer devletlerde de evrensel insan hakları ilkelerinden biri olarak üstün tutulan temel yaşama hakkı ile birlikte, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için azami çaba gösterme konusu güvence altına alınmaktadır.

Yaşama hakkı nedir? Yaşama hakkı, kişinin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü koruyabilmesi ve varlığının çeşitli etkilerle bozulmasına engel olabilmesi hakkıdır. Bu tanıma göre, yaşama hakkı başlıca iki öğeden oluşmaktadır: Bunlardan birincisi, insanın bedeni içinde her türlü dış korkudan uzak olarak yaşayabilmesi hakkıdır. Yaşarken bireyin beden bütünlüğüne dokunulamaz. Çünkü, çocuğun yaşamasını sağlamanın en önemli koşullarından biri de, yaşamın maddî ve manevî bir acıya maruz kalmadan sürdürülmesidir.Kişinin bedenine karşı her türlü tecavüz bütün hukuk sistemlerinde suç sayılmıştır. Kişinin bir başkasına hangi sıfat ve amaçla olursa olsun maddi ve manevi işkence etmesi İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (m. 5) ve Çocuk Hakları Sözleşmesi ile yasaklanmıştır (ÇHS, m. 19, 35, 36, 37). Bu temel yasak ilgili bütün uluslararası belgelere alındığı gibi bütün iç hukukların da tartışılmaz ilkesi haline gelmiştir.Aynı biçimde, suçluluğu kesinleşmiş olsa bile, beden üzerinde uygulanan cezalar çocuk haklarına kesinlikle aykırıdır. Çocuğun ruhsal yaşamına ilişkin hakları da yaşama hakkının önemli bir unsurudur. Bu nedenle manevi acılar vererek çocuğa ruhsal baskı yapılması, örneğin ana-baba, öğretmen, polis vb. tarafından çocuğa ruh sağlığını bozucu cezalar verilmesi, onun ruhsal bütünlüğüne ilişkin haklarının ihlali olarak nitelendirilmelidir²⁶.

Yaşama hakkı, Anayasa hukuku açısından temel hakların en önemlisidir. 1982 Anayasası, "herkes yaşama hakkına sahiptir" (m. 17), "herkes kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir" (m. 19) demektedir. Kişi güvenliği en başta yaşama hakkının tanınmasıyla sağlanır. Anayasa, "kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan

---

²⁶ AKYÜZ,s.8

haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz" (m. 17/III) kuralını koymuştur. Ceza Kanunu da kişinin yaşamına son vermeyi suç saymıştır. Medeni Kanun, kişinin kendi işlemleriyle ya da dıştan yönelen saldırılarla yaşam hakkına zarar verilmesini önleyici kurallar getirmiştir. Umumi Hıfzısıhha Kanunu, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na çocuk ölümlerinin azaltılması için gerekli önlemlerin alınması görevini vermiştir²⁷.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 6. maddesi ikinci fıkrasında, temel yaşama hakkının ötesine geçilerek, devletlerden çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için "mümkün olan azami çabayı göstermeleri" istenmektedir. "Gelişme" kavramı yalnızca çocuğun yetişkinlik dönemine hazırlanmasıyla ilgili değildir. Bu, aynı zamanda çocukluk dönemi için, yani çocuğun şimdiki yaşamı için en elverişli koşulların oluşturulması anlamına gelir. Sözleşme'ye göre devletler, çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal, psikolojik ve toplumsal gelişimini, insanın saygınlığı ile uyumlu biçimde gözetecekler, çocuğun toplumda özgür bir birey olarak yaşamını sürdürmesi için gerekli önlemleri alacaklardır. Sözleşme'nin diğer maddelerinde de çocuğun gelişimini güvence altına alan doğrudan ya da dolaylı hükümler bulunmaktadır. 18. madde, ana-babaların ya da vasilerin çocuğun yetiştirilmesinde birinci derecede sorumlu olduklarını, devletin bu konuda onlara yeterli yardımı sağlayacağını belirtmektedir. 20. madde, devletin aile ortamından yoksun bulunanlara özel koruma sağlamasını, 25. madde, bakım, koruma ve tedavi için kurumlara yerleştirilen bütün çocukların durumlarının periyodik olarak gözden geçirilmesini istemektedir. Bu, çocuğun gelişmesi için önemli bir güvencedir. 23. maddeye göre, özürlü çocuklara yapılacak yardımlar kültürel ve manevi gelişme dahil, çocuğun mümkün olan en eksiksiz sosyal uyumunu ve bireysel gelişimini sağlayacak biçimde olmalıdır²⁸.

5-Kimliğin Korunması

Taraf devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, isim ve aile bağları dahil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılma halinde taraf devletler çocuğun

---

²⁷ AKYÜZ,s.9

²⁸ AKYÜZ,s.9

kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

6-Çocuğun Görüşmelerine Saygı

Taraf devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını, bu görüşlere, çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa özellikle sağlanacaktır.

7-Çocuğun Görüşlerini İfade Etme Hakkı

Çocuk düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir.Bu hak, ülke sınırları ile bağlı olmaksızın, yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir. Bu hakkın kullanılması yalnızca başkasının haklarına ve itibarına saygı ve milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakının korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülme ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi taraf devletlere, "Sözleşme'nin 12, 13, 15. maddeleri ışığında, çocukların ailede, okulda ve toplumsal yaşamdaki aktif katılımlarını ve kendilerini ilgilendiren kararlarda yer almalarını sağlamak için çaba göstermeleri, bu amaçla yasalara kurallar koymaları, bu kuralların uygulanabilmesi için gerekli önlemleri almaları önerisinde bulunmaktadır. Ancak, çocukların görüşlerini ifade etme haklarını kullanabilmeleri için ailelerin ve genel olarak kamuoyunun, çocuklarla ilgili kurumlarda çalışanların bilinç ve duyarlılık düzeyini geliştirmek, bu kişilerin çocukları bu yönde teşvik edecek ve çocukların görüşlerine gerekli ağırlığı tanıyacak biçimde eğitilmeleri gerekir.Sözleşme, çocukların görüşlerini serbestçe ifade edebilmelerine ilişkin herhangi bir yaş sınırı getirmemiş, sadece "görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip" çocuk ifadesini kullanmıştır. O halde, çocuğa kendi görüşlerini oluşturacak durumda olmadığı açık biçimde belli olduğu durumlar dışında, bu hakkını kullanma imkanı tanınmalıdır. Çünkü; çocuğun görüşleri yaşına ve olgunluk

düzeyine göre dikkate alınacaktır. Böylece belirli bir çocuk kesiminin yaş nedeniyle bu hakkın kapsamı dışında bırakılması önlenmiştir²⁹.

Sözleşme çerçevesinde çocuğun katılımını sağlayacak ortamlar şunlardır:

a-Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin hükümet düzeyindeki uygulamalar da dahil çeşitli düzeylerdeki politikaların belirlenmesine çocuklar katılmalıdır.Çocuklar için etkili şikayet yolları açılmalı,şikayet mekanizmaları kurulmalıdır.

b-Çocukların aile ortamı içinde karar alma süreçlerine katılmaları ailelere özendirilmeli,görüşlerinin dinlenilmesi ve ciddiye alınması sağlanmalıdır.

c-Çocuklara medyada görüşlerinin dile getirilmesi sağlanmalıdır.

d-Okulda çocuğu ilgilendiren herhangi bir idari süreç ya da disiplin kovuşturmasında yada başarı değerlendirilmesinde çocuğun bu hakkını kullanmasına izin verilmelidir.

8-Çocuğun Düşünce,Din ve Vicdan Özgürlüğü

Taraf devletler, çocuğun düşünce, din ve vicdan özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

Taraf devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerinin çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine saygı gösterirler.

Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülme ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, kamu düzeni, sağlık veya ahlakı ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

9-Çocuğun Özel Yaşamına Saygı Hakkı

Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onun ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

Çocuğun bu tür müdahalelere ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

---

²⁹ AKYÜZ,s.11

10-Çocuğun Her Türü Şiddete Karşı Korunma Hakkı

Bu sözleşmeye taraf devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adli makamların işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere gereken desteği sağlama amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermektedir.

11-Özürlü Çocukların Hakları

Sözleşmeye göre taraf devletler, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme' de yer alan bütün hakları, kendi yetkileri altında bulunan özürlü çocuklara da tanımak ve onların bu haklarına saygı göstermek zorundadırlar.

12-Çocuğun Sosyal Güvenlikten Yararlanma Hakkı

Çocuklar, ekonomik anlamda genel olarak yetişkinlere bağımlıdırlar. Çocuklarına karşı sorumlulukları olan yetişkinler, bir iş bulup çalışmadıkları için ya da özel durumları (hastalık, özürlülük, gebelik, yaşlılık, vb. gibi) nedeniyle çalışmayıp bu sorumluluklarını yerine getiremeyecek durumda olduklarında, devletin çocuklara bir tür maddi destekte bulunma yükümlülüğü vardır. Bu yardım doğrudan çocuğun kendisine ulaştırılır ya da sorumlu bir yetişkin eliyle çocuğa iletilir.

13-Çocuğun Eğitim Hakkı

Eğitim bütün çocuklar için gerekli olduğu kabul edilmektedir. Madde, bu hakkın “fırsat eşitliği” temelinde gerçekleşmesi gerektiğini vurgulayarak, çok sayıda çocuğun eğitime erişimde ayrımcılığa maruz kaldığına (özellikle kırsal alanlardaki çocuklar, kız çocuklar ve özürlü çocuklar) işaret etmektedir. Eğitim aynı zamanda masraflı bir iştir ve bütün ülkeler çocukların eğitim alanındaki gereksinimlerini karşılayabilecek durumda değildir. Nitekim bu hakkın “tedricen” gerçekleşeceği belirtilmektedir. Madde bununla birlikte, yerine getirilmesi gereken asgariyi belirtmektedir: herkese parasız, zorunlu

eğitim ve “tüm çocuklara açık” farklı ortaöğretim ve mesleki rehberlik. Yüksek öğrenim ise insanların kapasitelerine göre erişilebilecek bir imkandır. Madde aynı zamanda, eğitim devletin okul denk oranlarını azaltmasını ve okul disiplininin çocuk haklarına saygı göstermesini sağlayacak biçimde verilmesinden söz etmektedir. Madde, eğitimin ekonomik büyümenin motoru olabileceğini de gözeterek eğitim alanında uluslararası işbirliğini teşvik etmektedir.

14-İşkence,Aşağılayıcı Davranış ve Özgürlükten Yoksun Bırakma

Madde çocuğa aşağıdaki durum ve uygulamalara karşı koruma sağlamaktadır:

a-işkence

b-diğer zalimce, insanlık dışı yada muamele ve ceza

c-idam cezası

d-salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası

e-özgürlükten yasa dışı ve keyfi biçimde yoksun bırakma

Madde ayrıca, çocuğun tutuklanma, alıkonulma ve hapse konulma işlemlerinin ancak aşağıdaki hususlar gözetilerek gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir:

a-Yasalara uygunluk

b-Ancak en son başvurulacak bir önlem olması

c-Uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulması

Madde, özgürlüğünden yoksun bırakılmış herhangi bir çocuğa yönelik muamele için başka koşullar da öngörmektedir:

a-İnsancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlıkla davranma ve insanca muamele görmek

b-Bu muamelenin kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak yapılması

c-Çocuğun yüksek yararı aksini gerektirmediği sürece yetişkinlerden ayrı tutulması

d-Olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olması

e-Kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olması

f-Özgürlükten yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer bir yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etmesi

g-Böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olması

Ayrıca ihmal veya fiziki ya da ruhi kötü muamele nedeniyle refahı ciddi biçimde tehlikeye düşen veya velayet yetkisi sahibi kimseden haksız olarak alınan veya alınma tehlikesi bulunan çocuğa özel bir korunma tanınmalıdır³⁰.

15-Sözleşmedeki Diğer Haklar

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 19, 34 ve 39'uncu maddeleri çocuk istismarı, ihmali ve önlenmesiyle ilgilidir. Sözleşmenin 19'uncu maddesine göre çocuğun yetiştirilmesinden sorumlu olanlar, bu haklarını çocuklara zarar verecek şekilde kullanamazlar. Devlet çocuğu anne-babanın ya da çocuğun bakımından sorumlu başka kişilerin her türlü kötü muamelesinden korumak, çocuğun istismarını önlemek ve bu tür davranışlara maruz kalan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlamakla yükümlüdür. Sözleşmenin 39'uncu maddesi, silahlı çatışma mağduru olan çocukların bedensel ve ruhsal sağlığının korunmaları veya buna yeniden kavuşmaları ve toplumla bütünleşebilmelerini sağlamaları için taraf devletlerin uygun önlemler almaları gerektiğini vurgulamaktadır. Taraf devletlerin silahlı çatışma, işkence, ihmal, kötü muamele ve sömürü mağduru çocukların sağlıklarına kavuşturulmaları ve toplumla bütünleşmelerini sağlamak amacıyla uygun önlemleri almakla yükümlü oldukları belirtilmektedir. Şiddete maruz kalmış çocukların rehabilitasyonunu bu madde irdelemektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 34'üncü maddesi de cinsel istismarla ilgili olup bu maddede fuhuş ve pornografi dahil, çocuğu cinsel istismar ve sömürüden

---

³⁰ ONURSAL, Betül-SAYITA, Sevgi Usta, Birleşmiş Milletler Belgelerinde Barış Kültürü ve Şiddet Karşısı Olma ve Avrupa Konseyi Kararlarında Çocuğun Şiddet ve Kötü Muameleden Korunması, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi Yayını, İstanbul 2002, s.69

korumak konu edilmektedir. Çocuğun cinsel istismardan da korunması çok önemli bir konudur³¹.

Ana-babanın yönlendiriciliği ve yeteneklerinin gelişimi, nüfusa kayıt, kimliğin korunması, ana-babadan ayrılma, dernek kurma, evlat edinme, sağlık hizmetlerinden yararlanma, sosyal güvenlikten yararlanma vs. gibi haklar da mevcuttur.

B-Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi

25 Ocak 1996 tarihinde Strasburg’da imzalanan ve 21. maddeye uygun olarak 01.07.2000 tarihinde yürürlüğe giren Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi Türkiye tarafından 09.06.1999 tarihinde imzalanmış ve 18.01.2001 tarihinde onaylanmıştır. 4620 sayılı Onay Kanunu ile de 01.02.2001 gün ve 24305 sayılı RG’de yayınlanmıştır³². Bu sözleşme ile 18 yaşından küçük çocukların yüksek çıkarları için, haklarını geliştirmek, onlara ilişkin haklar tanımak ve bu hakların, çocukların doğrudan ve diğer kişiler veya organlar tarafından bir adli merci önündeki, kendilerini ilgilendiren davalardan bilgilendirilmelerini ve bu davalara katılmalarına izin verilmesini teminen kullanılmasını kolaylaştırmak amacı güdülmüştür. Sözleşmede özellikle çocukların ikameti ve çocuklarla şahsi ilişki kurulması gibi velayet sorumluluklarına ait davalara ilişkin hükümler getirilmiştir³³.

Sözleşmenin 12. maddesinin 2. fıkrasında, çocuğun kendisini etkileyen adli veya idari sürece katılımı ve görüşlerini açıklama hakkı düzenlenmiştir. Birinci fıkrada “tüm konularda” görüşlerini ifade etme hakkı genel kural olarak yer almakta iken ikinci fıkrada çocuğun yargısal sürece katılımı ve görüşlerini ifade etme hakkı özel olarak düzenlenmiştir³⁴. Çocukların görüşlerinin dinlenmesinde izlenecek usul ise akit

---

³¹ ARAL, Neriman-GÜRSOY, Fiğen, “Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı”, Milli Eğitim Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, Sayı:151, s.20

³² 01.02.2001 tarihli Resmi Gazete, sayı:24305, Mevzuat No:4620

³³ ŞİMŞEK, s.25

³⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 2004/3590 esas, 2004/4216 karar, 05.04.2004 tarihli kararında; “Taraflar arasındaki dayanın yapılan muhakemesi sonunda mahalli mahkemece verilen hüküm velayet ve nafaka yönünden temyiz edilmekle evrak okunup gereği görüşülüp düşünüldü.

1- Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle kanuna uygun sebeplere ve özellikle delillerin takdirinde bir yanlışlık görülmemesine göre sair temyiz itirazları yersizdir.

2- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 12; Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin 6. maddesi uyarınca müşterek çocuklar dinlenmeksizin eksik inceleme ile yazılı şekilde velayet düzenlemesi yapılması usul ve yasaya aykırıdır.

Sonuç: Temyiz olunan kararın 2. bentte gösterilen sebeple velayet yönünden (BOZULMASINA), bozma kapsamı dışında kalan temyize konu bölümlerin 1. bentte yazılı nedenle (ONANMASINA), temyiz peşin harcının yatırana geri verilmesine, 5.4.2004 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.” şeklinde karar vermiştir.

tarafların iç hukukuna bırakılmıştır. Çocuğun adli sürece katılımının ön koşulu ise, bilgi edinme hakkıdır. Sözleşmenin 13. maddesinde, çocuğun her türlü haber ve düşüncelerinin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi, 17. maddesinde, buna ek olarak çocuğun genel anlamda bilgiye erişim hakkına yer verilmektedir. Ancak, çocuğun görüşlerini açıklayabileceği değişik karar süreçleriyle ilgili olarak tek bir yükümlülük belirlenmiştir. Bu da çocuğa mevcut koşullar ve seçenekler konusunda gerekli bilgileri sağlama yükümlülüğüdür³⁵.

Sözleşme ilke olarak, çocuğun yüksek yararları (best interests) bağlamında kendini etkileyen ailevi uyumsuzluğa ilişkin davalarda, katılımı, bilgilendirme ve görüşlerini açıklama haklarının tanınması ve bu hakları bizzat veya diğer kişi ya da kurumlar aracılığı ile kullanmasının kolaylaştırılması ve etkinleştirilmesi amacını güder. Sözleşme anlamında, “adli makamlar” yargı yetkisini haiz idari makamlar ve mahkemeleri ifade eder. Sözleşme ile, çocukların söz konusu haklarını sadece sözü edilen makamlar önünde değil, ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde de kullanabilmeleri ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne taraf bir Akit Devlete karşı bizzat başvuruda bulunabilmeleri olanağı kabul edilmektedir³⁶.

Sözleşme 26 madde halinde düzenlenmiş olup, 1. maddesi gereğince 18 yaşın altındaki çocuklara uygulanacaktır. Ayrıca BM Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde kurulan Çocuk Hakları Komitesi’ne benzer bir “Yürütme Komitesi” (Standing Committee) oluşturulmasını öngörmektedir. Kuruluş ve işleyiş tarzı diğer maddelerinde açıklanan ve bir tür denetim işlevi görevini görecek olan bu komite, sözleşmenin taraf ülkelerde uygulanmasından doğan sorunları inceleyerek sonuçlarını bir tavsiye ile bildirmek, uluslararası işbirliğini sağlamak görevlerini üstlenecektir³⁷.

Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi özde, çocuğun kendisini etkileyen bir davada, görüşlerini açıklama, bu görüşlerini iletme ve bunlara gerekli ağırlığın tanınmasına hakkı bulunan bir insan ve birey olduğunu teyit etmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ayrılmaz parçasını oluşturan bu Sözleşme, çocuğun kendisini etkileyen ailevi uyumsuzlukla ilgili davalarda görüşlerini açıklama hakkının çocuğun yararına uygun olarak gerçekleştirilmesi ve bunu

---

³⁵ AYTAÇ,Mehlika,“Çocuğun Yargısal Süreçte Görüşlerini İfade Etme ve Katılım Hakkı Yönünden Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi”,T.C.Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Başkanlığı,Adalet Dergisi,Nisan,2006,Sayı:11,s.24

³⁶ AYTAÇ,s.26

³⁷ AYTAÇ,s.28

denetim altında tutacak kurumsal mekanizmaların oluşturulması için uluslararası işbirliği öngörmektedir. Çocuğun bir insan ve birey olarak söz konusu haklarının korunması ve en fazla yararına olabilecek çözümlerin getirilmesi için uluslararası düzeyde müşterek bir tavır benimsenmesi gereklidir. Bu sözleşme de bu tavırların uluslararası alanda uygulamaya geçirilmesinde önemli bir adım teşkil edecektir³⁸.

C-Küçükler için Adalet Sistemine Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları

1984 yılında Çin'in Pekin Kenti'nde yapılan toplantıda prensip olarak kabul edilen ilkeler doğrultusunda Küçükler için Adalet Sistemine Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları), 26 Ağustos ile 6 Eylül 1985 tarihleri arasında Milano'da toplanan Suçların Önlenmesi ve Suçluların Islahı Üzerine Yedinci Birleşmiş Milletler Kongresi tarafından kabul edilmesi tavsiye edilmiş ve Genel Kurulu'nun 29 Kasım 1985 tarihli ve 40/33 sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Bu standart asgari kurallar,farklı hukuk sistemlerinde uygulanabilirliklerini sağlamak ve aynı zamanda herhangi bir küçük tanımı uyarınca ve küçük suçlarla meşgul olan herhangi bir sistem çerçevesinde küçük suçlular meselesinin ele alınması için bazı asgari standartları öngörmek amacıyla hazırlanmıştır.Bu kurallar her zaman tarafsız ve herhangi bir türde farklılık gözetilmeksizin uygulanır³⁹.

Pekin Kuralları ile çocuk yargılaması bakımından farklı bir düzenleme öngören ülkeler için, iyi olarak kabul edilen aşağıdaki temel ilkeler benimsenmiştir⁴⁰:

Küçüklerin refahını yükseltmek ve onların alabildiğince yargı önüne çıkmasını önlemek bakımından, toplum içinde yararlı bir yaşam sağlama yönünde en önemli faktör olarak ailenin desteklenmesinin tüm kuruluşların asıl amacı olmasının sağlanması,

Çocuklara uygulanacak usul kurallarının belirlenmesi bakımından kimin küçük, kimin suçlu ve kimin suçlu küçük olduğunun tanımlanarak, her hukuk sisteminin küçük suçlular bakımından her hangi bir ayırım gözetmesizin uygulanması için kurallar kabul etmesinin sağlanması,

---

³⁸ AYTAC,s.32-33

³⁹ GEMALMAZ,Mehmet Semih,"Küçükler Bakımından Adaletin Yürütümü Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları(Pekin Kuralları)",Çocuklar ve Suç-Ceza,Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 4,Seçkin yayınları,Ankara,2005,s.51

⁴⁰ ŞİMŞEK,s.26-27

Çocuğun cezai sorumluluğunun gerektirdiği ahlaki ve psikolojik unsurlara uyumlu olarak, cezai sorumluluğun manevi ve psikolojik sonuçlarını kaldırmaya elverişli olup olmadığını belirleyen bir cezai sorumluluk yaşı tespit edilmesinin sağlanması,

Adaletin küçüklere uygulanmasında küçüğün iyileştirilmesine yönelik olması ve küçüğün içinde bulunduğu ortamla orantılı olmasının, yargılamanın inceleme, soruşturma, muhakeme ve tedbirlerin uygulanması safhalarında yetkililere sınırlı da olsa bir takdir hakkı tanınmasının, küçüğün afişe olması önlenerek, özel hayatının gizliliğinin korumasının sağlanması,

Yürürlükteki insan hakları belgelerinde tanınmış, susma, temsil edilme, tanıkla yüzleştirme, veli veya vasinin hazır bulunması hakkı gibi temel güvencelerin küçükler bakımından da her aşamada garanti edilmesi, küçük göz altına alınır alınmaz anne-babasına haber verilmesi, eğer mahkemede yargılama olmaksızın başka idari yollarla sorun çözülebilirse onlara başvurulması esasının benimsenmesi,

Özel polis birimleri oluşturulması veya polis görevlilerinin özel olarak eğitilmesi, yargılamanın tutuklu olarak yapılmasına en son çare olarak başvurulması ve mümkün olduğunca kısa tutulmasının sağlanması,

Çocukla ilgili olarak sosyal ve psikolojik incelemenin mutlaka yapılarak, kararlarda rehberlik ve gözetim gibi alternatif yaptırımlar üretilmesinin sağlanması,

Verilecek cezanın sadece suçun ağırlığıyla değil, küçüğün içinde bulunduğu koşullar ve ihtiyaçlarının da göz önüne alınarak değerlendirilmesi, kişisel özgürlüğe yönelik kısıtlamaların mümkün olduğu kadar azaltılması ve terbiye ile eğitme amacının rehber olması,

Küçüğün bir kuruma kapatılmasının en son çare olması ve gerekli kısılıkta olması, davaların baştan itibaren gecikmeksizin yürütülmesi ve küçüklerle ilgilenecek her düzeydeki personelin profesyonelce bir eğitimden geçirilmiş olması, küçüklerle ilgili her türlü bilginin gizli tutulmasının sağlanması, şartla tahliye gibi yarı kurumsal düzenlemelerin hayata geçirilmesinin gündeme alınması, gibi temel ilkeler benimsenmiştir.

D-Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi için Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri

1990 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen, çocuk suçluluğunun önlenmesine yönelik Riyad İlkeleri, “toplumdaki tüm kesimlerin işbirliği içinde çalışmasını, çocukları toplumun aktif birer üyesi kabul ederek, onlara değer ve toplumda bir yer verilmesi gerektiğini, toplumsallaşmanın bebeklikten başlatılmasını, bu yolda politikalar üreterek, sosyal tehlike içinde olanların eğitilmesini ve bu eğitimin onlara hayatını kazandıracak ve geleceklerini garanti edecek becerilerin kazandırılması ve gençlere olgunluğa geçiş döneminde müsamaha gösterilmesini” önermektedir. Önerilerin gerçekleşmesi bakımından:

Gençlerin eğitilmesi bakımından her alanda onlarla ilgili program ve çalışmalara ağırlık verilmesi, toplumda gençlere sorumluluklarını öne çıkaracak görevler verilmesi, ulusal ve uluslararası kuruluşların işbirliği içerisinde hareket etmelerinin sağlanması,

Aileye, medyaya, eğitim ve diğer kuruluşlara bu amaca yönelik yardım ve bilgi verilmesini, çocukların yargılanması için onlara has kuruluşların ve onlara destek olacak kurumların kurulması, bu yönde bir ulusal ve uluslararası çalışmalarda bulunmalarını tavsiye etmektedir⁴¹.

E-Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Küçüklerin Korunması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Kuralları

14.12.1990 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 45/113 sayılı kararıyla kabul edilen Havana Kuralları, herhangi bir nedenle ceza kanunlarını ihlal ederek, özgürlüklerinin sınırlandırılması gereken çocuklara uygulanacak kuralların asgari standartlarda neler olması gerektiğini öngörmektedir. Bu bağlamda sözleşmede:

Daha önceki sözleşmelerde de bahsedildiği üzere, hapis cezası en son başvurulacak önlemlerden birisi olarak kabul edilmeli, başvurulmasının kaçınılmaz olduğu hallerde, küçüklerin sağlık, maddi ve manevi koşullarının ve güvenliklerinin garanti edilmeleri,

Savunma, görüşme hakkı gibi uyulması gereken usul kurallarının önceden bildirilmesi ve aksatılmaması gibi, buldukları yerlerin temiz, mikroptan arındırılmış olması, her düzeyde ailelerin bilgilendirilmesi,

---

⁴¹ ONURSAL, s.108.

Doktor kontrolünün sağlanarak, her türlü kaza ve olumsuz bir tutumunda yakınlarına bildirilmesi, kendileriyle ilişki içinde bulunacak personelin eğitilmiş olması, uygulanacak disiplin cezalarının keyfi olmaması, önerilmektedir⁴².

F-Uluslararası Sözleşmelerin Türk Hukuk Sistemi Açısından Değerlendirilmesi

Sözleşme,milletlerarası hukukun bu alanda yetki verdiği kişiler arasında yapılan ve milletlerarası hukuka uygun bir şekilde hak ve yükümlülükler doğurmak,daha önce kurulmuş bir hukuk ilişkisini değiştirmek yada ortadan kaldırmak amacına yönelik hukuki işlem olarak tanımlanmaktadır⁴³.

Türk Hukukunda sözleşme metinlerinin oluşturulması konusunda Cumhurbaşkanı,Dış İşleri Bakanı,Dış İşleri Bakanlığı'nın ülke içindeki ve dışındaki yetkili diplomat ve memurları ve son olarak kendilerine yetki verilen kişiler yetkilidir⁴⁴.

Uluslararası sözleşme kurallarının iç hukuk kuralları karşısında uygulanması, hukuk literatüründe çok tartışılan konulardan birini oluşturmaktadır. 1982 Anayasası'nın 90. maddesine göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında, Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz⁴⁵.Bu itibarla iç hukukta usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası sözleşmelerin uygulanabilmesi için kanuni bir düzenleme yapılmasına ihtiyaç duyulmadan, kendiliğinden uygulanma kabiliyetine sahiptir. Ayrıca, kanun ile sözleşmelerin aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası sözleşme hükümleri esas alınacaktır. Zira, sözleşmeler kanun ile değiştirilmezler ve ancak kendi koydukları kurallara ve usule göre değiştirilebilirler⁴⁶.Ancak Anayasa ile milletlerarası sözleşmenin çatışması halinde Anaya üstün tutulmalıdır.İç hukukta kanunların altında yer alan tüzük,yönetmelik ve idari işlemlerin ise milletlerarası sözleşmelere uygun olması gerekir⁴⁷.

---

⁴² ONURSAL, s.108.

⁴³ ATAR,Yavuz,Türk Anayasa Hukuku,Mimoza Yayınları,Güncelleştirilmiş 3. Baskı,2005,s.347

⁴⁴ PAZARCI,Hüseyin,Uluslararası Hukuk Dersleri,1.Kitap,Ankara,1985, s.134

⁴⁵ ÖZBUDUN,Ergun, Türk Anayasa Hukuku,Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara,1995,s.352

⁴⁶ GÖLCÜKLÜ,Feyyaz-GÖZÜBÜYÜK,Şeref,Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Ankara,1994,s.18-19

⁴⁷ ATAR,s.349

IV-KARŞILAŞTIRMALI HUKUK

A-İNGİLTERE

İngiliz Ceza Hukuku'nun esasını teşkil eden (COMMON LAW) aynı zamanda İngiliz Çocuk Hukukunun kaynağını da ihtiva etmektedir. Parlamentodan çıkarılmış bir kanun olmayıp örf ve içtihatlar manzumesinden ibaret bulunan ve zamanın ihtiyaçlarına daha kolay uyup cevap verebilen bu hukuk düzeninde çocukları koruyucu hükümler mevcut olduğu gibi Kral namına kaza yetkisini haiz CHANCERY mahkemelerinde korunmaya muhtaç, kimsesiz ve terk edilmiş çocukları Devlet namına vesayet ve himaye altına almaya yetkili bulunmaktaydılar. Bu ana prensiplerinden faydalanılarak 19. asrın ikinci yarısından sonra, henüz müstakil Çocuk Mahkemeleri kurulmamış olmakla beraber, (Summary Jurisdiction act 1897) 1897 tarihli Jürisiz Kaza Salahiyeti Kanunu hafif suç işleyen çocukların hapis yerine nezaret altında serbest bırakılmalarını ve 1887 tarihli ilk suç işleyenlerin nezaret altında serbestilerine dair (Probation of Offerders act, 1907) kanunu ile de ağır suçlar hariç diğer suçlar için hapis yerine (Probation) yani nezaret altında serbest bırakılmalarını sağlayan çocuklar lehine hükümler vaz edilerek uygulanmıştır. Fakat bugünkü anlamı ile çocuk mahkemesi 1908 tarihli Çocuk Kanunu (Children's act, 1908) ile teşkil edilmiştir. Adı geçen Kanun 1910 yılında tadil olunmuş ve bu kanunun yerini 1932 tarihli Çocuk ve Gençler (Children and Young Prenssons Act) kanunu almıştır. Bu kanun 1933 ve 1938 yıllarında tadiller görmüş olmakla beraber bugünkü Çocuk Mahkemeleri ve Çocuk Hukuku'nun esasını teşkil etmektedir. Adı geçen kanunlarda Çocuk Mahkemelerince çocuklar hakkında tatbik edilecek hükümler mevcut olup mahkemenin kuruluşuna ve duruşmanın icrasına dair usul hükümleri 1954 tarihli Çocuk Mahkemeleri Kuruluş Hakkındaki Nizamname'de (Juvenile Court's Constitution Rules 1954) yer almış bulunmaktadır. Adı geçen kanun ve nizamnamelere göre, Çocuk Mahkemeleri müstakil olarak kurulmuş olmayıp sözü edilen kanun hükümleri dairesinde bu görev (Magistrates'courts) Sulh Mahkemelerine tevdi edilmiştir⁴⁸.

İngiltere'de 1991 yılında kabul edilen Ceza Adaleti Yasası ile çocuk Mahkemeleri yerine, Gençlik Mahkemesi adı kullanılmaya başlanmıştır. Önceleri 8-15 yaşındakilere yönelik olan bu mahkemelerin yetkisi, 10-17 yaş arasındakiler olarak değiştirilmiş, 18 yaşından küçük çocuk suçlular, 10-13 yaş arasındaki çocuklar ve 14-17

⁴⁸ İNANÇ,Veli,İngiltere'de Çocuk Mahkemeleri,Ankara,Yeni Cezaevi Matbaası,1965,s.3-4

yaşa arasındaki genç bireyler olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Yargılama esnasında, iddia makamının birinci gruptakilerin yanlış yaptığının farkında olduğunu kanıtlamak gibi bir zorunluluğu olduğu halde, ikinci gruptakilerin böyle bir ispata gerek olmaksızın suç işlediklerinin farkında oldukları kabul edilmektedir⁴⁹.

1991 Ceza Adaleti Yasası, cezalandırmada iki ölçüte önem vermektedir. Bunlardan birincisi “suçun ağırlığı” ölçütü, ikincisi suçlunun topluma vereceği “zarar” ölçütüdür. Bu yasaya göre çocuklar ve gençler genel olarak gençlik mahkemelerinde yargılanırlar. Ancak çocuk ya da genç bireylerin bazı durumlarda gençlik mahkemelerinde yargılanmaları olanaksızdır. Yasada bu durumlar, çocuk ve genç bireylerin, adam öldürmeyle suçlanması, bir yetişkinle birlikte suçla ilişkisinin bulunması, kundakçılık, ırza tecavüz, ağır müessir fiil ya da soygun, adam öldürme gibi, bir yetişkinle işlendiğinde 14 yıl veya daha uzun bir hapis cezasını gerektiren bir suçla itham edilmesi halinde, yetişkinlerin yargılandığı mahkemelerde, bu suçlar haricinde çocuk mahkemelerinde yargılanmaktadır⁵⁰.

İngiltere’de bir çocuk adli kovuşturmayı gerektiren bir suç işlediği zaman, genellikle, çocuk adalet sisteminin “kapıcısı” (gate-keeper) durumundaki polisler yüzyüze gelir. Polisin önemli ölçüde yetkisi ve çocukla ilgili yapabileceği işlemler açısından birçok seçeneği vardır. Örneğin polis işlediği suçla ilgili olarak çocuğu uyarabilir ve bunu kayıtlara geçirmeyebilir. O zaman polisin bu hareketi “resmi olmayan uyarma” adını alır. Ya da polis resmi kayıtlara geçen bir uyarıda bulunabilir. Bu takdirde söz konusu uyarı, bir mahkeme süreci yaşandığında yargıç tarafından gündeme getirilir. Çocuk suçunu kabul eder ve ana-baba ile şikayetçi kişiler de uygun görürse polis, mahkemeye sevk etmek yerine çocuğu uyarır. Çocuk polis merkezinde, ana-babasının önünde, resmi üniformalı ve en yüksek rütbeli polis tarafından uyarılır. Gelecekteki davranışları açısından dikkati çekilen çocuğa, tekrar suç işlediği takdirde mahkemeye çıkarılacağı söylenir. Ancak polisin uyarma uygulamaları bölgeden bölgeye büyük farklılıklar göstermektedir. Bazı yörelerde, çocuğun yakalanmasından hemen sonra polisin gözetim, eğitim ve sosyal hizmetler bölümlerinin temsilcilerinden oluşan ekiplerin içinde yer alması ve onlarla görüş alışverişinde bulunması, çocukla ilgili uyarıda bulunma veya dava açma kararını olumlu yönde etkileyebilmiştir. Böylece hakkında dava açılarak mahkemeye sevk edilen çocukların oranında önemli ölçüde

⁴⁹ ULUĞTEKİN, Sevda, Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları, Türkiye Barolar Birliği, Ankara, 2004, s.17

⁵⁰ ULUĞTEKİN, s.18

düşüşler gözlenmiştir. Polis çocuğu uarmayı yeterli görmediğinde, çocuk hakkında dava açılması için gerekli işlemleri başlatır. İngiltere’de çocuk ve genç bireyler ancak yetişkinlerin mahkum edilebileceği suçlar nedeniyle yargılanabilir⁵¹.

İngiliz çocuk adalet sistemi, gençlik mahkemesinin çocuk ve genç bireyler hakkında çok değişik kararlar alabilmesine olanak tanımaktadır. Gençlik Mahkemeleri’nin 1991 Ceza Adalet Yasası ve ilgili yasalar çerçevesinde çocuk ve genç suçlulara ilişkin karar seçenekleri şunlardır:

1-Koşulsuz ve Koşullu Serbest Bırakma

Koşulsuz serbest bırakmada çocuk ya da genç birey suçlu bulunmakla beraber, suçun basitliği, oluştuğu koşullar ve suçluya ilişkin etkenler göz önüne alınarak herhangi bir ceza verilmesi yoluna gidilemez. Koşullu serbest bırakmada ise suçluya hemen ceza verilmez. Ancak üç yıl içinde başka bir suç işlediği takdirde, suçlu çocuk ya da genç birey hem eski hem de yeni işlediği suç için cezalandırılır⁵².

2-Yazılı Güvenceye Dayanarak Serbest Bırakma, Para Cezaları ve Zararın Karşılanması

Gençlik Mahkemesi, suçlu çocuk ya da genç bireyin uygun biçimde bakımı ve denetlenmesini üstlendiğine ilişkin bir yazılı güvence vermesini, veli veya vasiden isteyebilir. Eğer veli ya da vasi bu güvenceyi vermeye rıza göstermez ve mahkemenin bu istediğini akla uygun olmayan bir nedenle reddederse, mahkeme veli ya da vasiyi para cezasıyla cezalandırabilir. Bu para cezasının miktarı veli ya da vasinin maddi olanakları dikkate alınarak saptanır⁵³.

Gençlik Mahkemesi, adam öldürme ve vatan hainliği dışındaki herhangi bir suç için para cezası verebilir. Suçun ağırlığına göre para cezasının miktarı arttırılır. Koşullar uygunsa, 16 yaşından küçük suçlulara ilişkin para cezasını veli ya da vasinin ödemesi gerekir. Eğer suçlu çocuk yerel otoritenin bakımı altındaysa ve çocuğun velayeti yerel otoritede ise mahkeme aynı biçimde para cezasını yerel otoritenin ödemesine karar verir. Suçlu genç birey (16-17 yaş) ise, mahkeme veli ya da vasinin (veya yerel otoritenin) bu cezayı ödemesini isteyebilir⁵⁴.

---

⁵¹ ULUĞTEKİN,s.21

⁵² ULUĞTEKİN,s.21

⁵³ ULUĞTEKİN,s.21

⁵⁴ ULUĞTEKİN,s.21

3-Toplum Cezaları

Toplum cezaları diğerlerine göre en kapsamlı grubu oluşturmaktadır. 1991 Ceza Adaleti Yasası'na göre toplum cezası, bir ya da birkaç toplum cezası kararını kapsayan mahkumiyet anlamına gelmektedir. Toplum cezaları kararları, devam merkezi, denetim, gözetim, toplumda hizmet, birleşik, sokağa çıkma yasağı kararları olmak üzere çeşitlilik göstermektedir. Denetim dışında, diğer toplum cezaları kararları yetişkin suçlular için de verilebilmektedir⁵⁵.

a-Devam Merkezi Kararları

Devam merkezi kararlarına göre 10-15 yaşlarındaki suçlu çocuklar en çok 24, 16-17 yaşındakiler ise en çok 36 saate kadar devam merkezlerinde bulunmak zorundadır. Suçlu çocuk ve genç bireylerin genellikle cumartesi öğleden sonraları 2 ya da 3 saat kalmak üzere gittikleri bu merkezler, gündüzlü kuruluşlar olup İçişleri Bakanlığı'nın Polis Dairesi tarafından yönetilirler. Merkezlerde spor ve beden eğitiminin yanı sıra, vatandaşlık, ilk yardım gibi konuların ve tahta oymacılığı, özürlü çocuklara oyuncak yapımı vb. gibi yapıcı el işi etkinliklerinin eğitimi üzerinde de durulmaktadır⁵⁶.

b-Denetim Kararları

Denetim kararları 10-17 yaşlarındaki suçlu çocuk ve genç bireyler için verilebilir. Denetleme görevi, çoğunlukla yerel otoritelerin sosyal hizmet bölümlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanları tarafından yürütülür. Denetimde en kısa sürenin ne olacağı belirlenmemiştir; ancak en uzun süre 3 yıldır⁵⁷.

İki tür denetim kararı vardır. Bunlar herhangi bir koşul öne sürmeyen genel denetim kararları ve bazı koşullara uyulmasını emreden denetim kararlarıdır. İkinci tür denetim kararlarında bir ya da birkaçına uyulması zorunlu olan koşullar şunlardır:

i-Psikiyatrik tedavi görmek,

ii-Okula devam etmek ve eğitimle ilgili düzenlenen programlara uymak,

iii-Gece sokağa çıkmamak,

---

⁵⁵ ULUĞTEKİN,s.21

⁵⁶ ULUĞTEKİN,s.22

⁵⁷ ULUĞTEKİN,s.22

iv-Belirtilmiş bazı etkinliklere katılmamak,

v-Belirtilmiş bazı etkinliklere katılmak,

vi-Yerel otorite tarafından temin edilen bir yerde barınmak⁵⁸.

1991 Ceza Adalet Yasası gereğince, gençlik mahkemelerinde koşullu denetim kararları alınırken, denetim görevlisi sosyal hizmet uzmanları tarafından hazırlanan hüküm öncesi inceleme raporlarından (SİR'lerden) yararlanılır⁵⁹.

c-Gözetim Kararları

Gözetim kararları 16-17 yaşlarındaki suçlu genç bireyler için verilebilir. Gözetim görevi, yerel otoritelerin gözetim servislerinde çalışan sosyal hizmet uzmanları tarafından yürütülür. Gözetimde en kısa süre 6 ay, en uzun süre 3 yıldır. Gözetim kararları bazen başka ceza, örneğin para cezası ya da toplum cezası ile birlikte verilebilir⁶⁰.

1991 Ceza Adaleti Yasası gereğince gözetim, suçlu kişinin rehabilitasyonunu sağlamak; halkı,suçlunun vereceği zarardan korumak veya suçlunun daha çok suç işlemesini önlemek amacını güder. Mahkeme gözetim kararını alırken sosyal hizmet uzmanlarının hazırladığı inceleme raporlarından yararlanır⁶¹.

d-Toplum Hizmeti Kararları

Gençlik Mahkemesi bir yetişkin işlediği zaman hapsedileceği suçlar işleyen 16-17 yaşlarındaki genç suçlulardan, toplumun yararına ücretsiz çalışmalar yapmalarını isteyebilir. Bu tür işler çevreyi güzelleştirme, oyun alanları kurma, yaşlılara bahçe işlerinde yardım etme, bakıma muhtaç çocukların oyuncaklarını onarma, yaşlı ve özürülülerin evlerini dekore etme gibi bir dizi etkinliği içine alır. Mahkeme bu karar için suçlu gencin rızasını almak zorundadır⁶².

e-Birleşik Kararlar

Gençlik Mahkemeleri bu kararları, hapis cezası alabilecek durumda olan 16-17 yaşlarındaki gençlere verebilir. İlk olarak 1991 Ceza Adaleti Yasası'yla getirilen bu

---

⁵⁸ ULUĞTEKİN,s.22

⁵⁹ ULUĞTEKİN,s.22

⁶⁰ ULUĞTEKİN,s.23

⁶¹ ULUĞTEKİN,s.23

⁶² ULUĞTEKİN,s.23

yeni tür karar gereğince suçlu en az 12 ay, en çok 3 yıllık bir süre için gözetim altında tutulurken; aynı zamanda en az 49, en çok 100 saatlik bir toplum hizmeti zorunluluğunu da yerine getirmelidir. Mahkeme birleşik kararı, suçlunun rehabilitasyonunu sağlamak, toplumu suçlunun vereceği zarardan korumak veya onun daha çok suç işlemesini engellemek amacıyla verebilir. Bu karardan önce mahkemenin suçlunun rızasını alması gerekir⁶³.

f-Sokağa Çıkma Yasağı Kararları

İlk olarak 1991 Ceza Adaleti Yasası'nda yer alan bu karar gereğince, 16-17 yaşlarındaki suçlu gençler, gençlik mahkemesi tarafından belirlenecek yerde, günde 2-12 saati arasında saptanacak bir süre kalmak zorundadır. Bu karar en çok 6 ay uygulanabilir. Yasaya göre, mahkemenin kararda belirtilen yer hakkında bilgisi olmalıdır. Ayrıca bu kararın, suçlu gencin tabii olduğu diğer toplum cezalarını ve okula ya da işe devamını engellememesi gerekir⁶⁴.

4-Hapis Cezaları

1991 Ceza Adalet Yasası'na göre, bir genç suçlular kurumunda hapsedilme yaşı kız ve erkekler için 15'tir. Bu kurumlarda kalma süresi ise en çok 12 aydır. Kurumda en az 2 ay kalınabilir. Başka bir deyişle gençlik mahkemesi, 15-17 yaşlarındaki kız ve erkekler için, bir genç suçlu kurumunda olmak üzere en az 2, en çok 12 ay ceza verebilir. Daha uzun süre ceza verilmesi düşünülen bir genç suçlu ancak 1933 Çocuk ve Genç Bireyler Yasası'nın 53. maddesine göre cezalandırılabilir. Bu yasada adam öldürme, kundakçılık, tecavüz veya soygun gibi ağır suçlar işleyen çocuk ve gençlerin daha uzun ve belli sürelerle hapsedilebileceği belirtilmektedir⁶⁵.

B-AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Amerikan çocuk suçlularının yargılanması sistemi İngiliz Kamu Hukuku'na dayalı olarak oluşturulmuştur. 19.yüzyılın başına kadar ABD Hukuku çocuk suçluları için koruyucu herhangi bir gelişim göstermemiş, çocuklara karşı çok sert bir tutum sergilemiştir. Örneğin, New Jersey'de 1828 yılında 12 yaşında iken işlediği bir suçtan ötürü bir çocuk asılabilirdi. Sonraları çocukların sadece cezalandırılmalarının yeterli olmayıp, korunmaları gerektiği göz önüne alınarak bir dizi yenilikler getirilmiştir.

---

⁶³ ULUĞTEKİN,s.23

⁶⁴ ULUĞTEKİN,s.23

⁶⁵ ULUĞTEKİN,s.24

Bunlardan ilki; çocuk suçlularının yetişkinlerden ayrı olarak cezalarını çekmeleri için çocuk hapisaneleri kurmak olmuştur. İkinci olarak, ilk kez Massachusetts Eyaleti'nde 1870 yılında çocukların yargılanması sistemi yetişkinlerden farklı bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. Üçüncü gelişim, hafif suçlardan ötürü çocukların hapse atılmayıp göz altına alınarak, bir deneme süresi içerisinde hareketlerinin kontrol edilerek topluma kazandırılmaya çalışılması olmuştur. Son olarak da, ilk kez Chicago (Denver) ve Illinois'de 1899 yılında Çocuk Mahkemesi faaliyete başlamış, ardından tüm eyaletler bunu izlemişlerdir⁶⁶. Bu mahkemelerin amacı, cezanın ne olacağından karar vermekten çok, çocuk ve toplum için neyin iyi olduğuna karar vermektir. Duruşmalar çocukları damgalanmaktan korumak üzere, kapalı salonlarda yapılacaktır. Çocuk Mahkemesi "suç işleme öncesindeki çocuklar" (suç işlemeye yatkın çocuklar) hakkında, önleyici tedbirler alabilirlerdi ve süresi belirlenmemiş hapis cezası içeren mahkumiyet kararı verebilirdi. Böylelikle her çocuğun kendisi, kendi hızına göre ıslah olabilirdi. 1924'ten itibaren de çocuklar için özel mahkemeler, iki eyalet hariç bütün ABD'ye yayılmıştır⁶⁷.

Çocuk Mahkemelerinin görevi oldukça geniş tutulmuş ve çocukları ilgilendiren bütün konular çocuk mahkemelerinin kapsamı içerisine alınmıştır.

ABD'de küçüklerin yargılanması yöntemi eyaletlere göre değişmektedir. Ceza ehliyeti yaşı ise 7'dir. Ayrıca çocuk mahkemelerinde yargılanacak olan çocukların yaş sınırları da eyaletten eyalete değişim göstermektedir. Kanun koyucu, kolluk kuvvetlerine suç işleyen çocuklar karşısında bazı yetkiler de tanımıştır. Bu yetkiler, çocuklar tarafından işlenen basit suçlarında ortaya çıkmaktadır. Bu durumda polis, çocuğu adli mercilere sevk etmek yerine ailesini de bilgilendirerek ihtar eder ve bu durumu resmi kayıtlara geçirir. Eğer çocuğun işlediği suç kabahat nevinden bir suç ise (örneğin trafik suçu gibi) çocuğun mahkemeye gelmesi şartıyla serbest bırakılır. Çocuğun ağır ve şiddetli bir suç işlemesi halinde ise gözaltına alınarak çocuk mahkemesine gönderilir⁶⁸.

C-ALMANYA

Almanya'da ilk çocuk mahkemesi 1908 yılında Frankfurt'da kurulmuştur. Bu mahkemelerin amacı diğer ülkelerden farklı olarak, bu mahkemede çocukların farklı bir mahkemede, farklı bir usulde yargılanarak, ıslah ve tedbir alınması açısından fayda

---

⁶⁶ EVİK,s.31

⁶⁷ Çocuk Adalet Sistemi,s.10

⁶⁸ EVİK,s.31

sağlanıp sağlanamayacağına tecrübe edilmek istenmesidir. Bu tecrübeden yaklaşık 14 yıl sonra, 1923 tarihli kanun ile asıl olarak tüm ülkede geçerli olmak üzere Çocuk Mahkemeleri kurulmuştur⁶⁹.

Almanya’da 1871 tarihli Alman İmparatorluk Ceza Kanunu yürürlükte olup birçok değişikliğe rağmen temel çatısı halen korunmaktadır. 1923 tarihli Çocuk Mahkemeleri Kanunu’nun kabul edilmesine kadar, çocuklarla ilgili düzenlemeler bu kanun içerisinde yer almıştır. Çocuklar bakımından cezanın takdiren hafifletilmesine son verilerek “ceza yerine eğitim” prensibini esas alan çocuklara yönelik ilk kanun 1923 yılında kabul edilmesine rağmen sonraları sadece eğitimin yeterli olmayıp çocuğun işlediği suçun cezasının mutlaka çektirilmesi gerektiği fikrinden hareketle cezanın terbiyevi tesirini sağlamak üzere 1943 yılında Genç Mahkemesi Kanunu kabul edilmiştir⁷⁰.

Nasyonal sosyalist düşüncenin etkisi altında hazırlanan 1943 tarihli kanun daha önce 14 yaş olarak tespit edilen ceza sorumluluk sınırını 12 yaş olarak değiştirmiş ve bünyesinde terbiye tedbirlerine de yer vermiştir⁷¹.

1943 tarihli kanun da, 1953 tarihli kanun da, 1953 tarihli kanunla yürürlükten kaldırılmış, önceki kanunun olumsuz yönleri bertaraf edilmiştir. 1953 tarihli kanun da, çeşitli defalar değiştirilerek son halini 02.03.1974 tarihli Ceza Kanunu ve 09.12.1974 tarihli Ceza Muhakemesi birinci reform kanunu ile almıştır. Bu yeni düzenlemeye göre, belirli şartların bulunması koşuluyla Çocuk Mahkemeleri kanunu 18-21 yaş arasındakilere de uygulanabilmekte, çocuklara yönelik müeyyidelerde üçlü bir ayırma tabi tutularak, terbiye tedbirleri, disiplin araçları ve hürriyeti bağlayıcı cezalara hükmedilebilmektedir⁷².

Federal Almanya Genç Mahkemeleri yasasına göre, genç deyiminden 14 yaşını ikmal etmiş fakat 18 yaşını bitirmemiş, yarı yetişkin deyiminden ise 18 yaşını ikmal etmiş olmakla beraber 21 yaşını bitirmemiş kimse anlaşılması gerekir⁷³. Ayrıca Almanya’da çocuklar için öngörülmuş olan ceza ehliyeti yaşı 14’tür. Bu yaşın altındakiler için herhangi bir suçtan dolayı kovuşturma ve soruşturma yapılamaz. Ancak

⁶⁹ İÇEL, Kayıhan-BAYRAKTAR, Köksal-YENİSEY, Feridun, Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş ve Türk Ceza Hukukuna İlişkin Açıklamalar, İstanbul, 1989, s.2

⁷⁰ İÇEL-BAYRAKTAR, YENİSEY, s.2

⁷¹ İÇEL, Kayıhan, "Federal Almanya’da Genç Suçlular İçin Ceza Hukuku", İÜHF, Cilt:34, 1969, s.1

⁷² İÇEL, s.1

⁷³ ARTUK, Mehmet Emin, Mukayeseli Çocuk Muhakemesi Hukuku, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul, 1987, s.98

bu kimseler hakkında suç işlediklerinde vesayet hakimine çıkarılarak eğitim tedbiri uygulanabilecektir⁷⁴.

Genç Mahkemeleri Kanunu'nun amacı, suç işleyen gençlere yaptıklarını çektirmek ve kefaret olmayıp onları terbiye ederek ve eğiterek yeniden topluma kazandırma olduğundan, çok suçtan tek sorumluluk ilkesi kabul edilmiştir. Yani çocuk birden fazla suç işlese dahi bu suçlarla ilgili olarak hakkında tek bir terbiye tedbiri veya ceza uygulanır. Almanya'da genç suçlular bakımından kamu hizmetlerinden ve siyasal haklardan yasaklılık, müsadere, ağır hapis, hapis ve para cezası gibi cezalar, terbiye ve eğitim amacı gütmediklerinden uygulanmaz⁷⁵.

Genç Mahkemeleri tarafından çocuklar hakkında verilen kararları şu şekilde sıralayabiliriz⁷⁶:

1-Terbiye Tedbirleri

Ceza çektirmekten ziyade, çocuğun toplumsallaştırılması amacı ile öngörülen terbiye tedbirleri üçe ayrılmaktadır;

a-Direktifler

Gencin terbiyesini güvence altına almak için öngörölmüş emirlerdir. Örneğin, hakim suç işleyen küçüğün belli bir yerde oturmasını, belli kişilerle konuşmasını ve belirli yerlere girmesini yasaklaması gibi.

b-Terbiye Kaynığı

Gençlerin akli, ruhi ve fiziki gelişiminin korunması amacıyla gencin ve/veya ailesinin gözlem altında tutulmasıdır.

c-Sosyal Yardım Yolu ile Terbiye

Genç, bu tedbir yolu ile ailesinden ayrılmakta ve terbiye edilinceye kadar başka bir aile yanına veya bir yurda yerleştirilmektedir. Bu tedbir en fazla çocuk reşit oluncaya kadar uygulanabilmektedir.

---

⁷⁴ ŞİMŞEK,s.37

⁷⁵ ŞİMŞEK,s.37

⁷⁶ ŞİMŞEK,s.37

2-Disiplin Tedbirleri

Terbiye tedbiri ile iyileştirilemeyen ve toplumsallaşmayan gençler hakkında üç tür disiplin tedbiri uygulanmaktadır. Bunlar, kabahatlerde ve hafif nitelikteki suçlarda hakim tarafından çocuğa uyarıda bulunulması, kamu yararına çalışan bir kurumda belli bir süre bedelsiz çalıştırılması, belirli bir miktar yardımda bulunması, tayin edilen sürede belirli bir yerde hürriyetinden mahrum kılınması şeklindedir.

3-Hürriyeti Bağlayıcı Ceza

Hürriyeti bağlayıcı ceza ile gençler, kendilerine özgü kurumda özgürlüğünden yoksun bırakılmaktadır. Almanya'da suç işleyen çocuğun eyleminde ağır kusurun bulunması, terbiye ve disiplin tedbirlerinin yeterli olmayacağı kanaatinin oluşması durumlarında hürriyeti bağlayıcı ceza yaptırımını uygulanmaktadır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın en önemli amaçlarından biri terbiye olduğundan, kanun koyucu, terbiye amacının bu cezada bulunduğunu göstermek için Genç Mahkemeleri Kanunu hapis deyimini kullanmaktan kaçınmış ve bunun yerine "Genç Cezası" deyimini tercih etmiştir⁷⁷.

D-İTALYA

1861 tarihli İtalyan Ceza Kanunu, ceza ehliyet yaşını 9 olarak kabul etmişken, aynı dönemde Toscano ve Sardunya Ceza Kanunları bu yaş sınırını 12 olarak tespit etmişlerdi. Çocuk suçluların belirgin olarak kurallarla korunması 1703 yılında Papa XI.Clemens'in yayınladığı "Küçük Suçluların Islah Edilmeleri, Eğitilmeleri Hakkında Genelge" ile olmuştur. İlk defa "Son Michele Islah Okulu" kurulmuştur. 1884 Emirnamesi ile yaş durumuna değinilmiş, fakat esaslı, sistemli kurallar 1887 Zanardelli⁷⁸ tasarısının 26 Şubat 1889'da Ceza Kanunu olarak kabul edilmesiyle konmuştur⁷⁹.

Kaynak konumuz olan, 1889 tarihli Ceza Kanunu, yaş küçüklüğünü 5 devrede incelemiştir. 0-9 yaş arası mutlak ceza sorumsuzluğu, 9-14 temyiz kudretinin varlığı şartıyla indirimli ceza verilmesi (temyiz kudreti yoksa cezai sorumluluk yoktur, tedbire hükmedilebilir); 14-18 yaş arasında olanlara yine indirimli ceza, 18-21 yaş

---

⁷⁷ ŞİMŞEK,s.37

⁷⁸ dönemin Adalet Bakanı

⁷⁹ AKSAY, Bekir, Ceza Hukukunda Yaş Küçüklüğünün, Kusur Yeteneğine ve Sorumluluğuna Etkisi, Kazancı Hukuk Yayınevi, İstanbul, 1990,s.26

arasındakilere de yine indirimli ceza verilmesi sistemi mevcuttur. Ancak 1930 tarihli Yeni İtalyan Ceza Kanunu mutlak ceza sorumsuzluğu yaşını 14 olarak kabul edip bu küçüklük döneminin sonunu da 21 yaştan 18'e indirmiştir. (İtalyan Ceza Kanunu m.97,98 ve 225)⁸⁰

Çocuk mahkemeleri, suçlu çocukları yargılamak yanında, suça yönelme ihtimali bulunan çocuklar hakkında önleyici tedbirler almakla da görevlendirilmiştir.

Çocuk mahkemeleri tarafından çocuklar hakkında hükmedilebilecek karar ve tedbirler şunlardır:

1-Mahkeme diğer tedbirlerin uygulanması gerektiğine dair bir kanaatte değilse, küçüğün velilerini dinleyerek, çocuğun okulu, işi veya terbiyesine yönelik emirler verebilir.

2-Çocuk, mahkeme tarafından verilen emirlere uymadığı takdirde, hakkında evde ya da belirli bir yerde bulunma tedbirine başvurabilir ve/veya çocuğun belirli kişilerle görüşmesini sınırlandırabilir, yasaklayabilir, çocuğun işi, okulu veya terbiyesi ile ilgili olarak evinden uzaklaşmasına karar verebilir.

3-Hakimin vermiş olduğu bu kararları sürekli olarak ihlal eden veya evini gerekçesiz terk eden çocuklar hakkında çocuk hizmetleri servisi ile bağlantılı resmi veya özel bir yurda yerleştirilme tedbirine başvurabilir.

4-Çocuğun emirlere sürekli ve ağır bir şekilde uymaması ve yurttan mazeretsiz uzaklaşması gibi hallerde, çocuk mahkemesi hakimi üst sınırı 5 yıldan yukarı hapis cezasını öngören cürümlerden dolayı yargılanmasının söz konusu olduğu hallerde, çocuk hakkında bir aydan fazla olmamak şartıyla koruma tedbirlerinden birine hükmedebilir⁸¹.

E-BELÇİKA

Bu ülkede Çocuku suçluluğu sorunu 1912 yılından beri önemle ele alınmıştır. 15 Mayıs 1912 yılında yürürlüğe giren Belçika Çocuk Koruma Kanunu ile suçlu çocuklar hakkında cezalandırma prensibinden dönülerek terbiye ve uslandırma sistemi ve inancı kabul edilmiştir. Suç işleyen ve suça yönelen çocuklar birlikte düşünülmüş, bir çok

---

⁸⁰ AKSAY,s.27

⁸¹ ŞİMŞEK,s.39

mediko-pedagojik müşahede merkezleri, uslandırma ve terbiye müesseseleri kurulmuştur⁸².

Kınama, veli veya vasiyi uyarma ile aileye çocuğu geri verme, terbiye ve uslandırma için özel bir müesseseye yerleştirme, belirli bir yaşa kadar terbiye ve uslandırma için hükümet emrine bırakma yolunda kararlar verilebilmekte, bu kararların gerektiğinde her zaman değiştirilebilmesi mümkün olmaktadır. Ayrıca, yukarıda sözü geçen Kanunla Çocuk hakimi; dilencilik, serserilik, fahişelik, sefahat kumar ve okuldan kaçmak gibi çocukları suça iten fiillerde de söz sahibi ve yetkili kılınmıştır⁸³.

Belçika'da da suçun ağır bir nitelik taşıması, terbiye ve uslandırma müesseselerine konulmasının sakıncalı görülmesi hallerinde, belirli bir süre kaydı ile cezalandırma esası ve kötülük arzeden çocuklar hakkında da tutukluluğu yönüne gidilebilmesi mümkün kılınmıştır. Bu ülkede göze çarpan özellik duruşmanın açık olmasıdır⁸⁴.

F-YUNANİSTAN

Yunanistan'da Çocuk mahkemeleri sisteminin 1939 yılından beri kabul edildiği görülmektedir. Ne var ki, özel surette yetiştirilmiş çocuk hakimleri yerine ilk derece hakimlerinden yararlanılmaktadır⁸⁵.

Asıl gelirleri halkın yardımları ile sağlanan küçükleri koruma derneklerinin gözeticileri çocuklar hakkında sosyal araştırma yapmaktadırlar. Bu dernekler dikkatimizi çekebilecek bir amaç ve kuruluş içindedirler⁸⁶.

G-ROMANYA

Romanya'da 27 Şubat 1948 yılında yürürlüğe giren Ceza Kanunu onbeş maddesinde suçlu çocuklar konularını düzenlemiştir. 13 Şubat 1948 tarihli Rumen Ceza Yargılama Usulü Kanunu'nda da belirli bir yaştan aşağı çocukların yargılanmaları çocuk mahkemelerinin yetkisine alınmıştır. Suçlu çocuk hakkında soruşturma ve kovuşturma çocuk mahkemesi hakimi tarafından yapılmaktadır. Çocuk mahkemelerince; uyarma yapılarak ana babaya teslim, disiplin tedbirlerinin alınması için okul yönetimine

---

⁸² AKINCI, Yılmaz-ATAKAN, Tahsin, Psikolojik, Pedagojik, Hukuki Yönleriyle Suça Giden ve Suç İşleyen Çocuklar, Mim Yayınları, Hukuk ve Eğitim Serisi, Sayı:3, 1968, s.17

⁸³ AKINCI-ATAKAN, s.17

⁸⁴ AKINCI-ATAKAN, s.17

⁸⁵ AKINCI-ATAKAN, s.17

⁸⁶ AKINCI-ATAKAN, s.17

durumun bildirilmesi, resmi veya Devletçi tanınmış özel bakım ve yardım müesseselerine veya bir ıslah müessesesine yerleştirme veya küçüğün iyileştirilmesi için bir iyileştirme evine konulması kararları verilebileceği gibi yalnız kınama cezası ile de yetinilebilmektedir.Romanya’da dikkati çeken bir husus da, para cezalarının bir geliri olan veya hayatını kazanan küçükler hakkında hükmolunabilmesidir⁸⁷.

Gözetimli serbesti sistemi kabul edilmiş olup, gözetim ve bakımla yükümlü tutulan kişi veya müessese çocuğu sürekli olarak gözetim altında bulundurur ve sonucu yetkili mahkemeye bildirir. Çocuk hakkında cezanın hükmolunup olunmayacağı bu deneme devresinin vereceği sonuca bağlıdır. Bu ülkede, hürriyeti bağlayıcı cezaya ise, mahkemece başka tedbirlerin çocuğu uslandırmaya yetmeyeceğine tam bir kanı getirildiğinde hükmolunabilmektedir⁸⁸.

H-ÇİN

Çin’de 14 yaşından küçük çocukların cezai sorumluluğu yoktur.Bu çocuklar gözetim ve yoğun bir eğitim için ana babalarına veya yasal varislerine veya ilgili kurumlara teslim edilir.14 yaşından büyük olup 16 yaşına kadar olan çocuklara ise ılımlı davranılır.Adam öldürme,hırsızlık gibi suçlar hariç yasal önlemler yerine idari önlemler alınır.Suçlu çocuklar için yardım ve eğitim grupları oluşturulur.Bu gruplar sadece suça itilmiş çocukları kurtarmaya hizmet etmez,aynı zamanda sosyal sorumluluğu güçlendirir.Çin’in suçlu çocuklarla ilişkisini tanımlamak için kullandığı terim eğitim yoluyla iyileştirmedir.Bu sebeple çeşitli okullar ve eğitim evleri açılmıştır.Bunlar:

1-Çocuk Eğitim Evleri

18 yaşından küçük,ceza kanununu ihlal ederek cezai yaptırımını hak eden çocukları eğitim için kurulmuşlardır.Özel öğretmenler,bu tür kurumlarda çocukları ahlaki alanda eğitir,yeteneklerini geliştirir ve genel bir eğitim sağlar.

2-İş-Çalışma Okulları

Devlet tarafından,Çin’de önemsiz suçlar işleyen çocuklara özel bir eğitim sağlamak amacıyla bu okullar kurulmuştur.Bu okullara “Gongdu Okulları”da

---

⁸⁷ AKINCI-ATAKAN,s.18

⁸⁸ AKINCI-ATAKAN,s.18

denmektedir.Bu okullar deneyimli ve konuyla ilgili öğretmenlerin varolduğu eğitim daireleri tarafından işletilir.Bu okulların amacı,çocukları koruma ve eğitmektir.

3-Çalışma Yoluyla Yeniden Eğitim Kurumları

Ceza sorumluluğu olmayan suç işleyen çocukların yerleştirildiği kurumlardır.Çalışma yoluyla yeniden eğitim,cezai bir yaptırımı olmayıp,zorunlu bir eğitim gereği idari bir yaptırımdır.Çalışma yoluyla yeniden eğitim bir ile üç yıl için söz konusu olur,en çok dört yıl sürer.Bu programı tamamlayan çocuklar,okullarına veya işlerine dönerler.Kurumda söz konusu olan iş,çalışma ve hukuk duygusunu beslemeye yardım eden eğitimle desteklenip,çocuğa yetenekler kazandırılır.Suçlu çocuklar için cezai yaptırıma bir seçenek olarak düşünölmüştür⁸⁹.

---

⁸⁹ AKINCI-ATAKAN,s.18

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLARIN YARGILANMASI

Çocuk yargılaması yetişkin yargılamasından farklı olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle özellikle çocuk sanık dosyalarında görev yapacak olan kişilerin YTCK ve CMK hükümleri yanında Çocukları Koruma Kanununu da bilmesi gerekmektedir. Ancak bu mevzuat hükümlerini bilmek tek başına yeterli olmayacaktır. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve bu sözleşmede korunan hakların neler olduğu, ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından hazırlanmış olan Pekin (Beijing) Kuralları, Havana Kuralları ve Riyad Tavsiye Kararlarının da bilinmesi gerekir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi dünya üzerinde en çok kabul gören sözleşme olma özelliğini de taşımaktadır. Sözleşme 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na kabul edilmiş ve 2 Eylül 1990 yılında uluslararası hukuk mevzuatındaki yerini almıştır. Bu sözleşme çocuğu 18 yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlamıştır. Bu tanım yanı sıra temel ilkeler şu başlıklar altında sayılmıştır:

a-Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması.

b-Çocuğun yarar ve esenliğinin korunması.

c-Çocuk ve ailesinin herhangi bir ayrımcılığa tabi tutulmaması.

d-Çocuk ve ailesinin bilgilendirme ile karar sürecine katılımının sağlanması.

e-İnsan haklarına dayalı, adil ve süratli yargılanma usulünün benimsenmesi.

f-Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna en uygun özenin gösterilmesi, çocuk hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı önlem ve hapis cezasının en son çare olarak uygulanması⁹⁰.

Pekin Kuralları (Beijing) 29 Kasım 1985 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na kabul edilmiştir. Bu kurallar çocuk suçluluğu ile ilgili olarak çok kapsamlı olmayan ve hürriyeti bağlayıcı cezalardan kaçınan düzenlemeler getirmektedir.

---

⁹⁰ BAĞCI,Olçay,"Çocuk Yargılaması",İstanbul Barosu Meslek İçi Eğitim Merkezi ve CMK Uygulama Servisi Eğitim Seminerleri Dizisi,İstanbul Barosu Yayınları,Cep Kitapları-VI,Şubat 2006,s.7-8

Özellikle çocuklara cezai yaptırımlardan çok, çocuğu iyileştirecek ve suçu önleyecek önlemlerin alınması özendirilmektedir. Riyad Öneri Kuralları ise 14 Aralık 1990 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kararlarda çocuk suçluluğu yerine genç suçluluğu deyiminin kullanıldığı görülmektedir. Kararlarda genç suçluluğunun suçun önlenmesinde büyük önemi olduğu, bu nedenle de toplum içinde çocuk ve gençlere etkin roller verilmesi ve yeni suçluluklarla karşılaşmamak için de politikalar üretilmesi temel ilkeler olarak sayılmıştır. Havana Kuralları olarak bilinen “Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları” ise 14 Aralık 1990 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kurallar bir çocuğun kuruma kapatılmasının en son çare olduğunu ancak uygulanması gerekiyorsa özellikle sürelerin kısa tutulması gerektiğine dikkat çekmektedir. Kurumda geçirdikleri zaman ve sonrasında da mutlaka güvence altına alınmasının gerekliliği inancı kurallara yansımıştır. Hemen belirtmek gerekir ki tüm bu kurallar 18 yaşın altındaki kişilere uygulanacaktır⁹¹.

Çocuk hukuku devletçe tanınmış ve herkesçe uyulması yine devletçe zorla(yaptırıma) sağlanmış olan toplumsal davranış kuralları anlamına gelen hukukun çocuklara özgü dalıdır.Çocuk hukuku adından da anlaşılacağı üzere çocuklarla ilgili hukuk kurallarından,bu kuralların uygulanmasından ve öğretilmesinden oluşur.Onsekiz yaşından küçük çocuklarla ilgili kurallar çocuk hukukunun temelini oluşturur⁹².

I-ÇOCUK MAHKEMELERİ

A-Mahkeme Sistemleri

Toplumların çoğunluğu, hukuka uygun olmayan davranışlarda buldukları takdirde “çocukların” yetişkinlerden farklı bir şekilde muamele görmesi gerektiğini uzun süredir çeşitli derecelere kadar ve farklı şekillerde kabul etmektedir. Örneğin; Norveç’ te, 13. yüzyılda geçerli olan ceza kanunu, “eğer hırsızlık yaparlarsa yetişkinlerin iki ellerini kaybedeceğini, ancak çocukların hırsızlık yapması halinde sadece bir ellerini kaybedeceklerini” belirtmektedir. Kendisine bir suç isnat edilen çocuklar günümüzde yaşlarının, koşullarının ve gereksinimlerinin göz önünde bulundurulduğu şekilde muamele görme hakkına sahiptir. Ancak mahremiyetlerini korumak amacı ile gözardı edilen aleni yargılama hakkı dışında adil bir şekilde

---

⁹¹ BAĞCI,s.8

⁹² SEROZAN,Rona,Çocuk Hukuku,Vedat Yayıncılık,İstanbul,2005,s.1-2

yargılamaya ilişkin genel insan haklarının hiçbir temel unsurundan ödün verilmemelidir⁹³.

Çocuk mahkemeleri kurulurken, bazı ülkeler birden çok hakimden oluşan toplu mahkeme sistemini, bazı ülkeler ise tek hakim sistemini benimsemişlerdir⁹⁴.

1-Kurul Sistemi

Toplu hakim sistemini savunanlara göre, çocuk mahkemelerinin bir uzmanlık mahkemesi olduğu, bu mahkemelerde görev alacak hakimlerin çocuğun kişiliğini değerlendirebilmek ve onun hakkında en uygun kararı verebilmek için hukuk, tıp, psikoloji, pedagoji ve sosyal hizmet alanlarında uzmanlaşmaları gerektiği, bir hakimin bütün bu konularda uzmanlaşmasının olanaksız olduğu görüşünden hareketle söz konusu çocuk mahkemelerinin en az biri kadın olmak üzere çeşitli alanlarda uzmanlaşmış birden fazla üyeden kurulu toplu mahkeme şeklinde teşekkül ettirilmesi gerektiği kabul edilmiştir. Hatta toplu mahkeme sistemini benimsemiş İtalya, Hindistan, İngiltere gibi ülkelerde bu üyelerden birinin kadın olması şarttır. Örneğin, İtalya’da çocuk mahkemeleri dört üyeden teşekkül etmekte, hakimlerden ikisi hukukçu, diğer ikisi ise pedagoji, suç antropolojisi, psikiyatri ve biyoloji dallarından birinde uzmanlaşmış veya sosyal yardım alanında yararlı olmuş 30 yaşından yukarı kişiler arasından, en az biri kadın olmak üzere seçilir. Mahkemeye ise sadece hukukçu iki üyeden birisi başkanlık etmektedir⁹⁵.

İngiltere’ de ise, çocuk mahkemeleri en az biri kadın olmak üzere hukukçu olmayan iki veya üç fahri üyeden oluşmaktadır. Bunlar Adalet Bakanı’ nın görevine benzer bir görev yapan hükümet üyesi tarafından önerilen, gereken niteliklere sahip kişiler arasından Krallık Makamınca atanırlar⁹⁶.

İskoçya’ da ise, suçlarının tabiatı çok ağır olmadığı sürece, 18 yaşının altındaki suçlular için tatbik edilir. Ceza Mahkemesi’ nin karşısına çıkmak yerine, bir mahkeme düzeninden daha az şekilci ve daha az aleyhine olan bir duruşmaya katılırlar. Orada, eğitilmiş, hukukçu olmayan üyelerden oluşan bir panel, aile, sosyal danışmanlar, öğretmenler ilgili çocuk ile görüşükten sonra, çocuğun iyiliğini temel alan tasarrufa

⁹³ Çocuk Ceza Adalet Sistemi,s.9

⁹⁴ ONUR,Esin,“Çocuk Mahkemeleri Yasasının Genel Değerlendirilmesi”,Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu,Ankara Üniversitesi Edebiyat Bilimleri Fakültesi Yayınları,No:130,Ankara,22-23 Haziran 1983,s.96

⁹⁵ Onur,s.95

⁹⁶ Onur,s.95

karar verirler. Duruşma kararları mahkemede temyiz edilebilir; ancak çocukların kendileri duruşmalar sırasında yasal olarak temsil edilemez. Bu durum, mahkemede yasal temsili garanti altına alan ÇHS' nin 37/d maddesi ile çelişmesi nedeni ile, İngiliz Hükümeti ÇHS' yi imzalarken bu madde üzerine çekince koymuştur. Bunun altında yatan neden, çocukların sorunları ile başa çıkma konusunda çok etkin bir yol olduğu yıllardır kanıtlanmış olan çocuk duruşmalarının mevcut işleyişini devam ettirme hakkına sahip olmaktır. Bu çekince 18 Nisan 1997' de kaldırılmıştır⁹⁷.

2-Tek Hakimli Sistem

Bu sistemde davaların daha hızlı sonuçlandırılacağı, basit muhakeme usulünün uygulanmasıyla elde edilmek istenen amaca daha kolay ulaşılabileceği kabul edilmektedir. Ancak çocuk mahkemelerinin bir uzmanlık mahkemesi olduğu, bu mahkemelerde görev alacak hakimin çocuğun kişiliğini değerlendirmesi ve çocuk hakkında en uygun kararı verebilmek için hukuk, tıp, psikoloji, pedagoji ve sosyal hizmet alanlarında uzmanlaşması gerekeceği, bir hakimin de tüm bu konularda uzmanlaşmasının olanaksız olacağı göz önünde bulundurulursa tek hakimli sistemin amacına uygun bir sistem olmadığı görülmektedir.

3-Ülkemizdeki Çocuk Mahkemeleri Sistemi

Ülkemizde, 2253 Sayılı Çocuk Mahkemeleri' nin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun⁹⁸ ile ilçelerde tek yargıçlı mahkeme, illerde toplu mahkeme kurulması öngörülmüştü. Kanunda ayrıca mahkemede görev alacak hakimlerin adli yargı hakimleri arasından seçileceği, 30 yaşını bitirmiş bulunmaları, çocuk sahibi ve kadro imkanlarının el verdiği oranda ayrı cinsiyette olmaları gerektiği belirtilmiştir⁹⁹.

Aslında 1982 yılında yürürlüğe giren Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, başlangıçta 5 yıl içinde yurt ölçeğinde çocuk mahkemelerinin kurulması öngörülmüyordu. Ancak bu gerçekleştirilememiştir. 1988 yılında yapılan bir değişiklikle her ilde ve büyükşehir belediyeleri sınırları içerisinde bulunan ilçeler hariç, merkez nüfusu yüz bini geçen her ilçede bir çocuk mahkemesi kurulması öngörülmüştür. Aynı kanun bu mahkemelerin 10 yıl içinde yani 1998 yılına

---

⁹⁷ Çocuk Ceza Adalet Sistemi,Unicef Türkiye Temsilciliğinin Çocuk Ceza Adalet Sistemini iyileştirme çalışmaları dahilinde İngilizce'den Türkçe'ye çevrilip bastırılan Innocenti Digest, s.11

⁹⁸ 7.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 48/1 maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

⁹⁹ DAMAR,Vedat,2253 Sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun (Açıklamalı –İçtihatlı),Adil Yayınevi,Ankara,2000,s.24

kadar tamamlanmasını hükme bağlamıştır. Ancak bu süre dolduğu halde, ülkemizde sadece 4 ilimizde 6 çocuk mahkemesi kurulabilmiştir. Bunun yanında kanun, çocuk mahkemelerinin görevlerini tam olarak yapabilmesi için uzman personelle güçlendirilmelerini, örneğin psikolog, psikiyatr ve pedagoglarla bu mahkemelere yardımcı olunmasını öngörmüştür. Ama bunlar da tam olarak gerçekleştirilebilmiş değildir¹⁰⁰.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 25. maddesinde, çocuk mahkemelerindeki tek hakimli mahkeme ve toplu mahkeme ayırımına son verilmiş, sadece ayırımın yapılmasındaki dikkate alınan kıstas farklılaşmıştır. 2253 Sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanunda ayırım yapılırken suçun işlendiği yerin il ve ilçe olup olmadığına bakılmakta iken, Çocuk Koruma Kanunu'nda on sekiz yaşını tamamlamamış suça sürüklenen çocukların işlemiş oldukları "suçun ağırlığına" bakılmaktadır. Suçun ağırlığı kıstasında, çocuklar tarafından işlenen ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili bir başkan ve iki üyeden oluşan çocuk ağır ceza mahkemesinin¹⁰¹, ağır ceza mahkemesinin görev alanı dışına çıkan, asliye ve sulh ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçlarla ilgili tek hakimden oluşan çocuk mahkemelerinin¹⁰² görevli olduğu belirtilmiştir.

a-Çocuk Mahkemesi

Çocuk Mahkemesi, asliye ceza ile sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakar¹⁰³. Bu mahkemeler her il merkezinde kurulacaktır¹⁰⁴. İlçeler bakımından kurulması yönünde

¹⁰⁰ TÜRK, Hikmet Sami, www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/4_sayi.htm, Erişim Tarihi: 01.04.2007

¹⁰¹ ÇKK m. 25/2: "Çocuk ağır ceza mahkemelerinde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur ve mahkeme bir başkan ve iki üye ile toplanır. Bu mahkemeler bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen yerlerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulur. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk ağır ceza mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır."

¹⁰² ÇKK m.25/1: "Çocuk mahkemesi, tek hâkimden oluşur. Bu mahkemeler her il merkezinde kurulur. Ayrıca, bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulabilir. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır. Çocuk mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz. Mahkemelerin bulunduğu yerlerdeki Cumhuriyet savcıları, çocuk mahkemeleri kararlarına karşı kanun yoluna başvurabilirler."

¹⁰³ ÇKK m.26/1: "Çocuk mahkemesi, asliye ceza mahkemesi ile sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakar."

¹⁰⁴ 3. Ceza Dairesi, 2006/10983 esas, 2006/7328 karar, 10.10.2006 tarihli kararında "5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununun 25/1. maddesinde "Çocuk Mahkemesi, tek hakimden oluşur. Bu mahkemeler her il merkezinde kurulur. Ayrıca bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulabilir" ile anılan Kanun'un 27/1. maddesindeki "Çocuk Mahkemelerinin yargı çevresi kurulduğu il ve ilçe mülki sınırlarıyla

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna yetki verilmektedir. Buna göre, bölgelerin coğrafi durumları iş yoğunluğu göz önüne tutularak belirlenen ilçelerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu' nun olumlu görüşü alınarak kurulabilir¹⁰⁵. Aynı zamanda iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilecek ve bu daireler numaralandırılabilir.

Çocuk Koruma Kanunu'na göre çocuk mahkemesi tek hakimden oluşacak ve bu mahkemelerde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet Savcısı bulunmayacaktır. Bu mahkemelerin bulunduğu yerdeki Cumhuriyet Savcılarını çocuk mahkemeleri kararlarına karşı kanuni yola başvurabileceklerdir. Bu hüküm, sistematik bakışla, tek yargıçlı mahkemenin kuruluşunu düzenleyen hükümde yer almaktadır. Bu nedenle yalnızca bu mahkemeler için geçerli olduğu düşünülebilir. Bu hüküm bir istisnadır. Aslında olması gereken, her ceza mahkemesindeki duruşmada Cumhuriyet Savcı'nın hazır bulunmasıdır¹⁰⁶. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 188/2.maddesinde de sulh ceza mahkemesinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet Savcısı'nın bulunmayacağını belirtmiş, sulh ceza mahkemelerinde yürütülen duruşmalar bakımından bu kurala istisna getirmiştir. Çocuk Koruma Kanunu'nun 25/1.maddesiyle de, çocuk mahkemeleri bakımından bu kurala ikinci bir istisna getirilmektedir.

b-Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi

Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi, ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakmak, kanunda yazılı koruyucu ve destekleyici tedbirleri almak ve diğer kanunlarda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile ilgili karar vermekle görevlidir.

---

belirlenir" şeklindeki düzenlemelerden, il çocuk mahkemelerinin yargı çevresinin il mülki sınırları ile belirlendiği, ilin mülki sınırlarının il ve ilçeleri kapsayan idari sınırları ihtiva ettiği Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun da Denizli Çocuk Mahkemesinin yargı alanındaki sınırlarını değiştirdiğine veya daralttığına ilişkin herhangi bir kararın da bulunmadığı gözetilmeden Denizli Çocuk Mahkemesinin görevsizlik kararının kaldırılması yerine yazılı şekilde gerekçeyle Sarayköy Sulh Ceza Mahkemesinin görevsizlik kararının kaldırılmasında isabet görülmediğinden bahisle anılan kararın 5271 sayılı CMK.nun 309.maddesi uyarınca bozulması lüzumunun ihbar edildiği anlaşıldı.

Gereği görüşülüp düşünüldü:

Adalet Bakanının Kanun Yararına Bozma isteyen yazısına dayanan ihbarnamede ileri sürülen düşünce yerinde görüldüğünden DENİZLİ 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 05.05.2006 gün ve 2006/303 D. İşl. Sayılı Kararının 5271 Sayılı CMK.nun 309.maddesi uyarınca BOZULMASINA, bozma nedeni davanın esasını çözmeyen bir karara ilişkin olduğundan görev uyuşmazlığını inceleyecek merci tarafından aynı maddenin 4. fıkrasının (a) bendi uyarınca ihbarnamede işaret edilen doğrultuda bir karar verilmesi için dosyanın mahalline gönderilmek üzere Yargıtay C.Başsavcılığın TEVDİİNE, 10.10.2006 günü oybirliği ile karar verildi." şeklinde karar vererek il merkezinde çocuk mahkemesinin kurulması halinde yargı çevresindeki tüm ilçeleri de kapsadığına karar vermiştir.

¹⁰⁵ BALO,s.45

¹⁰⁶ YURTCAN,Erdener,Çocuk Koruma Kanunu ve Yorumu,Kare Yayınları,2006,s.90

Çocuk Koruma Kanunu'nun 25 maddesinin 2 fıkrasına göre, çocuk ağır ceza mahkemelerinde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunacak ve mahkeme bir başkan ve iki üye ile toplanacaktır.

Kanunda çocuk ağır ceza mahkemelerinin nerelerde kurulacağı açık bir şekilde belirtilmemiştir. Bu mahkemelerin nerelerde kurulacağı tümüyle Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na bırakılmaktadır. Buna göre bu mahkemeler bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen yerlerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak kurulacaktır. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk ağır ceza mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir¹⁰⁷.

Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerini düzenleyen hükümde cumhuriyet savcısının duruşmalara katılımı konusunda bir açıklık yoktur. Bir ceza mahkemesinde yapılan duruşmada, kamu adına iddia görevini yapan savcının hazır bulunacağı tabiidir. Bu nedenle yasada bu konuda bir açıklığın yer alması gereksizdir¹⁰⁸.

B-Hakim ve Savcıların Nitelikleri

Çocuk Mahkemesinde yer alan hakimler ceza yargılamasından farklı olarak sadece önlerine getirilen uyuşmazlığı çözmekle görevli kişiler değildir. Bu mahkemede görevli hakimler, çocukları korumak, onlar hakkında en uygun kararı vermekle yükümlü kişilerdir. Bu ise çocuk mahkemesi hakimlerinde zorunlu olarak birtakım niteliklerin aranmasını gerektirir.

Çocuk mahkemelerinin ilk ortaya çıkışından bu yana çocuk hakimlerinin çocuk suçluluğu ve psikolojisi alanlarında uzman olmaları gerektiği ileri sürülmüştür. Hakimin uzmanlaştırılması konusunda ise ülkelere göre farklı uygulamalara rastlanmaktadır. Bazı ülkelerde uzmanlaştırma için aynı hakimin senelerce çocuk mahkemelerinde bırakılması benimsenirken diğer bazı ülkelerde bununla yetinilmemiş, çocuk mahkemesi hakimlerinin diğer hakimlerden ayrı mesleki bilgilerle donatılmaları öngörülmüştür¹⁰⁹.

1931 yılında düzenlenen Uluslararası Prag Ceza Kongresi'nde "Çocuk Mahkemeleri ve Mahkemeye Yardımcı Olacak Yardımcı Birimlerin Nasıl Oluşturulması" gerektiği konusu tartışılmış ve kongre sonunda; çocuk mahkemeleri

---

¹⁰⁷ BALO,s.45-46

¹⁰⁸ YURTCAN,s.90

¹⁰⁹ ŞENSOY,s.140

imkanların elverdiği ölçüde, çocuk suçluluğuna ilişkin hususlarda, ihtisas sahibi bir hakimden teşkil olunmalı veya mahkemede tercihen üye olarak doktor, psikolog, pedagog ve sosyal asistanların bulunması kabul edilerek, kadınların gerek hakim gerekse üye olarak mahkemeye katılmalarına en geniş ölçüde yer verilmesi tavsiye olunmuştur¹¹⁰.

III. Uluslararası Çocuk Hakimleri Kongresinde ise, çocuk mahkemesi hakimlerinin hukukçu, psikolog, pedagog ve sosyal bilim alanlarında eğitim almış ve aynı zamanda çeşitli yönlerden özel bir formasyon almış uzman ve yetenekli hakimler olması gerektiği ifade edilmiştir¹¹¹.

ÇHS'nin 3/3 ve Pekin Kurallarının 22.maddelerinde ilke olarak, çocuklarla ilgili karar alma merciinde bulunan kişilerin alanlarında uzman kişiler olması gerektiği gibi çocuk mahkemelerinde çalışacak hakimlerin özellikle çocuk suçluluğu ve korunmaya muhtaç çocuklar konusunda uzmanlaşmalarının tercih edildiği ifade edilmiştir. Suçların Önlenmesi ve Failerin Islahı Hakkında Birleşmiş Milletler Altıncı Kongresi'nin "küçükler için adalet standartları" konusundaki kararında ise, küçükler için adalet dağıtımında tarafsızlığı gerçekleştirmek için, adalet dağıtım sistemine personel seçiminde, atanmalarında ve yükselmelerinde her türlü siyasal, sosyal, cinsel, ırksal, dinsel, kültürel veya başka bir ayrımcılıktan kaçınılması gerektiği belirtilmiş, ayrıca küçükler için adalet dağıtım sisteminde kadın personelin istihdam edilmesi, eğitilmeleri ve ilerlemelerinin kolaylaştırılması tavsiye edilmiştir¹¹².

2253 Sayılı Çocuk Mahkemeleri'nin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un¹¹³ 2. maddesine göre, il ve ilçelerde Çocuk Mahkemeleri'nde görev yapacak hakimlerde şu şartlar aranıyordu:

İllerdeki çocuk mahkemesi başkan ve üyelerinin tercihen daha önce il veya merkez ilçelerdeki çocuk mahkemelerinde görev yapmış olmaları, 30 yaşını bitirmiş bulunmaları ve çocuk sahibi olmaları, kadro imkanları elverdiği ölçüde ayrı cinsten bulunmaları,

---

¹¹⁰ ŞENSOY,s.162

¹¹¹ ŞENSOY,s.162

¹¹² ŞENSOY,s.162

¹¹³ 7.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 48/1 maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

İlçe ve merkez ilçelerdeki çocuk mahkemelerinde ise öncelikle çocuk sahibi hakimlerin görevlendirileceği belirtilmiştir. Maddenin yazılış şekline bakılacak olursa, çocuk mahkemesi hakimlerinin bu şartları taşımalarının zorunlu olmadığı anlaşılacaktır. Çünkü madde “tercihen” diye başlamakta, “gereklidir” diye sona ermektedir¹¹⁴.

Çocuk mahkemesi hakimlerinin uzman kişilerden oluşmasının sadece tercih nedeni olarak kabul edilmesi, çocuk mahkemelerinin diğer mahkemelere göre uzmanlık isteyen bir mahkeme olduğunu açıklayan gerekçe ile çelişmektedir. Bu durum çocuk mahkemelerinin temel felsefesine aykırıdır. Çünkü, çocuk mahkemelerinin görevi, çocuğun yeniden eğitilerek topluma kazandırılmasını, en uygun koruyucu ve destekleyici tedbir ve yaptırımını seçerek uygulamaktır.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 28. maddesi, çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde görev yapacak olan hakimlerin ve Cumhuriyet Savcılarının nitelikleri ve atanmalarını düzenlemiştir. Bu maddeye göre;

a-Mahkemelere, atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış, adli yargıda görevli, tercihen çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış, çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında eğitim almış olan hakimler ve Cumhuriyet Savcıları arasından Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca atama yapılır.

b-Atamalarda istekli olanlarla daha önce bu görevde bulunmuş olanlara öncelik tanınır.

c-Herhangi bir nedenle görevine gelemeyen hakimın yerine bu hakim görevine başlayıncaya kadar veya Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca yetkilendirme yapılıncaya kadar o yerdeki hakimlerden hangisinin bakacağı, birinci fıkrada aranan nitelikler de gözetilerek adli yargı adalet komisyonu başkanınca belirlenir.

Çocuk Koruma Kanunu'nda çocuk mahkemesinde yapılacak olan duruşmalarda Cumhuriyet Savcısının bulunmaması prensibi kabul edilmiş, Cumhuriyet Başsavcılığı teşkilatı içerisinde “Cumhuriyet Savcılığı Çocuk Bürosu” adı altında bir birim oluşturulmuştur¹¹⁵. Her Cumhuriyet Başsavcılıklarında bir çocuk bürosu kurulacak ve Cumhuriyet Başsavcısınca ÇKK'nun 28. maddesinin birinci fıkrasında öngörülen

¹¹⁴ ÖMEROĞLU, Ömer, “Küçük Sanıkların Muhakemesi”, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt.67, Sayı:1-2 , İstanbul 1993, s.248

¹¹⁵ ÇKK m.29: “Cumhuriyet başsavcılıklarında bir çocuk bürosu kurulur. Cumhuriyet başsavcısınca 28 inci Maddenin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olanlar arasından yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı, bu büroda görevlendirilir.”

nitelikleri haiz olanlar arasından yeterli sayıda Cumhuriyet Savcısı, bu büroda görevlendirilecektir.

Türkiye’de çocuk yargılamasını yürütecek ayrı bir savcılık teşkilatı öngörülmediğinden çocuklar tarafından işlenen suçların soruşturması çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet Savcısı tarafından bizzat yapılacak, Cumhuriyet Savcısı bu yetkisini kolluğa devredemeyecektir¹¹⁶.

Tüm il ve ilçe Cumhuriyet Başsavcılıklarında bir çocuk bürosu kurulacak, kanunların çocuklar üzerinde yürütülecek soruşturmaya ilişkin hükümleri çocuk bürosu tarafından yerine getirilecektir. Çocuk Koruma Kanunu’nun 30. maddesine göre çocuk bürosunun görevleri şunlardır:

a-Suçta sürüklenen çocuklar hakkındaki soruşturma işlemlerini yürütmek,

b-Çocuklar hakkında tedbir alınması gereken durumlarda, gecikmeksizin tedbir alınmasını sağlamak,

c-Korunma ihtiyacı olan, suç mağduru veya suçta sürüklenen çocuklardan yardıma, işe, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini sağlamak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak, bu gibi durumları çocukları korumakla görevli kurum ve kuruluşlara bildirmek,

d-Bu kanunla ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir.

Bu görevler, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, çocuk bürosunda görevli olmayan Cumhuriyet Savcıları tarafından da yerine getirilebilir.

Çocukların suç işlemleri halinde karşılaştıkları kurum jandarma ve emniyet teşkilatı içerisinde 13.04.2001 tarih ve 24372 sayılı Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliğine istinaden özel olarak çocuk birimleri oluşturulmuştur¹¹⁷. Ayrıca suç soruşturması yönünden de Ceza Muhakemesi Kanunu’nda düzenlemeler yapılmıştır. Kolluk kuvvetleri çocuk hakkında soruşturma yaparken kendi teşkilat ve görev kanunlarını, Ceza Muhakemesi Kanunu ile Çocuk Koruma Kanunu’ nu göz önünde bulunduracaklar, kendi teşkilat ve

---

¹¹⁶ BALO,s.115

¹¹⁷ 13.04.2001 tarih ve 24372 sayılı Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü Büro Amirliği Kuruluş,Görev ve Çalışma Yönetmeliği madde 16

görev kanunlarını uygularken Çocuk Koruma Kanunu hükümlerine aykırı olmayan hükümleri uygulayacaklardır¹¹⁸.

Çocuk Polisi hizmetlerinin yürütülmesinde çocuk biriminin görevleri şunlardır¹¹⁹:

a-Korunmaya ve yardıma muhtaç, mağdur, kaybolan ve bulunan çocuklarla ilgili işlemleri yürütmek.

b-Suç işlediği şüphesi altında bulunan çocuklarla ilgili olarak, ilgili Cumhuriyet Savcısının emirleri doğrultusunda suçun iz, eser, emare ve delillerini toplamak, ilk işlemleri yapmak ve olayın gelişimine göre diğer birimlerle koordineli çalışmak.

c-Ailesine veya İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne teslim edilmesi gereken, hakkında ıslah ve/veya tedavi tedbiri alınan veya gözaltında tutulan çocuğun ailesine, ilgili kuruma veya adli mercilere teslimine kadar muhafaza etmek, barınma, beslenme, haberleşme, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak, gerektiğinde sağlık tedavilerini yaptırmak.

d-Çocuğa karşı ve çocuk tarafından suç işlenmesini önleyici çalışmalar yürütmek.

e-Suç işlemiş veya suça yönelmiş çocuklar ile korunmaya muhtaç çocukları suçta iten etkenlerin tespiti için sosyal çalışmacı tarafından araştırma yapılmasını sağlamak.

f-Çocuk bakım ünitesi kurulmasını önlemek ve işletilmesini sağlamak.

g-Nakil giderleri ile muhafaza altındaki veya gözaltındaki çocuğun zorunlu ihtiyaçlarının bütçe ödeneklerinden karşılanmasını teklif etmek.

h-Nezarethanelerin standartlara uygunluğunu sağlamak.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 31. maddesinde de kolluğun çocuk biriminin görevleri düzenlenmiştir. Bu maddeye göre:

a-Çocuklarla ilgili kolluk görevi, öncelikle kolluğun çocuk birimleri tarafından yerine getirilir.

b-Kolluğun çocuk birimi, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında işleme başladığında durumu, çocuğun veli veya vasisine veya çocuğun bakımını üstlenen kimseye, baroya ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme

---

¹¹⁸ BALO,s.126

¹¹⁹ 13.04.2001 tarih ve 24372 sayılı Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü Büro Amirliği Kuruluş,Görev ve Çalışma Yönetmeliği madde 7

Kurumu'na, çocuk resmi bir kurumda kalıyorsa ayrıca kurum temsilcisine bildirir. Ancak, çocuğu suça azmettirdiğinden veya istismar ettiğinden şüphelenilen yakınlarına bilgi verilmez.

c-Çocuk, kollukta bulunduğu sırada yanında yakınlarından birinin bulunmasına imkan sağlanır.

d-Kolluğun çocuk birimlerindeki personeline, kendi kurumları tarafından çocuk hukuku, çocuk suçluluğunun önlenmesi, çocuk gelişimi ve psikolojisi, sosyal hizmet gibi konularda eğitim verilir.

e-Çocuğun korunma ihtiyacı içinde bulunduğu bildirimi ya da tespiti veya hakkında acil korunma kararı almak için beklemenin, çocuğun yararına aykırı olacağını gösteren nedenlerin varlığı halinde kolluğun çocuk birimi, durumun gerektirdiği önlemleri almak suretiyle çocuğun güvenliğini sağlar ve mümkün olan en kısa sürede Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na teslim eder.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 32. maddesinde çocuk mahkemelerinde, çocuk ağır ceza mahkemelerinde görev yapacak hakimlerin, sosyal çalışma görevlilerinin, Cumhuriyet Savcılığı çocuk bürosunda görev yapacak olan Cumhuriyet Savcılarının, denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüklerinde görevli denetim görevlilerinin, Adalet Bakanlığı'nca belirlenen esaslara uygun olmak şartıyla, çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikoloji gibi konularda eğitilmeleri, görevleri süresince alanlarında uzmanlaşmalarının sağlanması ve kendilerini geliştirmeleri için hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimden geçmeleri zorunlu hale getirilmiştir.

II-ÇOCUK MAHKEMELERİNİN KURULUŞ AMACI

Çocuk mahkemelerinin kuruluşunun gayesi çocuğu cezalandırmak değildir. Gaye, çocuğun terbiye ve ıslahı için gerekli tedbirleri almaktır. Çocuğa en uygun gelen tedbirin belirlenebilmesi için onun kişiliğini tanımak gerekir. Suça sürüklenen çocukların yargılanmasında, genel ceza yargılaması usul kurallarının uygulanması çocuklar için tehlikeli ve zararlı olabilmektedir¹²⁰. Bu mahkemeler, suç işlemek suretiyle sosyal sapma gösteren çocuklar hakkında; tıp, psikiyatri, psikoloji, sosyoloji ilimlerinin verilerini göz önüne alarak, davranış bozukluğuna neden olan unsuru ve çocuğun tedavi

---

¹²⁰AKYÜZ,Emine,"Çocuk Mahkemeleri Kanununun Çocuk Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi",Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu,Ankara Üniversitesi Edebiyat Bilimleri Fakültesi Yayınları,No:130,Ankara,22-23 Haziran 1983,s.101

hususunda gereken tedbirleri saptamaya çalışan ve tedbirlerle onu ıslah etmeyi hedef alan kuruluşlardır. Çocuk Mahkemeleri, uzman mahkemeler olup, suça itilmiş çocuklar özel statüsünün en etkin kurumu ve çocuk adalet sisteminin en önemli halkalarından biridir¹²¹.

Çocuk mahkemeleri sadece suça sürüklenen çocuklarla değil, özel korunma ihtiyacı olan çocuklarla da ilgili vazifeleri mevcut olduğundan, çocuk mahkemelerinin vereceği bütün bu kararlarda göz önünde tutulacak tek husus çocuğun güvenliğidir. Çocuğun güvenliğinden nelerin anlaşılması gerektiğine dair ilgili kanunlarda açıklama yapılmamış olmasına rağmen, çocuğun güvenliği kavramı Türk, İsviçre, Alman Medeni Kanunları ile çocukların korunmasına ilişkin diğer kanunlar ve mahkeme uygulamalarında çocuklarla ilgili kararlar alınmasında temel ve tek ölçüt kabul edilmektedir¹²².

Çocuk suçluluğu, değişik yönlerde günden güne artmakta bulunması nedeniyle birçok ülkelerde, halen üzerinde durulan en önemli konulardan birini teşkil etmektedir. Birleşmiş Milletlerin ilgili teşkilatı tarafından yapılan birçok incelemeler çocuk suçluluğunun devamlı olarak arttığını, çocukların, birleşerek işledikleri suçların vasıf ve mahiyetlerinin daha vahim bir hal aldığını ve geçen yıllara nazaran suç işleyen çocukların yaş ortalamasında gittikçe küçülme olduğunu tespit etmiş bulunmaktadır. Sosyal ve ekonomik gelişmelerin hızlı bir seyir takip etmesi, büyük şehirlerde, sanayileşmekte olan bölgelerde toplumun temelini teşkil eden ailenin maruz kaldığı değişiklikler az gelişmiş ülkelerde nüfusun süratle artması ve bu artışla mütenasip olarak çocukların iyi yetişmesini sağlamak ve suça yönelenleri ıslah etmek için lüzumlu olan vasıta ve imkanların temin edilmemesi gibi sebeplerin, çocuk suçluluğunun artmasında en önemli yeri aldıkları, yine son yapılan araştırmalarda anlatılmaktadır. Daha 19. asrın sonlarında, çocuk suçluluğunun sosyal bir tehlike teşkil edecek şekilde çoğalması, bu konuya yeni usullerle eğilmeyi zorunlu kılmış bir yandan çocuğun suça yönelişindeki sebepler ve bunu önleme çareleri araştırılmakla, diğer taraftan suçlu çocuğun psikolojik şahsiyetindeki farklılık, suçun işlenmesindeki nedenler, suçlu çocuklara uygulanacak müeyyidelerin mahiyeti ve özellikle bunların toplumda tekrar

---

¹²¹ BALO,s.30

¹²² AKYÜZ,s.102

yararlı bir hale getirilmeleri için tatbiki düşünölen tedbirlerin hususiyeti çocuk suçlarının özel mahkemelerde yargılanması gerekeceğini ortaya koymuştur¹²³.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 1. maddesinde amacın, özel korunma ihtiyacı olan çocukları, içinde buldukları tehlikeden koruyan, onların temel haklarını temin eden, fiziki ve manevi varlıklarının korunmasını, sağlıklı gelişimini gerçekleştirmek üzere ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki şartları sağlayan, bu çocukları etkili ve işlevsel bir kişilikle topluma kazandıran korunmanın, esas ve usulleri ile suça sürüklenen çocukların yararını gözeten, onların kişisel özelliklerini dikkate alan, toplumsal sorumluluk bilinçlerinin gelişmesine yardımcı olan, cezaya son çare olarak başvuran, cezada suçla orantılılığı gözeten, adil yargılama ilkesini hayat geçiren, çocuk adalet sisteminin usullerine ilişkin hükümler olarak açıklanmıştır¹²⁴.

Çocuk Koruma Kanunu'nun kapsamı ise 2. maddede açıklanmıştır. Bu maddeye göre, özel korunma ihtiyacında olan çocuklar hakkında alınan tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında verilen güvenlik tedbirlerinin esas ve usulleri ile uygulanmasına ilişkin hükümler düzenlenmiş, söz konusu düzenleme ile çocuk mahkemelerinin, ceza yargılaması yapan bir mahkeme olması yanında, tehlike altında bulunan çocuklar hakkında koruyucu kararı veren mahkeme niteliğine sahip olması esası da benimsenmiştir. Ayrıca, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin esaslar da kapsama dahil edilmiştir¹²⁵.

III-ÇOCUK MAHKEMELERİNİN GÖREV ALANI

A-Ceza Yargılaması Açısından

Görev, birinci derecede yargılamanın yalnızca son soruşturma aşamasında hüküm ifade eden bir kavramdır. Son soruşturmayı yapan hakimler arasında, yargılaması istenen fiillerin hangi kanun maddelerini ihlal ettiklerinin göz önünde tutulması sonucu yapılan bir sınıflandırmadır. Konunun şu maddesine şu hakim, bir başka maddesine bir başka hakim baksın ve bu maddelere aykırı düştüğü iddia edilen fiiller konusunda yetkili hakim baksın ve bu maddelere aykırı düştüğü iddia edilen fiiller konusunda yetkili hakim karar versin demektir. 1982 Anayasası, "Hiç kimse

---

¹²³ Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu,Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun(Gerekçe-Yargıtay Kararları,B.M. Çocuk Hakları Sözleşmesi,B.M. Pekin Kuralları,Yargıtay Kararları ve AIHM kararları Şerhi İle),İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi Yayını,İstanbul 2001,s.6-7

¹²⁴ YURTCAN,s.7-8;bakınız madde gerekçesi

¹²⁵ bakınız madde gerekçesi

kanunen tabi olduğu mahkemeden başka merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz (m.37)”, demek suretiyle olağan hakim ilkesini dile getirmiştir. Bir olaydan sonra, sırf o olay için kurulmuş veya olaya göre sonradan yetkili kılınmış mahkemenin hakimine de olağanüstü hakim denmektedir ki, 1982 Anayasasında bu tür hakim yasaklanmıştır. (AY.m.37/2) Bu büyük bir güvencedir¹²⁶.

Çocuk mahkemelerinin görev alanını düzenleyen iki sistem mevcuttur:

1-Sınırlı Görev Esası

2-Geniş Görev Esası

Sınırlı görev esasında yalnız failin yaşı değil aynı zamanda işlediği suçun niteliği çocuk mahkemelerinin görev alanı üzerinde etkilidir¹²⁷.Geniş görev esasında ise çocuğun işlediği suç göz önüne alınmadan yalnızca yaşı esas alınarak mahkemenin görev belirlenir. Sınırlı görev esasında belirli yaş gruplarındaki çocukların işlediği suçlardan çocuk mahkemeleri görevli olmakla birlikte, çocuğun işlediği suç belirli bir rehabet derecesini aşarsa genel mahkemelerde yargılanması söz konusudur.

Çocuk mahkemeleri esas itibarıyla kanunda gösterilen 18 yaş sınırını doldurmamış bulunan suça sürüklenmiş çocukları yargılamak ve bunlar hakkında gerekli tedbir ve cezalara hükmetmekle görevlidir¹²⁸.Ancak özel mahkemeler arasında sayılan çocuk mahkemeleri bakımından, görev kuralları açısından üzerinde durduğumuz ve genel ceza mahkemeleri açısından kabul ettiğimiz karma ölçüt kabul edilmediği gibi diğer sınırlı görev esası da kabul edilmemiştir. Bunun yerine hukukumuzda çocuk mahkemesinin görev alanını belirleyen tek ölçüt “geniş görev esası” kabul edilmektedir.

Bu duruma göre, işledikleri suç veya bu suç için kanunda öngörülen cezanın miktar ve nevi ne olursa olsun suçun işlendiği tarihte 18 yaşını tamamlamamış olan bütün çocukların yargılanmasında istisnasız tek görevli mahkeme çocuk mahkemeleridir.

---

¹²⁶ BALO,s.162

¹²⁷ EREM,Faruk,Ceza Hukuku Önünde Suçlu Çocuklar,Hukuk İlmini Yayma Kurumu Telif ve Tercüme Serisi,Cumhuriyet Matbaası,No:11,İstanbul,1940,s.41

¹²⁸ DÖNMEZER,Sulhi-ERMAN,Sahir, ”Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım”, Cilt.II,10.Bası,İstanbul 1985, s.883

Kural olarak, suça sürüklenen çocuklar çocuk mahkemesinde veya çocuk ağır ceza mahkemesinde yargılanacaktır. Bu kuralın istisnası, çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi halinde, soruşturma ve kovuşturma ayrı yürütülecektir. Bununla birlikte, davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi halinde, genel mahkemelerde, yargılamanın her safhasında, mahkemelerin uygun bulması şartıyla, birleştirme kararı verebilir. Birleştirme kararı genel ceza mahkemesi tarafından verilecektir. Bu suretle birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülecektir¹²⁹.

B-Tedbir Hukuku Açısından

Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hakimi tarafından alınabilir. Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir. Tedbirin türü kararda gösterilir. Bir veya birden fazla tedbire karar verilebilir. Hakim, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir. Hakim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak, koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına veya değiştirilmesine karar verebilir. Bu tedbirlerin uygulanması, onsekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliğinden sona erer. Ancak hakim, eğitim ve öğretimine devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle çocuk üzerindeki tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir. Ayrıca çocuk mahkemesi, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir¹³⁰.

---

¹²⁹ ÇKK m.17:" (1) Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi hâlinde, soruşturma ve kovuşturma ayrı yürütülür.

(2) Bu hâlde de çocuklar hakkında gerekli tedbirler uygulanmakla beraber, mahkeme lüzum gördüğü takdirde çocuk hakkındaki yargılamayı genel mahkemedeki davanın sonucuna kadar bekletebilir.

(3) Davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi hâlinde, genel mahkemelerde, yargılamanın her aşamasında, mahkemelerin uygun bulması şartıyla birleştirme kararı verilebilir. Bu takdirde birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülür."

¹³⁰ ÇKK m.7:" (1) Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir.

(2) Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir.

(3) Tedbirin türü kararda gösterilir. Bir veya birden fazla tedbire karar verilebilir.

(4) Hâkim, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir.

Korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun menfaatleri bakımından kendisini, ana, baba, vasisi veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hakimince alınacaktır. Maddede belirtilen çocuk hakimi, çocuk mahkemesi hakimidir¹³¹.

Türk Medeni Kanunu hükümleri uyarınca, velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurma gibi hususlarda karar vermeye genel olarak aile mahkemeleri ile sulh hukuk mahkemeleri görevli ve yetkili kılınmıştır. Ancak, özel korunma ihtiyacı olan çocuklar ile suça sürüklenen çocuklar hakkında Türk Medeni Kanunu hükümleri uyarınca, velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurma gibi hususlarda karar verilmesi ihtiyacı ortaya çıktığında, çocuk hakkında çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemeleri tarafından da karar verilebilecektir. Ayrıca koruyucu ve destekleyici tedbirlerin dışında diğer kanunlarda bulunan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınmasında genel olarak aile mahkemeleri kurulan yerler bakımından bu mahkemeler, kurulu bulunmayan yerler bakımından ise asliye hukuk mahkemeleri görevli kılınmıştır. Bu mahkemeler de kendilerine intikal eden esas dava ile birlikte, çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici kararların alınmasında görevleri devam edecektir.

---

(5) Hâkim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına veya değiştirilmesine karar verebilir. Bu karar acele hâllerde, çocuğun bulunduğu yer hâkimi tarafından da verilebilir. Ancak bu durumda karar, önceki kararı alan hâkim veya mahkemeye bildirilir.

(6) Tedbirin uygulanması, onsekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliğinden sona erer. Ancak hâkim, eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir.

(7) Mahkeme, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir.”

¹³¹ ÇKK m.3:”(1) Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda,

1. Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,

2. Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu,

b) Mahkeme: Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerini,

c) Çocuk hâkimi: Hakkında kovuşturma başlatılmış olanlar hariç, suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararlarını veren çocuk mahkemesi hâkimini,

d) Kurum: Bu Kanun kapsamındaki çocuğun bakılıp gözetildiği, hakkında verilen tedbir kararlarının yerine getirildiği resmî veya özel kurumları,

e) Sosyal çalışma görevlisi: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını,

İfade eder.

ÇKK m.8/1: Korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun menfaatleri bakımından kendisinin, ana, baba, vasisi veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hakimince alınır.

Ayrıca CMK ile belirli suçlar açısından görevlendirilen ağır ceza mahkemeleri, çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerinin görevi kapsamına giren çocukların yargılanmasında görevli olmadıklarından, bu ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren çocukların yargılanması da çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemeleri tarafından yerine getirilecektir.

C-Çocuk Mahkemelerinin Kişi Bakımından Yetkisi

YTCK'nun 6.maddesinde, 18 yaşını doldurmamış bütün küçükler “çocuk” olarak kabul edilmiştir. YTCK çocuk tanımını ve buna bağlı olarak çocuk mahkemelerinin kişi bakımından yetkisinin 18 yaşını bitirmemiş çocuklarla sınırlandırmıştır.

Doğanın bir canlı türü olan insan, doğumla birlikte, büyüme ve gelişme, kısacası ergenleşme ve erginleşme sürecine girmektedir. Ergenleşme, insanın bir yandan anlama yeteneğinin olgunlaşmasıyken, öte yandan isteme yeteneğinin oluşmasıdır. Ancak, anlama yeteneğine karşın, isteme yeteneği, insanda, daha uzun bir sürede oluşumunu sağlamaktadır. Bundan ötürü, tüm uygarlıklar, yaşı ile kişinin erginlik döneminden çıkması ve erginlik dönemini idrak etmesi arasında bir bağlantı kurmuş bulunmaktadır. Erginlik dönemi, kişinin, akıl hastası değilse, artık tüm davranışlarından, tam sorumlu olmasıdır. Kanun, erginlik yaşını, yani cezaya tam ehil olma yaşını, onsekiz yaşını doldurmak olarak almaktadır. Bu yaşta olmak, hukuk düzenimizde reşit olmaktır. Reşit kişi artık ergin kişidir, davranışlarından sorumluluğu tamdır¹³².

Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre, ülkedeki yasalar uyarınca daha erken bir rüşt yaşı belirlenmemişse, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılmaktadır. Batı literatüründe “Juvenile Delinquency” terimi ile açıklanan, tam karşılığı “reşit olmayanın suçluluğu” olarak çevrilebilecek terim ülkemizde “çocuk suçluluğu” olarak kullanılmaktadır. Suçlu çocuk, ceza hukuku açısından belli bir yaşın altında olan çocuktur. Bu yaş sınırı çeşitli ülkelerde farklılıklar gösterir. Farklılıkların alt ve üst sınırları 7-21 yaşları arasında değişmektedir. Ceza ehliyeti yaş sınırı denebilecek alt sınır çeşitli ülkelerde farklı olarak uygulanmaktadır. Buna göre;

1-Ceza ehliyetini 7 yaşında başlatan ülkeler Avustralya (Tazmanya), Bangladeş, Kıbrıs Rum Kesimi, Gana, İrlanda, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Pakistan, Sudan ve Suriye'dir.

¹³² HAFIZOĞULLARI,Zeki,www.abchukuk.com/makale/makale310.html,Erişim Tarihi:31.07.2007

2-Ceza ehliyetini 8 yaşında başlatan ülkeler Sri Lanka ve İskoçya'dır.

3-Ceza ehliyetini 9 yaşında başlatan ülkeler Irak ve Filipinler'dir.

4-Ceza ehliyetini 10 yaşında başlatan ülkeler Avustralya (birçok eyaleti), Nepal, Yeni Zelanda, Nikaragua ve İngiltere'dir.

5-Ceza ehliyetini 12 yaşında başlatan ülkeler Kanada, Kore ve Uganda'dır.

6-Ceza ehliyetini 13 yaşında başlatan ülkeler Cezayir, Çad, Fransa, Polonya ve Tunus'dur.

7-Ceza ehliyetini 14 yaşında başlatan ülkeler Bulgaristan, Çin, Almanya, Macaristan, İtalya, Japonya, Libya, Romanya, Rusya, Vietnam ve Yugoslavya'dır.

8-Ceza ehliyetini 15 yaşında başlatan ülkeler Danimarka, Mısır, Finlandiya, Norveç, İzlanda, Peru, Sudan ve İsveç'tir.

9-Ceza ehliyetini 16 yaşında başlatan ülkeler Arjantin, Azerbaycan, Bolivya, Şili, Küba, Portekiz, İspanya ve Ukrayna'dır.

10-Ceza ehliyetini 18 yaşında başlatan ülkeler Belçika, Kolombiya, Panama ve Peru'dur¹³³.

Ülkemizde ise 765 sayılı TCK ile ceza ehliyeti 11 yaşında başlarken 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren YTCK ile bu yaş 12 olarak değiştirilmiştir.

İnsan, toplum içinde sosyalleşme sürecine uyum yaparak, yavaş yavaş gelişir, olgunlaşır. Tam sosyalleşme için kişinin önce belirli bir olgunlaşmaya ulaşmış bulunması şarttır. İsnat yeteneğini oluşturan isteyebilme ve anlayabilmenin tam şekilde gelişmiş sayılması için insanın belirli bir yaşa gelmesi gerekir. Bu nedenle bütün hukuk sistemleri küçüklerin doğumlarından belirli bir yaşa kadar da isnat yeteneğinin az olduğunu kabul eden bir sistemi uygulamaktadır¹³⁴.765 sayılı TCK yaş küçüklüğünü üç aşama olarak kabul etmiştir. Birinci aşama, fiili işlediği sırada 11 yaşını bitirmemiş, doldurmamış küçükler; ikinci aşama, fiili işlediği sırada 11 yaşını bitirmiş olup 16 yaşından gün almamış küçükler; üçüncü aşama ise 15 yaşını bitirmiş yani 16 yaşından gün almış ve 18 yaşını bitirmemiş küçüklerdir¹³⁵.

¹³³www.adlitip.org/yazilar/turkce/konular/cocuk/suca itilen cocuklar.htm,Erişim Tarihi:31.07.2007

¹³⁴ DÖNMEZER,Sulhi,Genel Ceza Hukuku Dersleri,İstanbul,2003,s.186

¹³⁵ ŞAFAK,Ali,Ceza Hukuku Genel Hükümler,T.C.Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Akademisi Başkanlığı,Nisan,2003,s.45; ÖZTÜRK,Bahri-ERDEM, Mustafa Ruhan- ÖZBEK, Veli Özer, Uygulamalı

Doğumdan itibaren devamlı biyolojik ve psikolojik gelişim içinde olan kişi, belli bir yaştan sonra ancak toplum değer yargılarını öğrenerek iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırabilir. Ancak öğrenme derecesinin net bir şekilde yaş sınırı yoktur. Kişinin biyo-psikolojik gelişmesine ve yaşadığı çevreye bağlıdır. Aslında suç işleyen için ceza hukukunda sorumluluk yaşının sınırı yoktur. Kanunun suç olarak vasıflandırdığı fiili işleyen herkes sorumludur. Ancak ceza sorumluluğu ile güvenlik tedbiri sorumluluğu açısından iki sorumluluk türü arasında fark vardır. 5237 sayılı TCK ile 765 sayılı TCK ceza sorumluluğunda tam sorumluluk yaşını failin onsekiz yaşını bitirmesi olarak kabul etmiştir. Onsekiz yaş özel hukukta da rüşt yaşı olup bu hukuk dalı açısından hak sahipliği ve hukuki muamele ehliyeti yaşıdır. O halde Türk hukuku prensip olarak insanların biyopsikolojik açıdan tam olgunluğa onsekiz yaşını bitirmekle kavuşacağı kanaatindedir¹³⁶.

Çocuğun yaşını belirlenmesi konusunda nüfus kayıtları esas alınır. Hekim raporuna göre yaşın daha büyük olduğu gerekçesiyle, nüfus kaydına göre oniki yaşın altında olan küçük hakkında dava açılmaz. Çocuğun doğum yılı belli, doğum ayı belli değilse doğduğu yılın Temmuz ayının birinci günü, doğum ayı belli, ancak doğum günü belli değilse, o ayın birinci günü doğduğu kabul edilir¹³⁷. Sanığın yaşının görünüşüne uymaması halinde yaş düzeltme yoluna gidilmelidir. Ceza davasını gören mahkemede cereyan edecek olan bu yaş düzeltilmesi hususunda Nüfus Kanunu'ndaki usule göre hareket edilmelidir¹³⁸.

Her ne kadar iki kez yaş düzeltilmesi içtihad yoluyla kaybolmuş ise de, Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin 02.02.1982 tarih ve 244/229 esas, karar sayılı "mağdurenin yaşı hukuk mahkemesi kararı ile kesin olarak düzeltilmiş olup ceza mahkemesinde yeniden düzeltilmesine karar verilmesine olanak yoksa da maddi gerçeğin araştırılması gerekir.

Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 405-407; ALACAKAPTAN, Uğur, Suçun Unsurları, Ankara Üniversitesi Hukuku Fakültesi Yayınları, No: 372, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s. 129; ALACAKAPTAN, Uğur, Suçun Unsurları, Ankara Üniversitesi Hukuku Fakültesi Yayınları, No: 263, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, s. 115; ÖZTÜRK, Bahri-ERDEM, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, Yeni TCK'ya Göre Yenilenmiş 8. Baskı, Seçkin Yayınları, Kasım, 2005, s. 172; DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Ceza Kanunu ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna Göre Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 291

¹³⁶ SOYARSLAN, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 1998, Yetkin Yayıncılık, s. 426

¹³⁷ CENTEL, Nur-ZAFER, Hamide-ÇAKMUT, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu ile İlgili Mevzuata Göre Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Bası, Beta Yayınları, s. 354

¹³⁸ EREM, Faruk-DANIŞMAN, Ahmet-ARTUK, Mehmet Emin, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Tümüyle Gözden Geçirilmiş 14. Baskı, s. 498

Bu bakımdan mağdurenin olay tarihindeki gerçek yaşının saptanması zorunludur.” ilamı gereği, sanığın daha önce yaşının düzeltilmesi halinde de iddia halinde veya mahkeme gerekli gördüğünde gerçek yaşın araştırılması yapılmalıdır.

Ceza mahkemesi yaş düzeltmesini yapabilmesi yani bu konuda ceza hakiminin yetkili olabilmesi için, yaş düzeltilmesi sonucunda küçüğün bir dönemden diğerine geçebilmesi gerekir. Yaş düzeltmesi bu sonucu verecek durumda değilse, ceza mahkemesinin yaş düzeltilmesinde bulunamaz ve bu konuda sadece hukuk mahkemesinin yetkili olacağına karar vermelidir. Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 30.06.1953 tarih, 2480/2331 esas/karar sayılı “Ceza mahkemesinin yaş tashihine dair olan selahiyeti, cezaya müessir olarak ahvale münhasır olup, tashih neticesi sanığın cezasına tesirli değilken, yazılı şekilde karar verilmesi yolsuzdur.” ilamı da bu doğrultudadır¹³⁹.

1-12 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar

Çocuğun 12 yaşını doldurmamış olması, kusurluluğu mutlak surette ortadan kaldıran bir neden olarak kabul edildiğinden, fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğunun olmadığı hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle bu kişiler hakkında ceza kovuşturması yapılamaz¹⁴⁰. Bu dönem çocukları kusursuz, sorumsuz, ehliyetsiz olarak nitelendirilmektedir¹⁴¹.

12 yaşını bitirmemiş bir çocuk herhangi bir fiil işlediği takdirde, suçun türü ve işleniş tarzı ne olursa olsun ve sanık çocuğun ruhsal-zihinsel gelişmesi ne kadar mükemmel olursa olsun, o çocuk kanun nazarında fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamadığı veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmediği çürütülmesi olanaksız bir karine olarak kabul edilmiş ve dolayısıyla haklarında herhangi bir cezaya hükmedilmeyeceği öngörülmüştür¹⁴².

Fiili işlediği sırada 12 yaşını bitirmemiş olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz, ancak çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. Çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin neler olduğu ve

---

¹³⁹ DÖNMEZER,Sulhi-ERMAN,Sahir,Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım,Cilt:II, Yeniden Gözden Geçirilmiş 11.Bası,Beta Yayınları, s.169

¹⁴⁰ARSLAN,Çetin-AZİZAĞAOĞLU,Bahattin,Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi,Asil Yayınevi,1.Baskı,2004,s.148

¹⁴¹ İÇEL,Kayıhan-YENİSEY,Feridun,Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları,4.Bası, İstanbul, 1994,s.749

¹⁴² ÖZTÜRK,Bahri-ERDEM,Mustafa R.,Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler (Kişilere ve Mala Karşı Suçlar),Değişiklikler İşlenmiş 4.Bası,Ankara 2005,s.92

ne suretle uygulanacakları 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda gösterilmiştir. Çocuk Koruma Kanunu'nun 11.maddesine göre bu kanunda gösterilen koruyucu ve destekleyici tedbirler "suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar" bakımından çocuklara özgü güvenlik tedbiri anlaşılır. ÇKK' nın 3.maddesi uyarınca, suça sürüklenen çocuk, kanunlarda tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen küçüktür. Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri (koruyucu ve destekleyici tedbirler) ise, ÇKK'nun 5. maddesinin 1.fıkrasında belirtilmiştir. Buna göre, koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

a-Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda, çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

b-Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c-Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi halinde, çocuğun resmi veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

d-Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e-Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir¹⁴³.

Çocuğun tehlike altında bulunmadığının tespiti ya da tehlike altında bulunmakla birlikte veli veya vasisinin ya da bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin desteklenmesi suretiyle tehlikenin bertaraf edileceğinin anlaşılması halinde; çocuk, bu

---

¹⁴³ ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA,5237 Sayılı TCK'ya Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Genel Hükümler I,Yeniden gözden geçirilmiş 2. Bası,Turhal Kitabevi,Ankara 2006 ,s.629-630

kişilere teslim edilir. Bu durumda, çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerden birisine de karar verilebilir¹⁴⁴.

12 yaşını bitirmemiş çocuk hakkında kamu davası açılması yasağı bulunmasına rağmen, her nasılsa dava açıldığı durumlarda yargılamayı yapan hakim ne karar vermelidir?Çocuk hakimi yargılamayı yaparken bu durumu fark ettiğinde derhal CMK' nın 223/4 maddesi gereğince ceza tertibine yer olmadığı kararını vermeli ve gerekirse tedbir hükümlerini uygulamalıdır. Zira dava açılmayacağından bahisle beraat kararı verilmesi doğru değildir¹⁴⁵.

Cumhuriyet Savcısı, çocuğun fiziki görünüşü itibariyle 12 yaşından büyük gösterdiği ileri sürülerek hakkında dava açma yetkisine sahip olmadığı gibi, yanlışlıkla hakkında kamu davası açtığı durumlarda, mahkemeye yargılama sırasında çocuğun yaşını resen düzeltme yetkisi verilmemiştir. Mahkeme bu durumda sadece CMK' nın 223/8 madde gereğince “Muhakemenin Durması” kararı vermeli ve dosyayı gereği yapılmak üzere Cumhuriyet Başsavcılığına geri göndermelidir. Yargıtay' ın içtihatları da bu yöndedir¹⁴⁶.Bu durumda Cumhuriyet Savcısı öncelikle asliye hukuk mahkemesinde davaname ile “yaş düzeltme” davası açacak, eğer asliye hukuk mahkemesi çocuğun yaşının düzeltilmesi yönünde karar verirse C. Savcısı yeniden kamu davası açacaktır.

2-12 Yaşını Bitirip 15 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar

Bu yaş grubunda bulunanların ceza hukuku karşısındaki durumunu belirlemek amacıyla hukukumuzda “Kısmi Mesuliyet”¹⁴⁷, “Şartlı Sorumluluk”¹⁴⁸, “Tam Olmayan Ehliyet”¹⁴⁹, “Az Kusurlu Ehliyetliler”¹⁵⁰ olmak üzere çeşitli isimler verilmiştir. Anlayabilme yeteneğini ifade eden temyiz gücünün olup olmaması, bir bünye meselesinden çok dimağ melekelerinin gelişip gelişmemesine bağlı olduğundan, önemli

¹⁴⁴ ÇKK m.5/3:” Tehlike altında bulunmadığının tespiti ya da tehlike altında bulunmakla birlikte veli veya vasisinin ya da bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin desteklenmesi suretiyle tehlikenin bertaraf edileceğinin anlaşılması hâlinde; çocuk, bu kişilere teslim edilir. Bu fıkranın uygulanmasında, çocuk hakkında birinci fıkrada belirtilen tedbirlerden birisine de karar verilebilir.”

¹⁴⁵ BAKICI,Sedat,Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler,Genişletilmiş 3.Bası,Adalet Yayınevi,Ankara ,2000,s.1304

¹⁴⁶ YCGK,04.05.1987 tarih ve 6/121 esas,251 karar,Yargıtay 2.CD.,01.11.1994 tarih ve 1994/3727 esas,1994/3593 karar

¹⁴⁷ İÇEL,YENİSEY,s.750

¹⁴⁸ ÖNDER,Ayhan,Ceza Hukuku Genel Hükümler,2.Bası,Cilt:2,İstanbul,1992,s.244

¹⁴⁹ SAVAŞ,Vural-MOLLAMAHMUTOĞLU,Sadık,Türk Ceza Kanununun Yorumu, Seçkin Yayınevi,Ankara,1994,s.769

¹⁵⁰ SECHECK,Heinrich-İÇEL ,Kayıhan-BAYRAKTAR ,Köksal-YENİSEY, Feridun,Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş,İstanbul 1989, s.56

olan çocuğun bedeninin gelişmesi değil, yaptığı fiilin hukuki anlamını kavrayabilecek derecede ruh ve dimağ gelişiminin tamamlanıp tamamlanmadığının¹⁵¹ uzman hekimler tarafından incelenmesidir¹⁵².

YTCK'nın 31. maddesinin 2.fıkrasında; “Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur¹⁵³. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan onbir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.” denmektedir.

Buna göre, 12 yaşını bitirmiş olup da 15 yaşını bitirmemiş olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılaması ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmesi yönünden bir ayırım yapılmaktadır. Bu yaş grubundaki kişilerin işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama, davranışlarını yönlendirme yeteneği gelişmemiş ise, cezai sorumlulukları yoktur. Bu kişiler hakkında ÇKK m.5/1’ de düzenlenen çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanır. Küçüğün işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama, davranışlarını yönlendirme yeteneği gelişmişse, cezai sorumluluğu vardır, ancak ceza YTCK m.31/2’ de belirtilen şekilde indirilerek verilir¹⁵⁴.Çocuk hakkında uygulanacak koruyucu ve destekleyici tedbirler,çocuğun

---

¹⁵¹ Yargıtay 1. Ceza Dairesi 958-912 esas-karar,28.02.2007 tarihli kararında”5237 sayılı TCK.’nın 31. maddesi uyarınca;yaşı küçük sanığın içinde bulunduğu aile koşulları,sosyal ve ekonomik şartları ile psikolojik ve eğitim durumu hakkında uzman bilirkişilerce rapor alınarak,ceza sorumluluğu hakkında değerlendirme yapılması gerektiğinin göz önüne alınmaması” karar vererek yerel mahkeme kararını bozmuştur.

¹⁵² DÖNMEZER-ERMAN,s.161

¹⁵³ Yargıtay 1.Ceza Dairesi 687-3407 esas-karar,03.05.2007 tarihli kararında”mağduru basit derecede yaralama şeklinde gerçekleşen olayda sanık B.’nin bu fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmadığı anlaşılmalı,5237 sayılı TCK.’nin 31/1. maddesi uyarınca “ceza sorumluluğu bulunmadığından “hakkında ceza kovuşturması yapılamayacağı,ancak Çocuk Koruma Kanunu’nda öngörülen çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanabileceğinin düşünülmemesi”şeklinde karar vererek yerel mahkeme kararını bozmuştur.

¹⁵⁴ ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA,s.631

öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık,eğitim,bakım,sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir¹⁵⁵.

YTCK'nın 31. maddesinin 1. fıkrasına göre 0-12 yaş arasındaki kişilere güvenlik tedbiri uygulanması ihtiyari olmasına rağmen, 12-15 yaş grubuna giren kişilerin işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin gelişmemiş olması durumunda bu kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanması zorunludur. İşlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayan ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği bulunan kişinin cezai sorumluluğu vardır; ancak verilecek ceza belli oranda indirilir¹⁵⁶.

Ayrıca YTCK'nın 31. maddesinin 2.fıkrasındaki düzenleme ÇKK'nın 4.maddesinin (i) bendine aykırıdır. Zira ÇKK'nın 4.maddesinin (i) bendinde, çocukların haklarının korunması amacıyla “çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması” gerektiği belirtilmiştir. Temel ilke olarak kabul edilen bu hükme rağmen YTCK'nın 31/2. maddesinde 12-15 yaş grubundaki kişilere işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılamaları ve davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin bulunması halinde tedbir yerine ceza uygulanması öngörülmüştür¹⁵⁷.

Fiili işlediği zaman 12 yaşını doldurup 15 yaşını bitirmemiş çocuklar hakkındaki soruşturma bizzat Cumhuriyet Başsavcısı veya görevlendireceği Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılacağından, Cumhuriyet Savcısının dosyayı kolluk kuvvetlerine havale etmesi mümkün değildir. Eğer kolluk kuvvetleri, 18 yaşından küçük çocuklar tarafından işlendiği iddia edilen bir suç ile karşılaştıklarında bu çocuklar hakkında herhangi bir soruşturma işlemi yapmadan, çocuğun ifadesini dahi almadan, soruşturma evrakını C.Savcılığına teslim edeceklerdir¹⁵⁸.Gözaltında tutulan çocuklar da kolluğun çocuk

---

¹⁵⁵ARTUK,Mehmet Emin,“Ceza Kanununun Suç Siyaseti Bilimi Açısından Değerlendirilmesi”, Ceza Hukuku Dergisi, Yıl:1, Sayı:2,Aralık 2006,s.15

¹⁵⁶ ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA,sayfa:631

¹⁵⁷ A RTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA,s.632

¹⁵⁸ ÇKK m.15:” (1) Suça sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturma çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır.

(2) Çocuğun ifadesinin alınması veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir.

(3) Cumhuriyet savcısı soruşturma sırasında gerekli görüldüğünde çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir.”

biriminde tutulacak, eğer kolluğun çocuk birimi yoksa gözaltına alınan yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulacaktır¹⁵⁹.

Cumhuriyet Savcısı suç işleyen bu yaş grubu içerisindeki çocukları öncelikle YTCK'nın 31. maddesi uyarınca işledikleri iddia olunan fiilin anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yönünden bedeni, akli ve ruhi durumunu uzman hekimlere tespit ettirecektir¹⁶⁰. Uzman hekim, adli tabip, asabiyeci, dahiliyeci veya çocuk uzmanı olabilir. Pratisyen hekimlerin verdikleri raporlar yeterli değildir. Ayrıca uzman hekimler tarafından verilecek raporlar gerekçeli olmalı ve raporda işlendiği tarih ve niteliği tam ve ayrıntılı olarak belirtilmelidir¹⁶¹.Kovuşturma aşamasında yargılamayı yapan mahkeme uzman hekim tarafından verilmiş raporun gerekçesini yeterli görmezse sağlık kurulu raporu aldirabilecektir. Eğer her iki rapor arasında çelişki hasıl olursa, sanık ile birlikte dosyayı Adli Tıp Kurumu Başkanlığı' na göndermelidir.

Bu yaş grubu içerisindeki çocuklar hakkında yapılan soruşturma sonunda, çocuğa isnat edilen suçu işlediğine dair yeterli delil bulunmazsa Cumhuriyet Savcısı tarafından “Kovuşturmaya Yer Olmadığına” kararı verecektir. Eğer çocuk hakkında isnat edilen suçu işlediğine dair hakkında yeterli ve şüpheden uzak delil varsa, YTCK'nın 31. maddesine göre yapılan inceleme sonucunda çocuğun üzerine atılı suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algıladığı ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince geliştiği takdirde hakkında kamu davası açılacaktır. Eğer kamu davası yetersiz raporla açılır veya kovuşturma aşamasında alınan raporun yeterli olmadığı kanaatiyle yeniden çocuk hakkında üzerine atılı suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilip algılayamadığı ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmediği hususunda rapor aldirılması sonucunda çocuğun suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamadığı ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmediği tespit edilirse sanık çocuk hakkında artık CMK'nın 223. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen “ceza tertibine yer olmadığı” kararı verilecektir. Bu durumda çocuk hakkında beraat kararı vermek yanlış olacaktır. Ceza tertibine yer olmadığı kararı verildiği hallerde

---

¹⁵⁹ ÇKK m.16:”(1) Gözaltına alınan çocuklar, kolluğun çocuk biriminde tutulur.

(2) Kolluğun çocuk biriminin bulunmadığı yerlerde çocuklar, gözaltına alınan yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulur.”

¹⁶⁰ Yargıtay 6.Ceza Dairesi 2596-11155 esas-karar sayılı,13.11.2006 tarihli kararında “Kayden 11.11.1987 doğumlu olup suçun işlendiği 14.08.2005 tarihinde 15 yaşının tamamlamamış olan sanık Ş.Ö.'nün işlediği suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp algılayamadığı veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmiş olup olmadığı konusunda uzman hekimden rapor alınmadan yazılı şekilde karar verilmesi suretiyle 5237 sayılı TCK'nın 31/2 maddesine aykırı davranılması” şeklinde karar vererek yerel mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir.

¹⁶¹ BAKICI,s.1306

ÇKK'nın 11. maddesinde belirlenen çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinden birisi uygulanacaktır. Hakimin bu tedbirleri uygulaması zorunludur. Kanun koyucu bu konuda hakime uygulayabilip uygulamama hususunda takdir yetkisi tanımamıştır¹⁶². Ancak hakim uygulanacak tedbir bakımından serbesttir.

Failin işlediği suçun anlam ve sonuçlarını algılayıp algılamadığı veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmediği, işlenen suçun niteliğine göre değişebilecektir. Örneğin; kasten yaralama suçunun hukuki anlam ve önemini algılayan ve davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip bir çocuğun, kasten insan öldürme suçu bakımından da bu durumda olup olmadığının ayrıca araştırılması gerekir¹⁶³.

Bu dönemde bulunan küçüklerin işlediği suçlardan dolayı ceza sorumluluğunun bulunduğu sonucuna varılmış olsa bile, cezanın indirilmesi dışında, sorumluluk bazı özellikler gösterir:

a-Bu dönemde bulunan küçüklerin cezaları, çocuk kapalı cezaevleri veya çocuk eğitim evlerinde çektirilir.

b-Kısa süreli hapis cezaları, zorunlu olarak seçerek yaptırımlardan birisine çevrilir.

c-Bu kişilerin mahkum edildikleri üç yıla kadar hapis cezaları ertelenebilir.

d-İşlediği suçlardan dolayı tekerrür hükümleri uygulanmaz.

e-Bunlar hakkında mahkumiyetin yasal bir sonucu olarak hak yoksunluklarına hükmedilemez.

f-Çocuklar hakkında hükmedilen; adli para cezası ile hapis cezasından çevrilen adli para cezasının ödenmemesi halinde, bu cezalar hapse çevrilemez¹⁶⁴.

3-15 Yaşını Bitirip 18 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar

YTCK'nın 31. maddesinin 3. fıkrasında, fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişilerin cezai sorumluluklarının

---

¹⁶² bakınız YTCK m.31/2

¹⁶³ ÖZTÜRK-ERDEN,s.173

¹⁶⁴ ÖZTÜRK-ERDEN,s.173

bulunduğu belirtilmiş; ancak bu kişilere verilecek cezanın belli oranda indirileceği¹⁶⁵ öngörülmüştür. Bu yaş grubundaki kişilerin işledikleri suçlar bağlamında irade yeteneklerinin zayıf olduğu kabul edilmiş ve kusur yeteneği azalan bu kişilerin işledikleri suç dolayısıyla sorumlulukları belirlenirken cezalarının indirilerek verilmesi hüküm altına alınmıştır¹⁶⁶.

Hukumumuzda, 15-18 yaş grubu içerisindeki çocukların işlediği fiili algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğini var olup olmadığına dair herhangi bir inceleme yapılmaksızın doğrudan doğruya işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilecekleri ve davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince gelişmiş oldukları kabul edilmiş, ancak bir yetişkin kadar gelişmemiş olduğundan tam olmayan cezai sorumlulukları nedeniyle indirim yapılması yoluna gidilmiştir¹⁶⁷.Yasa koyucu ayrıca bu yaştaki çocukların topluma kazandırılmaları ve tekrar suç işlemelerinin önlenmesi amacıyla cezalarında indirim yapılmasını öngörmüştür¹⁶⁸.

4-Fiili İşlediği Zaman 15 Yaşını Tamamlamamış Sağır ve Dilsiz Çocuklar

Türk hukukunda suç tarihinde oniki yaşından küçük bulunan çocukların ceza hukuku karşısındaki sorumlulukları, sağır ve dilsizler yönünden onbeş yaşına çıkarılmıştır. Bu nedenlerle, bu yaş grubunda bulunan sağır ve dilsiz çocuklar hakkında, suç tarihinde oniki yaşından küçük çocuklara ilişkin hükümler uygulanacaktır. Buna göre, suç tarihinde onbeş yaşını bitirmeyen sağır ve dilsizler hakkında kovuşturma yapılamayacak ve bunlar hakkında ÇKK' nun 5. maddesinde yer verilen tedbirler uygulanabilecektir¹⁶⁹.

5-Fiili İşlediği Zaman 15 Yaşını Doldurmuş 18 Yaşını Doldurmamış Sağır ve Dilsizler

Suç tarihinde onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış olan suça sürüklenen sağır ve dilsiz çocukların ceza hukuku karşısındaki durumu, oniki

---

¹⁶⁵ Yargıtay 1 Ceza Dairesi 1950-3175 esas-karar,25.04.2007 tarihli kararında”sanığın suç tarihinde 17 yaşını bitirmiş,18 yaşını içerisinde olduğu gözetilerek cezanın 5237 sayılı TCK'nın 31/3.maddesinde belirlenen cezanın üst sınırına yaklaşarak tayini gerekirken,cezadan azami oranda indirim yapılması”şeklinde karar vererek 15 ila 18 yaş arasında bulunan çocukların suç işlemesi halinde indirim maddesinin uygulanmasında ceza adaletinin sağlanması gerektiğini belirtmiştir.Yine aynı dairenin 3309-3288 esas-karar,30.04.2007 tarihli kararı da bu doğrultudadır.

¹⁶⁶ ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA,s.632

¹⁶⁷ BAKICI,s.1306

¹⁶⁸ CENTEL,Nur-ZAFER,Hamide-ÇAKMUT,Özlem,Türk Ceza Hukukuna Giriş,5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu ile İlgili Mevzuata Göre Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası,Beta Yayınları,s.371

¹⁶⁹ BALO,s.436

yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış olan çocukların durumuyla eşittir. Bu nedenle, suç tarihinde oniki yaşını doldurmuş olup, onbeş yaşını doldurmamış olan çocuklar hakkında yapılan açıklamalar, onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsiz çocuklar hakkında da geçerlidir. Bu çocukların işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını anlama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip olup olmadığı öncelikle tespit edilecektir. Ceza sorumluluğu olmayan çocuklar hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbiri uygulanacaktır. Ceza sorumluluğu olan çocuklar hakkında ise, YTCK'nın 31. maddesinde öngörülen indirimli ceza uygulanacaktır¹⁷⁰.

6-18 Yaşını Doldurmuş 21 Yaşını Doldurmamış Sağır ve Dilsizler

Bu yaş grubunda bulunan suça sürüklenmiş sağır ve dilsiz kişilerin ceza hukuku karşısındaki durumları, suç tarihinde onbeş yaşını onsekiz yaşını doldurmamış çocukların durumuyla eşittir. Bu yaş grubunda bulunan sağır ve dilsiz çocukların işledikleri suç bakımından ceza sorumluluğunun varlığı kabul edilmektedir. Bununla birlikte bu yaş grubu çocuklar hakkında da indirimli ceza uygulanacaktır¹⁷¹.

7-Özel Korunma İhtiyacı Olan Çocuklar

Çocukları Koruma Kanunu, çocukları konumuna göre ikili bir ayrıma tabi tutmuştur:

a-Korunma ihtiyacı olan çocuk; Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuktur.

b-Suçta sürüklenmiş çocuk; Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuktur.

Anayasanın 90. maddesindeki hükümler göz önünde bulundurularak, tarafı bulunduğumuz çocuklarla ilgili uluslararası sözleşmelerde yer alan temel ilkelerin, çocuklara karşı işlenen suçlar da kendisini göstermiş, uluslararası sözleşmelerdeki düzenlemeler çerçevesinde özel olarak korunmuş, suç işleyen çocuklar için özel statü

---

¹⁷⁰ BALO,s.436

¹⁷¹ BALO,s.437

öngörüldüğü gibi, bir kısım suçların mağduru olan çocuklar bakımından da özel hükümler öngörülmüştür. Bu bağlamda:

a-İşkence suçunun mağdurunun çocuk olması nitelikli işkence suçu olarak kabul edilmiş ve daha ağır cezaya tabi tutulmuştur. (YTCK m.94/2)

b-İnsan ticareti suçunun mağdurunun çocuk olması durumunda suça ait araç fiillerinden (tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek) hiçbirisine başvurulmuş olmasa da fail bakımından suç oluşturması öngörülmüştür. (YTCK m.80/3)

c-Kasten öldürme suçunun mağdurunun çocuk olması nitelikli insan öldürme suçu olarak kabul edilmiştir. (YTCK m.82/1-e)

d-Kasten yaralama suçunun mağdurunun çocuk olması durumunda fail hakkında daha ağır ceza verilmesi öngörülmüştür. (YTCK m.86/3-b)

e-Çocukları intihara teşvik etmek, intihar suçunun nitelikli hali olarak kabul edilmiştir. (YTCK m.84/4)

f-Eziyet suçunun mağdurunun çocuk olması nitelikli eziyet suçu olarak kabul edilmiştir. (YTCK m.96/2-a)

g-Yaşı dolayısıyla kendini idare edemeyecek durumda olan ve bu nedenle koruma ve gözetim yükümlülüğü altında bulunan bir kimseyi kendi haline terk eden kişi hakkında hapis cezası öngörülmüştür. (YTCK m.97/1)

h-Yaşı dolayısıyla kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye hal ve koşulların elverdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhal ilgili makamlara bildirmeyen kişiler için hapis cezası öngörülmüştür. (YTCK m.98/1)

ı-Çocuklara kumar oynatılmasını önlemek amacıyla suç ihdas edilmiş, çocukların kumar oynaması için yer ve imkan sağlanması kumar oynatmak suçunun nitelikli hali kabul edilmiştir. (YTCK m.228/2)

i-Çocukların dilencilikte araç olarak kullanılması suç haline getirilmiştir. (YTCK m.229)

j-Hürriyetten yoksun kılma suçunun mağdurunun çocuk olması suçun nitelikli hali olarak kabul edilmiştir. (YTCK m.109/3)

k-Azmettirme fiilinin altsoya karşı yapılmış olması azmettiren bakımından cezasının ağırlaştırılması nedeni olarak kabul edilmiştir. (YTCK m.38)

l-Kişinin cinsel dokunulmazlığına karşı suçlar bağlamında, çocukların cinsel istismarı, ayrı bir suç olarak düzenlenmiştir. (YTCK m.103)

m-Çocuklara sağlık için tehlike oluşturabilecek maddelerin verilmesi, suç olarak tanımlanmıştır. (YTCK m.194)

n-İçerik bakımından müstehcen nitelikte olan ürünlerden çocukların etkin bir şekilde korunmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır.(YTCK m.226)

o-Toplumsal geleceğimiz açısından son derece tehlikeli bir mahiyet taşıması itibariyle, çocukların fuhuşa sürüklenmesi fiilleri (YTCK m.227) gibi bazı suçlar etkili ceza yaptırımını altına alınmıştır.

IV-YETKİ

Hukukumuzda mahkemeler arasındaki işbölümü sadece madde bakımından değil, yer bakımından da sağlanmış, hangi mahkemenin hangi yerdeki işe bakacağı kanunlarda gösterilmiştir. Çocuk mahkemesinin yer bakımından yetkisine gelince, farklı yerlerde bulunan çocuk mahkemelerinden hangisinin, sanık çocuğu yargılayacağıının anlaşılması gereklidir¹⁷².

Ceza mahkemelerinin yargı çevresi, buldukları yargı çevresi, buldukları il merkezi ve ilçeler ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırlarıdır. Ağır ceza mahkemeleri ile Büyükşehir belediyesi bulunan illerde, Büyükşehir belediyesi sınırları içerisindeki il ve ilçenin adı ile anılan sulh veya asliye ceza mahkemelerinin yargı çevresi, il veya ilçe sınırlarına bakılmaksızın Adalet Bakanlığı' nın önerisi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca belirlenir. Coğrafi durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak bir ceza mahkemesinin kaldırılmasına veya yargı çevresinin değiştirilmesine, özel kanunlarında yargı çevresi belirtilmemiş olan diğer ceza mahkemelerinin belirlenmesine, Adalet Bakanlığı'nın önerisi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca karar verilir.

¹⁷²TOSUN,Öztekın,Türk Suç Muhakemesi Hukuk Dersleri,İstanbul,1976,Cilt:2,s.299

Çocuklar bakımından yetkiye ilişkin istisna kural düzenlenmiş değildir. Ancak çocuk mahkemelerinin görevine ilişkin olarak yetki yönünden de bu yaş diliminin incelenmesi gerekmektedir. Çocuk mahkemesi veya çocuk ağır ceza mahkemesinin yetki sınırları içinde kalan bir ilçenin mülki sınırları içinde suç işlenmişse, o yerin genel mahkemesine dava açılmayıp görevli bulunan çocuk mahkemesi veya çocuk ağır ceza mahkemesine dava açılmak üzere fezleke ile dosyanın İl Cumhuriyet Başsavcılığına veya bağlı bulunan çocuk mahkemesi veya çocuk ağır ceza mahkemesi ilde değilse bir başka ilçede bulunuyorsa bu yer Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi gereklidir. Yanlışlıkla soruşturmanın yapılmış olduğu, o ilçedeki genel mahkemeye dava açılmışsa, mahkeme tarafından görevsizlik kararı verilmeli ve dosya yetkili ve görevli çocuk mahkemesi veya çocuk ağır ceza mahkemesine gönderilmelidir¹⁷³.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 27.maddesinde, çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemelerinin yetkili olduğu alanlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Buna göre illerde ve ilçelerde kurulan çocuk mahkemelerinin yargı çevresi, kuruldukları ile veya ilçenin mülki yönden bağlı bulunduğu sınırlar ile, çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresi ise buldukları il merkezi ve bunlara adli yönden bağlanan ilçenin idari sınırlarıdır.

Coğrafi durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresinin belirlenmesine veya değiştirilmesine Adalet Bakanlığı'nın teklifi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca karar verilecektir.

Çocuk mahkemesinin yargı çevresi içinde kalan bir ilçede suç işlendiğinde Cumhuriyet Savcısı o ilçenin genel mahkemesinde dava açmaya yetkili değildir. Cumhuriyet Savcısı bu durumda çocuk mahkemesi veya çocuk ağır ceza mahkemesinde dava açılmak üzere bir fezleke hazırlar ve hazırlık soruşturması dosyasını fezleke ile birlikte bağlı olduğu Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir. Ancak Çocuk Koruma Kanunu' nun geçici 1.maddesine göre, çocuk mahkemeleri veya çocuk ağır ceza mahkemeleri bulunmayan yerlerde, bu mahkeme kurulup göreve başlayıncaya kadar çocuklar tarafından işlenen suçlara ait soruşturma ve kovuşturmalar bu kanunda yazılı hükümlere göre görevli mahkemece ve Cumhuriyet Başsavcılıkları tarafından yapılır. Bu hüküm özellikle suçun işlendiği yer ile çocuğun yaşadığı yerin farklı olması halinde

---

¹⁷³ BALO,s.171

yargılamanın suçun işlendiği yerde yapılmasının küçük ve ailesi açısından yaratacağı sakıncaların önüne geçmek amacına yöneliktir¹⁷⁴.

A-Ceza Yargılaması Açısından

1-12 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar Bakımından

Suç tarihinde 12 yaşını bitirmeyen bir çocuk ceza ilişkisinin tarafı olamayacağı gibi usulü ilişkinin de tarafı olamaz. Bu nedenle, suç tarihinde oniki yaşından küçük olan sanık hakkında yanlışlıkla açılan ceza davasına bakılamaz. Bu dava içerisinde çocuğun gerçek yaşının nüfus kaydında yer alan yaşından büyük olduğunun ve failin suç tarihinde de oniki yaşından büyük olduğunun bilirkişi raporuyla tespit edilmiş olması da bu sonucu değiştirmez¹⁷⁵.

2-12 Yaşını Bitirip 18 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar Bakımından

Suç tarihinde 12 yaşını bitirip 18 yaşını tamamlamamış çocuklar tarafından işlenen ve genel mahkemelerin görevine giren bütün suçlarla ilgili davalara çocuk mahkemelerinde bakılacağından bu yaş grubuna dahil bütün çocuklara CMK'nun 12. ve 13. maddelerinde düzenlenen yetki kuralları uygulanacaktır.

12-15 yaş grubuna dahil olan çocuklar hakkında ceza mı yoksa tedbir mi uygulanacağı önceden belli olmadığı gibi YTCK'nun 31. maddesinde belirtilen inceleme yapıldıktan sonra bunlar hakkında ceza ya da tedbir uygulanmasına karar verileceğinden, bu gruba dahil olan çocuklar hakkında yetki kurallarının belirlenmesinde CMK'nun 12 ve 13. maddelerindeki yetki kurallarının uygulanması gerekecektir. Buna göre suça sürüklenen çocuklar hakkında, öncelikle suçun işlendiği yer, eğer çocuk yakalanmamışsa ikametgahının bulunduğu yer, çocuğun ikametgahı dahi yoksa veya belirlenemiyorsa hakkında ilk usul işleminin yapıldığı yerdeki çocuk mahkemesi yetkilidir.

Onsekiz yaşını tamamlamamış çocukların menfaati gözetilerek değiştirilen CMK, çocuk hukuku alanında olumlu bir adım olmuşsa da, halihazırdaki uygulamanın bu yaş grubu içerisindeki çocukların aleyhine bir durum oluşturmaktadır. Zira, bu yaş grubu içerisine dahil olan çocuk sanıklar, yeni kanun değişikliği ile çocuk

---

¹⁷⁴ ONUR, s.17

¹⁷⁵ Aynı konuyla 2253 sayılı kanunda yer alan hükümlerin uygulanmasıyla ilgili olarak YCGK 04.05.1987 tarih E.121, K.251, Yargıtay 11.CD. ,05.04.1999 tarih, E.1999/1322, K.1999/2472, Yargıtay 2.CD., 24.02.2000 tarih E.2000/1437, K.2000/2034;BALO, sayfa:174

mahkemesinin yetki sınırları içinde kalan bir ilçede suç işlediğinde Cumhuriyet savcısı o ilçenin genel mahkemesinde dava açamayacaktır. Bu durumda çocuk mahkemesine dava açılmak üzere bir fezleke hazırlayacak ve hazırlık soruşturması dosyasını fezleke ile birlikte İl Cumhuriyet Başsavcılığına gönderecek ve burada İl Cumhuriyet Başsavcısının görevlendireceği ilgili savcılar tarafından görevli ve yetkili çocuk mahkemesine dava açılarak, çocuk hakkında yargılama safhasına başlanacaktır. Kanun değişikliğinden önce, çocuk mahkemesinin yetki sınırları içinde kalan bir ilçede suç işleyen 15-18 yaş grubu içerisindeki çocuk hakkında yapılacak bütün soruşturma ve kovuşturma aşamalarında, çocuk,ailesinin veya birlikte yaşadığı yakınlarının bulunduğu yer mahkemesinde yargılanıyordu ve bu durum, çocuk suçluların yargılanmasının amaçlarından olan, kişilik özelliklerinin öğrenilmesinde mahkemeye kolaylık sağlıyordu. Oysa yeni değişiklikler hem çocuk sanık için hem de mahkemeler için yeni zorlukların doğmasına neden olmuştur. Örneğin, Ankara ilinin Kızılcahamam ilçesinde suç işleyen 15 yaşını bitirip 18 yaşını tamamlamamış çocuk sanığın, hakkında açılmış olan kamu davasının duruşmalarına katılabilmek için gerekli ekonomik güce ve imkana sahip olup olmadığına, okula devam edip etmediğine veya bir işte çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın ve devlet tarafından duruşmalara gelebilmesi için herhangi bir maddi yardım yapılmadan Ankara'daki çocuk mahkemesine gelmek zorunda bırakılmak suretiyle, sanığın en temel hakkı olan savunma hakkı kısıtlanmaktadır. Ayrıca duruşmaları takip etmediğinde ise savunmasının tespiti için küçük olan sanık kolluk vasıtasıyla zorla getirilmektedir. Bu durum hem devlete ekonomik anlamda yeni bir yük haline gelmekte hem de Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 37. maddesinin (b) bendinde düzenlenen "hiçbir çocuğun kanundışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden bırakılmayacağı",(d) bendinde düzenlenen "özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğun, kısa zamanda kanuni ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının kanuna aykırılığını bir mahkeme veya diğer bir yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacağı" ilkelerine ve modern çocuk ceza yargılaması sistemine aykırı bir işlem haline gelmektedir¹⁷⁶.

---

¹⁷⁶ ŞİMŞEK,s.72-73

B-Tedbir Hukuku Açısından

ÇKK'nun 8. maddesinde tedbir kararlarının verilmesinde yetkili mahkemenin neresi olduğu ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun menfaatleri bakımından kendisinin, ana, baba, vasisi veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hakimince alınacak, tedbir kararlarının uygulanması tedbir kararı veren hakim veya mahkemece en geç üçer aylık sürelerle incelettirilecektir. Hakim veya mahkeme; denetim memurları, çocuğun velisi, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimselerin, tedbir kararını yerine getiren kişi ve kuruluşun temsilcisi ile Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine veya re'sen çocuğa uygulanan tedbirin sonuçlarını inceleyerek kaldırabilir, süresini uzatabilir veya değiştirebilir.

Ancak ÇKK'nın 8. maddesinde düzenlenen hükümlerin, suça sürüklenen çocuklar bakımından uygulama imkanı yoktur.

V-SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA USULLERİ

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 2. maddesinde soruşturma ve kovuşturma evrelerinin tanımı yapılmaktadır. Buna göre soruşturma, kanuna göre yetkili mercilere suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi, kovuşturma ise, iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi kapsamaktadır.

A-Sadelik İlkesi

07.09.1990 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından Küba' da düzenlenen kongrede, "Çocukların yargılanmasında ceza yargılamasının şekil şartlarından sarfınazar edilmelidir." şeklinde kabul edilen sadelik ilkesinin anlamı, mahkeme salonunun sade döşenmiş olması, yargıç için ayrı bir kürsü bulunmaması, yargıcın resmi elbise içinde olmaması, çocuğun duruşma salonunda bulunan parmaklıkların arkasında durmaması gibi mahkemenin fiziki koşullarında ilişkindir¹⁷⁷. Bu esasın getirilme sebebi ise, çocukla yargıç için arasında bir yakınlık yaratmak, çocuğun yargıca çekinilecek ve korkulacak bir insan gibi bakmasını önlemek ve böylece çocukla hakim arasında yakınlık oluşturulmasına imkan tanımak şeklinde belirtilmektedir¹⁷⁸.

---

¹⁷⁷ TOSUN,s.308

¹⁷⁸ ŞENSOY,s.144

B-Basitlik İlkesi

Sadelik ilkesi ile yakından ilişkili olan basitlik ilkesinden anlaşılması gereken, çocuk hakkında mahkumiyet veya tedbir kararı verme merciinde olan hakim in yetişkinler için öngörölmüş olan ceza yargılaması kurallarına riayet etmeyerek çocukla bir baba, bir arkadaş gibi ilişki kurmasıdır¹⁷⁹.Hakimin usul kurallarıyla bağı kalmayarak çocukla serbestçe konuşması, onu istediğı gibi inceleyebilmesi bu ilke ile sağlanmaktadır¹⁸⁰.

C-Çabukluk İlkesi

Çabukluk ilkesinin anlamı ise, çocuğun içinde bulunduğu ortamdan bir an evvel kurtulması amacıyla fazla resmiyete girmeden, aşırı şekilcilikten uzak bir biçimde yargılamanın en kısa zamanda bitirilmesi dir. Örneğ in; çocuk suçlu ise, hakkında uygulanacak tedbir veya cezanın uygulanması, suçsuz ise, lekelenmeden yeniden topluma dönmesi, tutuklu olarak yargılanmakta ise bu durumun sona ermesi bakımından, fazla resmiyete girmeden, aşırı şekilcilikten uzak bir biçimde yargılamanın en kısa zamanda bitirilmesi gerekmektedir¹⁸¹.

D-Gizlilik İlkesi

CMK'nun 182. maddesinde, duruşmanın herkese açık olduğı kabul edilmişse de modern ceza yargılama hukukunun en önemli ilkelerinden olan açıklık ilkesine çocukların yargılanmasında riayet edilmemiş ve bu hususta istisnai bir hüküm getirilmiştir. Çocukların duruşmasının gizli yapılması, bütün modern uluslar tarafından kabul edilmiş uluslararası bir ilke olduğundan, çocukların yargılama sının gizliliğı ilkesine CMK'nun 185. maddesinde yer verilmiştir. Madde de zorunlu olarak duruşmanın kapalı yapılması öngörölmüştür. Buna göre onsekiz yaşını doldurmayan sanıkların duruşmaları mutlaka kapalı yapılması gerektiğinden¹⁸², mahkemenin bu konuda takdir hakkı yoktur. Onsekiz yaşından küçük sanıkların duruşmalarının kapalı yapılmasıyla yetinilmemiş ve onların teşhir edilmesini önlemek için, hükmün de kapalı bildirileceğı öngörölerek, böylece hükmün açıkça bildirilmesi kuralına bir ayrıcalık

¹⁷⁹ TANER, Tahir, Ceza Hukuku Umumi Kısım, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1953,s.144

¹⁸⁰ ŞENSOY,s.144

¹⁸¹ EVİK,s.1992

¹⁸² HAKERİ,Hakan,Ceza Hukuku Temel Bilgiler,Seçkin Yayınları,2.Baskı,Ankara,2006, s.145

getirilmiş¹⁸³. Oysa duruşmanın kapalılığının takdire bırakıldığı hallerde, hükmün açıkça bildirilmesi öngörülmüştür¹⁸⁴. (CMK m.182/2)

CMK’ da kabul edilen gizlilik mutlak anlamda bir gizlilik değildir. CMK’nun 150, 155 ve 187. maddelerinde kapalı duruşmada bulunabilecek kişiler ve bulunma şartları düzenlenmiştir. Buna göre, “ Kapalı duruşmada çocuk olan sanığın müdafisi, kanuni temsilcisi mahkemenin iznine gerek kalmadan bulunabilirler. Mahkeme aynı zamanda bazı kişilerin hazır bulunmasına izin verebilir. Bu halde adı geçenler, duruşmanın kapalı olmasını gerektiren hususları açıklamamaları bakımından uyarılırlar ve bu husus tutanağa yazılır.”

Duruşmanın açık yapılması kural olarak isteyen herkesin girebilmesini ve yapılanları görmesi kadar, söylenenleri işitmesi, gösterilenleri görmesi, gördüklerini ve duyduklarını başkalarına aktarabilmesini ifade eder. Dolayısıyla duruşmanın açık yapılmasının, doğrudan ve dolaylı açıklık olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. Duruşmanın doğrudan açıklığı, duruşma salonunda fiziki koşulların elverdiği ölçüde herkesin bulunabilmesini ifade etmez. Bu kişilerin bilfiil hazır bulunmaları anlamına gelmez. Duruşma salonunun kapıları kapalı olsa dahi, içeri girilmeye engel olunmadığı sürece salonda hiçbir kimse bulunmasa da duruşma açık olarak yapılmış sayılır. Ancak bununla birlikte duruşmada bulunmak isteyenlere bazı sınırlamalar ve şartların getirilmesi, örneğin küçükler ve duruşmanın disiplinini bozan kişilerin duruşma salonundan çıkarılması (CMK m.230), alkol, uçucu veya uyuşturucu madde tesiriyle sarhoş olanların duruşma salonuna alınmaması, duruşmanın doğrudan açıklığına aykırı düşmez. Duruşmanın dolaylı açıklığı ise duruşmadaki işlerden duruşmada bulunarak değil, fakat duruşmada bulunan kişilerin duruşmada gördüklerini, duyduklarını aktarmaları aracılığıyla haberdar olunmasıdır. CMK düzenlemesine göre kural olarak duruşma herkese açıktır. Ancak genel ahlakın ve kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına mahkemece karar verilebilecektir. Fakat duruşmanın kapalı yapılması halinde de hüküm mutlaka açık duruşmada açıklanacaktır. Bunun istisnası CMK madde 185’te belirtildiği

---

¹⁸³ Yargıtay 8.Ceza Dairesi 7927-2318 esas-karar,18.06.2003 tarihli kararında ”doğum tarihi 25.12.1985 olup 25.12.2000 tarihinde 15 yaşını tamamlamış olan sanık hakkındaki 06.09.2001 tarihli oturumun gizli yapılması ve hükmün de gizli tefhimi suretiyle aleniyet ilkesinin ihlali” şeklinde karar vererek yerel mahkeme kararının bozulmasına karar verilmiştir.

¹⁸⁴ YAŞAR,Osman,”Son Değişikliklerle Gözden Geçirilmiş Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu”, Haziran 2005,s.741

üzere 18 yaşını doldurmamayan sanıklar hakkında verilen hükümlerin kapalı açıklanmasıdır¹⁸⁵.

ÇHDS'nin 40. maddesine göre, yargılamanın bütün safhalarında küçüklerin ana-babası veya kanuni temsilcisinin herhangi bir izne bağlı bulunmadan duruşmada hazır bulunabilmelerinde engel bulunmamaktadır. Sadece "çocuğun yüksek yararı" gerektiğinde ve bu durum mahkemece saptandığında bu kişiler kapalı duruşmaya alınmayacaklardır.

ÇHDS'nin 3. maddesi gereğince, kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir. ÇKK'nun 17. maddesi gereğince, çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi halinde, soruşturma ve kovuşturma ayrı yürütülür. Bu halde de mahkeme çocuklar hakkında gerekli koruyucu ve destekleyici tedbirleri alacaktır. Ayrıca, mahkeme lüzum gördüğü takdirde çocuk hakkındaki yargılamayı genel mahkemedeki davanın sonucuna kadar bekletebilir. Davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi halinde, genel mahkemelerde, yargılamanın her aşamasında, çocuk mahkemesi veya çocuk ağır ceza mahkemesinin uygun bulma şartıyla birleştirme kararı verilebilir. Bu takdirde birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülür¹⁸⁶. Ancak bu durumda da genel mahkemedeki duruşmaların kapalı yapılması gerekmektedir.

E-Yayın Yasağı İlkesi

Çocukların, suçlu olarak damgalanmalarının, toplumla, suçla ilgili kimlikleriyle tanıştırmalarının, sosyalleşme süreçlerine olumsuz etkisinin olduğu kriminolojik bir gerçektir¹⁸⁷.

CMK'nın 185. maddesinde kapalı yapılacak duruşmaya ilişkin hükümlere yer verilmiş, 187. maddesinde kapalı duruşmanın içeriğinin hiçbir iletişim aracıyla yayımlanamayacağı belirtilmiştir. YTCK'nın 285. maddesinde, gizliliğin ihlal suçu düzenlenmiş, maddenin son fıkrasında ise, soruşturma ve kovuşturma evresinde kişilerin suçlu olarak damgalanmalarını sağlayacak şekilde görüntülerinin yayınlanması, bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır.

---

¹⁸⁵ DÜLGER, İbrahim, "Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Duruşmanın Açıklığı", HPD, Sayı:3, Nisan, 2005, s.110-113

¹⁸⁶ BALO, s.195-196

¹⁸⁷ BALO, s.342

Duruşmada iletişim organlarına yer verilmesi gerek çocuk gerekse toplum için bir teminat olacağı genellikle kabul edilmekte ise de suç işleyen çocukların başka çocuklara kötü örnek olmaması, toplumda teşhirinin önüne geçmek gibi kaygılarla yayın yasağı konulması üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Aslında yayın yasağı ilkesi, duruşmaların kapalı yapılmasının bir parçasıdır. Sanık onsekiz yaşını doldurmamış ise duruşma kapalı yapılacak, hüküm kapalı duruşmada açıklanacak ve kapalı duruşmanın içeriği hiçbir iletişim aracıyla yayınlanamayacaktır.

09.06.2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanununda¹⁸⁸ Kimliğin açıklaması başlıklı 21. maddesi gereğince “onsekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının, kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapanların para cezası ile cezalandırılacakları belirtilmektedir.

F-Zorunlu Müdafilik İlkesi

Türk Ceza yargılaması sisteminde, kural olarak ihtiyari müdafilik sistemi benimsenirken, zorunlu müdafilik sistemi sadece kanunda açıkça sayılan kişiler için kabul edilmiştir. Suça sürüklenen çocuklar hakkında görevlendirilecek müdafii bakımından 1412 sayılı Kanun hükümleri, 5271 sayılı kanunda da korunmuştur. CMUK'nun 138. maddesinde düzenlenen konu, CMK'nun 150. maddesinde düzenlenmiştir. Suça sürüklenen çocuk hakkında, müdafii bulunmuyorsa, müdafii görevlendirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. CMK'nın 150. maddesine göre, şüpheli veya sanık onsekiz yaşını doldurmamış ya da sağır veya dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede malul olur ve bir müdafii de bulunmazsa istemi aranmaksızın bir müdafii görevlendirilir.

Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 14. maddesinde, adli bir suçla suçlanan herkesin, savunmasını hazırlamak ve kendi seçtiği avukatla görüşmek için yeterli zaman ve kolaylıkların sağlanmasını istemek, ayrıca, duruşmalarda hazır bulundurulma ve kendisini bizzat veya kendi seçeceği bir avukat aracılığıyla savunmak; eğer avukatı bulunmuyorsa sahip olduğu haklar konusunda bilgilendirilmek; adaletin yararı gerektirdiği her durumda kendisine bir avukat tayin edilme ve eğer avukata yeterli ödeme yapabilecek yeterli imkanı yoksa, ücretsiz olarak avukat tayin edilmesini istemek haklarına sahip olduğu belirtilmiştir.

---

¹⁸⁸ kanun,26.06.2004 tarihli ve 25504 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Müdafii, soruşturma evresinde, ifadeyi alan merciin veya sorguyu yapan hakimin istemi üzerine, kovuşturma evresinde ise, mahkemenin istemi üzerine Baro tarafından görevlendirilir.(CMK m.156/f.1) Müdafii kovuşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir. Müdafinin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması, kovuşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise, Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine, sulh ceza hakiminin kararıyla bu yetkisi kısıtlanabilir. Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında CMK 153/2. maddesi uygulanmaz. Müdafii, iddianamenin kabul edildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir, bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir¹⁸⁹.

CMK'nın 151. maddesi, zorunlu görevlendirilen müdafinin yargılamada hazır bulunmaması, zamansız çekilmesi ve görevini savsaması durumlarında mahkeme veya yargıcın sanığa derhal yeni bir müdafii ataması görevini vermiştir. Veli tarafından atanan müdafinin, esaslı işlemlerin yapıldığı oturumda bulunmaması ve CMK'nun kıyasen geçerli olması karşısında barodan görevlendirilen müdafii yönünden mahkeme veya yargıca verilen denetim görevinin, veli ya da vasisi tarafından çocuk sanığa tutulan müdafiyi de kapsayacağı kabul edilmeli ve CMK'nun 151. maddesi, bunlar hakkında da uygulanmalıdır¹⁹⁰.

CMK'nın 147. maddesindeki hakları açıklanarak sorguyu yapıldığı tarihte onsekiz yaşını doldurmuş olan sanığın, müdafii istemediğini, savunmasını kendisinin yapacağını bildirmiş olması durumunda; sağır-dilsiz veya alt sınırı beş yıl ve yukarı cezayı gerektirmiyorsa, artık reşit olması nedeniyle CMK'nın 150. maddesi uyarınca kendisine müdafii tayin zaruryeti olmayacaktır¹⁹¹.

G-Disiplin Hapsi Yasağı İlkesi

CMK'nın 203. maddesinde, duruşmanın düzeninin bozulması halinde mahkeme hakiminin hangi yetkilere sahip olduğu düzenlenmiştir. Duruşmanın düzeni, mahkeme başkanı veya hakimi tarafından sağlanacağından, duruşmanın düzenini bozan kişi, savunma hakkının kullanılmasını engellemek koşuluyla salondan çıkartılabilir. Dışarı çıkarılma esnasında, görevlilere direnç gösteren veya karışıklıklara neden olan kişiyi,

---

¹⁸⁹ BALO,s.325

¹⁹⁰ YAŞAR,s.600

¹⁹¹ BALO,s.327

avukatlar hariç, hakim veya mahkeme vereceği bir kararla dört güne kadar disiplin hapsi ile cezalandırabilecektir. Ancak, çocuk mahkemesi hakimi ile çocuk ağır ceza mahkemesi başkanına tanınan disiplin hapsi yetkisi kanunda çocuklar hakkında disiplin hapsi uygulanmaz amir hükmü karşısında hiçbir zaman uygulanmayacaktır.

H-Çocuk Haklarının Korunmasına Yönelik Temel İlkeler

Çocukları Koruma Kanunu'nun 4. maddesinde çocuğun haklarının korunması amacıyla bir takım temel ilkeler benimsenmiştir. Bu maddeye göre çocukların haklarının korunması amacıyla; çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınacağı, çocuğun yarar ve esenliğinin gözetileceği, çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tabi tutulmayacağı, çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanacağı, çocuğun ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmalarının sağlanacağı, insan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir yargılama usulünün izleneceği, soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterileceği, kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimi ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin destekleneceği, çocuklar hakkında hapis cezasına en son çare olarak başvurulacağı, tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görüleceği, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanacağı, çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulacakları, çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenmemesine yönelik önlemler alınacağı belirtilmiştir.

VI-UZLAŞMA

Uzlaşma, ceza hukukumuzda 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren YTCK ve CMK ile girmiştir. Uzlaşmada temel fikir, suç oluşturan bir eylemden dolayı oluşan sosyal uyumsuzluğu çözmeye çalışan bir uzlaştırıcının desteği ile iki veya daha fazla kişi tarafından sorunun çözümüne karar verilmesidir. Çağımızda suç mağdurlarına karşı ceza adalet sisteminde, mağdurların yararları yönünde yeni bir duyarlılığın ortaya çıktığı görülmektedir. Bununla beraber çağdaş ceza kanunlarında diğer bir kısım suçlar bakımından da korunma ilkeleri meydana çıkmaya başlamıştır. 21. yüzyıl adalet sistemi mağduru tatmin edilmesini de ön plana çıkarmış bulunmaktadır. Bugün anlaşılması

ki, suça karşı salt ceza yaptırımları yeterli değildir. Zararın giderilmesi ve onarım, hiç şüphesiz, adaletin temel amacını oluşturmaktadır. Ancak bu, tek görünüm değildir. Bu uyuşmazlık çözüm modeli olarak uzlaşmada, toplumun suçu ele alış şekline sistematik bir bakışla uygulanmaya çalışılır. Burada kamunun çıkarı kadar kamunun bilgisi de önem taşımaktadır. Bundan dolayı uzlaşma müessesesinin uygulanmasında suç, uyuşmazlığın ortaya çıkmasındaki nedenler dikkate alınarak geniş bir manada anlaşılır. Bu anlayışta, bir uyuşmazlık durağan değildir, bu kişiler arasındaki bir süreç olarak görülmelidir. Eğer bir uyuşmazlık polis raporlarında açıkça gösteriliyorsa, o daha fazla gelişebilir. O yüzden uyuşmazlık onun gelişme eğilimi içinde anlaşılmalı ve tarif edilmelidir¹⁹².

Uzlaşma kavramı genel olarak; yargı konusu olabilecek bir uyuşmazlığın yargılama sujelerinin işbirliği yapması suretiyle belirli bir sonuca ulaşmalarını ifade etmektedir. Bu şekildeki anlamıyla uzlaşma, 5237 sayılı TCK ve 04.12.2004 gün ve 5271 sayılı CMK hükümlerinde yer verilen uzlaşma, “pazarlıklı adalet”, “sulh” gibi kavramlarla da adlandırılmıştır. Geniş anlamıyla uzlaşma kurumu sadece mağdur ile sanığın anlaşmalarını değil, mağdur ile sanık-müdafii ve savcının ve hatta hakimin karşılıklı rol oynadıkları ve kimi zaman dava açılmasını ceza verilmesini önleyen, kimi durumda da daha hafif bir ceza verilmesini sağlayan bir hukuki kurum olarak uygulanmaktadır. Geniş anlamda uzlaşma diye adlandırdığımız kurumların temelinde mağduriyetin giderilmesi yer almaktadır. Mağduriyetin giderilmesi maksadıyla kabul edilen sistemler; muhakeme dışı ve muhakeme içi sistemler olarak tasnif edilmektedir. Muhakeme dışı sistem, dar anlamda uzlaşmayı ifade eden ve “fail mağdur uzlaşması” olarak adlandırılan sistemi ifade etmektedir. Bu sistemde, yargı denetimi altında yürütülse de klasik ceza yargılaması dışlanarak fail ve mağdurun anlaşması ile uyuşmazlık sona erdirilmektedir. Böylece uyuşmazlığın çözümü bir anlamda özelleştirilmektedir. Benimsenen diğer bir yöntem ise, muhakeme içi sistem veya “klasik ceza muhakemesi sistemi” olarak adlandırılmaktadır. Bu yöntemin benimsenmesi halinde uyuşmazlığın çözümünde yargılama hukuku kuralları uygulanmakta fakat, failin mağduriyeti gidermesi durumunda davanın veya cezanın ertelenmesi, cezada indirim yapılması gibi sonuçlar elde edilmektedir¹⁹³.

---

¹⁹² BALO,s.374

¹⁹³ KAYMAZ,Seydi-GÖKCAN,Hasan Tahsin,Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma ve Önödeme, Seçkin Kitabevi,Ankara 2005,s.35-36

Uzlaşma kurumu doktrinde mağdurun korunması eğilimi kapsamında değerlendirilmektedir. Bu anlamda bir uzlaşma türü sayılabilecek olan “etkin pişmanlık” kurumu da 5237 sayılı TCK ile getirilmiştir. Örneğin 5237 sayılı TCK’nın 168. maddesinde, hırsızlık, mala zarar verme, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık ve karşılıksız yararlanma suçları tamamlandıktan sonra ve fakat kovuşturma başlamadan önce failin pişmanlık göstererek mağdurun zararını tazmin veya geri verme ile gidermesi ve mağdurun rızasının bulunması koşuluyla cezada indirim olanağı tanınmıştır. Bu hüküm de geniş anlamda uzlaşma kavramı içerisi de düşünülebilir. Fakat incelememizin konusu dar anlamda uzlaşma kurumu olduğundan, etkin pişmanlık uzlaşma konusu dışında kalmaktadır¹⁹⁴.

Çocuklar için cezalandırıcı müdahalelere alternatif yaptırımlar, çocuk adalet sisteminin en önemli unsurları olarak kabul edilmektedir. Uzlaşma modeli de, alternatif müdahale biçimleri arasında pedagojik amaçla kullanıma en uygun modellerden biri olarak kabul edildiği için, hukukumuza girmesi önemli bir adımdır.

Fransız hukukunda “telafi ettirme” bir eğitim önlemi olarak ele alınmakta, ceza ve ceza usulündeki müdahalelerden daha farklı bir tedbir getirmektedir¹⁹⁵. Telafi, Fransız Ceza Kanununa göre suç sayılan bir fiilin faili küçük hakkında verilen ve onun mağdurun ya da toplumun yararına bir yardım ya da telafi eylemi gerçekleştirmesi önerisini içeren eğitici bir tedbirdir. Telafi tedbirinin hedeflerinden bazıları şunlardır:

a-Küçüğün, eylemlerinden sorumlu bir hukuk kişisi ve topluma karşı olumlu eylemler yapabilecek bir sosyal birey olarak tanınmasını sağlayan bir sorumluluk alma sürecini kolaylaştırmak;

b-Küçüğün, eylemin boyutlarını görüp anlamasına yardımcı olmak ve kendisi, mağdur ve tüm toplum açısından etkileri olan bir ceza kanununun varlığı ve bu kanuna karşı gelinmesinden doğan sonuçlar konusunda bilinçlenmesini sağlamak;

c-Mağduru dikkate almak ve verilen zararın telafisini sağlamak;

d-Küçüğe, kendi yeteneklerini kullanarak telafi edici bir eylem yapma ve bu suretle kendisine olan saygısını yeniden kazanma olanağı vermek;

---

¹⁹⁴ KAYMAZ,GÖKCAN,s.37

¹⁹⁵ ONURSAL,Betül,“Çocuk ve Adalet Sisteminde UZLAŞMA”,İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi Atölye Çalışması,İstanbul Barosu Yayınları ,2006 ,s.13

e-Toplumla olumlu bağları yeniden güçlendirmektir¹⁹⁶.

Buradan da anlaşılacağı üzere Fransız ceza usulünde uzlaşma hükümleri de mevcut olmasına rağmen, diğer hükümlerin dışında yapılabilecek bir uzlaşma ve bir telafi sistemi olarak kabul edilmektedir. Bizde ise sadece ceza hukuku sistemi içerisinde uzlaşma kabul edilmiştir. Fransa’da 18 yaşına kadarki çocuklar açısından bir eğitim önlemi olarak ele alınmış ve telafi sistemi olarak ceza hukuku müdahalelerin dışında tutulmuştur¹⁹⁷.

Alman Ceza Hukuku’nda uzlaşma kurumu, Ceza Yargılama Kanunu’nun 380. maddesinde “barıştırmaya teşebbüsü” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; konut dokunulmazlığını ihlal, hakaret, mektup gizliliğinin ihlali, müessir fiil, tehdit ve mala zarar verme suçlarından şahsi dava açılması için öncelikle ilgili mercii tarafından barıştırmaya teşebbüs edilmesi ve bu teşebbüsün neticesiz kalması şarttır. Barıştırmaya mercii kuzey eyaletlerde hakemler, güney eyaletlerde ise belediye başkanları ya da muhtarlıklardır¹⁹⁸.

İtalyan Ceza Yargılama Kanunu’na göre, üç yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda sanık ve savcının anlaşması suretiyle isnat belirlenmektedir. Tarafların anlaşma konusundaki karşılıklı teklifleri ile görüşmeler yapılmakta ve bu aşamada görüşlerde değişiklik de olabilmektedir. Sanığın uzlaşma önerisi ikrar olarak kabul edilmemektedir. Duruşma başlangıcına kadar anlaşma sağlanabilir. Taraflardan birinin uzlaşma talebini karşı taraf (savcı-sanık) henüz kabul etmemiş ise, hakim bu tarafın görüşünü açıklaması için süre vermektedir. Uzlaşma sonucunda kararı hakim vermektedir. Hakim, uzlaşma sonucu talep edilen cezaya hükmetme veya talebi reddedip yargılama yapma seçeneğine sahiptir. Hakim, beraat kararı da verebilir. Uzlaşmaya gidilebilmesi için, talep edilecek cezanın hürriyeti bağlayıcı ceza ise, iki yılı aşmaması gerekmektedir¹⁹⁹.

Avusturya Ceza Hukuku’nda, CMUK 460. maddesi uyarınca, delil durumu bu konuda karar vermeye yeterli ise ya da sanık ikrarda bulunursa, hakim para cezasına ya da müsadereye hükmedebilir. Avusturya Ceza Kanunu’nun 42. paragrafına göre, bir

---

¹⁹⁶ Çocuk ve Adalet Sisteminde Uzlaşma, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi Atölye Çalışması, İstanbul Barosu Yayınları, 2006, s.111-114

¹⁹⁷ ONURSAL, Betül, “Çocuk ve Adalet Sisteminde Uzlaşma”, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi Atölye Çalışması, İstanbul Barosu Yayınları, 2006, s.13-14

¹⁹⁸ KAYMAZ-GÖKCAN, s.40

¹⁹⁹ KAYMAZ-GÖKCAN, s.41

suçun yalnızca para cezasını gerektirmesi ve 3 yılı aşmayan bir özgürlüğü bağlayıcı cezayı öngörmesi durumunda, failin kusurunun azlığı, eylemin neticesinin yokluğu veya önemsizliği veya failin mağdurun zararını gidermiş olması hallerinde, failin diğer suçları işlemesini önlemek amacıyla cezalandırılmasından kaçınma hükmü getirilmiştir²⁰⁰.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı'na göre mağdurun ve suç isnat edilen tarafın, kendi rızalarıyla, suç teşkil eden fiille ilgili bir çözüme ulaşılması amacıyla tarafsız üçüncü birinin (arabulucu) yardımlarına başvurmayı kabul ettikleri herhangi bir süreç için tavsiye kararı geçerli olacaktır. Genel ilkeler şunlardır:

a-Cezai konularda arabuluculuğa yalnızca tarafların serbest rızaları ile başvurulmalıdır. Taraflar, bu rızalarını, arabuluculuk sürecinin herhangi bir aşamasında geri çekebilmelidirler.

b-Arabuluculuk sürecindeki görüşmeler gizlidir ve tarafların anlaşması olmadıkça daha sonra açıklanamaz.

c-Cezai konularda arabuluculuk genellikle bulunabilir bir hizmet olmalıdır.

d-Cezai konularda arabuluculuk, ceza adaleti sürecinin bütün aşamalarında başvurulabilecek bir yol olmalıdır.

e-Arabuluculuk hizmetlerine ceza adaleti sistemi içinde yeterince özerk bir yer tanınmalıdır.

f-Yasal düzenlemeler, cezai konularda arabuluculuğu kolaylaştırılmalıdır.

g-Cezai meselelerde arabuluculuğa başvurma usullerini belirleyen kılavuzlar hazırlanmalıdır. Bu tür belgeler özellikle meselelerin hangi koşullarda arabuluculuğa havale edilebileceğine ve arabuluculuk ardından konunun nasıl işleme konulacağına açıklık getirmelidir.

ğ-Arabuluculukta, usulle ilgili temel güvenceler getirilmelidir; özellikle, tarafların hukuksal yardım alma hakları olmalı, gerektiğinde tercüme/çeviri hizmetlerinden yararlanabilmelidir. Bunlara ek olarak, küçük yaştakiler söz konusu olduğunda ebeveyn yardımı alınabilmelidir.

---

²⁰⁰ KAYMAZ-GÖKCAN,s.46

ı-Arabuluculuk konusunda anlaşmadan önce, ilgili taraflar haklarını, arabuluculuk sürecinin niteliğini ve kararlarının muhtemel sonuçlarını tam olarak bilmelidirler.

i-Ne mağdur ne de suç isnat edilen taraf arabuluculuğu kabullenmeleri için adil olmayan yollardan iknaya çalışılamaz.

k-Küçük yaştakilerin hukuksal süreçlere katılmalarıyla ilgili özel düzenlemeler ve hukuksal güvenceler bu kişilerin ceza davalarındaki arabuluculuk süreçlerine katılımları açısından da geçerli olmalıdır.

l-Herhangi bir mesele arabuluculuğa havale edilmeden önce, örneğin tarafların yaşları, olgunluk düzeyleri veya zihinsel kapasiteleri gibi faktörlere ilişkin bariz eşitsizlikler dikkate alınmalıdır.

m-Bir ceza davasının arabuluculuğa havale edilmesi kararı üzerine, yetkili yargı organlarının arabuluculuk prosedürünün durumu hakkında bilgi edinebilecekleri makul bir zaman sınırı konulmalıdır.

n-Arabuluculuk sonucu çözüme bağlanan meseleler yargı kararları ve hükümleriyle aynı statüde olmalı ve aynı gerçekler daha sonraki bir kovuşturma çerçevesinde kullanılmamalıdır. (ne bis in idem)

o-Arabuluculuk hizmetleri ehil bir organ tarafından izlenmeli, arabulucuların seçilmesi, eğitilmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili usuller belirlenmelidir.

ö-Arabulucular toplumun bütün kesimlerinden kişiler olabilmeli ve bunlar genellikle yerel kültürleri ve toplulukları iyi tanıyan kişiler arasından seçilmeli, bu kişilerin muhakeme ve arabuluculuk açısından gerekli kişisel ilişki kurma yetileri bulunmalıdır.

p-Arabulucular, arabuluculuk görevlerini yerine getirmeye başlamadan önce başlangıç eğitimi ve ayrıca hizmet içi eğitim görmelidirler. Bu eğitim, uyuşmazlıkları çözüme bağlama becerileri, mağdurlar ve suç işleyenlerle iş yapmanın özel gereklilikleri ve ceza adalet sistemine ilişkin bilgiler dikkate alınarak, arabulucuların üst düzeyde yetkin kılınmalarını hedeflemelidir.

r-Arabuluculuk başlamadan önce arabulucu meseleyle ilgili bütün verilere sahip olmalı, yetkili ceza adaleti makamları kendisine gerekli belgeleri sağlamalıdır.

s-Arbulucu, uzlaşma açısından güvenli ve rahat bir ortamın sağlanmasından sorumlu olmalı, tarafların mağduriyetlerine karşı duyarlı davranmalıdır.

ş-Anlaşmalara tarafların gönüllülüğü temelinde varılmalıdır.

t-Üye Devletler, cezai konularda arabuluculukla ilgili araştırma ve değerlendirme çalışmalarını ilerletmelidirler²⁰¹.

A-Uzlaşmanın Unsurları

Çocuk Koruma Kanunu'nun 5560 sayılı yasa ile değişik²⁰² 24. maddesine göre Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanacaktır.

5560 sayılı kanun değişikliğinden önce 5237 sayılı TCK'nın 73. ve ÇKK'nun 24. maddelerine göre, 15 yaşını bitirip 18 yaşını tamamlamamış olan ve suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak uzlaşma, suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı bulunan veya kasten işlenen ve alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren ya da taksirle işlenen suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet Savcısı veya hakim tarafından saptandığında kamu davası açılmayacak veya düşürülmesine karar verilecektir. Suç tarihinde 12 yaşını bitirip 15 yaşını doldurmayan ve suça sürüklenen çocuklar bakımından öngörülen hapis cezasının alt sınırı ise üç yıl olarak uygulanacaktı. Ancak 5560 sayılı yasanın yürürlüğe girmesiyle ÇKK'nun 24. maddesinde düzenlenen bu süre şartları suça sürüklenen çocuklar bakımından kaldırılmış, onsekiz yaşını doldurmuş sanıklarla aynı şartlara tabi tutulmuşlardır.

1-Taraflar

Uzlaşmanın tarafları şüpheli/sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisidir. Bu durumda suçtan zarar gören kamu tüzel kişisi ise artık uzlaşma girişiminde bulunulamayacaktır²⁰³.

²⁰¹ Çocuk ve Adalet Sisteminde Uzlaşma,s.122-125

²⁰² RG sayı:26381,Yayımlı Tarihi:19.12.2006

²⁰³ Yargıtay 9.Ceza Dairesi 2007/247 esas,2007/5172 karar,12.06.2007 tarihli kararında"5395 sayılı Yasa'nın karar tarihinde yürürlükte bulunan 24.maddesi suça sürüklenen çocuklarla ilgili uzlaşma hükümlerini düzenlemiş olup,uzlaşmanın genel kurallarını ve nasıl yapılacağını düzenleyen 5237 sayılı TCK'nın hüküm tarihinde yürürlükte bulunan 73/8. maddesi uyarınca "suçtan zarar gören gerçek kişi

2-Uzlaşmaya Konu Olabilecek Suçlar

5560 sayılı kanunla değişik CMK'nın 253. maddesinde uzlaşmayı düzenleyen madde,24 fıkrayı içerir hale getirilmiştir. Şüpheli/Sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi arasında uzlaşma girişiminde bulunulması için:

a-Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar

b-Şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın Türk Ceza Kanunu'nda yer alan;

1.Kasten yaralama (3.fıkra hariç, Madde 86; Madde 88)

2.Taksirle yaralama (Madde 89)

3.Konut dokunulmazlığının ihlali (Madde 116)

4.Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (Madde 234)

5.Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (4.fıkra hariç, madde 239), suçları uzlaşmaya konu olabilecek suçlardır. 5560 sayılı kanunla değişik Çocuk Koruma Kanunu'nun 24. maddesi uzlaşma konusundaki hükümleri CMK'ya atıf yaptığından çocuklar için uzlaşma değişiklikten önceki duruma oranla kapsamı daraltılmıştır. 5560 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önceki Çocuk Koruma Kanunu' nun 24. maddesi 12 yaşını bitirip 15 yaşını tamamlamış çocuklarla ilgili uzlaşma hükümlerinin uygulama alanı, 15 yaşını bitirip 18 yaşını tamamlamış çocuklara göre daha geniş kapsamlı idi. Buna göre, suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak uzlaşma, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan veya kasten işlenen ve alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren ya da taksirle işlenen suçlarda uygulanacak, suç tarihinde onbeş yaşını doldurmayan çocuklar bakımından, hapis cezasının alt sınırı üç yıldır.

Ayrıca 5560 sayılı kanunla değişik CMK'nın 253. maddesine göre soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaşma yoluna gidilebilmesi için kanunda açık hüküm bulunması gerekir. Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma yoluna

---

veya özel hukuk tüzel kişisi" ile fail arasında uzlaşma hükümlerinin uygulanabileceği gözetilmeden kamu malına zarar veren sanık hakkında yazılı şekilde hüküm tesisi" ilamı ile yerel mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir.

gidilemeyecektir. 5560 sayılı kanundan evvelki Çocuk Koruma Kanunu'nun 24. maddesinde bu şekilde uzlaşma hükümlerini sınırlayıcı maddeler bulunmamaktaydı. 5560 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle çocuklar bakımından uzlaşma hükümleri daraltılmış, hatta büyüklerle aynı koşullara bağlanmıştır.

B-Uzlaşmanın Koşulları

1-Suçta Sürüklenen Çocuk Failin Suçu Kabullemesi

Uzlaşma hükümlerinin uygulanmasını gerektiren bir eylemden dolayı hakkında soruşturma başlatılan suçta sürüklenmiş çocuk hakkında 5560 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önce; ifadesinin alındığı sırada üzerine atılı eylemi gerçekleştirdiğini kabul etmesi gerekliydi. Ancak 5560 sayılı kanunla değişik CMK'nın 253. maddesinde şüpheli veya sanığın suçu kabul etmesi gerektiğine dair bir hüküm yoktur. Bu sebeple suçta sürüklenmiş çocuk ister suçu kabullensin, ister suçu kabullenmesin uzlaşma hükümlerinin uygulanmasını gerektirecek bir suçu işlerse her durumda uzlaşma yoluna gidilecektir.

2-Suçtan Zarar Gören Mağdur veya Şüphelinin Uzlaşma Teklifini Kabul Etmeli

Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi olması halinde, Cumhuriyet Savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunulur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde²⁰⁴, uzlaşma teklifi kanuni temsilcilerine yapılır. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde teklifi reddetmiş sayılırlar.

---

²⁰⁴ Mağdur şikayetçi olmasa da sanık yine de çağrılarak uzlaşma teklifi yapılmalıdır.Şikayet yokluğu sebebiyle kamu davasının düşürülmesine karar verilmesi yanlıştır.Mağdurun şikayetçi olmadığı,sanığı 18 yaşından küçük çocuk hakkında silahla kasten yaralama suçunda ÇKK'nın 24.maddesi gereği mağdurun şikayetçi olmadığı,herhangi bir zararının bulunmadığı sebebiyle açılan kamu davasının düşürülmesine karar verilen Darendede Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2005/12 esas.2006/29 karar sayılı ilamını Yargıtay 3.Ceza Dairesi 07.11.2007 tarih 2006/10303 esas,2007/8021 karar sayılı "Taraflar arasında uzlaşma yapılırken CMK'nun 253. ve devamı maddelerinde belirtilen usul çerçevesinde işlem yapılarak uzlaşmanın sağlanması,uzlaşma girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması halinde yargılamaya devamlı bir karar verilmesi gözetilmeden yazılı şekilde uygulama ile hüküm tesisi bozmayı gerektirdiğinden" ilamı ile bozulmasına karar vermiştir. Yargıtay 2. Ceza Dairesi 2006/6547 esas,2007/510 karar,22.01.2007 tarihli kararında"...uzlaştırma işlemleri yapılmadan soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olmadığı halde;yalnız Çocuk Koruma Kanunu uyarınca istisnai olarak uzlaşma kapsamına giren silahla yaralama suçunun,şikayete bağlı suç gibi kabul edilerek yakınının şikayetten vazgeçmesi nedeniyle yasal olmayan gerekçe ile kamu davasının düşürülmesine karar verilmesi bozmayı gerektirdiğinden "kararı ile Mersin 1.Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararının bozulmasına karar vermiştir.

Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukuki sonuçları anlatılır.

Resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanuni temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

3-Suçta Sürüklenen Çocuğun Suçtan Zarar Görenin Zararını Ödemesi ya da Gidermesi

Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, 171. maddedeki şartlar aranmaksızın şüpheli hakkında kamu davasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme sürecinde zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171. maddenin 4. fıkrasındaki şart aranmaksızın kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz, açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi 09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu' nun 38. maddesi' nde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

Buradan da anlaşılacağı üzere şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin fiilden dolayı doğmuş olan maddi ve manevi zararlarının tümünü veya büyük bir kısmını ödemeyi kabul etmesi, tarafların zarar miktarı hususunda anlaşmış olmaları şarttır. Eğer taraflar zararın miktarı hususunda veya ödeme planında anlaşamazlarsa uzlaşma hükümleri uygulanamayacaktır.

4-Uzlaşmada Takip Edilecek Usul

Tarafların uzlaşma teklifini kabul etmesi halinde, savcı uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirilmesini barodan isteyebilir veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilir. Görevlendirilecek uzlaştırmacının tarafsızlığı konusunda hakim tarafsızlığına ilişkin hükümler dikkate alınır. Görevlendirilen uzlaşmacıya, soruşturma dosyasında bulunan ve savcı tarafından uygun görülen belgelerin örneği verilir, soruşturmanın gizliliği

kendisine hatırlatılır ve uzlaştırma süreci başlar. Gizli olarak yürütülecek uzlaştırma müzakeresine, tarafların yanı sıra, müdafii ve vekil katılabilir. Ancak şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanuni temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan kaçınması halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılırlar. Müdafinin katılmamasına olumsuz bir sonuç bağlanmamıştır. Bunun dışında müzakere sırasında izlenecek yöntem konusunda uzlaştırmacı savcıyla görüşebilir, savcı kendisine talimat verebilir. Uzlaştırma süreci, dosyadaki belgelerin örneğinin uzlaştırmacıya tesliminden itibaren 30 gün içinde tamamlanmak zorundadır. Bu süre savcı tarafından, duruma göre bir veya birkaç defa azami yirmi günü geçmemek şartıyla uzatılabilir. Süre içinde uzlaşmayı sağlamak amacıyla birden fazla müzakere yapılabilir. Uzlaştırma süreci olumlu veya olumsuz sonuçlandığında uzlaştırmacı bir rapor hazırlayarak, örneğini aldığı belgelerle birlikte savcıya teslim eder. Eğer uzlaşma gerçekleşmişse raporda buna ilişkin ayrıntılara ve tarafların imzalarına yer verilir. Bu noktada ifade etmek gerekir ki, başta yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, taraflar uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar savcıya başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler. Savcı, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu saptarsa, raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder. Uzlaştırma sonuçsuz kalmışsa tekrar uzlaştırma yoluna gidilmeyecektir. Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir. Zira genel olarak söz konusu sürecin olumsuz sonuçlanması ihtimalinde, toplanan delillere dayanılarak kamu davası açılacaktır. Bundan başka, uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz. Gerek uzlaştırma süreci boyunca gerekse kamu davasının ertelenmesi kararı bağlamında erteleme sürecinde, zamanaşımı işlemeyecektir. Uzlaşma sonucunda verilen kararlara karşı kanun yolu açıktır. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer giderler, yargılama gideri olarak hazineden karşılanır²⁰⁵.

5-Kovuşturma Evresindeki Uzlaşma

Kovuşturma evresindeki uzlaşma, mahkeme tarafından uzlaştırma başlıklı 254. maddede yer almaktadır. Buna göre kamu davası açıldıktan sonra uzlaşma, ancak suçun

---

²⁰⁵ SÖZÜER, Adem-DURŞUN, Selman, "TCK, CMK ve Kabahatler Kanunundaki Son Değişiklikler Ne Getiriyor?", HPD, Sayı.9, Aralık 2006, s.214-215

uzlaşma kapsamında olduğunun bu evrede ortaya çıkması halinde söz konusu olacaktır. Suçun uzlaşmaya tabi olması iddianamenin iadesi sebeplerinden olduğundan, kovuşturma evresinde bu ihtimal gerekçede de belirtildiği gibi, duruşma aşamasında, suçun niteliğinin değişmesi halinde ortaya çıkabilir. Uzlaşmanın kapsamı ve diğer hususlar CMK 253. madde esas alınarak ve fakat kovuşturma evresinin özellikleri çerçevesinde belirlenecektir. Kovuşturma evresindeki uzlaşma sonucunda, sanığın edimini bir defada yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verilir. Ediminin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması halinde, sanık hakkında, daha önce değinilen ve CMK' nın 231'de öngörülen koşullar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra; uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından başka bir hususa bırakılmaksızın hüküm açıklanır. Burada öngörülen geri bırakma sürecinde zamanaşımı işlemeyecektir²⁰⁶.

6-Birden Çok Failin Bulunması Halinde Uzlaşmada Takip Edilecek Usul

Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda ancak, uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanabilecektir. İştirak halinde işlenen suçlarda, faillerin uzlaşmadan yararlanabilmeleri için, neden oldukları zararı birlikte ortadan kaldırmış ve maddi-manevi zararları ödemeleri gerekir.

7-Birden Fazla Mağdurun veya Suçtan Zarar Görenin Bulunması Halinde Uzlaşmada Takip Edilecek Usul

Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir. Bu kişilerden birinin uzlaşma teklifini kabul etmemesi halinde uzlaşma hükümleri tatbik edilmeyecektir.

8-Kanun Yolları

Uzlaşma sonucunda verilecek kararlara kanunda öngörülen kanun yollarına başvurabilecektir. Buna göre soruşturma aşamasında uzlaşma sonucu Cumhuriyet Savcısının verdiği kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına karşı itiraz yoluna başvurabileceği gibi kovuşturma aşamasında mahkeme tarafından uzlaşma nedeniyle

---

²⁰⁶ SÖZÜER-DURSUN,s.215-216

verilen ve hüküm olarak kabul edilen davanın düşmesi kararına karşı temyiz yoluna başvurulabilecektir.

C-Uzlaşmanın Ön Ödemeden Farkı

Uzlaştırmada mantık, suçu ve sorumluluğu kabul edip, toplum önünde bir çeşit vicdani hesap verip, ondan sonra da zararı karşılayıp bir çeşit bedel ödeyip eski hale getirmektir. Böyle olunca suçu kabullenmek çok da mantıksız bir durum değildir. Ön ödemede ise salt sorumluluğu failin kabul etmesi yetmekte, suçu kabul etmesi gerekmemektedir²⁰⁷. Ayrıca ön ödeme devletin taraf olduğu bir olayda devlet o kişiyi affedebilir. Devletle o fiili işleyen kişi arasındaki bir ilişkidir. Devlet yasal bir çerçevede kalmak suretiyle ister affeder, isterse işlem yapmaz. Uzlaşmaysa iki kişi arasındadır. Devlet burada hakem olmak durumundadır²⁰⁸.

VII-ŞİKAYETTEN VAZGEÇME

2253 sayılı ÇMK' da kovuşturma yapılabilmesi dava ve şikayete bağlı suçlarda suçtan zarar gören kimsenin küçük hakkında yapılmakta olan yargılama sırasında şikayetten vazgeçmesi halinde davanın düşürülmesine karar verilemiyor, bu halde yargılamaya devam olunarak, suçun sabit olması halinde mahkeme tarafından küçük sanık hakkında ceza tertibine yer olmadığına ve gerekli görüldüğünde aynı kanunun 10. maddesinde yazılı tedbirlerden birisinin uygulanmasına; suçun sabit olmaması halinde ise beraat kararı veriliyordu²⁰⁹. Kanun koyucu, vazgeçmeye rağmen düşme kararı verilmemesinin amacını, çocuğu şikayetlerden koruyarak, çocuklar hakkında keyfi şikayetler yapılmasını önlemek, çocuğu suç işlemeye sevk eden neden ve saikleri isabetle teşhis ve tespit etmek ve çocuk hakkında onu en iyi koruyacak, eğitimini sağlayacak en yerinde tedbirleri almak amacını gütmüştür.

YTCK' nın 73. maddesinde takibi şikayete bağlı suçlarda, suçtan zarar görenin şikayetten vazgeçmesi halinde CMK' nın 223. maddesinin 8. fıkrası gereğince sanık hakkında açılan kamu davasının düşeceği belirtilmiştir. ÇKK' da şikayetten vazgeçme müessesesi 2253 sayılı ÇMK' da düzenlendiği şekilde özel olarak düzenlenmediğinden ve YTCK' nın 5. maddesi gereğince "Bu Kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları

---

²⁰⁷ SARIBOĞA,Zeynel,"Çocuk ve Adalet Sisteminde UZLAŞMA",İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi Atölye Çalışması,İstanbul Barosu Yayınları ,2006 ,s.13

²⁰⁸ ARIKAN,Seçkin,"Çocuk ve Adalet Sisteminde UZLAŞMA",İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi Atölye Çalışması ,İstanbul Barosu Yayınları ,2006 ,s.13

²⁰⁹ DAMAR,s.38

ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır.” hükmü gereğince, suç tarihinde 18 yaşını doldurmamış çocuklar hakkında da YTCK’ nın 73. maddesi tatbik edilecek, suça sürüklenen çocuk hakkındaki kamu davası şikayetten vazgeçme ile düşürülecektir. Ancak bu durumda da suça sürüklenmiş çocuk hakkında ÇKK’ nın 7. maddesinde belirtilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararı çocuk hakimi tarafından re’sen alınabilecektir.

VIII-TUTUKLAMA

Tutuklama, “Muhakeme hukuk açısından zorunlu hallerde hakimın verdiği karara dayanılarak henüz bir yargı ile hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum olmadan bir şüphelinin kişi hürriyetinin kaldırılması” biçiminde tanımlanmıştır. Tutuklama nedenleri, tutuklama kararı, tutuklama kararının yeniden değerlendirilmesi, tutuklama usulü ve tutuklama süresiyle ilgili hükümler, CMK 100 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir.

Tutuklamada amaca, başka tedbirlerle ulaşma imkanının bulunması durumunda, tutuklama tedbirine başvurulmamalıdır. Çünkü, tutuklama ile, henüz suçluluğu hakkında kesinleşmiş bir karar bulunmayan kişinin, özgürlüğü kısıtlanmaktadır.

Tutuklama kişi özgürlüğü ile ilgili olduğu için insanlar keyfi uygulamaların önüne geçmek ve bu kurumu sınırlandırmak için sürekli arayış içinde olmuşlar, insanlık tarihinin belli başlı devrim bildirelerinin tümünde “kişi güvenliği ilkesi”, yani keyfi tutuklama ve cezalandırmayı önleme esası yer almıştır.

1215 yılında İngiltere’de ilan edilen Manga Carta Libertatum’un 39. maddesinde “Eşitlerinin kanuni bir hükmü veya bir memleket kanunu olmadan hiçbir hür kişi, tevkif ya da hapis ve malları müsadere edilmeyecek, sürülmeyecek ya da herhangi bir kötü muameleye maruz bırakılmayacak” denmiştir. Ferman ilk olarak kişi güvenliğini korumak amacıyla bir yargı güvencesine bağlamış, yargıç tarafından verilmiş bir karar olmadan kişilerin tutuklanamayacakları, hapsedilmeyecekleri, yasa dışı idam edilemeyecekleri, sürgüne gönderilemeyecekleri ve mallarına el konulamayacağını belirtmiştir. 1968 yılında Kral I.Charles ile parlamento arasındaki çıkarlar uzlaşmasını yansıtan Petition of Rights, Manga Carta’daki kişi güvenliğine ilişkin temel hakları

tekrarlamakta ve ek olarak hiç kimsenin savunması alınmadan tutuklanamayacağı ve hapsedilemeyeceğini vurgulamaktadır²¹⁰.

1679 yılında İngiliz Parlamentosu tarafından kabul edilmiş olan Habeas Corpus Act adlı belge, yurttaşları keyfi tutuklamadan korumuş, kral tarafından tutuklanan kimsenin vatana ihanet hali müstesna; bir yargı organına başvurarak yargılanmasını isteyebilmesini, yargı organına başvuran kimsenin en geç 20 gün içinde mahkemeye getirilmesini hükme bağlamıştır. Yani bu belgede, hakim kararı olmadan özgürlüğü kısıtlananların durumunun mahkemece incelenmesi, tutuklu kalması gerekmiyorsa hemen salıverilmesi öngörülmüştür²¹¹.

1689 yılında yasaların üstünlüğünü savunan ve özel yetkili yargı organlarının kurulmasını yasaklayan Bill of Rights (Haklar Bildirisi) Avam ve Lordlar Kamarası tarafından hazırlanmıştır. Bu yasaya göre krala dilekçe ile başvurma hakkını kullanan kimselerin bu hakkı kullanması sebebiyle tutuklanmalarının mümkün olmadığı, tutuklananların teminatla salıverilmelerinin mümkün olduğu ve bu hakkın kullanılmasının fiilen imkansız hale getirilmemesi için teminat tutarının sanığın gücünü aşacak ölçüde aşırı olamayacağı hükme bağlanmıştır.

1776 Virginia Haklar Bildirgesinin 8. maddesine göre ceza davalarında kişiye kendisine yöneltilen suçlamanın sebep ve niteliğini öğrenmek, suçlayan ve tanıklarla yüzleştirmek, lehine delil göstermek hakkı tanınmıştır. Ayrıca sanığın tarafsız bir jüri önünde yargılanmasının süratle yapılması hükme bağlanmış, keyfi tutuklamanın kişiye acı veren bir fiil olduğu belirtilmiştir²¹².

1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi madde 7'ye göre: "Bir kimse ancak kanunen muayyen haller içinde ve kanunun emrettiği şekillere göre itham ve tevkif olunabilir. Keyfi emirler veren ve bu emri yerine getirenler cezalandırılmalıdır." Madde 9'a göre masumluk karinesi gereği, tutuklanması gerekenlerin kaçmasını önleyecek kadardan fazla zorunlu olmayan şiddet (işkence) muamelelerin cezalandırılması gerekeceği belirtilmiştir.

---

²¹⁰ AYDIN, Mustafa, "Yeni Düzenlemelere Göre Tutuklama", HPD, Sayı:3, Nisan, 2005, s.74

²¹¹ AYDIN, s.75

²¹² AYDIN, s.75

1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 9. maddesine göre de, hiç kimsenin keyfi olarak tutuklanmayacağı, alıkonulamayacağı ve sürülemeyeceği belirtilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesinde “Herkes kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haklar ve yasada belirlenen yollar dışında hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.” hükmü yer almaktadır.

Bir şüpheli veya sanığın kovuşturma veya soruşturma aşamasında tutukluluk durumu makul süreyi aşmaması ,her şeyden önce,ulusal yargı makamlarının dikkat etmeleri gereken bir husustur.Bu nedenle,kişi özgürlüğü ilkesinin istisnası olarak,bir kişiyi özgürlüğünden mahrum ederken yada tutukluluk halinin kaldırılması talebi hakkında karar verirken , bu tutukluluk durumunu haklı gösterecek ,kamu yararına dayanan bir zorunluluğun var olup olmadığı hususunu ortaya çıkaracak tüm koşulların değerlendirilmesi gerekmektedir²¹³.

1982 Anayasası'nın 19/2. maddesinde “Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim kararıyla tutuklanabilir. Hakim kararı olmadan yakalama ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.” hükmü yer almaktadır.

ÇHDS'nin 37. maddesinde “Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunulan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini getirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.” hükmü yer almaktadır.

KÜÇAS(Küçükler İçin Adalet Sistemine Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları))'ın tutuklama başlıklı 13. maddesinde;

“**a**-Tutuklama, başvurulabilecek en son tedbirdir; tutuklamaya mümkün olduğu kadar kısa bir süre için başvurulur.

---

²¹³ GÜNAY,Erhan,Türk İnfaz Hukuku,Seçkin Yayınları,Dördüncü Bası,Ankara,2002,s.567

b-Mümkün olduğu hallerde tutuklama tedbiri yerine yakın gözetim, sıkı bakım veya bir aile yanına veya bir eğitim kurumuna yerleştirme gibi alternatif tedbirler uygulanır.

c-Tutuklu bulunan küçükler, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen mahpusların ıslahı için standart asgari kurallardaki bütün haklara ve güvencelere sahiptirler.

d-Tutuklanan küçükler yetişkinlerden ayrı bir yere konulurlar ve yetişkinlerden ayrı bir kurumda veya yetişkinlerin de bulunduğu ayrı bir bölümde tutulurlar.

e-Küçükler tutukevinde buldukları sırada, yaşlarının, cinsiyetlerinin ve kişiliklerinin gerektirdiği bakım, koruma ile her türlü sosyal, eğitsel, mesleki, psikolojik, tıbbi ve fiziksel destekten yararlanırlar.” hükmü yer almaktadır.

ÖZYOK (Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Küçüklerin Korunması için Birleşmiş Milletler Kuralları) 7. maddesi gereğince, gözaltında olan veya muhakeme devam ederken tutuklu bulunan küçükler masum sayılır ve buna göre muamele görürler. Küçükleri tutuklamaktan mümkün olduğu kadar kaçınılır ve istisnai hallerle sınırlı olarak tutuklama kararı verilir. Bu suretle tedbirlerin uygulanması için her türlü çaba gösterilir. Her nasılsa tutuklama kararı verilmiş ise, soruşturma organları ve çocuk mahkemeleri, tutma süresini mümkün olan en kısa süreye indirmek için, bu işlemlerin süratle yapılmasına öncelik verirler. Tutuklu küçükler hükümlü küçüklerden ayrı yetenek tutulur. 18. madde kuralı gereğince de, bir tutuklu küçük aşağıda belirtilen kurallara ek olarak masumluk karinesinin, tutma süresinin uzunluğunun, küçüğün hukuki statüsünün ve içinde bulunduğu şartların gerekleri dikkate alınarak getirilen özel hükümlere uygun olan şartlarda tutulur. Bu hükümler aşağıdaki hakları içerir; ancak bu haklardan ibaret sayılmaz:

a-Küçükler avukatlık hizmetinden yararlanma hakkına sahip olup, ücretsiz adli yardımın sağlandığı hallerde adli yardımdan yararlanmak için başvurabilirler; küçükler avukatıyla düzenli olarak irtibat kurabilirler. Bu tür irtibatın mahremiyeti ve gizliliği korunur.

b-Mümkün olduğu takdirde küçüklere ücret alabilecekleri bir işte çalışma, eğitim ve öğretimlerine devam etme imkanları sağlanır; ancak küçükler çalışmaya ve eğitim

görmeye zorlanamazlar. Çalışma, eğitim veya öğretim görme tutukluluğun sürdürülmesi için bir sebep olamaz.

c-Küçükler, adalet sisteminin gereklerine aykırı düşmeyen dinlenmeleri ve eğlenmeleri için gerekli araçları edinebilirler ve bunları kullanabilirler.

Küçüklerin tutuklu kaldıkları sırada suç işlemeyi öğrenmeleri tehlikesi küçümsenmemelidir. Bu nedenle, tutuklamaya alternatif tedbirlerin alınması gereğini vurgulamak önemlidir. Tutuklu küçükler yargılama sonuna kadar masum sayıldıklarından ve buna göre muamele görmeleri gerektiğinden, tutuklama dışındaki alternatif önlemlerin uygulanması yolunun tercih edilmesi gözetilmelidir. Ayrıca, çocuk olan sanık hakkında yargı kararı verilmeden önce tutuklama müessesini işletmekten olabileceği ölçüde kaçınılmalı, bu istisnai hallerle sınırlı tutulmalıdır. Bu önlemler, yakın gözetim, yoğun bakım veya bir aile yanına ya da eğitim kurumuna yerleştirme gibi alternatif önlemler olabilir.

A-Tutuklamanın Koşulları

1-12 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar

Suç tarihinde on iki yaşını bitirmemiş küçükler hakkında kovuşturma dahi yapılamayacağından hiçbir zaman tutuklama bu yaştaki çocuklar için yapılamayacaktır. Ancak ÇKK'nın 11. maddesinde öngörülen çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilmektedir.

2-12 Yaşını Bitirip 15 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar

Suç tarihinde 12 yaşını bitirip 15 yaşını tamamlamamış çocukların gerçekleştirdikleri eylemlerden dolayı ÇKK'nın 21. maddesi gereğince üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerden dolayı tutuklama kararı verilemeyecektir. Sadece ÇKK'nın 11. maddesinde belirtilen koruyucu ve destekleyici tedbirlere hükmedilebilecektir.

12-15 yaş grubu içerisindeki çocuk sanıklar duruşmaya gelmezlerse haklarında sorgusunun yapılması ve savunmasının tespiti için mahkemece CMK 98. maddesi gereğince yakalama emri çıkartılıp çıkartılamayacağı hususu tartışmalıdır. Ancak duruşmalara gelmeyen çocuk sanık hakkında zorla getirtilmesine karar verilmesi durumunda da sorgusu yapılamamış veya ifadesi alınamamış ise savunmasının

alınmasından sonra serbest bırakılması koşuluyla hakkında yakalama emri çıkarılabilmelidir.

3-15 Yaşını Bitirip 18 Yaşını Tamamlamamış Olan Çocuklar

Suç tarihinde 15 yaşını bitirip 18 yaşını tamamlamamış çocukların gerçekleştirdikleri eylemlerden dolayı yetişkinlere uygulanan kurallar uygulanmaktadır. ÇKK'nu bu yaş grubundaki çocuklara mahsus bir kısıtlama getirmemiştir. Ancak YTCK'nın 50. maddesi gereğince, 18 yaşını tamamlamamış çocukların mahkum edildikleri kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların adli para cezasına veya diğer seçenek yaptırımlara çevrilmesi zorunlu olduğundan, 15-18 yaş grubuna dahil çocukların bir yılı geçmeyecek şekilde hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılmaları muhtemel olan suçları hakkında tutuklama müessesesinin işletilmemesi ceza adaleti açısından uygun olacaktır. Ayrıca tutuklanması istenilen 15-18 yaş grubundaki suça sürüklenmiş çocuğa adli kontrol uygulamasının yeterli olacağı kanaat ediniliyorsa tutuklama kararı yerine adli kontrol kararı verilmesi daha isabetli olacaktır.

B-Tutuklama Nedenleri

Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a-Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b-Şüpheli veya sanığın davranışları;

1.Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2.Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a-26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

- 1.Soykırım ve insanlığa karşı suçlar (Madde 76, 77, 78),
  - 2.Kasten öldürme (Madde 81, 82, 83),
  - 3.Silahla işlenmiş kasten yaralama (madde 86, fıkra 3, bent e) ve neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış kasten yaralama (madde 87),
  - 4.İşkence (Madde 94, 95)
  - 5.Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, Madde 102),
  - 6.Çocukların cinsel istismarı (Madde 103),
  - 7.Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149),
  - 8.Uyuşturucu veya uyarıcı Madde imal ve ticareti (Madde 188),
  - 9.Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, Madde 220),
  - 10.Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (Madde 302, 303, 304, 307, 308),
  - 11.Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (Madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),
- b-10.7.1953** tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (Madde 12) suçları.
- c-18.6.1999** tarihli ve 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22 nci Maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu.
- d-10.7.2003** tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.
- e-21.7.1983** tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü Maddelerinde tanımlanan suçlar.
- f-31.8.1956** tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 110 uncu Maddesinin dört ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları.
- Sadece adlî para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı bir yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez.

C-Soruşturma Aşamasında Çocukların Tutuklanmasına Karar Vermede Görevli Mahkeme

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra çocuklar ile ilgili olarak yapılan soruşturmalarda, şüpheli çocuğun tutuklanmasına ilişkin kararın çocuk mahkemelerince mi yoksa Sulh Ceza Mahkemelerince mi verileceği tartışma konusu olmuştur. Çocuk Mahkemesi'nin bulunmadığı yerlerde bu sorunla karşılaşılsa da Çocuk Mahkemeleri'nin kurulduğu yerlerde bu sorun ortaya çıkmaktadır.

Çocuklara ilişkin suçların soruşturulması sırasında tutuklamaya kimin karar vereceği ÇKK'da düzenlenmemiştir. Bu durumda ÇKK'nın 42/1. maddesi uyarınca bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde CMK hükümleri uygulanacağından CMK'ya bakmak gerekir. CMK'nın 101/1. maddesi hükmüne göre; "Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine Sulh Ceza hakimi tarafından " karar verilir. Yine CMK'nın 162/1. maddesi soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısının ancak bir hakimin kararı ile yapılabilecek işler için (ki tutuklama ancak bir hakimin kararı ile mümkündür) işlemin yapılacağı yerdeki sulh ceza hakimine başvurması gerektiğini açıkça hükme bağlamaktadır. Çocuklar hakkındaki tutuklama kararının çocuk hakimliğince verilmesi gerektiğini söylemek²¹⁴; suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak verilecek diğer tüm koruma tedbirleri konusunda da (arama, muayene, el koyma, keşif vb.) çocuk hakimliğini yetkili kılmak anlamına gelir ki, bu durum Çocuk Mahkemelerinin kuruluş amacına ne de çalışma esaslarına uygun düşer. Çocuk Mahkemeleri Asliye Mahkemesi sıfatında birer mahkeme olup, böyle bir yaklaşım söz konusu mahkemeleri birer ihtisas mahkemesi olmaktan çıkarıp sulh hakimliği, sorgu hakimliği durumuna getirir. Yasa koyucunun amacı böyle olsa idi bu esaslı değişikliği kanunda veya gerekçesinde göstermesi gerekirdi. Tüm bu nedenlerle; suç işlediği şüphesi altında bulunan bir çocukla ilgili olarak, soruşturma aşamasında sorgulanmasına, tutuklanmasına, hakkında arama, vücudunun muayenesine, örmen

---

²¹⁴ Yargıtay 3. Ceza Dairesi 2007/4265 esas,2007/3641 karar,19.04.2007 tarihli kararında "Çocuk Koruma Kanunu'nun 42.maddesine göre,bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır hükmü nazara alındığında,suçta sürüklenen çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarına çocuk hakimi tarafından karar verileceği belirtildiği halde, adli kontrol ve tutuklama kararına hangi merciin karar vereceği belirtilmediğinden,anılan madde gereği çocuk hakkında tutuklama kararını sulh ceza hakiminin vermesi gerekir."şeklinde karar vermiştir.

almaya, çocuktan el konulan eşyanın onaylanmasına ve bunlar gibi pek çok ceza muhakemesi tedbirine karar verme yetkisi Sulh Ceza Hakimine aittir²¹⁵.

IX-ADLİ KONTROL

CMK ve ÇKK yeni bir koruma tedbiri türü olan adli kontrol kurumu hukukumuza girmiştir. Suça sürüklenen çocuklar hakkında soruşturma ve kovuşturma evrelerinde uygulanabilecek olan adli kontrol tedbiri hem ÇKK' nın 20. maddesinde hem de CMK' nun 109. ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir.

A-Adli Kontrolün Şartları

CMK' nın 109. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında tutuklamanın koşullarının ve nedenlerinin gerçekleştiği hallerde hakimin suça sürüklenen çocuklar hakkında tutuklama yapmadan adli kontrol kurumunun nasıl uygulanacağı, şartları ayrı ayrı belirlenmiştir.

1412 sayılı CMUK yürürlükte iken, hakim tutuklama ya da serbest bırakma gibi birbirine ters iki seçenektan birisini tercih etmek durumundaydı. Birisinde, kişiyi bir yere kapatarak özgürlüğünü sınırlamak öbüründe ise, hiç suç işlememiş gibi tamamen özgür bırakmak gerekiyordu. İşte adli kontrol ile iki durum arasında orta bir yol bulunmakta ve hakimi rahatlatıcı bir seçenek sunulmaktadır. Adli kontrol altındaki kişi, tutuklu kadar özgürlüğü sınırlanmadığı gibi, salıverilen kişi kadar da serbest değildir. Gözetleme, denetleme gibi kontrol ile, örneğin şüpheli veya sanığın kaçmasının, yeni suç işlemesinin, suç delillerini ortadan kaldırmasının veya suç ortaklarıyla uzlaşma sağlamanın önüne geçilmekte ve böylece kamu düzeni sağlanmakla birlikte, tutuklamanın getireceği mağduriyet de önlenmiş olmaktadır²¹⁶.

Adli Kontrolün soruşturma aşamasında uygulanmasında üç temel koşul vardır:

1-Şüphelinin işlediği iddia olunan fiilin CMK 119. maddeye göre tutuklamayı gerektirebilecek bir suçu oluşturması

2-Cumhuriyet Savcısının istemde bulunması

3-Sulh Ceza hakiminin kararı²¹⁷

---

²¹⁵ AYDIN,Murat,"Soruşturma Aşamasında Çocukların Tutuklanmasına Karar Vermede Görevli Mahkeme",Terazi Hukuk Dergisi,Yıl:1,Sayı:1,Eylül 2006,s.57-62

²¹⁶ YAŞAR,s.497

²¹⁷ bakınız madde gerekçesi

Adli Kontrolün şartları şunlardır:

1-18 yaşını tamamlamış şüpheliler, üst sınırı üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren bir suç işlemeleri durumunda CMK' nın 100. maddesinde belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde haklarında yürütülen soruşturmada sulh ceza hakimi tarafından, kovuşturma aşamasında ise yargılandıkları mahkemece adli kontrol altına alınabileceklerdir.

2-CMK' nın 109. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen “üst sınırı üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren bir suç” işlemiş olma şartı 15-18 yaş grubundaki çocuklar için de geçerlidir. Bu yaş grubundaki çocuklar hakkında da her zaman koşulları oluşması halinde adli kontrol altına alınabilecektir. Ancak 12-15 yaş grubundaki çocuklar hakkında ÇKK' nın 21. maddesi gereğince tutuklama yasağı öngörüldüğünden sadece adli kontrol altına alınabilecekler, adli kontrol tedbirlerine uymamaları halinde haklarında tutuklama kararı verilemeyecektir.

B-Adli Kontrolün Getirdiği Yükümlülükler

ÇKK'nun 20. maddesi ve CMK'nun 109. maddesinin 3. fıkrasında, adli kontrol altına alınmasına karar verilebilecek suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanabilecek tedbirler şunlardır:

a-Yurt dışına çıkamamak

b-Hakim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak

c-Hakimin belirttiği merci veya kişilerin çağrularına ve gerektiğinde mesleki uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak

d-Her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanmamak ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek

e-Özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tabi olmak ve bunları kabul etmek

f-Şüphelinin parasal durumu göz önünde bulundurularak, miktarı ve bir defada veya birden çok taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet Savcısının isteği üzerine hakimce belirlenecek bir güvence miktarını yatırmak

g-Silah bulunduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silahları makbuz karşılığında adli emanete teslim etmek

ğ-Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine hakim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere ayni veya kişisel güvenceye bağlamak

h-Aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve adli kararlar gereğince ödemeye mahkum edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence vermek

ı-Belirlenen çevre sınırları dışına çıkmamak

i-Belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek

k-Belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamak.

CMK'nun 109. maddesi gereğince, adli kontrol altında geçen süre, şahsi hürriyeti sınırlama sebebi sayılarak cezadan mahsup edilemez. Ancak, "uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tabi olmak ve bunları kabul etmek" tedbirinin uygulanması durumunda, bu tedbir süresince geçen süre, 5237 sayılı TCK'nın 63. maddesi gereğince cezadan mahsup edilecektir.

Adli kontrol tedbirinin uygulanmasında ortaya çıkan sonuçların değerlendirilmesi her zaman için mümkündür. Hal böyleyken hakim, Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine soruşturma evresinin her aşamasında değiştirebilir, kaldırabilir veya şüpheliyi bu tedbirlerden bazılarında uymaktan geçici olarak muaf tutabilir.

C-Adli Kontrol Kararını Verebilecek Merciler

Adli kontrol kararına hükmedecek merciler CMK'nın 110. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, suça sürüklenen çocuklar, Cumhuriyet Savcısının istemi ve sulh ceza hakiminin kararı ile soruşturma evresinin her aşamasında adli kontrol altına alınabilirler. Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma evresinin her aşamasında ise ilgili mahkeme talep halinde veya re' sen gerekli görüldüğünde her zaman, suça sürüklenen çocuklar adli kontrol altına alınabilirler.

D-Adli Kontrol Kararının Kaldırılması veya Değiştirilmesi

Soruşturma evresinde sulh ceza hakimi, kovuşturma evresinde ise ilgili mahkeme olayın oluşu, suça s¼r¼klenen çocuğa y¼klenen suç ve deliller, çocuğun fiziki, akli, ruhi ve ahlaki gelişimi ile ailesinin ve kendisinin ekonomik, sosyal ve k¼lt¼rel yapısı, içinde bulunduğu evre gibi hususları dikkate alarak adli kontrol uygulamasında suça s¼r¼klenen çocuğu bir veya birden çok yeni y¼k¼ml¼l¼k altına koyabilir. Ayrıca hakim, adli kontrol kapsamındaki y¼k¼ml¼l¼kleri b¼t¼n¼yle veya kısmen kaldıracaktır; bazılarını uymaktan muaf tutabilir.

Hakim veya mahkeme, adli kontrol kararının kaldırılması veya değiştirilmesine, suça s¼r¼klenen çocukların kanuni temsilcilerinin veya m¼dafilerinin istemi üzerine, Cumhuriyet Savcısının g¼r¼ř¼n¼ aldıktan sonra CMK'nun 110. maddesinin ikinci fıkrasına g¼re beş g¼n içinde karar verebilir. Hakim veya mahkeme tarafından verilmiş olan adli kontrole ilişkin kararlara CMK'nun 111. maddesi gereğince çocukların kanuni temsilcileri veya m¼dafileri itiraz edebilirler.

X-ÖNÖDEME

Önödeme, suç karşısında iddia olunan suçu sanığın kabul¼ ile yasaya g¼re tayin edilen para cezasını s¼resinde ilgili makama yatırarak, soruşturma evresinde kovuşturmanın açılmasına engel olan, dava sırasında ise yargılama yapılmasına son verip davanın d¼řmesini sağlayan bir ceza yargılaması kurumudur²¹⁸.

YTCK'nın 75. maddesinde önödemeye ilişkin olarak d¼zenleme yapılmıştır. YTCK'nın 75. maddesinde belirtilen Şartların gerçekleşmesi halinde soruşturma evresinde, Cumhuriyet Savcılığınca fail hakkında CMK'nun 172. maddesi gereğince "Kovuşturmaya yer olmadığına" dair karar verilecektir. Bu karar, suçtan zarar g¼ren ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş ř¼pheliye bildirilir. Kovuşturma evresinde ise, mahkeme tarafından, "davanın d¼ř¼r¼lmesine" karar verilecektir.

Yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddelerinde öngör¼lm¼ř hapis cezasının yukarı sınırı üç ayı aşmayan, uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere suçların faili;

a-Adli para cezası maktu ise bu miktarı, değilse aşağı sınırını

---

²¹⁸ BALO,s.492

b-Hapis cezasının aşağı sınırının karşılığı olarak her gün için yirmi Türk lirası üzerinden bulunacak miktarı

c-Hapis cezası ile birlikte adli para cezası da öngörülmüş ise, hapis cezası için bu fıkranın (b) bendine göre belirlenecek miktar ile adli para cezasının aşağı sınırını

soruşturma giderleri ile birlikte, Cumhuriyet Savcılığınca yapılacak tebliğ üzerine on gün içinde ödediği takdirde hakkında kamu davası açılmaz²¹⁹.

Oniki yaşını doldurmuş küçüklere ön ödeme önerisinin ne şekilde tebliğ edileceği, 5237 sayılı TCK'da düzenlenmemiştir. Bu sebeple bu sorunun 7201 sayılı Tebligat Kanunu'na göre çözümlenmesi gerekir. 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 11/2. maddesinde; "kanuni mümessilleri bulunanlara veya bulunması gerekenlere yapılacak tebligat bizzat kendilerine yapılması icap etmedikçe bu mümessillere yapılır" denilmektedir. Ön ödeme önerisinin bizzat faille yapılması koşulu bulunmadığına göre, küçüklere yapılacak ön ödeme önerisinin yasal temsilcilerine yapılması gerekir. Aksi halde ön ödeme önerisi usulüne uygun bir ön ödeme önerisi olmayacak ve bu şekildeki ön ödeme önerisine uyulmaması üzerine kişilerin cezalandırılması mümkün olmayacaktır. Ayrıca 7201 sayılı yasada tebligat yasal temsilcilere yapılması gerektiği belirtildiğinden sanığın müdafisine yapılan ön ödeme önerisinin usulüne uygun olmadığını kabul etmek gerekir²²⁰.

---

²¹⁹ YTCK m.75:" 1- Uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı üç ayı aşmayan suçların faili;
a) Adli para cezası maktu ise bu miktarı, değilse aşağı sınırını,
b) Hapis cezasının aşağı sınırının karşılığı olarak her gün için yirmi Türk Lirası üzerinden bulunacak miktarı,
c) Hapis cezası ile birlikte adli para cezası da öngörülmüş ise, hapis cezası için bu fıkranın (b) bendine göre belirlenecek miktar ile adli para cezasının aşağı sınırını, Soruşturma giderleri ile birlikte, Cumhuriyet savcılığınca yapılacak tebliğ üzerine on gün içinde ödediği takdirde hakkında kamu davası açılmaz.
2- Özel kanun hükümleri gereğince işin doğrudan mahkemeye intikal etmesi hâlinde de fail, hâkim tarafından yapılacak bildirim üzerine birinci fıkra hükümlerine göre saptanacak miktardaki parayı yargılama giderleriyle birlikte ödediğinde kamu davası düşer.
3- Cumhuriyet savcılığınca madde kapsamına giren suç nedeniyle önödeme işlemi yapılmadan dava açılması veya dava konusu fiilin niteliğinin değişmesi suretiyle madde kapsamına giren bir suç dönüşmesi hâlinde de yukarıdaki fıkra uygulanır.
4-Suçla ilgili kanun maddesinde yukarı sınırı üç ayı aşmayan hapis cezası veya adli para cezasından yalnız birinin uygulanabileceği hâllerde ödenmesi gereken miktar, yukarıdaki fıkralara göre adli para cezası esas alınarak belirlenir.
5- Bu madde gereğince kamu davasının açılmaması veya ortadan kaldırılması, kişisel hakkın istenmesine, malın geri alınmasına ve müsadereye ilişkin hükümleri etkilemez."

²²⁰ KAYMAZ-GÖKCAN,s.251

A-12 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar

Suç tarihinde 12 yaşını tamamlamamış olan çocuklar hakkında kovuşturma yapılamaz ve bu çocuklar hakkında kamu davası açılmaz. Bu nedenle 12 yaşını bitirmeyen çocuk ceza ilişkisinin tarafı olamayacağı için usuli ilişkinin de tarafı olamaz. Bu sebeple 12 yaşından küçük çocuklar hakkında, ön ödeme kapsamında kalan suçlardan dolayı, ön ödeme kurumu kuralları uygulanmayacaktır. Ancak ceza sorumluluğu olmayan bu çocuklar hakkında ön ödeme kurumunun uygulanmaması, ÇKK' nun 11. maddesinde belirtilen güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına engel teşkil etmemektedir.

B-12 Yaşını Bitirip 15 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar

Suç tarihinde ceza sorumluluğu bulunan 12 yaşını bitirmiş ve 15 yaşını tamamlamamış çocuğun işlediği suçun ön ödemeyi gerektiren suçlardan olması durumunda soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısı tarafından, kovuşturma aşamasında ise mahkeme tarafından yaş küçüklüğü nedeniyle herhangi bir indirim yapılmadan ve ceza sorumluluğu olup olmadığı araştırılmadan ön ödeme tebliğ yapılacaktır.

C-15 Yaşını Bitirip 18 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar

Suç tarihinde 15 yaşını bitirip 18 yaşını tamamlamamış çocuk sanıklar hakkında ön ödeme konusunda, YTCK'nun 75. maddesinde yer alan genel hükümler yaş küçüklüğü nedeniyle ceza indirimi yapılmadan uygulanacaktır²²¹.

XI-ÇOCUK MAHKEMELERİ İLE GENEL MAHKEMELER ARASINDAKİ FARKLAR

1-Çocuk mahkemelerinde, suça sürüklenen çocuğu, suç işlemeye yönelten etken ve saikler ile çocuğun kişiliği ve çevresinden kaynaklanan sorunlar ele alınmaktadır.

2-Çocuk mahkemelerinde, öncelikli olarak güvenlik tedbirlerinin uygulanma alanı araştırılır, eğer suça sürüklenen çocuğun mevcut tedbirler ile eğitilemeyeceği kanaati ağır basmışsa, en son çare olarak indirilmiş hürriyeti bağlayıcı ceza uygulanması yoluna başvurulacaktır.

---

²²¹ Yargıtay 7.CD.10.06.1997 tarih, 4815/5197 Esas-Karar, Yargıtay 11.CD.31.03.2003 tarih,121/579 Esas-Karar, Yargıtay 7.CD.23.10.1997 tarih 8178/8310 Esas-Karar, Yargıtay 7.CD.23.02.2000 tarih 2028/2615 Esas-Karar

3-Çocuk mahkemeleri tarafından verilen güvenlik tedbiri ve cezalar, çocuğun cezalandırmak için değil, sadece çocuğun eğitimi, iyileştirilmesi ve topluma kazandırılabilmesine yönelik verilmektedir.

4-Çocuk mahkemeleri tarafından verilen kararların üstünlüğü, amaçlarıyla ilgili olarak kesin hüküm sayılmamalarıdır. ÇKK'da düzenlenen bütün koruyucu, destekleyici ve çocuklara özgü güvenlik tedbirleri kesin hüküm niteliğinde olmadığından ve güvenlik tedbiri çocuğun kişiliği ve ihtiyaçlarına göre belirlendiğinden, hakim tedbirin uygulanması sırasında çocuğun kişiliğinde, sosyal durumunda ve ihtiyaçlarında oluşan değişime ve gelişimine bağlı olarak ya da ondaki tehlikelilik halinin ortadan kalkmasıyla, amaca ulaşabilmek için gerek re'sen gerekse ilgililerin talebi üzerine uygulanan tedbiri değiştirebilir veya kaldırabilir.

5-Çocuk mahkemelerinde, çocuk hakkında karar verilmiş olsa bile hakimin çocukla ilişkisi kesilmemekte, yargılamadan sonrada çocukla ilgilenmeye devam etmektedir.

6-Çocuk mahkemelerinde, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre, velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar verilir.

7-Çocuk hakimi, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duyuşsal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru ve özel korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında ÇKKT'nın 5.maddesinde sayılan koruyucu ve destekleyici tedbirlere hükmeder.

Çocuk mahkemelerinde bu hususlara dikkat edilerek yargılama yapılması halinde çocuğun topluma kazandırılması ve bir daha suç işlemesinin önlenmesi amacı gerçekleştirilebilir. Bu hükümlere karşın, mahkemeler kanunun öngördüğü yargılama usullerini genellikle uygulamamakta, genel ceza mahkemesi gibi yargılamaya devam etmekte ve onları cezalandırma amacı ile hüküm vermektedirler.

Çocuk mahkemeleri, işlenen suç kadar çocuğun kişilik özelliklerini ve içinde bulunduğu koşulları da göz önünde bulundurarak karar veren mahkemelerden olmasına rağmen, genel mahkemelerde çocuğu inceleme olanağı bulunmadığı gibi sadece isnat edilen suç göz önüne alınmaktadır. Bu durum Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin

ocuk ceza adaleti sisteminin uygulanmasını gösteren gerek 39. ve 40. maddelerine gerekse eşitlik ve çocuğun yüksek yararı ilkelerine aykırılık teşkil etmektedir²²².

---

²²² ŞİMŞEK,s.107-109

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK MAHKEMELERİ TARAFINDAN VERİLEN TEDBİR VE CEZALAR

I-CEZA VE TEDBİR UYGULANMASINDAN ÖNCE YAPILACAK İNCELEMELER

A-Fiili İşlediği Sırada Oniki Yaşını Doldurmuş Olup da Onbeş Yaşını Doldurmamış Olanların İşlediği Fiilin Hukuki Anlam ve Sonuçlarını Algılayamaması veya Davranışlarını Yönlendirme Yeteneğinin Yeterince Gelişmemiş Olması Durumunun İncelenmesi

Hukumumuzda 12 yaşını doldurmuş 15 yaşını doldurmamış suça sürüklenen çocukların ceza sorumluluğu açısından tek ölçüt fiili işledikleri sırada işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilip, davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince gelişip gelişmediğidir. Bu durum YTCK'nun 31. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, bu yaş grubundaki suça sürüklenen çocuk sanıklar hakkında hangi ceza ve tedbirin uygulanmasına karar verileceğinin belirlenmesinden önce, çocukların işledikleri iddia edilen fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilmeleri ve davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince gelişip gelişmediği yönünden, bedeni, akli ve ruhi durumlarının uzman kişilere tespit ettirileceği belirtilmiştir.

Çocuk hakkında işlediği iddia olunan suç ile ilgili olarak suçun anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yeteneğinin tespitine ilişkin raporun psikoloji, psikiyatri ve pedagoji bilim dallarında uzmanlaşmış doktorlar tarafından verilmesi gerekmektedir. Uzman olmayan sağlık ocağı doktorunun verdiği raporlar geçerli değildir.

B-Sosyal İnceleme

Pekin Kuralları'nın 16. kuralı gereğince, önemsiz suçlar dışındaki bütün davalarda cezaya hükmetme öncesinde ve bir koruma tedbirine karar verilmesinden önce, yetkili makam tarafından olay hakkında ve çocuk hakkında en uygun bir kararın verilmesini kolaylaştırmak için, küçüğün geçmiş yaşamı ve halen içinde yaşadığı

koşullar veya suçun işlendiği şartlar gereği gibi araştırılmalıdır²²³. Çocuğun suç işlemesi bir davranış bozukluğu olması sebebiyle, suça sürüklenen çocuğun doğumundan başlayarak geçirdiği gelişim aşamaları, fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve moral gelişim özellikleri, ailesinin toplumsal, ekonomik ve kültürel durumu, aile bireyleri arasındaki ilişki, okul ve iş ortamı ile boş zamanlarını değerlendirdiği çevre, içinde bulunduğu hukuki durum ve adli mercilerin müdahalelerini gerektiren olaylar, inceleme sırasında uzmanlar tarafından tespit edilen davranışları, suçluluklarına ve topluma uyumsuzluklarına veya korunmaya muhtaç olmalarına neden olan etkenler hakkında bilgiler tespit edilmelidir²²⁴.

Pekin Kuralları'nın 5. kuralında ise, belirlenen küçükler için adaletin amacı, bu alanda yapılacak düzenlemelere her zaman rehberlik edebilecek niteliktedir. Bu kuralda iki önemli gaye gösterilmektedir. Bunlardan ilki, çocuğun iyiliğinin geliştirilmesidir. İkincisi ise, orantılılık prensibinin uygulanmasıdır. Bu prensip küçük faillere gösterilecek tepkinin, hem küçüğün içinde bulunduğu koşullar hem de işlenen suçun şartları ile her zaman orantılı olmasını güvence altına almayı amaçlamaktadır. Yapılacak sosyal inceleme bu amaçların gerçekleştirilmesinin teminatıdır. Dolayısıyla amaca hizmet edebilmesi için sosyal inceleme raporunun, verilecek her karardan önce (bu karar ceza veya tedbir kararı olabilir) düzenlenmeli ve hakim olay hakkında sağ

---

²²³ BALO,s.232

²²⁴ Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md.21:" (1) Sosyal inceleme raporlarında yapılan incelemenin özelliğine ve verilen görevin niteliğine göre aşağıdaki hususların tamamına veya bir kısmına yer verilir;

a) Hakkında inceleme yapılması talep edilen çocuğun;

1) Doğumundan başlayarak geçirdiği gelişim aşamaları,

2) Fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve moral gelişim özellikleri,

3) Ailesinin toplumsal, ekonomik ve kültürel durumu,

4) Aile bireyleri arasındaki ilişki,

5) Okul ve iş ortamı ile boş zamanlarını değerlendirdiği çevre,

6) İçinde bulunduğu hukukî durum ve adli mercilerin müdahalelerini gerektiren olaylar,

7) İnceleme sırasında uzmanlar tarafından tespit edilen davranışları,

8) Suçluluklarına ve topluma uyumsuzluklarına veya korunmaya muhtaç olmalarına neden olan etkenler hakkında bilgiler,

b) Çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden incelenmesi sırasında elde edilen ve olayın açıklanması bakımından önemli görülen bilgiler,

c) Çocuk hakkında Kanunun 5 inci maddesinde gösterilen tedbirlerden hangisinin yararlı olacağına, tedbirin yanında denetim altına alınmasına gerek olup olmadığına dair öneriler,

d) Çocuk hakkındaki tedbir veya denetim kararlarının ne kadar süre ile uygulanması gerektiğine ilişkin öneriler,

e) Çocuklar ve ailelerine uygulanabilecek özel tedavi veya psikiyatrik tedavi hususunda öneriler

(2) Raporda çocuğun işlediği fiille ilgili olarak hukukî anlam ve sonuçları kavrayabilme ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığı hakkında sonuç değerlendirmesinde bulunulmaz.

(3) Sosyal inceleme raporu, suça sürüklenmiş çocuğun, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur.

duyulu bir biçimde karar vermesini kolaylaştıracak şekilde, küçüğün geçmiş yaşamı ve halen içinde yaşadığı koşullar ve suçun işlendiği şartlar hakkında ayrıntılı bilgileri içermelidir. Sosyal inceleme, çocukların ihtiyaçlarının giderilmesinde yargı dışı yollara başvurulabilmesi ve alternatif yöntemlerin uygulanabilmesi açısından da önem ifade etmektedir²²⁵.

Çocuklara ilişkin davalarda sosyal inceleme raporları veya hüküm öncesi raporları son derece önemli ve vazgeçilmez belgelerdir. Bu belgeler sayesinde yetkili makam, çocuğun sosyal ve ailevi geçmişi, okul durumu, eğitim deneyleri vb. konularda bilgi sahibi olmaktadır. Bu amaçlar için bazı hukuk sistemlerinde mahkemeye bağlı sosyal servisler ve personel bulunmaktadır. Ayrıca geçici tahliye sonrası çocuğu gözetiminde tutmakla görevli kimseler de bu işte görevlendirilebilir. Çocuğun korunması, toplumla bütünleşmesi, tedavi ve rehabilite edilmesi gibi amaçlara hizmet eden çocuk adalet sisteminde çocuk, çevresi ve çocuğun suça yönelme nedenlerini değerlendiren ve çocuğun toplumla bütünleşmesi açısından gereksinim duyduğu müdahaleyi öneren sosyal inceleme raporları, çocuğun toplum içinde toplumla bütünleşmesini öngören bir müdahale olarak gözetim süreci ve gözetim içindeki çocuğun durumunu değerlendiren gözetim raporu, çocuk adalet sisteminde önemli bir işleve sahiptir²²⁶.

1-SİR'in Hazırlanma Süreci

Çocuk adalet sisteminin belkemiği olan SİR'ler, suça yönelen çocuğun, bireysel ve toplumsal gereksinimlerinin değerlendirildiği ve böylece çocuğun bireyselleştirildiği raporlardır. SİR'ler, hem çocuğun suça yönelme nedenlerini ve gereksinimlerini tanımlama hem de çocuğun gereksinim duyduğu hizmetleri belirleme ve geliştirme açısından önem taşır. Dolayısıyla, suça yönelen çocukla ilgili hazırlanan SİR'ler, suça yönelen çocuk ve çevresiyle nasıl çalışılması gerektiğini içeren "bireysel müdahale planı" na temel oluşturur²²⁷.

2-SİR'in İçeriğinin Oluşturulması

Suçta yönelen çocukla ilgili hazırlanacak SİR'ler çocuk ve çevresi hakkında bilgi toplama süreci ile başlar. Bu sürecin temel odağı, çocuğun suça yönelme nedenlerini ortaya çıkarmak ve müdahaleye yönelik değerlendirme yapmaktır. Dolayısıyla bilgi

---

²²⁵ HANCI,İ.Hamit, www.med.ege.edu.tr/m_hanci/cocukbildirgei.html, erişim tarihi:31.07.2007

²²⁶ ULUĞTEKİN,Sevda,Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporu(SİR) ve Gözetim Raporu(GR) El Kitabı,İngiltere Büyükelçiliği,Ankara,Mayıs 2005,s.2-3

²²⁷ ULUĞTEKİN, s.8

toplama, çocuk ve çevresinin gereksinimlerini ortaya koyacak bir süreçtir. Bunun dışında SİR’de suçun ortaya çıkışı ve denetimine ilişkin bilgilerin yer aldığı “değerlendirme” bölümü ile suçun ortaya çıkışı ve denetimi bağlamında değişmeyi içeren “müdahale” bölümü yer alır²²⁸.

a-Bilgi Toplama

SİR’in hazırlanmasında en önemli iş, suça yönelen çocuk ve çevresi hakkında bilgi toplamaya ilişkindir. Çocuk ve çevresi ile ev, okul, işyeri, mahalle ziyaretleri biçiminde sürdürülecek çalışma yüz yüze ve yerinde görüşmeyi kapsamalıdır. Bu süreçte resmi veya resmi olmayan yazılı belge/dokümanlar kullanılabilir diğer araçlardır. En etkili bilgi toplama aracı olan görüşme (mülakat), sadece suça yönelen çocukla değil, çocuğun çevresini de kapsamalıdır. Bireyin 10-20 tümcede “kendini tanıtmayı” da bu alanda görüşmeyi tamamlayıcı bir bilgi toplama yolu olarak kullanılabilir. Çocuğun içinde yaşadığı toplumsal-kültürel çevre ve aile etkileşimini gözlemek için ev ve çevre ziyaretlerinin (ev, okul, işyeri, arkadaş grubu vb.) bilgi toplamada özel bir ağırlığı vardır. Ev ve çevre ziyaretleri, suça yönelen çocuk ve çevresini yaşadığı ortamı görmek ve suç davranışının ortaya çıkmasındaki rollerinin değerlendirilmesi açısından hayati önemdedir. Ev ve çevre ziyaretleri ile yerinde gözlem, çocuğun toplumla bütünleşmesinde yararlanılabilecek kaynakları belirlemek açısından da gereklidir. Tüm ziyaretlerin ve görüşmelerin sonunda, SİR yazımına hazırlık olmak üzere, süreç veya özet rapor biçiminde kayıtların tutulması zorunludur. Suça yönelen çocuk hakkında doğrudan veya dolaylı bilgi içeren çeşitli yazılı kaynakların kullanılması, bilgi toplamanın bir başka yolunu oluşturmaktadır. Bu kaynaklar arasında mahkeme dosyası, adli tıp raporu, eğitim, sosyal refah, sağlık ve psikiyatri kuruluşlarının ve kolluk kuvvetlerinin raporları, toplantı tutanakları, envanterler ve örneğin suçluluk, işsizlik gibi konularda toplumun genel durumunu yansıtan istatistiksel bilgiler sayılabilir. İyi bir SİR hazırlamak 30-45 gün çalışmayı gerektirir. Meslek elemanı SİR’de, çocuk ve çevresi hakkında elde ettiği bilgilerin kaynaklarını açıkça belirtmelidir. Bilgilerin, çocuğun kendisi, ailesi, öğretmenleri, ustası gibi kişiler tarafından verilmiş olması SİR’in değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır²²⁹.

---

²²⁸ ULUĞTEKİN, s.8

²²⁹ ULUĞTEKİN, s.8-9

b-Değerlendirme

Suçun ortaya çıkışı ve suçun denetlenmesi açısından çocuğun içinde yaşadığı toplumsal yapı ve kültürel özelliklerin toplumdaki diğer sistemlerle etkileşimine bakmak gerekir. Bu çerçevede çocuğun bireysel özellikleri, yaşadığı toplumsal-kültürel çevre, aile, akran grubu, okul, iş ortamına ilişkin bilgiler suç davranışıyla bağlantılı olarak ele alınır. Suçun ortaya çıkışı açısından toplumsal yapı ve kültür, suç davranışının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken önemli unsurlardır. Çocuk ve suç davranışı arasındaki ilişki;

1-toplumsal yapının özellikleri ve sorunları

2-çocuğu çevreleyen kültürel değerler ve yaşam biçimi

3-bu öğelerin belirlediği ortamda suçla ilgili deneyimin yaşanmasına neden olan bireysel özellikler açısından değerlendirilir²³⁰.

c-Müdahale

Meslek elemanı SİR’de suçun ortaya çıkışı ve denetlenmesine ilişkin bilgileri ayrıntılı bir biçimde ele aldıktan sonra nasıl bir müdahale yapacağı üzerinde durur. Müdahale bölümü, suçun ortaya çıkışı ve suçun denetlenmesine ilişkin bilgilerin kapsandığı değerlendirme bölümüne bağlı olarak hazırlanacak planı içermektedir. Müdahalede, gerek çocuk mahkemesi gerekse çocukla çalışan meslek elemanı, çocuk ve çevresinde oluşturulacak değişimle ilgilidir. Suça yönelen çocuk, çocuğun ailesi, akran grubu, okul, işyeri, çocuğun boş zamanlarını geçirdiği mekanlar, hatta çocuk mahkemesi, meslek elemanının etkileyeceği veya değişmesi için çaba göstereceği kişi ve gruplar olabilmektedir. Dolayısıyla, müdahalede değişmesi beklenen kişi ve kurumlar açıkça belirtilmelidir. Değişme sürecinde meslek elemanının toplum içinde işbirliği yapacağı çeşitli kurum, kuruluşlar ve gruplar vardır. Örneğin suça yönelen çocuk ve gençlere yardımcı olmayı amaçlayan gönüllü bir dernek, vakıf, özel bir radyo istasyonu, yerel yönetim ilgilileri, bir bilgisayar merkezi çalışanları, baroların çocuk hakları komisyonları gibi gruplar, bu amaçla birlikte hareket edebilir. Bunlar, aralarında bir ilişki ağı oluşturur. Böylece müdahale sürecinde çalışılması düşünülen kişi, grup ve kurumlar belirlenir. Müdahale sürecinde birlikte çalışılacak kişi, grup ve kurumlar da açıkça belirtilmelidir. Müdahale aynı zamanda yüz yüze, yönetsel veya politik

---

²³⁰ ULUĞTEKİN, s.9-10

düzeyde olmalıdır. Çocuk mahkemesi uzmanı, örneğin evine kabul edilmeyen suçta yönelmiş çocuğa bir yer bulmak için çocukla ve çevresiyle çalışırken uzun vadede bu tür çocuklar için bir gençlik evi oluşturma amacıyla yasal ve örgütsel yapıda değişim yaratmayı düşünebilir. Böylece, çocuğun sorununa yönetsel ve politik düzeyde de müdahale edilmesini olanaklı kılabilir²³¹.

3-SİR Formatı²³²

a-Başlığı

SİR'in başlığı "Sosyal İnceleme Raporu" yazısı altında, raporun hangi kanuna göre hazırlandığını belirten bir yazıdan oluşur.

b-Kimlik Bilgileri

Bu bölümde mahkemenin adı, suçta yönelen çocuğun ismi, cinsiyeti, adresi, doğum yeri ve tarihi, suçta ve kanundaki ilgili maddeleri, SİR'in düzenlendiği tarih, duruşma tarihi ve dosyanın numarası belirtilir.

c-Kullanılan Kaynaklar ve Bilgi Toplama Yolları

Bu bölümde rapor hazırlanırken kullanılan bilgi toplama kaynakları ve yolları belirtilir. Başta çocuk olmak üzere, mülakat yapılan ve ziyaret edilen kişi ve kurumlar hakkında yeterli açıklamalar yapılır. Bu bağlamda mülakat ve ziyaretlerin sayısı ile bunların nerede ve nasıl gerçekleştiği konusunda bilgi verilir. Bu bölümde ayrıca incelenen belge ve kayıtlardan da söz edilir. İstenildiği ve gerekli olduğu halde görüşülmeyen, ziyaret edilmeyen kişi ve kuruluşlar burada açıklanır.

d-Değerlendirme

i-Suçta İlişkin Bilgiler

Burada, suç davranışının ortaya çıkışı ve suçun denetlenmesine ilişkin değerlendirmeye yol göstermek üzere bilgilere yer verilir. Bu çerçevede çocuğun mahkemeye geliş nedeni, suç tarihi, işlenen diğer suçlar, suç türü, çocuğun suç eylemindeki rolü ile suçta anlama, suçun olumsuz etkisinin farkına varma, suç davranışına ilişkin tutum ve pişmanlık duyguları gibi konular üzerinde durulur.

---

²³¹ ULUĞTEKİN,s.11

²³² ULUĞTEKİN,s13-19

ii-Bireysel Özelliklere İlişkin Bilgiler

Bu bölümde çocuğun suça yönelmesinde etkili olabilecek bazı bireysel özelliklere ilişkin bilgiler yer alır. Bunlar arasında çocuğun suç dışındaki diğer uyum sorunları, genel fiziksel sağlığı, bağımlılık oluşturan maddelerle ilişkisi, olgunluk düzeyi ve özürsüzlük durumu gibi bilgiler bulunur. Sözü edilen her bir özellik hakkında ayrı ayrı bilgi verilir. Çünkü bu bilgiler hem suçun ortaya çıkışı, hem de suçun denetlenmesi açısından önemlidir. Çocuk mahkemesi uzmanı bu konuda bilgi verirken test, rapor veya benzeri belgelerden ve ilgili kuruluşlardan yararlanmalıdır. Bu bölümde ayrıca suçun denetlenmesi ve müdahalede göz önünde alınmak üzere çocuğun mülakatlar sırasındaki duygusal durumu, sorun çözme açısından istekliliği ve meslek elemanı ile kurduğu iletişim biçiminden de söz edilmelidir.

iii-Çevre (Toplumsal Yapı-Kültür) ve Aileye İlişkin Bilgiler

Toplumsal yapı, toplumun kültürel özellikleri ve aile, suçun ortaya çıkışında olduğu gibi suçun denetlenmesinde de üzerinde durulması gereken sistemler topluluğunu, ya da toplumsallaşma-yeniden toplumsallaşma güçlerini oluştururlar. Bu nedenle SİR’de ayrıntılı olarak ele alınmaları gerekir. Bu çerçevede ailenin biçim, ana-babanın işi ve eğitim düzeyi, ailenin geliri, ailenin yurtiçi ve yurtdışı göçle ilişkisi, çevre olanakları, konut, ailenin ve çocuğun içinde yaşadığı toplumsal yapı-kültürün suça etkisi, ailenin çevreyle ilişkisi, ailede yetki paylaşımı, aile üyeleri arasındaki ilişki, ana-baba ve çocuk arasındaki etkileşim, suç öncesi evden kaçma durumu, çocuğun kardeş sayısı ve kardeşler arasındaki konumu, kardeş ilişkileri, ailenin suça karşı tutumu ve sorun çözme açısından isteklilik durumuna ilişkin bilgiler yer alır.

iv-Okul, İş, Akran Grubu ve Boş Zamanları Değerlendirmeye İlişkin Bilgiler

Bu bölümde, çocuğun gerek toplumsallaşması (suçun ortaya çıkışı), gerekse yeniden toplumsallaşması (suçun denetlenmesi) açısından önemli olan aile dışı ilişkiler üzerinde durulur. Bu çerçevede çocuğun okula devamı, eğitim ve başarı düzeyi, okuldan kaçıp kaçmadığı, çalışma durumu, yaptığı işin niteliği, akran grubu, karşı cinsle ilişkileri ve boş zamanlarının nasıl değerlendirildiği incelenir.

v-Suçun Ortaya Çıkışı ve Suçun Denetlenmesine İlişkin Sonuç-Değerlendirme

Bu bölüm değerlendirme bölümünün sonu olup, diğer bilgilerle müdahale bölümü arasında bir köprü oluşturur. Meslek elemanı burada söz konusu bilgileri gözden geçirir ve bir yorum yapar. Diğer bir deyişle, çocuk mahkemesi uzmanı toplumsal yapı-kültür, aile ve çocuk bağlamında suçu ortaya çıkartan ağırlıklı nedenlerin altını çizer; bu nedenleri risk, gereksinme ve kaynak bağlamında ele alarak suçun denetlenmesi konusundaki değerlendirmesini yapar.

4-Müdahale

a-Değişme Sürecinde Sistem-Düzyey-Rol Bağlamında Mahkemeye Sunulan Somut Öneri

Bu bölümde değerlendirmeye bağlı olarak hangi sistemlerin (kişi, grup ve kurumlar) nasıl değişeceğinin ayrıntılı planı yapılır. Müdahale planı aynı zamanda mahkemeye sunulan bir öneridir. Bu açıdan çocuk mahkemesi uzmanı tüm yasal olanak ve olanaksızlıkları göz önüne alır.

b-Değişme Sürecindeki Çalışmaların Amacı, Süresi, Yeri ve Zamanı

Bu bölümde meslek elemanı, suça yönelen çocuk ve ilgili kaynak sistemlerle yapacağı/yaptığı, çalışmanın amacı ve alt amaçlarını, çalışmanın süresini, çalışmanın yerlerini ve tarihlerini müdahale planında ayrı ayrı belirtmelidir.

c-Varsa Uygulamaların Değerlendirilmesi

Meslek elemanı, SİR aracılığıyla suça yönelen çocuk ve toplum için değişik düzeylerdeki müdahale planını, çocuk mahkemeleri ve ilgili diğer kuruluşlara özellik belirtmelidir. Çünkü SİR, örgütsel bağlamda suça yönelen çocuğun lehine bir değişme sağlayacaksa, bunda müdahale bölümündeki bilgilerin önemli payı olacaktır.

Müdahale planının mahkemeye seçenekler sunabilecek biçimde esnek olmasında yarar vardır. Meslek elemanı, acil olarak müdahale edilmesi gereken durumları veya plan gereği olan uygulamalarını da aynı düzen içinde bu bölümde değerlendirilebilir. Ayrıca uygulamalarla ilgili kayıtlarını suça yönelen çocuğun dosyasında saklanması gerekebilir.

5-SİR'in Biçimi

SİR'in içeriği kadar biçimi de önemlidir. SİR'in biçimi, içeriğini okunabilir ve anlaşılabilir kılmalıdır. Bu çerçevede;

a-SİR'in yeterli bir uzunlukta olması,

b-SİR'deki bölüm ve altbölümlerin belirtilmesi,

c-Paragrafların numaralandırılması,

d-Kullanılan kavramların mahkeme heyeti, çocuk, aile ve diğer kuruluşlar tarafından anlaşılır olması,

e-Yazım ve dilbilgisi kurallarına uyulması,

f-Temiz ve hatasız olarak daktiloda veya bilgisayarda yazılması gerekir.

g-SİR'de karmaşık mesleki kavramlar kullanılmamalı, hem mahkemenin hem de çocuğun raporu kavrayamamasına yol açılmamalıdır²³³.

Sosyal İnceleme raporu, mahkemede görevli bulunan sosyal çalışma görevlileri tarafından hazırlanacaktır. Çocuk mahkemesinde veya çocuk ağır ceza mahkemesinde, sosyal çalışma görevlilerinin bulunmaması, görevin bunlar tarafından yapılmasında fiili veya hukuki bir engel bulunması ya da başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması gibi durumlarda, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslek icra edenlerden, çocuk ve aile sorunları ile çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü eğitim görmüş olanlar tercih edilmek suretiyle, sosyal çalışma görevlisi olarak görevlendirilebilir. Hakkında sosyal inceleme yapılacak çocuğun, incelemeye tabi tutulacak çevresi mahkemenin yetki alanı dışında ise, davayı gören mahkemenin talimatına bağlı olarak çocuğun bulunduğu yerdeki mahkemece inceleme yaptırılır. Büyükşehir belediye sınırları içinde kalan yerlerde bu inceleme, davayı gören mahkemeye bağlı olarak çalışan sosyal çalışma görevlilerince yapılabilir²³⁴.

Sosyal çalışma görevlisi görevini yaparken Kanunda belirlenen temel ilkeler ve meslek etiği kuralları uyarınca hareket eder. Bu doğrultuda;

---

²³³ ULUĞTEKİN,s.20

²³⁴ ÇKK md.33/4:" Hakkında sosyal inceleme yapılacak çocuğun, incelemeye tâbi tutulacak çevresi mahkemenin yetki alanı dışında ise, davayı gören mahkemenin talimatına bağlı olarak çocuğun bulunduğu yerdeki mahkemece inceleme yaptırılır. Büyükşehir belediye sınırları içinde kalan yerlerde bu inceleme, davayı gören mahkemeye bağlı olarak çalışan sosyal çalışma görevlilerince yapılabilir."

a-Görevlendirildiği çocukla, gereksinimi doğrultusunda yeterli süre ve sayıda görüşmekle

b-Kollukta ve adliyede yapılacak görüşmeleri; görüşmenin amaç ve niteliğine ve çocukların özellik ve gereksinimlerine uygun olarak düzenlenmiş mekanda ve biçimde yapmakla,

c-Görüşmeye başlamadan önce çocuğu görüşmenin amacı, hakları ve yükümlülükleri, görüşmenin sonuçları ve sosyal çalışma görevlisinin yasal yükümlülükleri hakkında bilgilendirilmekle,

d-Çocuğun katılım hakkına saygı göstererek ve kendi görüşlerini serbestçe oluşturma yeteneğine veya yeterli idrak gücüne sahip olan çocuğun kendisi ile ilgili olarak alınacak kararlara katılımını sağlamakla

e-Çocuğa ilişkin bilgi ve belgelerin, sosyal verilerin, amacı dışında işleme konulmaması veya kullanılmaması için çalışmalarını gizlilik ilkesine uyarak sosyal sınırların korunması esasına göre sürdürülmekle, verileri sadece yetkililere veya yetkilendirilen yerlere bildirmekle,

f-Çocuğa psiko-sosyal desteği sağlamak üzere gerekli rehberliği yapmak, çocuğun örselenmemesi için gerekli önlemleri almakla yükümlüdürler²³⁵.

Çocuk Koruma Kanunu kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hakimleri veya Cumhuriyet Savcıları gerektiğinde, çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırabilir. Soruşturma ve kovuşturma aşamalarında çocuğun veli veya vasisi ya da müdafî veya bu kimselerin avukatları da mahkeme veya çocuk hakimine müracaat ederek çocuk hakkında sosyal inceleme yapılmasını talep edebilirler²³⁶.

YTCK'nun 31. maddesine göre, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş ve fakat onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuğun işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin

---

²³⁵ Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md.18

²³⁶ Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md.20/1:" Kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılabilir. Soruşturma ve kovuşturma aşamalarında çocuğun, veli veya vasisi ya da müdafî veya bu kimselerin avukatları da mahkeme veya çocuk hâkimine müracaat ederek çocuk hakkında sosyal inceleme yapılmasını talep edebilirler."

olup olmadığını takdir etme yetkisi münhasıran mahkemeye aittir. Mahkeme bu değerlendirmeyi yaparken, uzmanlar tarafından bilirkişi sıfatıyla hazırlanan sosyal inceleme raporundaki tespit ve değerlendirmeleri göz önünde bulundurur²³⁷. Bu sebeple fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığının takdiri bakımından sosyal inceleme yaptırılması zorunludur²³⁸. Sosyal incelemeyi yapan bilirkişi, çocuğun içinde bulunduğu aile ortamı, sosyal çevre koşulları, gördüğü eğitim, fiziksel ve ruhsal gelişimi hakkında bir rapor düzenler. Hakim, bu yaş grubuna giren çocuğun kusur yeteneğinin olup olmadığını takdir ederken, görevlendirdiği bilirkişinin hazırlamış bulunduğu raporda yer verilen gözlem, tespit ve değerlendirmeleri göz önünde bulundurur²³⁹. Ancak hakim veya mahkeme, sosyal inceleme raporu ile birlikte çocuğun işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin belirlenebilmesi amacıyla adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk halinde uzman hekimden görüş alır²⁴⁰. Eğer mahkeme veya çocuk hakimi tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmaması halinde, gerekçesi kararda gösterilir²⁴¹.

Sosyal inceleme raporunun birer örneğini çocuğun avukatı veya yasal temsilcisi C.Savcısından, mahkemedен veya çocuk hakiminden alabilir. Çocuğa raporun içeriği

---

²³⁷ BALO,s.233

²³⁸ Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md.20/2:" Fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığının takdiri bakımından sosyal inceleme yaptırılması zorunludur."

²³⁹ Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md.20/3:" Fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığını takdir yetkisi münhasıran mahkemeye aittir. Sosyal incelemeyi yapan bilirkişi, çocuğun içinde bulunduğu aile ortamı, sosyal çevre koşulları, gördüğü eğitim, fiziksel ve ruhsal gelişimi hakkında bir rapor düzenler. Hâkim, bu yaş grubuna giren çocuğun kusur yeteneğinin olup olmadığını takdir ederken, görevlendirdiği bilirkişinin hazırlamış bulunduğu raporda yer verilen gözlem, tespit ve değerlendirmeleri gözönünde bulundurur."

²⁴⁰ Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md.20/4:" İkinci ve üçüncü fıkralardaki hâllerde, hâkim veya mahkeme, sosyal inceleme raporu ile birlikte çocuğun işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin belirlenebilmesi amacıyla adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekimden görüş alır."

²⁴¹ Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md.20/7:" Mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmaması hâlinde, gerekçesi kararda gösterilir."

hakkında bilgi verilir. Ancak, söz konusu bilgi ve belgeler gizli tutulur, amacı dışında kullanılamaz. Çocuk ve avukatı hariç olmak üzere başka kimselerin sosyal inceleme raporu hakkında bilgi sahibi olmasının çocuğun yararına aykırı olduğu kanaat getirilirse, raporun incelenmesi kısmen veya tamamen yasaklanabilir. Ayrıca, sosyal inceleme raporundan çocuğun bilgi sahibi olması halinde çocuğun psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği kanaatine varıldığı takdirde çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi temel ilkesi nazara alınarak çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek bilgileri içeren bilgi ve belgeler çocuğa verilmeyebilir²⁴².

Çocuk adalet sisteminde sosyal inceleme raporları, çocuğun toplumla bütünleşmesi amacıyla, çocuk mahkemesi ve toplumdaki diğer sistemler arasında köprü oluşturan belgelerdir. SİR aracılığıyla, suça yönelen çocuk ve çevresinin gereksinimleri kadar, toplumda gereksinme duyulan yeni kurum, hizmet ve programlara dikkat çekilmektedir. Toplum temelli bir tretman biçimi olan gözetim, çocuğu içinde yaşadığı çevreden ayırmaksızın, toplum kaynaklarından yararlanarak, çocuğun yasalara uygun davranış geliştirmesinde yol göstermeyi amaçlayan bir uygulamadır. Gözetim süreci, gözetim delege ve görevlilerinin hazırladığı gözetim raporları yoluyla hayata geçirilmektedir. Bilgi toplama sürecinde çocuk, ailesi, okul, işyeri, çocuğun içinde yaşadığı çevre yani çocuğun ilişkide olduğu tüm sistemlerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme süreci, çocuğun yüksek yararı doğrultusunda bir müdahale planının hazırlanmasına ve bu planın uygulanmaya geçirilmesini işlevsel kılacaktır²⁴³.

---

²⁴² Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md.22/1-2:” (1) Sosyal inceleme raporunun birer örneğini çocuğun avukatı veya yasal temsilcisi Cumhuriyet savcısından, mahkemeden veya çocuk hâkiminden alabilir. Çocuğa raporun içeriği hakkında bilgi verilir. Ancak, söz konusu bilgi ve belgeler gizli tutulur, amacı dışında kullanılamaz.

(2) Çocuk ve avukatı hariç olmak üzere birinci fıkrada gösterilen kişilerin sosyal inceleme raporu hakkında bilgi sahibi olmasının çocuğun yararına aykırı olduğuna kanaat getirilirse, raporun incelenmesi kısmen veya tamamen yasaklanabilir. Ancak, sosyal inceleme raporlarından çocuğun bilgi sahibi olması hâlinde çocuğun psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği kanaatine varıldığı takdirde çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi temel ilkesi nazara alınarak çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek bilgileri içeren bilgi ve belgeler çocuğa verilmeyebilir. “

²⁴³ ULUĞTEKİN, s.30

II-ÇOCUK MAHKEMELERİ TARAFINDAN VERİLEN KARARLAR

A-Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler

1-Genel Olarak

Çağdaş ceza hukukunda bir müeyyide olarak yerini almış bulunan güvenlik tedbirleri için doktrinde çok değişik tanımlar yapılmaktadır. Bir görüşe göre, isnat kabiliyeti hiç bulunmayan veya az bulunan kimselerin, suç genel teorisi esasları çerçevesinde suç olarak nitelenemeyen fiillerinin karşılığı olarak ancak kanunla konulabilen; bu gibi işlediği sabit olan kimseleri eğitmek ve tedavi etmek, bunların toplum içinde yeniden kendi başlarına yaşayabilmelerini mümkün kılmak ve toplumu tehlikeden korumak amacıyla yargısal bir kararla hükmedilebilen; infaz edilmeleriyle ister istemez beraberinde hükümlü bakımından bazı yoksunluklar veya sınırlamalar veya temel hak ve hürriyet kısıtlamaları getiren yaptırımlara güvenlik tedbirleri denmektedir²⁴⁴. Diğer bir görüşe göre ise güvenlik tedbirleri, suç işlediği yargısal bir kararla sabit olan kişi hakkında ceza ehliyeti tamamen veya kısmen bulunmadığı için dar manada ceza verilemediğinden onun yerine bir daha suç işlemesini önlemek amacıyla uygulanan müeyyidedir²⁴⁵. Ortak bir tanım verilirse de, müelliflerin büyük bir kısmı özellikle, çocuklara yönelik güvenlik tedbirlerinin, çocukta terbiye ve eğitim amacı ön planda tutularak, suç işleme ihtimalini önlemek için öngörüldüğünü yoksa korkutma ya da ödetmek için olmadığı konusunda hem fikirdirler²⁴⁶.

Çocuklar hakkında güvenlik tedbirlerinin uygulanabilmesi için dört şartın birlikte bulunması gerekmektedir²⁴⁷:

- a-Suç, toplum için tehlikeli bir durum oluşturmali,**
- b-Güvenlik tedbirlerine suçun işlenmesinden sonra hükmedilmeli,**
- c-Güvenlik tedbiri kanun tarafından düzenlenmeli,**
- d-Güvenlik tedbirine hakimce hükmedilmelidir.**

---

²⁴⁴ ÖZTÜRK, Bahri-ERDEM, Mustafa Ruhi-ÖZBEK, Veli Özer, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku ve Emniyet Tedbiri Hukuku, Seçkin Yayınevi, 8. Bası, Ankara, 2004, s.407

²⁴⁵ KUNTER, Nurullah-YENİSEY, Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınevi, 12. Bası, İstanbul, 2002, s.998

²⁴⁶ İÇEL, Kayhan, "Çocuk Mahkemeleri Kanunu Üstüne Düşünceler", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, İstanbul, 1980, Cilt.45, sayı:1-4, s.278; ÖNDER, Ayhan, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul, 1992, s.607

²⁴⁷ ARTUK, Mehmet Emin, "Emniyet Tedbirleri", Argumentum, İstanbul, Haziran 1992, sayı:2, s.350

YTCK'nun 56. maddesinde, onsekiz yaşından küçük çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin neler olduğu ne suretle uygulanacakları Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. ve 11. maddelerinde belirtilmiştir.

2-Tedbirlerin Niteliği ve Amacı

Çocuk Koruma Kanunu'nda düzenlenmiş bulunan koruyucu ve destekleyici tedbirler kanunun 5. maddesinde düzenlenmiştir. Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir.

Suçta sürüklenen çocuğa, işlediği eylemden dolayı gösterilecek tepki ve yargılama makamlarınca çocuk hakkında alınacak kararlar özel önleme amacına yönelik olduğundan, suç karşılığı yaptırım uygulanırken bu sadece çocuğu hürriyetinden yoksun bırakma olarak algılanmamalı, çocuğun yüksek menfaatleri de göz önüne alınmalıdır²⁴⁸.

Amacı tehlikeyi veya tehlikenin hem çocuğa hem de topluma zarar vermesini önlemek olan tedbirlerin ölçüsü de, tehlikenin ya da korunmaya olan ihtiyacın derecesine göre değişecektir²⁴⁹.O zaman çocuklar hakkında uygulanması öngörülen tedbirler neden dolayı koruyucu ve destekleyici tedbirler olarak ayrılmıştır? Bu sorunun cevabı, her iki tedbir türünün amacındaki farklılıkta yatmaktadır.

Destek tedbirlerinin amacı, çocuğa ailesi ile birlikte ihtiyaç duydukları hizmetlerin verilerek çocuğun aile çevresinden ayrılmamasının sağlanmasıdır. Bu tedbirler, çocuğun temel haklarının sağlanması suretiyle içinde bulunduğu ortamın iyileştirilmesine yöneliktir. Bu tedbirlerde temel amaç, çocuğun maddi ve manevi açıdan desteklenmesi suretiyle, çocuğun kendi geniş aile çevresinde kalmasının sağlanmasıdır.

Koruyucu tedbirleri ise, çocuğun geniş aile çevresinde destek hizmetlerine rağmen kalmasının yararına olmayacağına anlaşılması veya mümkün olmaması halinde uygulanacak tedbir türleridir. Çocuğun bulunduğu aile ortamından koruma tedbiri kararı ile alınarak geçici bir süre ile yatılı bir sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilmesi, evlat edindirilmesi ya da koruyucu aile yanına yerleştirilmesi tedbirlerini içermektedir.

---

²⁴⁸ SEVÜK, Handan, Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998,s.100

²⁴⁹ AKYÜZ, Emine, "Hakimin Velayet Hakkına Müdahalesi",Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1973,s.52

Öncelikli olan çocuğun kendi aile çevresine dönmesinin sağlanması ya da bir aile ortamında yetişmesinin sağlanmasıdır.

Buna göre, çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasında her zaman için göz önünde bulundurulacak olan, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin 9. maddesidir. Çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik amaç çocuk hakimi veya mahkeme tarafından göz önünde bulundurulacaktır. Bununla birlikte, çocuğun ailesine teslimi ile birlikte, maddede düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirlerden uygun olana da karar verilebilecektir. Çocuğun ailesine teslimi yönünde karar verilmiş olması, çocuk hakkında maddede düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasına engel değildir. Ancak, alınan her türlü tedbire rağmen, çocuğun içinde bulunduğu ortamda iyileşme olmayacağına anlaşılmaması halinde, diğer benzeri doğal ortamlarda tutulması, buna rağmen sonuç alınamaması halinde de en son çare olarak kurum hizmetlerinden yararlandırılması temel amaç olarak kabul edilmiştir. Tehlike altında bulunmadığının tespiti ya da tehlike altında bulunmakla birlikte veli veya vasisinin ya da bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin desteklenmesi suretiyle, tehlikenin bertaraf edileceğinin anlaşılması halinde; çocuk, bu kişilere teslim edilecektir. Bununla birlikte çocuk hakkında maddede düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirlerden birisine veya birden fazlasına da karar verilecektir. ÇKK'nun 5. maddesinde öngörülmuş bulunan koruyucu ve destekleyici tedbirler, korunma ihtiyacı içinde bulunan çocuklar hakkında uygulanacağı gibi, suça sürüklenen çocuklar hakkında da uygulanacaktır²⁵⁰.

Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin niteliklerini şu şekilde belirtebiliriz:

a-Koruyucu ve destekleyici tedbirler, hükmedilen çocuk için iyilik teşkil eden tedbirlerdir. Bu tedbirler çocuğun korunması ve kollanması, maddi ve manevi açıdan desteklenmesi amacını taşırlar.

b-Koruyucu ve destekleyici tedbirler yaptırım niteliği olmayan tedbirlerdir. Bu tedbirler, çocuğun işlediği haksız bir fiil nedeniyle hükmedilmezler. Çocuğun bu tedbirlere ihtiyacı olduğu için hükmedilir. Bu nedenle koruyucu ve destekleyici tedbirler zorla da yerine getirilmezler. Gerekliğinde çocuğun bu tedbire uymasını sağlamak için

---

²⁵⁰ BALO,s.297-299

makul bir kuvvet kullanılması mümkündür; ancak bu kuvvet velayet hakkı çerçevesinde makul görülebilecek ölçüyü aşmayan derecede olmalıdır.

c-Koruyucu ve destekleyici tedbirler şartları varsa hem koruma ihtiyacı olan hem suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanabilirler. Çünkü bu tedbirin uygulanması için önemli olan çocuğun korunma ihtiyacında olmasıdır. Çocuğun suç işlemiş olup olmamasının önemi yoktur.

d-Hakkında kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilemez. ÇKK'ya göre güvenlik tedbiri, suç mağduru, suç nedeniyle soruşturma altında bulunan, hakkında kovuşturma yapılan ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanan çocuklar hakkında uygulanır. Mahkum olan çocuk suça sürüklenen çocuk kapsamından çıktığından bu çocuk hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanamaz. (ÇKK m. 3/2)

e-Mahkemeden, çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet Savcısı koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilebilmesini talep edebilir. Çocuk hakimi veya mahkeme de re'sen bu tedbir kararını verebilir. (ÇKK m.7)

f-Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı kural olarak duruşmasız verilir; mahkeme veya hakim gerek görürse duruşma açabilir. (ÇKK.m.13)

g-Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları hakim kararı niteliğindedir. Bu nedenle kanun yolu olarak itiraza tabidirler²⁵¹.(ÇKK m.14)

3-Tedbirlerin Kimler Hakkında Uygulanacağı

Çocukları Koruma Kanunu'na göre destekleyici, koruyucu ve çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, özel korunma ihtiyacı olan çocuklara ve ceza sorumluluğu olmayan suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanmaktadır.

Bunlardan ilk grubu ceza sorumluluğu olmayan 12 yaşını doldurmamış çocuklar oluşturmaktadır. Fiili işlediği zaman 12 yaşını doldurmamış olan çocuklar hakkında kovuşturma yapılamayacağı ve ceza verilemeyeceği YTCK'nun 31. maddesinin 1. fıkrasında kabul edilmiştir. Bu yaş grubuna dahil çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin

---

²⁵¹ TOPALOĞLU, Mahir, "Çocuk Koruma Kanunundaki Tedbirler Sorunu", Terazi Hukuk Dergisi, Yıl:2, Sayı:12, Ağustos 2007, s.78-79

uygulanıp uygulanmayacağı çocuk hakiminin takdirine bırakılmış ve zorunlu olmaktan çıkarılmıştır.

Haklarında tedbir alınabilecek çocukların ikinci grubunu YTCK' nun 31. maddesinin 2. fıkrasına göre, fiili işlediği zaman 12 yaşını bitirip 15 yaşını doldurmamış suça sürüklenmiş çocuklar oluşturmaktadır. Bu yaş grubundaki çocuğun işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur; ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunacaktır. Buradan da anlaşılacağı üzere ceza sorumluluğu olmayan çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanması hakimnin takdirinden çıkartılmış ve uygulanması zorunlu hale getirilmiştir.

Tedbir alınabilecek küçüklerin üçüncü grubunu YTCK' nun 33. maddesinde belirtilen 18 yaşını bitirmemiş sağır ve dilsizler oluşturmaktadır. Haklarında kovuşturma yapılamayan 15 yaşını tamamlamamış sağır ve dilsiz suça sürüklenmiş çocuklar ile 15 yaşını tamamlayıp 18 yaşını tamamlamamış ve yapılan inceleme sonucu haklarında ceza uygulamasını gerektirmeyen suça sürüklenmiş ağır ve dilsiz çocuklar hakkında Çocukları Koruma Kanunu'nun 11. maddesinde sayılan çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilecektir.

Ayrıca bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru ve özel korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında ÇKK' nun 5. maddesinde sayılan koruyucu ve destekleyici tedbirler uygulanabilecektir.

4-Tedbir Kararını Vermeye Yetkili ve Görevli Mahkeme

Suçta sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak tedbirlerin alınması bakımından temel kural, duruşma yapılmaksızın ve çocuk hakimi sıfatıyla karar verilmesidir. (ÇKK. m. 7 ve 13) Bu çocuklar hakkında tedbir kararı istemi hakkında, çocuk hakimi tarafından duruşma yapılmaksızın karar verilecektir. Karar, mahkeme kararı değil, hakim kararı olacaktır. Bu nedenle de kanun yolu bakımından itiraz yoluna tabi olacaktır. (ÇKK m.14) Bununla birlikte, çocuk hakimi zaruret gördüğü hallerde duruşma yapabilecektir. (ÇKK m.13/1-Son) Aynı şekilde, 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar verilmesi durumlarında çocuk mahkemesi

tarafından duruşma yapılmak suretiyle, çocuk hakkındaki tedbir istemi hususunda karar verilecektir.

Özel korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici, suçta sürüklenen çocuklar hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbir kararı, çocuğun ana, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine veya re' sen çocuk hakimi tarafından alınabilir.

5-Tedbirlerin Süresi

ÇKK'nun 7. maddesinin 6. fıkrasına göre, tedbirin uygulanması, onsekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliğinden sona erer. Ancak hakim, eğitim ve öğrenime devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam etmesine karar verebilir.

Karar tarihinde 18 yaşını tamamlamış suçta sürüklenen ve özel korunma ihtiyacı olan çocuklar bakımından ise tedbir kararı verilemeyecektir. Bu nedenlerle tedbir uygulaması bakımından önemli olan yaş, hüküm zamanındaki yaştır²⁵².

6-Tedbir Kararlarında Usul

ÇKK'nın 13. maddesine göre, bu kanunun 7. maddesinin 7. fıkrasında öngörülen durumlar hariç²⁵³ olmak üzere, suçta sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında duruşma yapılmaksızın tedbir kararı verilir. Ancak hakim zaruret gördüğü hallerde duruşma yapabilir. Tedbir kararının verilmesinden önce yeterli idrak gücüne sahip olan çocuğun görüşü alınır, ilgililer dinlenebilir. Çocuk hakkında sosyal inceleme raporu düzenlenmesi istenebilir.

Çocuk hakimi veya çocuk mahkemesinden TMK hükümlerine göre, velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermesi talep edildiğinde, bu çocuklar hakkında duruşma yapması zorunludur. Burada hakime veya mahkemeye duruşma açıp açmama hususunda takdir yetkisi tanınmamıştır.

Tedbir kararının verilmesinden önce hakim, hakkında tedbir kararı verilmesi istenen ve yeterli idrak gücüne sahip olan çocuğu dinleyebilir. Uygulanabilecek

---

²⁵² DÖNMEZER-ERMAN,s.735

²⁵³ ÇKK m.7/7:" Mahkeme, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir."

tedbirlerin türlerini ve içeriğini anlatarak, bu tedbirlerden hangisinin kendisine uygulanmasını istediğini sorabilir.

Kararı veren hakim veya mahkeme, aynı zamanda en geç üçer aylık sürelerle tedbir kararlarının uygulanmasını denetim görevlilerine incelettirecektir.

7-Tedbirlerin Değiştirilmesi veya Ortadan Kaldırılması

Korunma kararına neden olan şartların ortadan kalkması durumunda, kuruluş yetkililerinin raporu dikkate alınarak İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nün teklifi ile çocuğun korunma kararı mahkemece kaldırılır. Reşit olan çocuğun korunma kararı kanunda belirtilen şartlar dikkate alınarak çocuğun rızası alınmak suretiyle, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nün teklifi üzerine mahkeme tarafından uzatılabilir. Mahkemece karar verilinceye kadar, korunma süresi dolmuş olan çocuk bulunduğu kuruluştaki kalmaya devam eder. Kanun' da belirtilen şartların ortadan kalkması nedeniyle korunma kararı kaldırılmış ancak tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda bulunan kız çocukları kuruluş yetkililerinin hazırlayacakları rapor dikkate alınarak İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nün teklifi ve Mülki İdare Amirinin onayıyla kuruluştaki himaye olunur²⁵⁴.

Ayrıca çocuklar hakkında uygulanan tedbir hukuku kurallarında temel amaç çocuğun topluma yeniden kazandırılması olduğundan, çocuk hakkında takdir edilen tedbir kararları üzerinde gelişmeler doğrultusunda değişiklik yapmak, süreyi uzatmak her zaman için mümkündür²⁵⁵.

Uygulanan tedbirin değiştirilmesine, sürenin uzatılmasına ya da ortadan kaldırılmasına karar verme yetkisi, bu tedbire hükmetmiş olan çocuk hakimi veya çocuk mahkemesidir.

Acele hallerde ise özel korunma ihtiyacı olan çocuğun veya suça sürüklenen çocuğun bulunduğu yerdeki çocuk hakimi veya mahkemesi de tedbir kararı verebilir. Bu durumda tedbir kararının alındığı, önceki tedbir kararını veren mahkemeye veya hakime bildirilir. Bunun üzerine ilk tedbiri alan çocuk mahkemesi veya hakimi, gerekli gördüğü takdirde tedbirin değiştirilmesine, kaldırılmasına ya da başka bir tedbire karar verir. Belirtmek gerekir ki, çocuğun bulunduğu yer çocuk mahkemesinin çocuk hakkındaki

---

²⁵⁴ BALO,s.312

²⁵⁵ BALO,s.154

tedbir kararını kaldırma yetkisi yoktur. Sadece değiştirme yetkisi vardır ve bu da acele hallerle sınırlıdır²⁵⁶.

8-Tedbir Çeşitleri

a-Danışmanlık Tedbiri

Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesinde düzenlenen danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik tedbirdir.

Bu tedbir ÇKK'nın 45. maddesinin (a) bendi gereğince Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilecektir.

b-Eğitim Tedbiri

Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbirdir.

Bu tedbir, Milli Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yerine getirilecektir²⁵⁷.

Bu tedbir türü, ailesinin yanında kalmasında sakınca olmayan, okulu terk etmiş ve yaşama hazırlanabilmesi için bir meslek öğrenmesi gerekli olan çocuklar hakkında uygulanır²⁵⁸.Eğitim tedbiri ile küçüğün eğitilmesi ve meslek sahibi yapılması suretiyle başı boş kalması ve tekrar suç işlemesi önlenerek, topluma kazandırılması hedeflenmektedir²⁵⁹.Bu tedbir genellikle, okul başarısızlığı olan çocuklar hakkında uygulandığından çocuğun başarısızlığını ve uyumsuzluğunu iş yerine taşımamasına özen gösterilmeli; denetim delegeleri, iş veren, aile veya kurum işbirliği içerisinde çocuğa yardımcı olmalıdır²⁶⁰.

---

²⁵⁶ BALO,s.155

²⁵⁷ bakınız ÇHDS'nin 28 ve 29 maddeleri

²⁵⁸ KONANÇ, Esin,Çocuk Suçluluğu, Türk Hukuku ve Toplumunu Üzerine İncelemeler,Ankara, 1974,s.90

²⁵⁹ AKSAY,s.56

²⁶⁰ KONANÇ,s.90

c-Bakım Tedbiri

Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi halinde, çocuğun resmi veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine yönelik tedbirdir.

Bu tedbir, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yerine getirilecektir.

Çocuğun eğitimi ve topluma yeniden kazandırılabilmesi için çocuğun ailesine teslim tedbiri öncelikle uygulanacaktır. Ancak ailenin veya aile yerine geçenlerin çocuğun eğitimine uygun özelliklere sahip olmaması halinde küçük, mahkeme tarafından bu amaçla kurulmuş müesseselere yerleştirilir²⁶¹.Çocuk hakimi, bu durumda çocuğa gerek bir eğitim gerekse bir iş imkanı sağlayacak, yeniden topluma kazandırılması ve iyileştirilmesi güvencesini veren bir müesseseye yerleştirilmesi gerekir²⁶².

d-Sağlık Tedbiri

Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirdir.

Bu tedbir, Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilecektir²⁶³.Bu tedbirin uygulanabilmesi için çocuğun bir kurumda tedavisinin zorunlu olması, kurum dışı tedavisinin mümkün olmaması ve çocuğun kurum tedavisini alabilecek durumda olması gerekir. Tedavi kurumlarının da çocuklara özgü olması ve amaca uygun faaliyetler içermesi gerekir. Ayakta, aile yanında kalarak tedavi uygun ve sadece belirli saatler içinde tedavi için kuruma kapatılması mümkün ise, sosyal yaşamdan kopmaması için bu tercih edilmelidir²⁶⁴.

Suçta sürüklenen çocuğun aynı zamanda akıl hastası olması halinde, 26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 31 inci maddesinin birinci ve ikinci

---

²⁶¹ USTA, Sevgi, "Türkiye'de Çocuğun Korunması", İstanbul Barosu Dergisi, C.69, Sayı 1-2-3, İstanbul, 1995,s.90

²⁶² ARTUK,s.269

²⁶³ bakınız ÇHDS'nin 24.maddesi

²⁶⁴ DAĞLAR, Sevda, "Tedbir Müesseseleri ve Çocuk Yargılamasında Uzmanların Rolü, Çocuk Hukuku ve Çocuk Yargılaması Hukuku Semineri", İstanbul Barosu Dergisi, C.69, Sayı 1-2-3, 1995,s.122

fıkraları kapsamına giren çocuklar hakkında, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanacaktır.²⁶⁵.

e-Barınma Tedbiri

Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir.

Bu tedbir, Milli Eğitim Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile yerel yönetimler tarafından yerine getirilecektir.²⁶⁶.

Hakkında barınma tedbiri uygulanan kimselerin talepleri halinde kimlikleri ve adresleri gizli tutulacaktır.

f-Veliye, Vasiye, Bakıp Gözetmeyi Üzerine Alan Güvenli Birine veya Koruyucu Aile Yanına Teslim Tedbiri

Tehlike altında bulunmadığının tespiti ya da tehlike altında bulunmakla birlikte veli veya vasisinin ya da bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin desteklenmesi suretiyle tehlikenin bertaraf edileceğinin anlaşılması halinde; bu kişilere teslim edilir.²⁶⁷Çocuğun sosyal yaşama yeniden katılımı ve ıslahı için; özellikle tercih edilmesi gereken bir tedbirdir.

Temel düşünce küçüğü aile ortamından uzaklaştırmamak olduğundan ailesine teslim edilmesi en doğal hakkıdır. Ancak çocuğun yüksek yararı olması halinde, usulüne uygun olmak koşuluyla ve yetkili makamların kararı sonucunda çocuk aile ortamından uzaklaştırılabilecektir.²⁶⁸.

Mahkeme, aileye teslim kararını uygulamadan önce aile hakkında aile içi ilişkiler, duygusal iletişim, sosyal ve ekonomik durum gibi hususları içeren ayrıntılı bir sosyal inceleme yaptırmalıdır.²⁶⁹.Sosyal çalışma görevlileri tarafından yapılan sosyal inceleme sonunda ailenin küçüğünün eğitime uygun bir yapıya sahip olduğunun anlaşılması

---

²⁶⁵ ÇKK m.12:” Suça sürüklenen çocuğun aynı zamanda akıl hastası olması hâlinde, 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 31 inci Maddesinin birinci ve ikinci fıkraları kapsamına giren çocuklar hakkında, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanır”

²⁶⁶bakınız ÇHDS'nin 20.maddesi

²⁶⁷ ÇKK m.5/3:” Tehlike altında bulunmadığının tespiti ya da tehlike altında bulunmakla birlikte veli veya vasisinin ya da bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin desteklenmesi suretiyle tehlikenin bertaraf edileceğinin anlaşılması hâlinde; çocuk, bu kişilere teslim edilir. Bu fıkranın uygulanmasında, çocuk hakkında birinci fıkrada belirtilen tedbirlerden birisine de karar verilebilir.”

²⁶⁸ bakınız ÇHDS'nin 9. ve 10.maddeleri

²⁶⁹ ARTUK,s.263

halinde, aileyi ve çocuğu destekleyici danışmanlık tedbiri ile birlikte çocuk anne ve babaya birlikte teslim edilmelidir²⁷⁰.

g-Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kimlere Uygulanacak

Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesinde belirtilen koruyucu ve destekleyici tedbirler yine aynı kanunun 3. maddesinin a bendinde belirtilen bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru korunma ihtiyacı olan çocuklar ile kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen suçta sürüklenen çocuklara uygulanacaktır.

B-Hürriyeti Bağlayıcı ve Adli Para Cezaları

1-12 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar

YTCK'nun 31. maddesinin 1.fikrasına göre, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur ve bu kişiler hakkında ceza kovuşturması yapılamaz. Ancak çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. Bu yaş grubundaki çocuklar "kusursuz, sorumsuz" oldukları için hem usul ilişkisinin hem de ceza ilişkisinin tarafı olmayacaklardır.

YTCK' da bu yaş grubundaki çocuklar hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanması takdire bırakılmıştır. Güvenlik tedbirlerinin en önemli amaçlarından birisi, suç işleyen çocuğu hem kendisinin sahip olduğu zararlı alışkanlıklardan hem de birlikte yaşadığı ailesi, çevresi ve arkadaşlarının olumsuz etkisinden kurtarmaktır. Bu sebeple suçta sürüklenmiş olan bu yaş grubundaki çocuklar hakkında da çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanması zorunlu hale getirilmelidir.

2-12 Yaşını Bitirip 15 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar

YTCK'na göre çocuklar hakkında uygulanacak cezalar belirlenirken yaş küçüklüğü nedeniyle cezadan indirim yapılması yoluna gidilmektedir. Bu yaş

---

²⁷⁰ ULUĞTEKİN, Sevda, "Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal Hizmet Kuruluşları", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 10.Yılı Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No. 441, İstanbul, 1993,s.115

grubundaki çocukların ceza hukuku karşısındaki sorumluluğu kısmi (indirimli) ceza sorumluluğudur.

Bu devredeki küçükler hakkında mahkemece, küçüğün işlediği suçun anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yönünden bedeni, akli ve ruhi durumu hakkında bir tespit yapılır. Bu tespit sonucuna göre küçüğün ya fiilinin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmemiştir veya gelişmiştir. Gelişmemişse cezai sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanır. Buna karşılık fiilinin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneği gelişmişse cezai sorumluluk vardır; ancak ceza indirilir²⁷¹.

YTCK'nın 31. maddesinin 2. fıkrasındaki düzenleme ile ÇKK'nın 4. maddesinin (i) bendiyle çelişmektedir. Zira ÇKK'nın 4. maddesinin (i) bendinde, çocukların haklarının korunması amacıyla “çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması” gerektiği belirtilmiştir. Temel ilke olarak kabul edilen bu hükme rağmen TCK'nın 31/2. maddesinde 12-15 yaş grubundaki çocukların işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılamaları ve davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin bulunması halinde tedbir yerine ceza uygulanması öngörülmüştür²⁷².

Suçta sürüklenen çocuk hakkında mahkemeler, çocuk hakimleri veya Cumhuriyet Savcılıklarınca gerektiğinde çocukların bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır. Çocuğun işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin bulunup bulunmadığı sosyal inceleme raporunda belirtilir ve mahkeme 12-15 yaş arasında bulunan çocukların işledikleri suçlarda bu raporu göz önünde bulundurulur²⁷³. (ÇKK m.35)

---

²⁷¹ ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA,”5237 Sayılı TCK'ya Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Genel Hükümler I”,Yeniden Gözden Geçirilmiş 2.Bası,Turhan Kitabevi,Ankara,2006,s.628

²⁷² ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA,s.632

²⁷³ ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA,s.632

3-15 Yaşını Bitirip 18 Yaşını Tamamlamamış Çocuklar²⁷⁴

Bedeni, fiziki olgunluk sürecini tamamlamış ve aynı zamanda ruhi bakımdan maluliyeti olmayan, akletme kabiliyetine sahip kişiler, normal şartlarda kusur yeteneğine sahiptirler. Ancak, ceza siyaseti mülahazalarıyla tekrar topluma kazandırılmaları ve bir daha suç işlemelerinin önlenmesi amacıyla; belli yaşlardaki gençlerin işledikleri suçlar açısından idrak ve irade kabiliyetine sahip olmaları ve dolayısıyla, kusurlu bulunmalarına rağmen, mahkum olacakları cezaların tür ve miktarları, bu cezaların nasıl infaz edileceği hususlarında keza kanunlarda özel düzenleme yapılması cihetine gidilmektedir. Bu yaş grubuna giren çocuğun işlediği suçla ilgili olarak kusur yeteneğinin olup olmadığını araştırmaya gerek bulunmamaktadır. Ancak, buna rağmen, suça sürüklenmiş bu çocuklar hakkında da mahkemeler, çocuk hakimleri veya Cumhuriyet Savcılıklarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır. Bu yaş grubuna giren çocuk hakkında uygulanacak cezada indirim yapılması gerekmektedir²⁷⁵.

C-Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar Yerine Hükmedilen Ceza ve Tedbirler

Suç tarihinde 18 yaşını tamamlamamış suça sürüklenmiş çocuklar hakkında YTCK'nun 50. maddesine göre kısa süreli hapis cezası²⁷⁶, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre;

a-adli para cezasına²⁷⁷,

b-Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesine,

c-En az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye,

---

²⁷⁴ YTCK m.31/3:" Fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde onsekiz yıldan yirmidört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası oniki yıldan fazla olamaz."

²⁷⁵ ÖZGENÇ,İzzet,Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi(Genel Hükümler),T.C.Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı,3.Bası,Ocak 2006,s.439-440

²⁷⁶ YTCK m.49/2:" Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır"

²⁷⁷ YTCK m.52/2:" En az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adlî para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsî hâlleri göz önünde bulundurulurak takdir edilir."

d-Mahkum olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belirli bir yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmaya,

e-Sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması durumunda; mahkum olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmaya,

f-Mahkum olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya, çevrilebilir.

Eğer yapılan kovuşturma sonucunda suça sürüklenmiş çocuk hakkında ceza uygulaması düşünülürse kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza yerine YTCK'nun 50. maddesinde yer alan seçenek yaptırımlardan birisine çevirmek yerinde olacaktır. Böylelikle hem kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncaları bertaraf edilmiş olacak hem de çocuk hakkında ÇKK'unda bulunmayan yaptırımlara da hükmedilme olanağı sağlanmış olacaktır²⁷⁸. Ayrıca, suça sürüklenmiş çocuklar açısından kısa süreli hapis cezalarının infaz kurumunda çektirilmesinin doğurduğu sakıncalar bertaraf edilmiş olacaktır²⁷⁹.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezadan çevrilen yaptırımlar güvenlik tedbiri niteliğinde midir? Bu yaptırımlar, kanunun ihlali dolayısıyla suçludaki tehlikelilik halini gidermeye yönelik tedbirlerden değildir. Bunlar, ceza tedbirlerinin yerine geçeler de cezanın uygulanamadığı ya da uygulansa bile yeni suçların işlenmesini önlemeye yetmediği noktada uygulanan tedbirlerden de değildir. Aksine, ihlale bir cevap teşkil etmekte ve onu bastırmaktadır²⁸⁰. Bunu konu kanunun lafzı da açıkça ifade etmektedir. YTCK'nun 50. maddesinin 5. fıkrasına göre “Uygulamada asıl mahkumiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen adli para cezası veya tedbirdir.” Bu tedbirlerin uygulanmasına ilişkin verilen karar bir mahkumiyet kararıdır, emniyet tedbiri kararı değildir.

²⁷⁸ İÇEL Kayıhan, Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Kurumlar, TCK'nın 50.Yılı ve Geleceği, İstanbul, 1977, s.327

²⁷⁹ bakınız YTCK'nın 50 maddesinin gerekçesi

²⁸⁰ HAFIZOĞULLARI, Zeki, “Emniyet Tedbirleri”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt.46, Sayı 3-4, Ankara, 1991, s.54

1-Adli Para Cezası

YTCK’nda adli para cezasının hesaplanmasında gün para cezası sistemi kabul edilmiştir. Kısa süreli hapis cezasının adli para cezasına çevrilmesi sırasında, adli para cezasının unsurlarından birini oluşturan gün sayısını belirlerken, hükmolunan kısa süreli hapis cezasını esas almak gerekir²⁸¹. Ayrıca mahkeme, kişinin bir gün karşılığı ödeyebileceği para miktarını, yirmi Türk Lirasından az ve Yüz Türk Lirasından fazla olmamak üzere takdir edecektir. Bulunan gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen para miktarının çarpımı suretiyle, kısa süreli hapis cezası yerine hükmedilecek adli para cezası bulunur. Ancak işaret etmek gerekir ki; “suç tanımında hapis cezası ile adli para cezasının seçenек olarak öngöröldüğü hallerde, hapis cezasına hükmedilmişse, bu ceza artık adli para cezasına çevrilmez.” (m.50,f.2)

Gün para cezası sisteminin amacı, para cezasının kişinin ödeme gücüne göre belirlenmesi yoluyla suçü kişiselleştirmek, zengin ile fakir arasındaki dengeyi sağlamaktır.

Hapis cezası yerine seçenек yaptırımını olarak adli para cezasına hükmedilmesi halinde, asıl mahkumiyet, çevrilen adli para cezası olacağından ve 5237 sayılı TCK’da adli para cezalarının ertelenmesi konumu bulunmadığından, yürürlükten kaldırılan 647 sayılı kanunun 6. maddesinin aksine, adli para cezaları ertelenemeyecektir.

Suç tarihinde 18 yaşını doldurmamış olan çocuklar hakkında verilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezalarının YTCK’nın 50. maddesinin 3. fıkrasına göre birinci fıkrada yazılı seçenек yaptırımlardan birine çevrilmesi zorunludur. Taksirli suçtan dolayı verilen uzun süreli hürriyeti bağlayıcı ceza ise sadece adli para cezasına çevrilebilir²⁸². Ancak bilinçli taksir olması halinde sanık çocuk dahi olsa verilen ceza 1 yılın üzerinde ise adli para cezasına çevrilemeyecektir.(YTCK m. 50/4)

YTCK’nun 50. madde hükmüne istinaden hapis cezası yerine seçenек yaptırım olarak hükmedilen adli para cezasının ödenmemesi halinde, hükümlü hakkında 5237 sayılı İnfaz Kanunu’nun 106. maddesine göre, tazyik hapsi uygulanmayacaktır. Zira, adli para cezasının ödenmemesi durumunda “hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis

²⁸¹ 5560 sayılı kanunla değişik YTCK m.61/9:” Adli para cezasının seçimlik ceza olarak öngöröldüğü suçlarda bu cezaya ilişkin gün biriminin alt sınırı, o suç tanımındaki hapis cezasının alt sınırından az; üst sınırı da, hapis cezasının üst sınırından fazla olamaz.”

²⁸² YTCK m.50/4:” Taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezası uzun süreli de olsa; bu ceza, diğer koşulların varlığı hâlinde, birinci fıkranın (a) bendine göre adli para cezasına çevrilebilir. Ancak, bu hüküm, bilinçli taksir hâlinde uygulanmaz.”

cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhal infaz edilir²⁸³.” Keza bu durumda, hapis cezasına mahkumiyete bağlı bütün sonuçlar, hükümlü açısından doğacaktır²⁸⁴. Ancak 18 yaşını doldurmamış çocuklar hakkında “Para Cezasının Hapse Çevrilmesi Yasası İlkesi” gereği çocuklar hakkında verilen adli para cezası ile kısa süreli hapis cezasından çevrilen adli para cezasının ödenmemesi halinde, bu cezalar hapse çevrilemeyecektir.

2-Aynen İade, Eski Hale Getirme veya Tazmin

Aynen iade, eski hale getirme veya tazmin tedbirinin uygulanması, mal aleyhine işlenen suçlarda ve kasten yaralama fiilleri yönünden söz konusu olabilmektedir. Aynen iade ve tazminin tedbir olduğu²⁸⁵ yönünde görüşlerin yanı sıra faildeki tehlikelilik halini sona erdirmeye için beraberinde bir yasak ve kontrol bulunmadığından sırf zararın ve hürriyeti bağlayıcı cezanın sakıncalarını ortadan kaldırması bakımından tedbir sayılmayacağı görüşü de vardır²⁸⁶. Burada bahsedilen tazminat, sadece maddi nitelikteki tazminattır. Yoksa manevi tazminat bu tedbir kapsamında değildir²⁸⁷.

Hükümlünün işlediği suç nedeniyle haksız olarak ele geçirdiği şeyi aynen ya da satın almak suretiyle suçtan zarar görene iade edilmesidir. Suç nedeniyle verilen zarar, hükümlü tarafından ya da başkası aracılığıyla çalışmak, çalıştırılmak, tamir etmek veya buna benzer faaliyetlerle de giderilebilir²⁸⁸.

Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın tamamen giderilmesini içeren kesinleşmiş ilam, Cumhuriyet Başsavcılığına verilir. Cumhuriyet Savcısı, zararın otuz gün içinde tamamen giderilmesini hükümlüye tebliğ eder. Hükümlü adresine yapılan bu

---

²⁸³ YTCK m.50/6:” Hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek yaptırımın gereklerinin yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesi hâlinde, hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhâl infaz edilir. Bu durumda, beşinci fıkra hükmü uygulanmaz.”

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.106/9-10:” (9) Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi saklı kalmak üzere, adli para cezasından çevrilen hapsin infazı ertelenemez ve bunun infazında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamaz. Hapse çevrilmiş olmasına rağmen hak yoksunlukları bakımından esas alınacak olan adli para cezasıdır.

(10) Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre kısa süreli hapis cezasından çevrilen adli para cezalarının infazında, aynı maddenin altıncı ve yedinci fıkraları hükümleri saklıdır. “

²⁸⁴ ÖZGENÇ,s.640

²⁸⁵ ÖNDER,s.46

²⁸⁶ ARTUK,s.339-341

²⁸⁷ DÖNMEZER - ERMAN, s. 723; ARTUK, s. 338

²⁸⁸ MERAN,Necati,”Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar”,T.C. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı,Adalet Dergisi,Ocak,2007,Sayı:27,s.191

tebligatta gösterilen zararı, otuz günlük süre içinde tamamen gidermezse Cumhuriyet Başsavcılığınca, durum hükmü veren mahkemeye bildirilecektir²⁸⁹.

3-En Az İki Yıl Süreyle Bir Eğitim Kurumuna Devam Etme Tedbiri

En az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etme tedbiri, suçla sürüklenen çocukların maddi ve manevi kalkınması ile eğitiminin sağlanmasını amaçlamaktadır.

Denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü ya da bürosu, ilgili kurumlarla işbirliği yaparak, bölgelerinde bulunan eğitim kurumlarını belirleyerek mahkemelere bildireceklerdir.

4-Mahkum Olunan Cezanın Yarısından Bir Katına Kadar Süreyle Belirli Bir Yerlere Gitmekten, Belirli Etkinlikleri Yapmaktan Yasaklanma Tedbiri

Burada amaç, sanığı suç işlemeye iten çevreden, faaliyetlerden, kişilerden uzaklaştırmaktır.

5-Mahkum Olunan Cezanın Yarısından Bir Katına Kadar Süreyle Belli Bir Meslek ve Sanatı Yapmaktan Yasaklanma ve İlgili Ehliyet ve Ruhsat Belgelerinin Geri Alınması Tedbiri

YTCK ile getirilen bu seçenek tedbiriyle ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması ile belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklama seçenek yaptırımlarına başvurulabilmesi, bunların sağladığı hak ve yetkilerin kötüye kullanılması veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılması koşuluna bağlanmıştır. Böylece, ancak suçun ehliyet ve ruhsatla ya da meslek ve sanatın icrasıyla bağlantılı olması halinde, ehliyet ve ruhsatların geri alınması ya da meslek ve sanatın yasaklanması yaptırımına hükmedilebilecektir.

6-Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar Yerine Hükmedilen Ceza ve Tedbirlere Muhalefet Edilmesi Durumunda Yapılacak İşlemler

YÇİK'nun 106. maddesine göre, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza para cezasına çevrildikten sonra çocuğun zamanında para cezasını ödememesi durumunda para cezasının yeniden hapis cezasına çevrilmesi mümkün değildir. Para cezasının çocuk

---

²⁸⁹ Meran,s.191

veya kanuni temsilcileri tarafından ödenmemesi durumunda YCİK'nun 106. maddesinin son fıkrası gereğince, para cezasını kapsayan ilam tahsili için savcılık tarafından malmüdürlüğüne verilir ve malmüdürlüğünce Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre infazı yapılır.

D-Denetim

1-Tanımı ve Amacı

Çocuk Koruma Kanunu'nun 36. maddesinin 1. fıkrasına göre hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilir. Denetim altına alma kararı koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocuk hakkındaki kararın amacına ulaşmasını ve çocuğa etkili bir koruma ve gözetim hizmeti sunulmasını sağlamak üzere kararların yerine getirilmesinin izlenmesi ve denetlenmesini, kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuk hakkında mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim planı doğrultusunda suça sürüklenen çocuğun toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyulduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağladığı toplum temelli uygulamayı ifade eder²⁹⁰.

Mahkeme veya çocuk hakimi tarafından denetim altına alma kararı verilebilecek hallerde, çocuğun yetiştirilme şekli, kişisel özellikler, yaşadığı çevre, bulunduğu ortam ve onun suça yönelmesine etkin davranışlar araştırılır²⁹¹.

Cezaları ertelenen, salıverilen veya haklarında hapis cezası dışında herhangi bir tedbire hükmedilen çocuk hükümlülerin toplum içinde izlenmesi, iyileştirilmesi, psiko-sosyal problemlerin çözülmesi, salıverme sonrası korunması ve yargılanan kişiler

---

²⁹⁰Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m.23/1:"(1) Denetim altına alma kararı;

a) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocuk hakkındaki kararın amacına ulaşmasını ve çocuğa etkili bir koruma ve gözetim hizmeti sunulmasını sağlamak üzere kararların yerine getirilmesinin izlenmesi ve denetlenmesini,

b) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuk hakkında mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim plânı doğrultusunda suça sürüklenen çocuğun toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulamayı, ifade eder."

²⁹¹ Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m.23/2:" Mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından denetim altına alma kararı verilebilecek hâllerde, çocuğun; yetiştirilme şekli, kişisel özellikleri, yaşadığı çevre, bulunduğu ortam ve onun suça yönelmesine etkin davranışlar araştırılır."

hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi ve mağdurun korunması gibi görevleri yerine getirmek üzere denetimli serbestlik ve yardım merkezleri kurulacaktır. Denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinin kuruluşu, çalışma yöntem ve esaslarının ilgili kanununda düzenleneceği belirtilmiştir²⁹².

2-Denetim Altına Alma Kararı Verilebilen Durumlar

a-Çocuk Hakimi Tarafından Yargılama Öncesinde Verilen Denetim Kararı

ÇKK'ya göre yargılama öncesinde verilecek denetim kararları iki grup çocuk için öngörmektedir:

i-Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru özel koruma ihtiyacı olan çocuklar,

ii-Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile soruşturma başlatılan ve soruşturma boyunca çocuklara özgü güvenlik tedbiri uygulanması gereken suçta sürüklenmiş çocuklar,

b-Çocuk Mahkemeleri Tarafından Yargılama Sırasında ve Sonrasında Verilen Denetim Kararı

ÇKK'ya göre yargılama sırasında ve sonrasında verilecek denetim kararlarını üç grup çocuk için öngörmüştür²⁹³:

i-Haklarında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen

ii-Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan

iii-Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilir.

---

²⁹² 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.104:" (1) Cezaları ertelenen, salıverilen veya haklarında hapis cezası dışında herhangi bir tedbire hükmedilen hükümlülerin toplum içinde izlenmesi, iyileştirilmesi, psiko-sosyal problemlerinin çözülmesi, salıverme sonrası korunması ve yargılanan kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi ve mağdurun korunması gibi görevleri yerine getirmek üzere denetimli serbestlik ve yardım merkezleri kurulur.

(2) Salıverilme sonrasında hükümlülere iş sağlanması için koruma kurulları kurulur.

(3) Denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurullarının kuruluşu, çalışma yöntem ve esasları, ilgili kanununda düzenlenir."

²⁹³ ÇKK m.36:" Hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilir."

3- Denetim Görevlisinin Görevleri

Denetim görevlisinin görevleri şunlardır²⁹⁴:

a-Kararla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesi için çocuğun eğitim, aile, kurum, iş ve sosyal çevreye uyumunu sağlamak üzere onu desteklemek, yardımcı olmak, gerektiğinde önerilerde bulunmak,

b-Çocuğa eğitim, iş, destek alabileceği kurumlar, hakları ve haklarını kullanma konularında rehberlik etmek,

c-İhtiyaç duyacağı hizmetlerden yararlanmasında çocuğa yardımcı olmak,

d-Kaldığı yerleri ve ilişki kurduğu kişileri ziyaret ederek çocuğun içinde yaşadığı şartları, ailesi ve çevresiyle ilişkilerini, eğitim ve iş durumunu, boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini yerinde incelemek,

e-Alınan kararın uygulanmasını, bu uygulamanın sonuçlarını ve çocuk üzerindeki etkilerini izlemek, tabi tutulduğu yükümlülüklerin yerine getirilmesini denetlemek,

f-Çocuğun gelişimi hakkında, üçer aylık sürelerle Cumhuriyet Savcısı veya mahkemeye rapor vermektir.

Denetim görevlisi, görevini yerine getirirken gerektiğinde çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse ve öğretmenleriyle işbirliği yapar. Çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse çocuğun devam ettiği okul, işyeri veya çocukla ilgili bilgiye sahip kurumların yetkilileri, denetim görevlisine yardımcı olmak, görevi gereğince istediği bilgileri vermek zorundadır. Çocuğun yakınları da denetim görevlisinin yetkilerine müdahale edemezler²⁹⁵.

4-Denetim Süreleri

a-Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerde

ÇKK'nun 40. maddesinde, denetimin kararda öngörülen sürenin dolmasıyla sona ereceği belirtilmiştir. Ayrıca tedbirlerden beklenen yararın elde edilmesi halinde denetim, sürenin dolmasından önce de kaldırılabilir. ÇKK'nun 7. maddesinin 6. fıkrasında da tedbirin uygulanması, onsekiz yaşın doldurulmasıyla da kendiliğinden

---

²⁹⁴ bakınız Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m.25/1

²⁹⁵ bakınız Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m.25/2,3,4

sona erer. Ancak hakim, çocuğun eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir. ÇKK'nun 40. maddesinin ikinci fıkrasına göre ise denetimin, çocuğun başka bir suçtan dolayı tutuklanması veya cezanın yerine getirilmesine başlamakla sona ereceğini de ifade etmektedir.

b-Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde 5560 sayılı kanunla değişiklik yapılmadan önceki haliyle ÇKK'nun 23. maddesinin 3. fıkrasına göre çocuk, beş yıl süreyle denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulacağı, bu süre içinde çocuğun bir eğitim kurumuna devam etmesine, belli bir yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine karar verilebilecektir. Bu süreler içinde de dava zamanaşımı işlemeyecek, duracaktır. Ancak 5560 sayılı kanunla değişik ÇKK'nun 23. maddesine göre ise çocuğa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda, Ceza Muhakemesi Kanunundaki²⁹⁶ koşulların varlığı halinde, mahkemece

---

²⁹⁶5560 sayılı kanunla değişik CMK'nu m.231:" (1) Duruşma sonunda, 232 nci Maddede belirtilen esaslara göre duruşma tutanağına geçirilen hüküm fıkrası okunarak gerekçesi ana çizgileriyle anlatılır.

(2) Hazır bulunan sanığa ayrıca başvurabileceği kanun yolları, mercii ve süresi bildirilir.

(3) Beraat eden sanığa, tazminat isteyebileceği bir hâl varsa bu da bildirilir.

(4) Hüküm fıkrası herkes tarafından ayakta dinlenir.

(5) (Ek fıkra: 06/12/2006 - 5560 S.K.23.md) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, bir yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.

(6) (Ek fıkra: 06/12/2006 - 5560 S.K.23.md) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,

b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,gerekir.

(7) (Ek fıkra: 06/12/2006 - 5560 S.K.23.md) Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde, mahkûm olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilemez.

(8) (Ek fıkra: 06/12/2006 - 5560 S.K.23.md) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur. Bu süre içinde bir yıldan fazla olmamak üzere mahkemenin belirleyeceği süreyle, sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak;

a) Bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde, meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine,

b) Bir meslek veya sanat sahibi olması halinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

c) Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine,

karar verilebilir. Denetim süresi içinde dava zamanaşımı durur.

(9) (Ek fıkra: 06/12/2006 - 5560 S.K.23.md) Altıncı fıkranın (c) bendinde belirtilen koşulu derhal yerine getiremediği takdirde; sanık hakkında mağdura veya kamuya verdiği zararı denetim süresince aylık

hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Ancak bu kişiler açısından denetim süresi üç yıldır.5560 sayılı kanunla ÇKK'nun 23. maddesinde yapılan değişiklik çocuklar aleyhine olması sebebiyle 5560 sayılı kanunun RG.de yayımı tarihi olan 19.12.2006 tarihinden önce suç işleyen çocuklara eski haliyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması şartları uygulanmalı, ancak denetim süresi üç yıl olarak belirlenmelidir.

c-Hürriyeti Bağlayıcı Cezanın Ertelenmesi

Hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilen ve cezası ertelenen çocuk hakkında YTCK'nın 51. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince bir yıldan az, üç yıldan fazla olmamak üzere, bir denetim süresi belirlenir. Bu sürenin alt sınırı, mahkum olunan ceza süresinden az olamaz. Denetim süresi içinde:

i- Bir meslek veya sanat sahibi olmayan hükümlünün, bu amaçla bir eğitim programına devam etmesine,

ii- Bir meslek veya sanat sahibi hükümlünün, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

iii- Onsekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesine,

---

taksitler halinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir.

(10) (Ek fıkra: 06/12/2006 - 5560 S.K.23.md) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükler uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

(11) (Ek fıkra: 06/12/2006 - 5560 S.K.23.md) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükler aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar. Ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı halinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir.

(12) (Ek fıkra: 06/12/2006 - 5560 S.K.23.md) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir.

(13) (Ek fıkra: 06/12/2006 - 5560 S.K.23.md) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.

(14) (Ek fıkra: 06/12/2006 - 5560 S.K.23.md) Bu maddenin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümleri, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarla ilgili olarak uygulanabilir."

mahkemece karar verilebilir. Mahkeme, denetim süresi içinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi de görevlendirebilir. Bu kişi, kötü alışkanlıklardan kurtulmasını ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur; eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya nezdinde çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunur; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hakime verir. Ancak mahkeme denetim süresinin herhangi bir yükümlülük belirlemeden veya uzman kişi görevlendirmeden geçirilmesine de karar verebilecektir.

5-Denetim Planı ve Raporu

Denetim planı ve raporunun ÇKK'nın 39. maddesinde düzenlenmiştir. Çocuğa uygulanacak denetimin yöntemi, denetim görevlisince, sosyal incelemeyi yapan uzman veya mahkeme nezdindeki sosyal çalışma görevlisi ile birlikte, görevlendirmeyi takip eden on gün içinde bir planla belirlenecektir. Denetim planı hazırlanırken çocuk hakkında alınan tedbirin amacı, niteliği ve süresi, çocuğun ihtiyaçları, çocuğun içinde bulunduğu tehlike halinin ciddiyeti, çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse tarafından çocuğa verilen desteğin derecesi, suçla sürüklenmesi sebebiyle tedbir alınmış ise suç teşkil eden fiilin mahiyeti, çocuğun görüşü de dikkate alınır. Hazırlanan denetim planı, mahkeme veya çocuk hakimince onaylandıktan sonra derhal uygulanacaktır. Denetim görevlisi, kararın uygulama biçimi, çocuk üzerindeki etkileri ile çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimselerin veya kurumların çocuğa karşı sorumluluklarını gereğince yerine getirip getirmediği, kararın değiştirilmesini gerektirir bir durum olup olmadığı ve istenen diğer hususlarda her ay ayrıca takip halinde mahkeme veya çocuk hakimine rapor verir.

Denetim görevlileri denetime başlamadan önce çocuk hakkındaki sosyal inceleme raporunu gözden geçirerek, eğitim, sağlık ve sosyal durumuna ilişkin kayıtları inceler ve gerektiğinde çocuğun ana-babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse ve öğretmenleriyle işbirliği yapar. Denetim görevlileri ayrıca, küçüğün ve ailesinin ilişkide bulunduğu sosyal refah kurumlarından, adli kurumlardan ve güvenlik kurumlarından bilgi alabilecekleri gibi tıbbi teşhis ve tedavi veren kurumlara küçüklerle ilgili inceleme yaptırabilirler²⁹⁷.

---

²⁹⁷ ULUĞTEKİN, Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları, s.39.

Denetim görevlisi, çocuğun hayatında çıkan bütün sorunlarla uğraşıp, bunlara bir çözüm yolu bulmaya çalışmalı, suçlu olduklarına karar verilecek çocuklar için, hakimın doğru hüküm vermesine yardımcı olmalıdır²⁹⁸.

6-Denetimin Sona Ermesi

Denetim, kararda öngörülen sürenin dolmasıyla sona erecektir. Ayrıca koruyucu ve destekleyici tedbirden beklenen faydanın veya sonucun elde edilmesi halinde, hakim veya mahkeme denetim süresinin dolmasından önce talep üzerine veya kendiliğinden tedbiri kaldırılabilir, denetim sona erdirilebilecektir. Ayrıca denetim, çocuğun başka bir suçtan dolayı tutuklanması veya cezanın yerine getirilmesine başlamakla da sona erer²⁹⁹.

Denetim altına alınan askere gitmesi veya sağlık, yurtdışı eğitimi gibi yerleşim yerinden geçici süreyle ayrılmasını haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazeretine dayandırabilmesi halinde denetime ara verilebilir³⁰⁰.

III-ÇOCUK CEZA YARGILAMASI SİSTEMİNİ TAMAMLAYAN KURUMLAR

A-Erteleme

Erteleme, işlediği bir suçtan dolayı mahkum olan suçluya ait cezanın infazının belirli bir süre ile geri alınması ve bu süre zarfında suçlunun yeniden suç işlememesi durumunda suçun hiç işlenmemiş sayılması veya hükümlülüğünün olmadığı kabulü ya da cezanın çekilmiş sayılmasıdır³⁰¹.

Erteleme ve benzeri kurumlar hukuki birer kurumlardır. Erteleme, en genel anlamda suç işlemiş fail hakkında; kamu davasının açılmasını, duruşmanın yapılmasını, suçluluğun tespitini veya mahkumiyet hükmünün verilmesini veya böyle bir hüküm verilmişse, yerine getirilmesinin belirli bir süre içinde göstereceği iyi hale bağlı olarak ertelenmesi veya mahkumiyetin esasen meydana gelmemiş sayılması neticesini meydana getirmektedir. Erteleme ve benzeri kurumlarda daima hakim olan fikir, fail hakkında cezanın yerine getirilmesinden belirli müddetler içinde göstereceği iyi hal

---

²⁹⁸ DÖNMEZER- ERMAN, s. 732.

²⁹⁹ bakınız Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m.32/2

³⁰⁰ bakınız Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m.31

³⁰¹ DÖNMEZER - ERMAN, s. 11

sonucu feragat edilmesi, onun cezaevine konulmasına yine kendi gayretiyle engel olunmasıdır. İlk defa suç işleyenlere veya bu kurumların tekrar uygulanmasına layık olanlara karşı daha merhametli davranılması, mutlak bir zorunluluk olmadıkça cezaevine konulmaması, serbest hayatta tekrar tecrübe edilerek yüklenen sorumlulukların da tesiri altında ceza yerine getirilmeden dahi iyileştirilmelerine (ıslahına) yardımcı olunması fikri kurumun mahiyetini teşkil etmektedir. Fail belirlenmiş olan koşullara uyar ve deneme süresi içinde ertelemeyi düşürecek nitelikte bir suç işlemezse, hakkındaki ceza takibi devam etmez veya hüküm verilmişse bu hükmün yerine getirilmesi yoluna gidilmez. Faile yüklenilmiş bulunan koşulların ve deneme süresinin iyi halle geçirilmesi halinde, ceza takibatına mani olunabilmesi, aksi durumda ceza takibatının devam edeceği veya hakkında verilmiş bulunan hükmün yerine getirileceği hususunun, daima bir baskı aracı olarak ilgili şahsın üzerinde bulunması, onun iyileştirilmesine yarayacağı gibi, ileride tekrar suç işlemesine de mani olması mümkündür³⁰².

Erteleme bugünkü hali ile ceza hukukundaki yeni ve modern düşüncelerin ortaya çıkardığı bir kurumdur. Kökenlerini İlk ve Orta Çağ'da aramak gereksiz ise de, modern şekli ile olmasa da, ertelemeye benzer kurumlara Orta Çağ'da rastlanmakta ve bu zaman içinde mahkemeler tatbikatı, ertelemenin izlerine benzer uygulamaların gerçekleştirildiğini bize göstermektedir. Gerçekten de, bu asırda failin ileride iyi hal sahibi olacağına dair gösterdiği kefil üzerine cezasının infazının engellendiğine rastlandığı gibi, Augsburg Mahkemeleri'nin de 1491'de ileride iyi hal göstermesi şartıyla failin cezasının infazından vazgeçtiği görülmüştür.

15. asırda İsviçre'de de bu kurumun ilk izlerine rastlamak mümkündür. Bu dönemde Zürich Mahkemesi'nin de, ileride tekrar suç işlediği takdirde her iki suçun cezasını birlikte çekeceği uyarısını yapmak suretiyle bazı failerin ilk suçunun cezasını ertelediği görülmüştür.

Macaristan serbest şehri Kassa'da, iyi hal göstermesi şartıyla suçlunun cezasının infazından vazgeçilmiş, fakat suç işlemesi halinde bu suçun cezasının ağırlaştırılmış şeklinin uygulanması suretiyle bu kurumun uygulanmasına rastlanmıştır.

---

³⁰² ÇOLAK, Haluk, "Yeni Türk Ceza Kanununda Cezaların Ertelenmesi", Adalet Dergisi, T.C. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, 26. Sayı, Eylül, 2006, s. 1

Eski Fransız Hukukunda günümüzdeki erteleme kurumundan farklı olsa da “admonition” (dikkat çekme, uyarma, ihtar) müessesesi, hakimın suçluya ileride daha dikkatli olması, aksi halde daha ağır cezalandırılacağını belirten bir ihtardan ibarettir. Bu uygulama tecilin ilk izlerinden sayılmaktadır.

Kara Avrupası’nda Orta Çağ’dan itibaren bilinen erteleme müessesesi İngiliz ve Amerikan sistemindeki gibi seri bir gelişim göstermemiştir. Nitekim İngiliz ve Amerikan sisteminde, hakimın mahkumiyet hükmünün verilmesini ertelemesine, deneme süresi sırasında kendi başına bırakılmayan failin, gözetim ve denetim altında bulundurulmasına karşılık Kara Avrupası sisteminde, hükmün tesisinden sonra cezanın infazının ertelenmesi esas olarak kabul edildiği gibi, ilk zamanlarda müessesenin gözetimsiz uygulandığına da rastlanmaktadır. Fakat bu karakteristik vasıflar zamanla kaybolmuş, Kara Avrupası’nda da hükmün ertelenmesi ve deneme müddeti sırasında gözetime yer verildiğinden, her iki hukuk sisteminde müesseseye ilişkin bu farklılıklar ortadan kalkmıştır³⁰³.

Ertelemenin en önemli amacı, objektif ölçülere göre, ceza süresi ve kişisel özellikleri ve kanunun aradığı şartları taşıyan hükümlülerin cezalarının çektirilmesinde kamu yararı görülmemesidir³⁰⁴.

Suç işleyen kişinin mahkum olduğu cezanın infaz edilmesiyle güdülen amaç kişiye gerçekleştirdiği haksızlık dolayısıyla etkin bir uyarıda bulunmak ve kişinin etkin pişmanlık duymasını sağlamaktır. Cezanın infazıyla mahkum gelecekte sosyal sorumluluğa sahip olarak suçsuz bir yaşantı sürmeye yatkın bir duruma getirilmelidir. Ancak, bu amaç, bazı suçlular açısından sadece bir cezaya mahkum olmakla sağlanmış olabilir. Kişinin sadece belli bir cezaya mahkum olmasıyla cezanın uyarı fonksiyonunun gerçekleşmesi ve failin bu suçtan dolayı etkin pişmanlık duyması durumunda artık cezaevi ortamına konmaması gerekir. Aksi uygulama, cezanın amacının kişiyi belli yoksunluklara maruz bırakmak, kişinin acı ve ızdırap çekmesini sağlamak olduğu şeklindeki eski anlayışın hayatiyetini devam ettirmesi anlamına gelir. İşlediği suç dolayısıyla kişinin cezalandırılması kural olmakla birlikte, bazı koşulların gerçekleşmesi halinde, mahkum olunan cezanın infazından sarfınazar edilebilmesi, ceza siyasetinin gereği olarak kabul edilmektedir. Böylece, kişinin belli bir süre (denetim süresi) zarfında iyi hal göstermesi, kendisine yüklenen yükümlülüklerin gereğini yerine

---

³⁰³ ÇOLAK,s.3-4

³⁰⁴ ÖNDER,Ceza Hukuku Genel Hükümler,s.704

getirmesi ve yeni bir suç işlememesi halinde, mahkum olduğu hapis cezası infaz kurumu dışında çektirilmektedir³⁰⁵.

YTCK'nun sisteminde, erteleme açısından işlenen suç göz önünde bulundurulmamış, sadece mahkum olunan cezanın türü ve miktarı dikkate alınmıştır. Hükmolunan ceza hapis cezası ise ertelenebilecektir. Buna karşılık, YTCK sisteminde adli para cezasının ertelenmesi söz konusu değildir. Bu bakımdan YTCK, yürürlükten kaldırılan 765 sayılı TCK ile 647 sayılı İnfaz Kanunundan önemli bir farklılık içermektedir. Mahkum olunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis cezası ise, ertelenebilir. Ancak, fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişilerin mahkum olduğu üç yıl veya daha az süreli hapis cezası ertelenebilir³⁰⁶.

YTCK sisteminde, erteleme sadece hapis cezası ile ilgili olarak kabul edilmiştir. Buna karşılık, adli para cezasının ertelenmesi söz konusu değildir. Bu itibarla, bir kararda hapis cezası ve adli para cezasına birlikte hükmedilmişse, sadece hapis cezası ile ilgili olarak erteleme kararı verilebilir. Hapis veya adli para cezasının seçimlik ceza olarak öngörüldüğü bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkumiyet halinde, bu ceza ertelenebilecektir. Buna karşılık, adli para cezasına mahkumiyet halinde ise, bu ceza ertelenemeyecektir. Bir suçtan dolayı mahkum olunan hapis cezası, erteleme kapsamında olmakla birlikte, kısa süreli olması dolayısıyla seçenek yaptırım olarak adli para cezasına hükmedilmesi durumunda bu ceza ertelenemeyecektir³⁰⁷.

Cezanın Ertelenmesi Koşulları Şunlardır:

1-Mahkum Olunan Suça İlişkin Koşullar

İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkum edilen kişinin cezası ertelenebilir. Bu ceza mahkum olunan sonuç cezadır. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olanlar bakımından üç yıldır. Bu nedenle, fiili işlediği tarihte onsekiz yaşından küçük bulunanların mahkum olduğu sonuç ceza üç yıldan fazla değilse, mahkum olunan ceza bakımından cezanın ertelenmesi koşulları oluşacaktır³⁰⁸.

---

³⁰⁵ ÖZGENÇ,s.643

³⁰⁶ ÖZGENÇ,s.644-645

³⁰⁷ ÖZGENÇ,s.645

³⁰⁸ bakınız YTCK m.51/1

2-Önceki Mahkumiyete İlişkin Koşullar

Erteleme kararının verilebilmesi için kişinin, daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkum edilmemiş olması gerekmektedir. Failin daha önce adli para cezasına ya da üç ay veya daha az süreli hapis cezasına mahkum edilmiş olması, yeni cezanın ertelenmesine engel teşkil etmemektedir. Daha önce mahkum olunan üç aydan fazla süreli hapis cezasının, ertelemeye engel teşkil edebilmesi için kesinleşmiş olması gerekir³⁰⁹. Daha önce mahkum olunan cezanın 765 sayılı TCK ile 647 sayılı İnfaz Kanunu hükümleri gereğince ertelenmiş olması halinde, kişiye işlediği yeni suçtan dolayı verilecek hapis cezasının ertelenmesi mümkündür. Çünkü, ertelenmiş olan mahkumiyet, deneme süresi içinde yeni bir suçun işlenmemiş olması dolayısıyla esasen vaki olmamış sayılır³¹⁰.

3-Pişmanlık

Mahkum olunan cezanın ertelenebilmesi için, diğer koşulların yanında ayrıca mahkumun suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması gerekir³¹¹. Bu koşul, ertelemenin değerlendirmeyi gerekli kılan subjektif koşulunu oluşturmaktadır. Bu husustaki değerlendirmeler yapılırken failin suçu işledikten sonra ve yargılama sürecindeki tutum ve davranışları dikkate alınacaktır. Bu tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak mahkemede kişinin tekrar suç işlemeyeceği konusunda bir kanaat oluşmalı, bu kanaat değerlendirilirken failin kişiliği göz önünde bulundurulmalıdır³¹².

4-Koşullu Erteleme

YTCK'ya göre, cezanın ertelenmesi mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşuluna da bağlı tutulabilir³¹³. Koşulun yerine getirilmemesi durumunda, koşul gerçekleşinceye kadar cezanın infaz kurumunda çektirilmesine devam edilir. Koşulun yerine getirilmesi halinde, hakim kararıyla hükümlü infaz kurumundan derhal

---

³⁰⁹ ancak, bu cezanın infaz edilmiş olması gerekmez.

³¹⁰ ÖZGENÇ, s.648-649

³¹¹ bakınız YTCK m.51/1-b

³¹² ÖZGENÇ, s.651

³¹³ bakınız YTCK m.51/2

salıverilir. Koşulun yerine getirilmemesi durumunda ise cezanın infazına devam olunacaktır³¹⁴.

5-Denetim Altına Alma

Hakim tarafından cezası ertelenen hükümlü hakkında, bir yıldan az, üç yıldan fazla olmamak üzere, bir denetim süresi belirlenir. Denetim altında bulundurma hakimnin takdirinde değildir. Denetim hususunda mutlaka karar verilecektir. Hakimnin takdirinde olan, yalnızca denetim süresinin ne kadar olacağı ve denetim süresinin herhangi bir yükümlülük belirlemeden veya uzman kişi görevlendirmeden geçirilmesi hususlarıdır. Denetim süresi içinde:

a-Bir meslek veya sanat sahibi olmayan hükümlünün, bu amaçla bir eğitim programına devam etmesine,

b-Bir meslek veya sanat sahibi hükümlünün, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

c-Onsekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesine,

mahkeme tarafından karar verilebilecektir. Bu konuda karar verilmesi hakimnin takdirine bırakılmıştır. Mahkeme, hükümlünün kişiliğini ve sosyal durumunu göz önünde bulundurarak, denetim süresinin herhangi bir yükümlülük belirlemeden geçirilmesine de karar verebilir.(YTCK m.51/4)

Mahkeme, denetim altında bulundurma kararı verdiği takdirde, denetim süresi içerisinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilecektir. Denetim görevlisinin görevlendirilmesi zorunlu değildir. Hakimnin takdirine bırakılmıştır. (YTCK m.51/5)

Denetim görevlisi, kötü alışkanlıklardan kurtulmasını ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur. Hükümlünün eğitim gördüğü yetkililerle veya yanında çalıştığı kişilerle görüşür ve durum hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek mahkemeye verir.

---

³¹⁴ BALO,s.452

Ertelemenin uygulanmaya başlaması ile birlikte bu kurumun leh ve aleyhinde görüşler ortaya atılmıştır.

Kurumun lehindeki fikirler şunlardır³¹⁵:

a-Erteleme kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalarını ortadan kaldırır.

b-Tekerrürü önleyen bu kurum mükerrir suçluluğun da önüne geçer.

c-Cezaların bireyselleştirilmesini sağlar.

d-Ertelemeyle suçlunun iyi hali teşvik edilmiş olur.

e-Erteleme, suçlunun serbestlik içinde ve devlete yük olmadan uslanmasını, işinden gücünden yoksun bırakılmadan ailesine bakabilmesini sağlar.

Kurumun aleyhindeki fikirler ise şunlardır³¹⁶:

a-Kurum, cezada bulunan “genel önleme” vasfını tamamen bertaraf eder. Erteleme, ilk defa işlenen suçların cezasız kaldığı izlenimini halkta uyandırır. Ertelemenin çok aşırı bir şekilde kullanımı suçların artmasına neden olur.

b-Yargıcın suçluyu serbest bırakmasını anlamayan halk adaletin güçsüz olduğuna inanır. Cezanın kesinliğini zayıflatır.

c-Erteleme, ceza kanununun çeşitli suçlulara farklı uygulanması sonucunu doğurduğundan, kanunun herkes için eşitliği ilkesini bozar.

d-Erteleme, kamu hukuku bakımından özel af etkisi meydana getirdiğinden, yasama organının yetkisi hakime devredilmiş ve erteleme halinde cezanın suçluya azap ve ıstırap verici niteliği tamamıyla ortadan kalkmış olur.

e-Kefaret ceza hukukunun temelini oluşturduğundan, sadece bir ceza tehdidi suçu önleyici etki yapmaz. Bu cezanın çektirilmesi de gereklidir.

f-Erteleme, suçlunun cezasız kalmamasını ve suç ile bozulan ahlak düzeninin yeniden sağlanmasını gaye edinen mutlak adalet prensibine de aykırıdır. Suçun cezasız kalmaması gerektiğinden prensibe aykırı bazı düşüncelerle cezanın infazını geciktirmek, belki de büsbütün kaldırmak doğru değildir.

---

³¹⁵ ÇOLAK,s.10

³¹⁶ ÇOLAK,s.10-11

g-Erteleme suçluyu ıslah etmez.

h-Hakimin bir taraftan mahkumiyet hükmü verilen, diğer taraftan da cezanın infazının ertelenmesine karar vermesi, ceza tatbikatının ciddiyeti ile bağdaşmaz.

B- Ertelenen Cezanın İnfazı

YTCK'na göre, hükümlünün denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklerle, hakimin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi halinde; ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine karar verilecektir³¹⁷.

C-Denetim Süresince Yükümlülüklerle Uyma

Denetim süresinin, hükümlü çocuk tarafından yükümlülüklerle uygun veya iyi halli olarak geçirilmesi durumunda, ceza infaz sayılacaktır.Bu sonuç için ayrıca mahkemenin bir karar vermesine gerek yoktur.Hükümlünün denetim süresi içinde yükümlülüklerle uygun hareket etmesi veya bu süreyi iyi hallilikle geçirmesi halinde bu sonuç kendiliğinden doğar.Ertelemelerde denetim süresi ne şekilde geçirilirse geçirilsin hüküm infaz edilmiş sayılacağından ve dolayısıyla bir mahkumiyet hükmü bulunacağından,sonradan bir suç işlenmesi halinde yeni işlenen bu suç bakımından tekerrür hükümleri uygulanacaktır³¹⁸.

D-Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

Kamu Davasının Açılmasının ertelenmesi kurumu, erteleme kurumunun özel bir hali ve Ceza Muhakemesi Hukuku bakımından da maslahata uygunluk ilkesinin bir sonucu olarak görünmektedir. Erteleme, işlenen suçun niteliğine göre değişen belli bir süre içinde failin yeniden suç işlememesi durumunda kamu davasının açılmaması, duruşmanın yapılmaması, suçluluğun tespiti veya mahkumiyet hükmünün verilmemesi, hüküm verilmişse, mahkumiyetin meydana gelmemiş sayılması sonucu doğuran bir kurumdur. Bu suretle öngörülen belli süreler içinde gösterilen iyi hal sonucu fail hakkında kamu davasının açılmasından, duruşmanın yapılmasından, mahkumiyet hükmünün verilmesinden veya verilen mahkumiyet hükmünün ya da cezanın infazından feragat edilmektedir. Sürenin iyi halle geçirilmesi veya bu süre zarfında yüklenen mükellefiyetlere riayet edilmesi ceza kovuşturmasının devam etmesine veya hüküm

---

³¹⁷ bakınız YTCK m.51/7

³¹⁸ ÇOLAK,s.40

verilmişse cezanın infaz edilmemesine neden olur. İyi hal göstermeyen fail hakkında kovuşturma devam eder veya verilen ceza infaz olunur. Bu suretle kurum, haklarında ceza kovuşturmasına devam olunmadan veya infaz edilmeden dahi failerin ıslah olunmasına yardımcı olur³¹⁹.

Yapılan araştırmalar, çocuk ceza hukukunda, sert cezaların toplumu korumaya yetmediği gibi, küçüklere de hiçbir yarar sağlamadığı, hatta onların tutumlarının daha da olumsuzlaşmasına neden olduğunu göstermiştir. Uluslararası alanda cezalara alternatif yöntemlerin, çocuklarla ilgili davalara bakan hakimlerin çocukları cezalandırmaya karşı çıkmaları üzerine geliştirildiği görülmektedir. Birleşmiş Milletlerin ürettiği temel ilkeler de, bu nedenle, cezalandırmaktan çok, çocuğun topluma yeniden kazandırılmasına ağırlık vermektedir. Hürriyeti bağlayıcı cezalar karşı geliştirilen alternatifler, son yüzyılın en önemli önerisi ve hareketidir. Bu nedenle uluslararası hukuka egemen olan eğilim, cezalar değil alternatif yöntemlere ağırlık vermekten yana gelişmektedir. Bu alternatif yöntemlerden biri de kamu davasının açılmasının ertelenmesidir. Çoğu ülkelerin mevzuatında bulunan bu yöntem Çocuk Koruma Kanunu ile mevzuatımıza girmiş bulunmaktadır.

Genel hatlarıyla erteleme kurumu, işlenen suçun niteliğine göre değişen belli bir süre içinde failin yeniden suç işlememesi durumunda kamu davasının açılmaması, duruşmanın yapılmaması, suçluluğun tespiti veya mahkumiyet hükmünün verilmemesi, hüküm verilmişse, mahkumiyetin meydana gelmemiş sayılması sonucu doğuran bir kurumdur. Bu suretle öngörülen belli süreler içinde gösterilen iyi hal sonucu fail hakkında kamu davasının açılmasından, duruşmanın yapılmasından, mahkumiyet hükmünün verilmesinden veya verilen mahkumiyet hükmünün ya da cezanın infazından feragat edilmektedir. Sürenin iyi halle geçirilmesi veya bu süre zarfında yüklenen mükellefiyetlere riayet edilmesi, ceza kovuşturmasının devam etmemesine veya hüküm verilmişse cezanın infaz edilmemesine neden olur. İyi hal göstermeyen fail hakkında kovuşturma devam eder veya verilen ceza infaz olunur. Bu suretle kurum, haklarında ceza kovuşturmasına devam olunmadan veya ceza infaz edilmeden dahi failerin ıslah olmasına yardımcı olur³²⁰.

Ertelemenin, “Kamu davasının açılmasının ertelenmesi”, “duruşmanın ertelenmesi”, “hükmün ertelenmesi” ve “cezaların ertelenmesi” şeklinde uygulama

---

³¹⁹ GEDİK,s.324

³²⁰ GEDİK,340-341

biçimleri bulunmaktadır. Tüm bu erteleme şekillerinde amaç, faile uygulanacak yaptırımların bireyselleştirilmesi suretiyle, belli bir süre içinde failin iyi hal göstermesi ve kendisine yüklenen mükellefiyetleri yerine getirmiş olması karşısında devletin kovuşturma ve cezalandırma veya tedbir uygulama hak ve yetkisinden vazgeçmiş olmasıdır.

19.yüzyılda ceza hukukunun temel yaptırımını olan hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının, hükümlüyü yeniden topluma kazandırmaktan çok, toplumdan uzaklaştırmaya yönelik bir etki meydana getirdiği, bu nedenle bu cezalara son çare olarak başvurulması gereği ortaya çıkmış ve basit suçluluk alanlarında alternatiflerin ne olması gerektiği konusunda arayışlara neden olmuştur. Bu arayışlar sonucu “cezanın infazının ertelenmesi”, “şartla salıverilme”, “önödeme”, “yasak hakların geri verilmesi”, “kamu davasının açılmasının ertelenmesi”, “duruşmanın ertelenmesi”, ve “mahkumiyet kararının verilmesi veya hükmün ertelenmesi” gibi kurumları doğurmuştur³²¹.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu lehindeki görüşler, çoğu zaman erteleme ve maslahata uygunluk ilkesi lehindeki görüşlerle erteleme ve maslahata uygunluk ilkesi aleyhindeki görüşlerle örtüşmektedir. Bu nedenle kurumun leh ve aleyhindeki görüşlerin tespitinde, erteleme ve maslahata uygunluk ilkesi leh ve aleyhindeki görüşlerin de gözetilmesi gerekmektedir.

Aleyhe ileri sürülen görüşler şunlardır:

a-Cezada bulunan kefaret esasını zedelemektedir.

---

³²¹Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün 01.01.2006 tarihli ve 62 nolu genelgesi: madde 12:"5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca verilecek kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına ilişkin olarak düzenlenecek talî karar fişlerinde

a.Kimlik bilgilerinin T.C. Kimlik numarası da yazılmak suretiyle eksiksiz olarak doldurulması,
b.Suç tarihinin yazılması,
c.Kararların 5395 sayılı Kanun hükümlerine dayandığının (14) numaralı sütunda mutlaka belirtilmesi,
d.Diğer sütunların boş bırakılması,
e.Bu şekilde düzenlenecek bildirme fişlerinin üç gün içerisinde doğrudan Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne gönderilmesi,"

madde 13:"Cumhuriyet başsavcılığınca kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildiğinde (12) numaralı sütuna erteleme kararını veren Cumhuriyet başsavcılığı, (13) numaralı sütuna ise; erteleme tarihi hazırlık ve karar numaraları ceza mahkemesince hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiğinde ise; aynı sütunlara mahkeme adı, erteleme tarihi, esas ve karar numaralarının yazılması,"

madde 14:"Adli sicil müdürlükleri veya şefliklerince 5395 sayılı Kanun uyarınca verilen kararlara dair adli sicil bilgilerinin sadece soruşturma ve kovuşturma konusu olan işler nedeniyle Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkemeler tarafından istenmesi halinde verilmesinin gerektiğinin bilinmesi,"

b-İlerideki muhtemel bir duruşmada ispat vasıtalarının temini mümkün olmayabilir.

c-Savcılık, hakimlik gibi tarafsız bir makam değildir. Bu nedenle etki altında bulunabilecek bir merciin elinde kurumdan beklenen fayda sağlanamaz.

d-Suçsuz olduğuna inanan bir kimse hakkında kamu davası açılmamak ve tecil edilmekle beraat etmesi ihtimali ortadan kaldırılmakta, suçsuzluğunu ispat imkanından mahrum bırakılmaktadır.

e-Ceza kanunlarının eşit uygulanmasını zedeler.

Lehte ileri sürülen görüşler ise şunlardır:

a-Failin kendisi ve ailesi ile birlikte yakınları bakımından giderilmesi mümkün olmayan zarar ve üzüntüden iyi bir şekilde korunmuş olurlar.

b-Çağdaş ceza hukukunun bir gereği olan “cezanın bireyselleştirilmesi” ilkesinin uygulanmasını olanaklı kılar.

c-Az önemli ve kamu yararının az olduğu işlerde devlet, masraf, zaman ve emekten tasarruf etmiş olur.

d-Savcılık faaliyetlerini önemli işlere teksif etmek imkanına sahip olur.

e-Ertelemeyle failin iyi hali teşvik edilmiş olur³²².

Bu sistemde C.Savcısı soruşturma aşamasında belli bir süre içinde iyi davranması koşuluyla kamu davasını açmaktan vazgeçeceğini sanığa bildirerek kamu davasının açılmasını ertelemektedir. Kamu davasının koşullu ertelenmesi müessesesi Danimarka, Finlandiya, Norveç, Belçika, Hollanda, Federal Almanya ve Japonya gibi ülkelerde de uygulanmaktadır.

Danimarka’da 15-18 yaşları arasındaki gençler için verilen kararların %33’ünü, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararları oluşturmaktadır. Bu tür erteleme, eylemin işlendiği sırada sanığın 15 yaşından büyük 18 yaşından küçük olmasına ve bazı özel yükümlülükler uymaya zorunlu tutulmasına bağlıdır. Ayrıca ertelemeye hükmedilmesi sanığın para cezasını ödemesine veya zorunlu kabul etmesi koşuluna bağlı tutulabilir. Müessesenin uygulanması için diğer bir koşul da, mahkemenin

---

³²² GEDİK,s.340-341

savcılığın sanığa yükletmeyi önerdiği yükümlülükleri onaylaması ve sanığın kayıtsız ve koşulsuz eylemini açıkça kabul etmesidir. Kendisine yükletilen yükümlülükleri 21 yaşın sonuna kadar verilen deneme süresi içinde yerine getirmeyen veya bu zaman içinde yeni bir suç işleyen sanık için kovuşturma kaldığı yerden devam eder.

Finlandiya’da kamu davasının açılmasının ertelenmesini 1940 günlü Genç Suçlular Yasası düzenlemektedir. Davanın açılmasının ertelenmesinin koşulu, 15 yaşından büyük ve 18 yaşından küçük bir gencin suç oluşturan eylemi düşüncesizlik ve dikkatsizlikle işlemesi ve deneme sürecinin başarıyla tamamlanacağı konusunda savcılık makamında bir kanaat oluşturmasına bağlıdır. Davanın ertelenebilmesi için diğer bir koşul da işlenen eylemin para cezası veya üç ayı geçmeyen hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesidir. Danimarka’ya göre çok az uygulanan kamu davasının açılmasının ertelenmesine yetkili savcı karar verecektir.

Norveç’te kamu davasının açılması koşulları gerçekleşmiş olsa da Norveç Hukuku’na göre savcılık makamının dava açıp açmama konusunda geniş bir değerlendirme yetkisi vardır. 14 yaşından büyük ve 18 yaşından küçük bir çocuğun suç işlemesi olasılığında kamu davasını açmaktan vazgeçebilen savcılık makamı sorunu Çocukları Koruma Komisyonuna yollayabilir. Usul yasasının bu hükmü uyarınca bu yaş grubuna girenlerin işledikleri suçların büyük bir kısmıyla ceza mahkemeleri değil, çocukları koruma makamları uğraşmaktadır. Eylemi işlemediğini savunan sanık için kamu davasının ertelenmesine karar verilmesi yararına olmayacağından genellikle erteleme kararı verilmemektedir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi koşullu veya koşulsuz olabilir. Kural olarak cürümlerde koşullu ertelemeye hükmedilir. Deneme süresi en çok iki yıl devam eder. Bu süre içinde koşul olarak yalnızca isteyerek bir cürüm işlememe değil, ayrıca cezanın yerine getirilmesinin koşullu ertelenmesinde hükmolunabilecek özel yükümlülüklerin de (örneğin; suçlunun mağdura tazminat ödemesi, gözetim memurunun denetim altına girmesi, iş araması, alkollü içkilerden uzak durması, tedavi olması) yerine getirilmesi aranır. Yükümlülükler hükmedilmesi, sanığın bu yükümlülükler uyacağını yazılı olarak üstlenmesine bağlıdır. Yükümlülükler uymamak savcılığın koşullu olarak ertelediği kovuşturmayı tekrar başlatmasına yol açar.

Belçika’da 08.04.1965 günlü “Gençlerin Korunmasına İlişkin Yasa” 18 yaşından küçük gençlerin yargılanmasında işe uygunluk veya diğer bir deyişle kamu yararı yöntemini kabul etmiştir. Bu yöntemle göre ceza yaptırımının uygulanmasını gerektiren

bir eylemin gençlik mahkemesi önüne gidip gitmemesine karar vermek yetkisi yalnızca savcılık makamının değerlendirilmesine bırakılmıştır. Polisin, gençleri koruma komitesinin, gencin ana-babasının, sorunu mahkemeye götürme konusunda herhangi bir yetkileri yoktur. Ancak kural dışı avcı yanından görevlendirilen sorgu hakiminin işe uygunluk bakımından kararları alma yetkisi vardır.Savcılık muhakemenin yürüyüşüyle ilgili kararı vermeden önce polis veya gençleri koruma komitesinden bilgi alabilir. Bu bilgiye dayanarak savcılık sorunu gençlik mahkemesi önüne götürebileceği gibi kovuşturmayaya da son verebilir. Savcılık bir uyarı ile veya gençleri koruma komitesinin raporuyla veya söz konusu komiteye götürmekle de kovuşturmayaya geçici olarak son verebilir.

Hollanda da yetişkinlerle ilgili ceza yargılamasında kovuşturmanın yapılıp yapılmamasına veya kovuşturmayaya son verilip verilmemesine kural olarak savcılığın tek başına karar verme yetkisi bulunurken, gençlerin yargılanmasında yetkisi kısıtlanmıştır. Gerçekten savcılık ancak İlçe Gençlik Mahkemeleri'nin yetkili olduğu kabahat suçlarının kovuşturulmasında Mahkeme ve Gençleri Koruma Makamı'nın katılımları olmaksızın yalnız başına kamusal yarar düşüncesiyle kovuşturmayaya son verebilir. Savcılık makamının kovuşturmayaya son vermesi sanığa özel yükümlülüklerin yükletilmesiyle gerçekleşir. Bu yükümlülükler, yargıcın cezanın yerine getirilmesinin ertelenmesinde hükümlüye yükleyebileceği yükümlülüklerin aynısıdır.

Japonya'da Ceza Muhakemeleri Usulü yasasında ceza davalarının açılmasında işe (maslahata) uygunluk başka bir deyimle “işin gereği” yani takdirilik sistemi geçerlidir.Ceza Usulü Yasası'na göre sanığın kişiliği, yaşı, durumu, eylemin işleniş biçimi ve sonuçları ceza kovuşturmasını zorunlu kılmıyorsa kamu davasının açılması ertelenebilir. Açılması ertelenen kamu davası ilgilinin yeni bir suç işlemesi durumunda yeniden ele alınır. Öyle ki, müessese yalnızca küçüklerle de sınırlı değildir. Suçun türü ve cezası göz önüne alınmadan uygulanabilmektedir³²³.

Bir yenilik olarak “kamu davasının açılmasının ertelenmesi” kurumu, ÇKK 19. maddesiyle hukukumuzda girmiştir³²⁴.Maddeye göre; “Fiil için kanunda öngörülen cezanın üst sınırı üç aydan fazla ve iki yıla kadar (iki yıl dahil) hapis cezasını veya adli para cezasını veya adli para cezasını gerektirir ise, Cumhuriyet Savcısı tarafından deliller toplandıktan sonra şüpheli hakkında açılacak kamu davası;

³²³ SÖLEZ TAN,Umran,Çocuk Ceza Hukuku Araştırmaları,İstanbul,2001,Kazancı Yayınları,s.18-28

³²⁴bu madde 5560 sayılı kanunla değişmiştir.

a-Çocuğun daha önce kasıtlı bir suçtan mahkum olmamış bulunması,

b-Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,

c-Kamu davasının açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,

d-Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,

Koşullarının birlikte gerçekleşmesi halinde, beş yıl süreyle ertelenebilir. Bu fıkranın (d) bendindeki koşul çocuğun ailesinin veya kendisinin ekonomik durumunun elverişli olmaması halinde aranmayabilir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararın uygulanması, çocuk hakiminin onamasına bağlıdır. Bu husustaki karar beş gün içinde verilir.

Erteleme süresi içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkum olmadığı takdirde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkumiyet halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.

Fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmamış çocuk bakımından, birinci fıkrada öngörülen hapis cezasının üst sınırı üç yıl (üç yıl dahil) olarak uygulanır.

Hukukumuzda ilk defa ÇKK ile getirilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu 06.12.2006 tarih ve 5560 sayılı kanun ile CMK'nın 171.maddesinde de düzenlenmiş, çocuklar hakkındaki düzenlemenin şartları değiştirilmiş ve genel düzenleme olan CMK'daki düzenlemeye atıfta bulunmuştur³²⁵.

---

³²⁵ 5560 sayılı kanunla değişik ÇKK m.19:" Çocuğa yüklenen suçtan dolayı Ceza Muhakemesi Kanunundaki koşulların varlığı halinde, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilir. Ancak, bu kişiler açısından erteleme süresi üç yıldır."

1-Koşulları:

a-Objektif Koşul: Suç Bakımından

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi yeterli suç şüphesinin bulunmasına rağmen ancak soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı ve üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı mümkündür. (CMK m. 171/2)

b-Subjektif Koşul: Şüpheli Bakımından

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için, uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkum olmamış bulunması, yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi, kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir.(CMK m. 171/3)

2-Kararı Verecek Makam:

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine Cumhuriyet Savcısı karar verebilir. Hükümde “karar verebilir” dendiğine göre savcının erteleme kararı vermesi zorunlu değildir. O halde söz konusu kurum savcıya tam bir takdir yetkisi vermektedir³²⁶.

3-Erteleme Süresi:

Kamu davasının açılması 5 yıl süre ile ertelenebilir.(CMK m. 171/2) ÇKK m.19’a göre ise, çocuklar için bu süre 3 yıldır.

4-Değerlendirme:

ÇKK sistem olarak, kamu davasının açılmasının ertelenmesinde savcığı mutlak yetkili kılmamıştır. Savcı, çocuk hakiminin onayı ile kamu davasını erteleyebilecektir. Bu durum savcının, davanın açılmasının ertelenmesinde hakim onayını alması şeklindeki düzenleme, iki makam arasında işbirliğini gerçekleştirerek en doğru kararın verilmesinin sağlanması yerinde bir düzenlemedir. Diğer yandan ÇKK, bir çok Avrupa ülkesinde görüldüğü üzere kamu davasının açılmasının ertelenmesi için şüpheliye kural

---

³²⁶ ÖZBEK, Veli Özer-DOĞAN, Koray, “Ceza Muhakemesi Kanunu’nda 5560 Sayılı Kanunla Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, Ceza Hukuku Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, Aralık 2006, s.239-240

olarak mükellefiyet yüklenmiştir. Başka bir deyimle erteleme koşulludur. Şüpheli, meydana gelen zararı giderdiği takdirde kamu davası ertelenebilecektir. İstisnai olarak zararın giderilmesi, çocuğun ailesinin veya kendisinin ekonomik durumunun elverişli olmaması halinde aranmayabilir. Karşılaştırmalı hukukta, özellikle Danimarka, Norveç gibi ülkelerde sistem olarak kamu davası açılmasının ertelenmesi, şüphelinin açıkça kabulüne bağlı tutulmuştur. ÇKK ise, kamu davasının açılmasının ertelenmesini şüphelinin kabulüne bağlı tutmamıştır. Şüphelinin kabulü olsun olmasın koşulları gerçekleştiği takdirde kamu davasının açılması ertelenecektir. Öğretide kamu davasının açılmasının ertelenmesinin şüphelinin kabulüne bağlı kılınması daha yerinde görülmektedir. Denilmektedir ki, erteleme için kabulün aranmaması, suçsuz olduğuna inanan bir kimsenin dava açılmadığından yargılanarak beraat etme imkanından yoksun bırakılmasına neden olacaktır. Hatta suçlu olarak damgalanmasına neden olabilir. Öteden beri kuruma yapılan en önemli itirazlardan birini davanın açılmasının ertelenmesi ile sanığın suçsuzluğunu belirterek beraat etmesi olasıdır. Bu nedenle kamu davasının açılması ertelenmek isteniyorsa, sanığın kabulü aranmalı, kabullenmeyen için erteleme yoluna gidilmemelidir³²⁷.

5-Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Halinde Yapılacak İşlemler

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde şüpheliye Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 53. maddesinin 4. ve 5. fıkrası³²⁸ gereğince denetimli serbestlik görevlisi görevlendirilir. Denetimli serbestlik görevlisi yönetmeliğin 54. maddesinde belirtilen görevleri yerine getirir.

---

³²⁷ ÖZBEK-DOĞAN,s.241

³²⁸Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği Madde 53 :

(1) Denetim süresi içinde suç işlenmesi halinde, şube müdürlüğü veya büroca ilgili defterdeki kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

(2) Bu Yönetmeliğin 50 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendindeki durumda denetleme planına uyulmadığının kolluk, ilgili kurum veya kuruluş tarafından bildirilmesi ya da şube müdürlüğü veya büro tarafından tespit edilmesi hâlinde sanık şube müdürlüğü veya büroca uyarılır. Uyarıya rağmen denetleme planına uyulmaması halinde, kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Ayrıca durum ilgili kurum veya kuruluşlar ile kolluğa bildirilir.

(3) Bu Yönetmeliğin 50 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerindeki durumda denetim veya denetleme planına uyulmaması halinde, hükümlünün uyarılması için durum Cumhuriyet başsavcılığı aracılığıyla mahkemeye bildirilir. Bu halde kayıt kapatılmayarak açık bırakılır. Mahkemenin uyarısına rağmen denetim veya denetleme planına uyulmaması halinde, şube müdürlüğü veya büroca ilgili defterdeki kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

(4) Yükümlülük sona erdiğinde durum, kolluk ve ilgili kurum ve kuruluşa iletilerek evrakın iadesi istenir, kayıt kapatılır ve evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet Savcısı, hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir. (ÇKK m.19/4)Nitekim 5352 Sayılı Adli Sicil Kanununun 6.maddesine göre, “Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet Savcısı, hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde verilmek üzere kaydedilir.” Aynı Kanunun 10.maddesine göre ise, “onsekiz yaşından küçüklerle ilgili adli sicil ve arşiv kayıtları; ancak soruşturma ve kovuşturma kapsamında değerlendirilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılıkları, hakim veya mahkemelerce istenebilir.”

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi sistemi Türk Ceza hukukuna yabancı bir kurum olmakla birlikte, modern çocuk ceza yargılaması sistemini benimseyen Danimarka, Finlandiya, Norveç, Belçika, Hollanda, Almanya ve Japonya gibi ülkelerde uzun zamandır özellikle çocuklara uygulanmaktadır³²⁹.Çeşitli ülkelerde de C. Savcısının soruşturma neticesinde kamu davası açma dışında başka imkanları da vardır. Finlandiya’da savcı, suçun büyük bir önem arz etmemesi, suçlunun küçüklüğü, yargılama ve cezalandırmayı gerektirmeyen durumların söz konusu olması gibi yargılama politikasına ilişkin nedenlerle dosyanın düşürülmesine de karar verebilir. Hatta kimi basit davalarda, savcı cezai yaptırımlara (hapis cezası dışında) karar vererek soruşturmayı sonuçlandırır. Avusturya’da şüpheli, savcının sunduğu çeşitli önerilerden birini kabul ederek, mahkeme önüne çıkarılmaktan kurtulabilir. Bu önerilere örnek olarak, dava işlemlerinin belirli bir süre ertelenmesi, belli bir miktar paranın ödenmesi, toplum hizmeti ya da suçtan zarar gören kişiyle arasındaki sorunun mahkeme dışında çözülmesi gösterilebilir. Belçika’da tatbikatı gerçekleştiren makam, yalnızca kanunilik ilkesi çerçevesinde işlemleri sona erdirmemekte, aynı zamanda takibata girişip girişmeme konusunda da takdir yetkisi kullanmaktadır. (Örneğin, soruşturmada kamu yararı bulunmaması nedeniyle takibatın sona erdirilmesi) Japonya’da dava açma tekelinin elinde bulunduran savcı, yeterli delil olmasına rağmen takipsizlik kararı verebilmektedir. Ceza Muhakemesinde şüphelinin karakter, yaş ve durumu, suçun

---

³²⁹ ARTUK, Mehmet Emin - TAN SÖLEZ, Umran, “Çocuk Ceza Hukuku Açısından Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi”, Argumentum, Yıl. 2, Cilt.2, Sayı 19, İstanbul, Şubat 1992,s.285

ağırlığı, suçun işleniş şekli ve suç sonrası koşullar göz önüne alındığında, itham gereksiz görüldüğünde, dava açılmaması normlaştırılmıştır³³⁰.

E-Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması

Hükmün ertelenmesinden, çocuk mahkemelerinde yargılaması yapılan suça sürüklenmiş çocuk sanıklar hakkında verilecek olan mahkumiyet kararının çocuk hakimi tarafından belirlenen yükümlülöklere erteleme süresi içerisinde çocuğun uyması şartıyla geri bırakılması anlaşılır³³¹.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu önce Anglo-Sakson Hukuku'nda ortaya çıkmış ve daha sonra Kara Avrupası Hukuku'nu etkileyerek ceza kanunlarına girmiştir. Nitekim Fransız hukukunda bu kurum, ilk önce 02.02.1945 tarihli kanunla çocuk suçlular hakkında uygulanmaya başlanmış, daha sonra 1975 yılında yapılan değişiklikle yetişkinleri de kapsamına almıştır. Belçika'da aynı kurum 29.06.1964 tarihli bir kanunla hukuk sistemine getirilmiştir. Bu örneği, Hollanda, Japonya, Polonya, İsviçre gibi ölkelerde de görmek olanaklıdır³³².

Hükmün geri bırakılması kurumu Anglo-Sakson hukuk sisteminde yargılanması tamamlanmış olan sanığın belli bir süre denetim altında tutulması "probation" esasına dayanır³³³. Hakim, sanığın suçluluk ve kusurluluğunu saptamakla beraber cezaya hükmetmeyi geri bırakmakta ve tutulduğu denetim süresi içerisinde olumlu bulunduğu takdirde suçlu için bir mahkumiyet kararı verilmemektedir. Böylece denetim süresini başarıyla geçirmiş olan suçlu, damgalama süreci dışına çıkarılmakta, bir yargı kararına muhatap olmamaktadır. Bu kurum, çağdaş ceza hukukunun amaçlarından biri olan kişiyi mümkün olduğu kadar damgalamamayı ve toplum ile uyum sağlamasını gerçekleştirici bir uygulama niteliğindedir³³⁴.

Ertelemenin Anglo-Sakson kökenli Probasyon³³⁵ diğör bir deyişle hükmün ertelenmesi denilen biçimi 1842 yılından başlayarak ilk kez İngiltere'de hafif suç

---

³³⁰ ÖZBEK-DOĞAN,s.238

³³¹ ARTUK, Mehmet Emin - TAN SÖLEZ, Umran,"Ceza Hukuku Açısından Hükmün Ertelenmesi Müessesesi", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C.47, Sayı 1- 2, İstanbul, Ocak - Haziran 1992,s.45

³³² BALO,s.430

³³³ probation,suçluların gözetim altında özgür bırakılması,denetimli özgürlük anlamına gelmektedir.

³³⁴ BALO,s.431

³³⁵ probasyon, anglo-sakson anlamıyla mahkumiyet kararının verilmesinin geri bırakılmasıdır. Hapsin yerini tutmak üzere kabul edilen ve suçlunun ıslah ve tedavi edilmesini gaye edinen bir metottur. Birleşmiş Milletler Toplumsal meseleler Bölümünün 1951 yılında yayınladığı bir çalışmada Probasyon, suçluların bir ıslah ve tedavi metodu olarak tanımlanmıştır. Tarihi bakımından bu rejim, suçluluğun

işlemiş olanlar hakkında uygulanmıştır. Yargı içtihatlarına yani uygulamaya dayanan bu sistem vasıtasıyla İngiliz Hakimleri, suç işlemiş olan ve fakat kendilerine yapılacak ihtar ve verilecek örgütlerle bir daha suç işlemeyecekleri kanaatinde oldukları kimseleri cezaya mahkumiyetten korumak yoluna gitmişlerdir.

1907 tarihli “Probation of Offerders Act” ile yaş farkı gözetmeksizin bütün suçlular hakkında uygulanan “probation order”, 1969 tarihli “Children and Young Persons Act” yasası ile yerini gençlerle sınırlı olmak kaydıyla “supervision order” (gözetim altına alma kararı) önlemine bırakmıştır. Genç Mahkemeleri³³⁶ tarafından 17 yaşından küçükler hakkında hükmedilen “supervision order”, niteliği ve sonuçları bakımından gözetim altında özgürlük (serbesti) kararına benzemektedir. “Supervision order” önlemi korunmaya muhtaç gençler hakkında alınabildiği gibi, suç işleyenlerle ilgili olarak da hükmedilebilir. Mahkeme, suçlu gencin bir makamın veya gözetim memurunun denetim altına konulmasına karar verebilir.

İsviçre Ceza Kanunu’nun “müeyyidelerin ertelenmesi” kenar başlıklı 18.0.1971 tarihli Federal Yasa ile değişik 97.maddesi, sadece olgunluk çağındaki çocuklar³³⁷ hakkında Anglo-Sakson Sisteminin etkisi altında kalarak hazırlanan “Hükümün Ertelenmesi” müessesesini kabul etmiştir.

Fransa’da “Hükümün Ertelenmesi” müessesesi, bugün için yürürlükten kalkmış olan 22.07.1912 tarihli “Çocuklara ve olgunluk çağındaki çocuklara mahsus mahkemeler ile gözetim altında serbesti” sorumluluğuna ilişkin değişiklik yapan 2.2.1945 tarihli Emirname (Ordonnance) ile düzenlenmiştir.

Federal Almanya’da 4.8.1953 tarihli Genç Mahkemeleri Kanunu’nda (Jugendgerichtsgesetz-JGG) öngörülen hükümün ertelenmesi müessesesi, 1937 İsviçre

---

meydana çıktığı bazı hallerde hapsin yerini doldurmak üzere kabul edilmiş olmakla beraber, mahkeme başka düşüncelerle hapis cezasına mahkumiyetten sakınmaya sevkolunmuştur. Özet olarak denilebilir ki, Probasyon özel olarak seçilmiş bazı suçluların ıslah ve tedavi metodudur. Netice olarak Probasyon belli bir müddetle hüküm verilmesinin veya verilmişse infazının şartlı ertelenmesini gerektiren bir müessesedir.

³³⁶ 17 yaşın bitirmeyen gençler tarafından işlenen suçlarla ilgili davalara İngiltere’de Genç Mahkemeleri bakmaktadır.

³³⁷ İsviçre Ceza Kanunu 1.1.1974 tarihinde yürürlüğe giren 18.03.1971 değişikliğiyle insan hayatını 0-7, 7-15, 15-18, 18-25 ve 25 ve yukarı olmak üzere 5 devreye ayırmıştır. 15 yaşını bitirmeyenlere çocuk, 15-18 yaşları arasındakilere ise olgunluk çağındaki çocuk denir. 7 yaşını tamamlamamış çocuklar hakkında ceza kanunu uygulanmaz. 7-15 yaşları arasındaki çocuklarla ilgili olarak kanun, “terbiye amacıyla yardım” veya “aile yanına yerleştirme” veya “bir terbiye müessesesine koyma” tedbirlerinin alınacağını öngörmektedir. Bütün bu hallerde çocuğun terbiyesine infaz makamı tarafından nezaret edilir. Yukarıdaki tedbirlerden birinin alınması çocuğun ceza kanununda yer alan suçlardan birini işlemesine ve yapılan araştırma sonucu onun terbiyesi zor, terkedilmiş veya ciddi bir tehlikeye maruz kalmış olduğunun anlaşılmasıyla bağlantılıdır.

Ceza Kanunu'nun 97.maddesinin etkisi altında kalarak hazırlanmıştır. Bir gencin³³⁸ cezaya ilişkin hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirecek yoğunlukta zararlı eğilimlerde bulunup bulunmadığı bütün araştırma olanaklarının kullanılmasına karşın kesinlikle tayin edilemezse, hakim gencin suçluluğunu tespit ile, hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkumiyet kararını kendisi tarafından tespit edilecek deneme süresinin sonuna bırakabilir.Cezanın infazının ertelenmesi ile hükmün ertelenmesi arasındaki farklardan birini, infazın ertelenmesinde hürriyeti bağlayıcı cezanın süresini bilen gencin, hükmün ertelenmesinde, erteleme şartlarına riayet etmemesi halinde hakkında ne gibi bir cezanın uygulanacağını bilememesi oluşturur. JGG hükmün ertelenmesinde en az bir ve en çok iki yıl olmak üzere bir deneme süresi öngörmüştür. Bu süre gencin suçluluğunu tespit etmiş olan kararın kesinleşmesi ile birlikte işlemeye başlar. Deneme süresi içinde genç kendi haline terkedilmiş olmayıp bu göreve resmen atanmış olan bir gözeticinin denetim ve idaresi altında bulundurulur. Bu süre içerisinde cezanın infazının ertelenmesinde olduğu gibi gence, sürdürdüğü yaşamı etkileyecek nitelikte olan direktifler verilebileceği gibi mükellefiyetler de yükletilir. Deneme müddeti sırasında özellikle failin kötü davranışı neticesi, suçluluk kararıyla uygun bulunmayan fiilinin hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirecek derecede zararlı eğilimlere dayandığı müşahade edilirse, hakim suçluluk kararı sırasında gencin zararlı eğilimleri hususunda daha katı bir fikre sahip olsa idi nasıl bir cezaya hükmedecek idiyse bu cezaya karar verir. Bu cezanın ertelenmesi mümkün değildir. Eğer deneme süresi zarfında iyi hal gösteren failin suçluluk kararı silinecektir.

Macaristan'da Ceza Kanunu'nda değişiklik yapan 1908 Yasasıyla İngiliz-Amerikan Sistemini örnek alarak hükmün ertelenmesi müessesesini kabul etmiştir. Kanunun 17.maddesinin 2.fıkrasına göre, mahkeme cezai ehliyete sahip olduğu tespit edilen küçük hakkında erteleme kararı verilebilir. 21.maddeye göre erteleme, mahkemenin, hüküm vermeden önce gerekli uyarılarda bulunduktan sonra en az bir yıl sürebilen deneme müddeti içerisinde sıkı bir gözetim altında bulundurulacak sanığı salıvermesinden oluşur. 1913 tarihli Genç Mahkemeleri Yasası, duruşma yapılmadan ve suçluluk tespit edilmeden de erteleme kararı verilmesine olanak sağlamıştır. Yasanın 23.maddesine göre, mahkeme, suçluluğun tespitinin küçüğün akli ve ahlaki gelişimi üzerinde kötü etki yaratacağına inandığı takdirde, duruşmayı erteleyebilir. Diğer bir

---

³³⁸ JGG'nin 1.maddesinin 2.fıkrasına göre "genç", suçu işlediği sırada 14 yaşını ikmal etmiş ve fakat 18 yaşını bitirmemiş kimsedir.

deyişle 23.madde “duruşmanın ertelenmesi” müessesesini düzenlemektedir. 1.7.1979 tarihinde yürürlüğe giren yeni Macaristan Ceza Kanununda hükmün ertelenmesi müessesesine yer verilmiş, erteleme yetişkinler hakkında da kabul edilmiştir.

Avusturya 18.7.1928 tarihli Genç Mahkemeleri Kanunu ile İngiliz-Amerikan Sistemine uygun olarak hükmün ertelenmesi müessesesini kabul etmiştir. Yasanın 13.maddesine göre, işlenen fiil nedeniyle genç hakkında hükmedilmesi ve infaz edilmesi gereken para cezası hürriyeti bağlayıcı cezanın tespit edilmemesinin onun ve toplum açısından zarar oluşturmayacağı tahmin ediliyor veya söz konusu cezaların 2.fıkrasında öngörülen veya mahkemenin hükmedebileceği diğer tedbirlerle (bu tedbirler aile veya ıslah evine yerleştirme gibi aslında vesayet makamlarının alabildikleri eğitim tedbirleridir) değiştirilebilmeleri mümkün görünüyorsa, mahkeme, para cezasının veya hürriyeti bağlayıcı cezanın hükmedilmesini kendisi tarafından belirlenen ve bir sene ile beş sene arasında kesinleşmesi ile birlikte işlemeye başlar. Deneme süresi içerisinde ıslahın, diğer tedbirlerle elde edilemeyeceği anlaşılırsa, hükmedilen ceza infaz edilir. Deneme süresinin iyi hal ile geçirilmesi durumunda hükmün tespitinden vazgeçme mahkemenin takdirine bırakılmıştır³³⁹.

Türk Ceza Hukukunda yer almayan hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesi, modern çocuk ceza yargılaması sistemine uyum sağlamak adına Çocukları Koruma Kanunu’nun 23.maddesinde yer verilmişken 06.12.2006 tarihli 5560 sayılı kanunla ilk kez Çocuk Koruma Kanunu ile düzenlenmiş olan kurum böylelikle yetişkin ceza hukukuna da girmiştir.

1-KOŞULLARI

a-Objektif Koşullar

i- Sanığa yüklenen suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı bir suç olması gerekir³⁴⁰.

---

³³⁹ SÖLEZ TAN,Umran- ARTUK, Emin, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:47, Ocak-Haziran 1992, Sayı:1-2, Prof.Dr. Gündüz Ökçün’e Armağan

³⁴⁰ 08.02.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5728 sayılı kanunun 562 maddesiyle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 231. maddesinin ondördüncü fıkrası “Bu maddenin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümleri, Anayasanın 174 üncü maddesinde koruma altına alınan inkılâp kanunlarında yer alan suçlarla ilgili olarak uygulanmaz.” şeklinde değiştirilerek soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olmayan suçlarda da uygulanabilir hale getirilmiştir.

ii- Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, bir yıl³⁴¹ veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Ancak uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır.

b-Subjektif Koşullar

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

i- Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı mahkum olmamış bulunması,

ii- Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden uç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

iii- Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle, tamamen gidermesi gerekir.

Bununla birlikte, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmemesi halinde sanık hakkında mağdura veya kamuya verdiği zararı denetim süresince aylık taksitler halinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir.

2-UYGULANMASI

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde, sanık, beş yıl süreyle (çocuklar için 3 yıl) denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulur. Bu süre içinde bir yıldan fazla olmamak üzere mahkemenin belirleyeceği süreyle, sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak;

a- Bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde, meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine,

b- Bir meslek veya sanat sahibi olması halinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

---

³⁴¹ 08.02.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5728 sayılı kanunun 562 maddesiyle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan "bir yıl" ibaresi "iki yıl" olarak değiştirilmiştir.

c- Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine karar verilebilir.

3-SONUÇLARI

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının sonuçları şunlardır:

a- Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde, mahkum olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilemez.

b- Denetim süresi içinde dava zamanaşımı durur.

c- Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve yükümlülüklerine uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

d- Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmesi veya yükümlülüklerine aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar. Ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri denetim süresi içinde yerine getirmeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine, hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine ya da seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkumiyet hükmü kurabilir.

e- Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir³⁴².

f- Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet Savcısı, hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir³⁴³.

---

³⁴² Yargıtay 6. Ceza Dairesi 2006/7692 esas,2006/19680 karar,06.12.2006 tarihli kararında“Konut dokunulmazlığını bozmak suçundan sanık ...hakkında yapılan yargılama sonucunda,5395 sayılı kanunun 23.maddesi göre hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair Kepsut Asliye Ceza Mahkemesi’nden verilen 06/04/2006 tarihli hükmün Yargıtayca incelenmesi sanık müdafii tarafından istenmekle ve dosya c.başsavcılığının 05/08/2006 tarihli tebliğnamesi ile dairemize gelmekle yapılan inceleme sonunda gereği düşünüldü:

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununun 23/1. maddesine göre verilen ve davayı sonuçlandırıcı nitelikte olmayan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin karara karşı aynı kanunun 23/7. maddesine göre itiraz yolu açık olup, temyiz olanağı bulunmadığından dosyanın incelenmeksizin mahalline iadesi için dosyanın Yargıtay Cumhuriyet başsavcılığına TEVDİİNE, 06/12/2006 gününde oybirliğiyle karar verildi.”şeklinde karar vermiştir.Yargıtay 10.Ceza Dairesi’nin 2005/20257 esas,2006/1692 karar,08.02.2006 tarihli kararı ve 6.Ceza Dairesi’nin 2006/7692 esas,2006/19680 karar,06.12.2006 tarihli kararları da aynı doğrultudadır.

³⁴³ ÖZBEK-DOĞAN,s.240-242

F-Koşullu Salıverme

Koşullu salıverme kurumu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunu'nun 107. maddesinde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş olduğundan, YTCK'da yer verilmemiştir.

1-Koşullu Salıvermeden Yararlanmanın Şartları

a-Koşullu salıvermeden faydalanılması için, suça sürüklenmiş çocuk hükümlünün ceza infaz süresini iyi halli olarak geçirmelidir.

b-Hapis cezasına mahkum edilmiş uça sürüklenmiş olan çocuğun cezasının üçte ikisini çektiği takdirde, koşullu salıvermeden faydalanabilir.

c-Suçta sürüklenmiş çocuk hükümlünün onsekiz yaşını dolduruncaya kadar infaz kurumunda geçirdiği bir gün, iki gün sayılır.

d-Koşullu salıverilen hükümlünün tabi tutulacağı denetim süresi, infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin yarısı kadar.

e-Suçta sürüklenmiş hükümlü çocuk, denetim süresi içerisinde, infaz kurumunda öğrendiği meslek veya sanatı icra etmek üzere, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında, ücret karşılığında çalıştırılabilir.

f-Suçta sürüklenmiş hükümlü çocuk, denetim süresi içerisinde eğitimlerine, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir kurumda devam edebilirler.

g-Hakim, denetim süresi içinde suça sürüklenmiş hükümlü çocuğa rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilir. Uzman kişi, suça sürüklenmiş çocuğun kötü alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak kalması ve sorumluluk bilinciyle iyi hayat sürmesini sağlar.

h-Hakim, koşullu salıverilen suça sürüklenmiş çocuk hükümlünün kişiliğini ve topluma uyumdaki başarısına göre denetim süresini, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan, yükümlülük belirlemeden geçirilmesine karar verebilir.

k-Suçta sürüklenmiş çocuk hükümlü, denetim süresi içerisinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir uç işlere koşullu salıverilme kararı geri alınabilir.

1-Suça sürüklenmiş hükümlü çocuk denetim süresi içerisinde yükümlülüklerine uygun davranır ve iyi halli olarak geçirirse, cezası infaz edilmiş sayılır.

2-Koşullu Salıverilme Kararının Geri Alınması

Hükümlü, geri kalan süre içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkum edilirse, hükmü veren mahkeme tarafından koşullu salıverilme kararı kaldırılır. Bu karara karşı itiraz yolu açıktır.

SONUÇ

Çocuk mahkemeleri tüm dünyada giderek artan çocuk suçluluğuna karşı bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanında çocuk mahkemelerini ortaya çıkaran pek çok etken bulunmaktadır. Sosyal değişmelerin yanı sıra, düşünsel etkenler ve özellikle ceza hukuk alanında suç ve suçluya bakış açısının değişmesi, ıslah düşüncelerinin yaygınlaşması ve diğer yandan sosyoloji, çocuk psikolojisi gibi bilimlerde meydana gelen gelişmeler 19. yüzyılda çocuk mahkemelerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Çocuk mahkemeleri çocukları korumak ve eğitmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Ancak kuruldukları günden bugüne pek çok eleştiriler de yöneltilmiştir. Bunlardan bir kısmı suçlu bir çocuğun cezasız kalmasına toplumun gösterdiği tepkiden kaynaklanmaktadır. Bu da çocuk mahkemeleri düşüncesinin kamuoyunda yeterince yerleşmediğini göstermektedir. Diğer bir kısım eleştiriler ise, özellikle A.B.D’de, çocuk mahkemelerinin çocuğu korumak adına çocuğun anayasal haklarını ihlal ettiği üzerinde toplanmaktadır.

Ülkemizde çocuk mahkemelerinin kurulmasında oldukça geç kalınmıştır. Bunun en önemli nedeni ise çocuk suçluluğu sorununa gereken önemin verilmemesidir. Bunun çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerden ilki çocukla ilgili çıkarılan yasaların eksik yönleri, ikinci ve en önemli neden ise, çocuk mahkemeleri için gerekli alt yapının oluşturulmuyup, mali imkansızlıklardır. Bugün hala çocuk mahkemelerin sayısı yetersizdir. Kurulan çocuk mahkemelerindeki personel eğitimsiz ve yetersizdir. Ayrıca bir çocuk mahkemesinde anlaşılması gereken yalnızca ayrı kalem teşkilatı ayrı duruşma salonu ve duruşmaların kapalı olarak yapılması değildir. Bu sebeple bir an önce çocuk mahkemelerinin ülke çapındaki teşkilatlanması tamamlanmalı, uzman, deneyimli personelle desteklenmektedir. Mahkemelerde görev alacak hakimlerin de tayinlerinde de çocuk mahkemelerinde görev alması sağlanmalı, mahkemelerin ihtisaslaşması değil görev alan hakimlerin de ihtisaslaşması sağlanmalıdır.

Çocuk hukukunda tanımlar ve terminoloji de özel bir önem taşımaktadır. Ne yazık ki bu konuda uluslararası belgeler bile tutarlı değildir. Bir an önce çocuklarla ilgili tanımlar ve terminoloji konusunda ulusal çalışmalar yapıp, bu konudaki eksikliklerin giderilmesi de sağlanmalıdır.

Çocuğu suça iten bir çok sebep vardır. Bu nedenler çocuğun kişiliğinden kaynaklandığı gibi ailevi, sosyal hayat, sevgi eksikliği, okul, geçim sıkıntısı gibi

nedenler de olabilir.Çocuk suçluluğu ile mücadelede çocuğu suça iten sebepler sosyolojik, psikolojik ve hukuki yönleriyle irdelenip çocuğun suç işlemesine engel olmak gerekmektedir. Bu hem sosyal devlet ilkesine uygunu olacak hem de toplumda suçlu çocuklar yığınının oluşmasını engellemiş olacaktır.Günümüzde çocuk suçluların sayıları gün geçtikçe artış gösterdiği unutulmamalıdır.

Çocuklarla ilgili uluslararası belge ve tez konumuz içerisinde yaptığımız açıklamaların çerçevesinde görüş ve önerilerimiz ise şunlardan oluşmaktadır:

1-Uzmanlaşmış bir çocuk polisi ile çocuğun işlediği çok basit suçlarda, çocuğun örselenmesinin önlenmesi ve ceza-adalet sistemi ile gereksiz temastan kaçınılmasını sağlamak için, adli yargılama yapılmaksızın idari tedbirlerle sorunlar çözülmelidir³⁴⁴.

2-Suç işleyen çocukların zarar görmeden çocuk polisine getirilebilmesi için, çocuk polisine yardımcı olan diğer birimlerdeki personelin çocuk suçluluğu ve psikoloji konularında temel eğitim almaları gerekmektedir³⁴⁵.

3-Çocuk Şube Müdürlüklerinde sosyal hizmet uzmanı, psikolog gibi uzman personel görevlendirilmelidir.

4-Çocuk Şube Müdürlüklerine çeşitli nedenlerden dolayı gelen ve getirilen çocukların birbirlerinden olumsuz etkilenmelerinin önlenmesi gereklidir.

5-Çocuk konusunda tüm verilerin toplandığı bir bilgi bankası oluşturulmalıdır.

6-Çocuklarla ilgili davaların temyiz merciinde öncelikle görüşülmesi gereklidir³⁴⁶.

7-Çocuk Şube Müdürlüklerinde görevlendirilen polislerin yürütecekleri hizmetler konusunda çocukların gelişim özellikleri, davranış biçimleri, mülakat teknikleri, iletişim becerisi gibi konularda hizmet içi eğitim almaları sağlanmalıdır³⁴⁷.

8-Çocuk Şube Müdürlüklerinde görevlendirilen polislerin, gönüllü olmak, etkili ve güzel konuşmak, güvenilir olmak, ikna, iletişim ve karar verme yeteneklerine sahip olmak gibi şartlara sahip olmalıdırlar.

---

³⁴⁴ GÖÇ,Lütfü,Çocuk Suçluluğu ve Polisin Yaklaşımı,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Kamu Yönetimi Anabilim Dalı ,Mayıs,2006,s.58-59

³⁴⁵ GÖÇ,s.58-59

³⁴⁶ GÖÇ,s.58-59

³⁴⁷ GÜLER,Murat,"Çocuğun Güvenliği Bakımından Çocuk-Suç İlişkisi ve Çocuk Polisi",Milli Eğitim Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül,2001,s.51

9-Kamu davasının açılmasının ertelenmesinin düzenlenmesi her ne kadar olumlu bir gelişme ise de kurumun uygulanması için mağdurun veya kamunun uğradığı zararın giderilmesi koşulunun aranması bu kurumu suça sürüklenen çocuklar açısından uygulanmasını zayıflatacaktır³⁴⁸.

10-Kovuşturma aşamasında çocuklar hakkında hapis cezasına en son çare olarak başvurulmalıdır, cezanın değil tedbirin tercih edilmesi gerekmektedir.

11-Çocuklar hakkında tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülerek, çocukların aile ortamında kalmaları sağlanmalıdır.

12-Çocuğun ıslahının ve eğitiminin mümkün olduğunca kendi ortamından koparılmadan sağlanması ve resmi makamlarla mümkün olduğu kadar az karşı karşıya getirilmesi gerekmektedir.

13-Koşullu salıverme bakımından hükümlülerin 18 yaşını dolduruncaya kadar infaz kurumunda geçirdiği bir günün iki gün olarak dikkate alınması infaz bakımından çocuklar için önemli bir gelişme olmuştur.

14-Çocuk hükümlülerin yalnızca meslek eğitimine yönelik olarak çalıştırılabilecekleri kabul edilmekle, çocuğu infaz kurumundan çıktıktan sonraki hayata hazırlanmaları sağlanmalıdır.

15-Uzlaşmanın çocuklar için kabul edilmesi, bir anlamda çocuğun tekrar topluma kazandırılması veya işlediği suçtan dolayı ıslah edilerek topluma geri gönderilmesi anlamında yapılacak olan çalışmaları önleyecek türdendir. Zira uzlaşma çocuğa bir seçenek sunmaktan çok onu ceza tehdidiyle karşı karşıya bırakmaktadır³⁴⁹.

16-Soruşturma ve kovuşturma aşamasındaki hedef çocuğu yaptığı eylemden dolayı tenkit etmek, cezalandırmak değil, onu eğitmek, ıslah etmek olmalıdır.

17-Çocuk Koruma Kanunu'ndaki "suça sürüklenen çocuk" tabiri suç işleyen çocuklar için denmesi yanlış olmuştur. Bu tanım çocuğu mağdur gösterme, onun yanlış hareketlerini kamufle etme gibi bir yaklaşım sergilemekte, hatta bir zorda kalma

---

³⁴⁸ ÜNVER, Yener, "Çocuk Koruma Kanunu", Güncel Ceza Hukuku ve Kriminoloji Çalışmaları, İ.Ü. Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, İstanbul, 2005, s.37

³⁴⁹ ÖKTEM, Niyazi, "Türk Mevzuatının ve Özellikle Çocukları Koruma Kanunu'nun Değerlendirilmesi", Çocuk ve Genç Adalet Sistemi, İstanbul Barosu Yayınları, 2006, s.28

durumunu ifade etmektedir. Suç işleyen çocuklar için bu tabir kullanılmamalı, yerine “suç işleyen çocuk” tabiri getirilmelidir.

18-Çocukların yargılanmasındaki hedeflerden biri de, çocukların yargılama sürecinden olabildiğince az etkilenmelerini sağlamak olmalıdır.

19-5237 Sayılı TCK ile ceza sorumluluk yaşının 12’ye yükseltilmesi olumlu bir gelişmedir. Ancak çocukların cezalandırma yaşının düşürülmesi yanında mutlaka çocukları kullanan kişileri cezalandırma yoluna gidilmelidir. Politika olarak da, çocukları korumak, fakat çocukları kullananları cezalandırmak politikası izlenmelidir.

20-Yeni ceza hukuk sisteminin kabul ettiği uzlaştırma, çocuklar için uygun bir uzlaştırma değildir. Burada zararın giderilmesi değil, barışma esas olmalıdır.

21-Kovuşturma aşamasında çocuk hakimi, sadece suçu oluşturan eylemi değil, suç işlemiş çocuğun bütün kişiliğini göz önüne tutarak karar vermelidir. Bunun için de çocuk hakimine yardımcı olacak kurumların ve personelin uzman olmaları gerekmektedir.

22-YTCK’da 12 yaşını tamamlamamış çocuklara güvenlik tedbiri uygulanabilmesi Cumhuriyet Savcısının takdirine bırakılmıştır. Bu takdir yetkisi kaldırılarak, tedbirin uygulanması zorunlu hale getirilmelidir.

23-Çocuk Mahkemeleri’nin yetkisi onsekiz yaşını bitirmemiş çocuklarla sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırma kaldırılarak 21 yaşına kadar olan suç işleyen kişiler de bu mahkemede yargılanmalı ya da 18-1 yaş grubu içerisindeki kişileri yargılayacak Gençlik Mahkemeleri kurulması yerinde olacaktır.

24-Bir an önce Çocuk Mahkemeleri’nin teşkilatlanması tamamlanmalı ve Çocuk Mahkemesi bulunmayan yerlerde bu mahkemeler faaliyete geçirilmelidir.

25-Çocuk Mahkemeleri hakimlerinin cübbe giymeleri kaldırılmalı, hakimin suç işleyen çocuk ile iletişim sağlayıcı, hakime güveneceği bir ortam hazırlanmalıdır.

26-Çocuk Mahkemelerinde görevli personelin özel eğitilmiş kişilerden seçilmesi gerekir. Ayrıca bu personelin çocuk suçluluğu, çocuk psikolojisi, çocuk hukuku, sosyoloji ve pedagoji gibi bilim dallarında hizmet içi eğitim almaları sağlanmalıdır.

27-Baroların da çocukların müdafiliğini üstlenen avukatları eğiterek, uzlaştırma yoluna gitmesi gerekmektedir.

28-ÇKK'ya göre 15 yaşını bitirip 18 yaşını tamamlamamış çocuklar suç işlediklerinde yetişkin insanlar gibi tutuklanmaları önüne geçilerek, başka tedbirlerin uygulanması yoluna gidilmelidir.

29-Çocuk eğitim evlerinin ve ceza infaz kurumlarının denetimi kurum amiri dışında sivil toplum kuruluşlarına, çocuk hakim ve insan hakları dernekleri, barolara da açılmalıdır.

30-Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu yeniden yapılandırılmalı, çocukların bu kurumdan ayrıldıktan sonra, bir meslek sahibi olabilecek şekilde yetiştirilmelidir.

31-Çocuk hakkında hükmedilen tedbirler, çocuğun onsekiz yaşını doldurmasıyla kendiliğinden sona ermeyip, ne zaman eğitimini tamamlayarak, topluma faydalı bir birey haline gelesiyeye kadar devam etmesi sağlanmalıdır.

32-Çocuk suçlarının artmasının önlenmesi açısından, çocukların kendi hakları konusunda bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Bunun için de çocuklara ilköğretimden başlayarak eğitimler verilmeli ve toplumda çocuk haklarına saygı duyulması gerektiği fikri oluşturulmalıdır.

33-Çocuklara karşı kötü davranıldığını öğrenen herkesin çocuk mahkemelerine, Cumhuriyet Savcılığı'nın çocuk birimlerine, çocuk polisine ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna başvurmaları sağlanmalı, başvuru yolları etkinleştirilerek kolaylaştırılmalıdır.

34-Çocuğun, uluslararası sözleşmeler ve kanunlar gereği her türlü hukuki yardımdan faydalanma imkanı sağlanmalı. Bunun için çocukların kolay ulaşabilecekleri merkezler kurulmalıdır.

35-Çocuklara ilişkin kabul edilen hukuk kurallarının oluşturulmasının amacı, adalet düzenini sağlamaktan çok, bir ulusun geleceği olan çocuğun topluma sağlıklı kazandırılması olmalıdır³⁵⁰.

36-Anayasa yeniden düzenlenerek, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve diğer uluslararası sözleşmeler göz önünde tutularak çocuklara ait temel haklar tek tek sıralanmalıdır.

---

³⁵⁰ DAĞLAR,Sevda,"Tedbir Müesseseleri ve Çocuk Yargılamasında Uzmanların Rolü",İstanbul Barosu Dergisi,Cilt:69,Sayı:1-2-3,s.121

37-Çocukların ihmal ve istismar edilmesine yol açan faktörlerin başında ekonomik ve sosyo-kültürel düzeyin düşüklüğü, işsizlik, göç, ailenin geçimsizliği ve parçalanması, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı gibi ailesel faktörler bulunduğundan, bu faktörleri ortadan kaldırmaya yönelik ülke çapında çalışmalar yapılmalıdır³⁵¹.

38-Anayasa'nın 38. maddesinde "ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirler ancak kanunla konulur." denilerek, güvenlik tedbirlerini bir yaptırım olarak benimsemiştir. Anayasa Mahkemesi de 9.3.1971 tarih, 1979/42 esas, 1971/30 karar sayılı kararı ile emniyet tedbirlerinin bir ceza hukuku yaptırımı olduğunu kabul etmiştir. Güvenlik tedbirlerinin amacı cezadan farksız olup toplumsal savunmadır. Kanun koyucu cezalarda olduğu gibi, toplumsal düzeni savunmayı amaçlamaktadır. Başka bir deyişle, işlenmiş olan suç ve bu sebeple failin cezalandırılmasını değil, toplum bakımından gösterdiği tehlike sebebiyle geleceğe yönelik, toplumu ilerideki suçlulardan koruma amacını taşır. Halbuki çocuk adalet sisteminde, topluma nazaran çocuğun yararı gözetilmeli, çocuğu cezalandırmaktan ziyade çocuğun yeniden toplumsallaşması amaçlanmalıdır³⁵².

39-Çocuk mahkemesinin felsefesi dört noktaya dayalıdır:

a-Çocuk için tek yargı, rehabilitasyon olmalıdır.

b-Çocuklar olgunlaşmadıkları için onlara yetişkin suçlu gibi davranılmamalıdır.

c-Suçlu olduğu kabul edilen çocuklar, genellikle ıslah edici bir kuruma yerleştirilmektense gözetim altına alınmalıdır.

d-Çocuklar, onların problemlerini anlayacak bir mahkemeye gönderilmelidir.

40-Çocuk mahkemelerinde hakimin görevini başarıyla yerine getirebilmesi için çocuk psikolojisini bilmesi, eğitim konularına yabancı olmaması, çocuk suçlulara hitap etmeyi bilmesi, onlara şefkatli bir dost ve koruyucu gibi görünmesi gereklidir. Ayrıca hakim yalnızca delilleri toplamak, şahitlerin bilgilerini dinlemek ve suç olayının kanunun hangi maddesine girdiğini araştırmakla yetinmez. Onun tüm çabası, suçun gerçek nedenlerini bulmaya, çocuk suçlunun hayatını öğrenmeye ve psikolojisini anlamaya yöneliktir.

---

³⁵¹ AKYÜZ,Emine,"Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması",İnsan Hakları Eğitim Dizisi,Milli Eğitim Basımevi,Ankara,2000,s.653

³⁵² YOKUŞ SEVÜK,Handan,"Adalet Komisyonu'nda Kabul Edilen Türk Ceza Kanunu Tasarısı'nın Yaş Küçüklüğüne İlişkin 31.Maddesi'nin Değerlendirilmesi",Türk Ceza Kanunu Reformu,Makaleler,Görüşler,Raporlar,Türkiye Barolar Birliği Yayınları:71,İkinci Kitap,s.190

41-Çocuk hakimleri, kararlarını verdikten sonra çocuk suçlularla ilişkilerini kesmemelidirler. Çocuk mahkemelerinin uzmanları, çocukların evde, okulda, sokakta ve başka yerlerdeki yaşamlarını, hareketlerini izleyerek mahkemeye düzenli olarak rapor etmelidirler. Bu raporlar, çocukların mahkemelerdeki özel dosyalarında saklanmalı, çocuktaki gelişmeye göre hakim daha önce verdiği kararı değiştirebilmelidirler.

42-Çocuk mahkemelerinin duruşma salonlarının düzenleme ve döşemesinde sadeliğe önem verilmeli, çocuğun kendisini rahat hissedebileceği bir ortam hazırlanmalıdır.

43-Batı literatüründe “Juvenile Delinquency” terimiyle açıklanan, tam karşılığı “reşit olmayanın suçluluğu” olarak çevrilebilecek olan bu terim “çocuk suçluluğu” olarak kullanılmakta olup bu hukuk dalının gelişmesi için hukuk fakültelerinde “çocuk suçluluğu” konusunda bağımsız kürsüler oluşturulmalı ve bu hukuk dalına ait dersler zorunlu olarak okutulmalıdır.

44-Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumlarında korunmaya muhtaç alanına ilişkin olarak çok kapasiteli, koğuş tipli toplu bakım merkezlerinin olumsuzluklarının ortadan kaldırılması için, çocukların kendilerini aile ortamında hissedebilecekleri daha küçük birimlerde en fazla 10-12 çocuğun kalabileceği güvenli bir site içerisinde müstakil binalardan oluşan çocuk kentleri kurulmalıdır.

45-Çocuk yuvası, yetiştirme yurtları, çocuk evleri ve sevgi evlerinde hizmetlerin sunumunda çocuklara verilen hizmetin niteliğinin artırılması gerekmektedir. Bunun için vardiya halinde en fazla 8 çocuğa bir bakım elemanı düşecek şekilde bir planlama yapılmalıdır.

46-Sokakta yaşayan çocuklar için bedensel, ruhsal ve duygusal gelişimleri açısından tehlike yaratabilecek risklerden korumak, temel gereksinimlerini gidermelerine yardımcı olmak, gerektiğinde geçici olarak barınmaları için, belirli bir süreçten sonra kendi kendilerine yeterli hale gelmelerini sağlayıcı her türlü sosyal hizmet müdahaleleri ile rehabilite edici mesleki çalışmaları gerçekleştirmek, aile ve toplum yönelik çalışmaları yapmak için Çocuk ve Gençlik Merkezleri kurulmalıdır.

47-Çocukları koruma hizmetleri yaklaşımında aile birliğinin korunması da gerekeceğinden, çocuğun kendi evi dışında bir kuruma yerleştirilmeden, ailesi yanında yaşamına devam etmesine imkan sağlamak üzere ailelerin ekonomik yetersizliklerinin

giderilmesine yönelik ayni-nakdi yardımların yapılması gereklidir. Böylelikle ekonomik yetersizliklerden dolayı suç işleme eğilimde olan çocukların, suç işlemelerinin önüne geçilmesi sağlanmış olacaktır.

48-Bir çocukla, durumu evlat edinmeye uygun bir kişi arasında hukuki bağlar sağlanarak, mümkün olduğunca çocukların aile ortamında yetiştirilmesi sağlanmalıdır. Bunun için özendirici çalışmalar yapılmalıdır.

49-Koruma altına alınan çocuklardan 18 yaşını doldurmuş olanların kamu kurum ve kuruluşlarının serbest kadro sayılarının binde biri oranında her yıl memur statüsünde işe yerleştirilmeleri sağlanmaktadır. İşe yerleştirme oranının arttırılarak, özel sektöre de zorunlu uygulamalar getirilerek bu çocukların işe yerleştirilmesinde özen gösterilmelidir.

50-5395 sayılı kanun, koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasında diğer bakanlık ve kurumları da görevlendirmiş olmasına rağmen, uygulamada, tüm çocuklar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na yönlendirilmekte ve bu kurum tek uygulama makamı gibi görülmektedir. Bu durum da, SHÇEK'in yükün arttırmaktadır. Bu sebeple diğer sorumlu bakanlıkların da çalışmalarını öncelikle tamamlamaları gerekmektedir.

51-Mağdur çocukların tanıklığında ses ve görüntü kaydı yapılması CMK m.52'ye göre mecburidir. Kanun sadece mağdur çocukların tanık olarak dinlenmelerinde görüntü veya ses kaydı yapılmasını öngörmüştür. Ancak, her ikisinin birlikte aranması çocuk yararına bir düzenleme olacaktır. Yasa sadece birinin varlığını yeterli görmüştür. Ayrıca mağdur çocuğun dinlenilmesi sırasında da psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi hazır edilmelidir³⁵³.

52-Çocuklarla ilgili yapılacak hukuki düzenlemelerde, Birleşmiş Milletlerin Çocuk Hakları Sözleşmesi, Pekin, Havana ve Riyad Kuralları ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi düzenlemeleri daima göz önünde tutulmalıdır³⁵⁴.

53-Çocuklar tarafından işlenen suçlarda, amaç daima çocuğun korunması olup, adaleti yerine getirme amacı daima ikinci planda olması gerektiğinden, mağdurların

---

³⁵³ YENİSEY,Feridun,Türk Pozitif Çocuk Ceza Hukukunun Aralık 2006 Profili,UNİCEF-1,s.27

³⁵⁴ YENİSEY,Feridun,"Genç Ceza Hukukunun Yeniden Yapılandırılması Hakkında Bazı Düşünceler",Çocuklar ve Suç-Ceza,Karşılaştırılmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 4,Ord.Prof.Dr.Sulhi Dönmezer'in Değerli Hatırasına Armağan,Seçkin Yayınları,Ankara,2005,s.43

zararları devlet tarafından karşılanmalıdır. Bu sebeple kanunlarda bulunan tazmin yükümlülüğü çocuk suçlular açısından uygulanmamalıdır.

54-Adli sicil kayıtlarında çocuklar hakkında özel düzenlemeler yapılmalıdır. Çocuklarla ilgili suç bilgileri ya hiç adli sicil kaydına geçirilmemeli veya çocuk 18 yaşına geldiğinde adli sicili temizlenmelidir.

55-Tutuklama konusunda titizlik gösterilmeli, gereksiz tutuklama yapılmamalı, davaların hızla sonuçlandırılması ve tutukluluk süresinin en aza indirilmesi konusunda özen gösterilmelidir.

56-Tutuklu ve hükümlü çocukların öğrenimlerinin aksamaması için kanuni düzenlemeler yapıp, bu hususa özen gösterilmelidir.

57-Bugün modern anlamda bir çocuk yargılaması sistemine sahip olan ülkeler bakımından çocuk mahkemeleri, çocuğun yargılanması bakımından dört tür özellik göstermektedir. Bunlar yargılamanın sadeliği, basitliği, gizliliği ve çabukluğudur. Bu ilkelerden sadece, gizlilik ilkesine Çocuk Koruma Kanunu'nda açıkça yer verilmiş, buna karşın sadelik, basitlik ve çabukluk ilkeleri hususunda Çocuk Koruma Kanunu'nda açık bir düzenlemeye gidilmemiştir³⁵⁵. Bu ilkelerin de bir an önce kanuni düzenleme yapılarak Çocuk Koruma Kanunu'nda düzenleme yoluna gidilmelidir.

---

³⁵⁵ BİLGİN, Mahmut, "Çocuk Suçluluğu ve Çocukların Özel Statüsü, Mukayeseli Hukukta ve Hukukumuzda", Adalet Dergisi, 1981, s. 4-6

BİBLİYOGRAFYA

KİTAPLAR

AKINCI, Yılmaz-ATAKAN, Tahsin, Psikolojik, Pedagojik, Hukuki Yönleriyle Suça Giden ve Suç İşleyen Çocuklar, Mim Yayınları, Hukuk ve Eğitim Serisi, Sayı:3, 1968

AKSAY, Bekir, Ceza Hukukunda Yaş Küçüklüğünün, Kusur Yeteneğine ve Sorumluluğuna Etkisi, Kazancı Hukuk Yayınevi, İstanbul, 1990

AKYÜZ, Emine, “Hakimin Velayet Hakkına Müdahalesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1973

ALACAKAPTAN, Uğur, Suçun Unsurları, Ankara Üniversitesi Hukuku Fakültesi Yayınları, No:372, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975

ALACAKAPTAN, Uğur, Suçun Unsurları, Ankara Üniversitesi Hukuku Fakültesi Yayınları, No:263, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970

ANKAY, Aydın, Çocuk Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 1999

ARSLAN, Çetin-AZİZAĞAOĞLU, Bahattin, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Asil Yayınevi, 1. Baskı, 2004

ARTUK, Mehmet Emin, Mukayeseli Çocuk Muhakemesi Hukuku, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul, 1987

ARTUK, Mehmet Emin, Ceza Hukuku Dergisi, “Ceza Kanununun Suç Siyaseti Bilimi Açısından Değerlendirilmesi”, Yıl:1, Sayı:2, Aralık 2006

ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA, 5237 Sayılı TCK'ya Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Genel Hükümler I, Yeniden gözden geçirilmiş 2. Bası, Turhal Kitabevi, Ankara 2006

ASMA,Türkay,Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Türk Çocuk Hukuku, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Günleri,Hakimevi, İstanbul, 1995

ATAR,Yavuz,Türk Anayasa Hukuku,Mimoza Yayınları,Güncelleştirilmiş 3. Baskı,2005

BAĞCI,Olcay,”Çocuk Yargılaması”,İstanbul Barosu Meslek İçi Eğitim Merkezi ve CMK Uygulama Servisi Eğitim Seminerleri Dizisi,İstanbul Barosu Yayınları,Cep Kitapları-VI,Şubat 2006

BAKICI,Sedat,Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler,Genişletilmiş 3.Bası,Adalet Yayınevi,Ankara ,2000

BALO,Yusuf Solmaz,Teori ve Uygulamada Çocuk Ceza Hukuku,Adalet Yayınevi,Kasım 2005

BALO,Yusuf Solmaz,Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması,Seçkin Yayınları,Ankara,2005

CENTEL,Nur-ZAFER,Hamide-ÇAKMUT,Özlem,Türk Ceza Hukukuna Giriş , 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu ile İlgili Mevzuata Göre Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 4.Bası,Beta Yayınları

DAMAR,Vedat,2253 Sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun (Açıklamalı –İçtihatlı),Adil Yayınevi,Ankara,2000

DEMİRBAŞ,Timur,Ceza Hukuku Genel Hükümler,Yeni Türk Ceza Kanunu ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna Göre Gözden Geçirilmiş 2.Bası,Seçkin Yayınları,Ankara,2005

DÖNMEZER,Sulhi-ERMAN,Sahir,Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım,Cilt:II, Yeniden Gözden Geçirilmiş 11.Bası,Beta Yayınları

DÖNMEZER,Sulhi-ERMAN,Sahir, "Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım", Cilt.II,10.Bası,İstanbul 1985

DÖNMEZER,Sulhi,Genel Ceza Hukuku Dersleri,İstanbul,2003

EREM,Faruk,Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümleri,Seçkin Kitabevi,12.Baskı, Ankara,1984,Cilt:I-II

EREM,Faruk,Ceza Hukuku Önünde Suçlu Çocuklar,Hukuk İlmini Yayma Kurumu Telif ve Tercüme Serisi,Cumhuriyet Matbaası,No:11,İstanbul,1940

EREM,Faruk-DANIŞMAN,Ahmet-ARTUK,M.Emin, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,Tümüyle Gözden Geçirilmiş 14. Baskı

EVİK,Ali Hakan,Çocuk Suçluların Yargılanması ve Yaptırımlarının Uygulanması Rejimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,İstanbul,1998, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bölümü

GÜNAY,Erhan,Türk İnfaz Hukuku,Seçkin Yayınları,Dördüncü Bası,Ankara,2002

GÖÇ,Lütfü,Çocuk Suçluluğu ve Polisin Yaklaşımı,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Kamu Yönetimi Anabilim Dalı ,Mayıs,2006

GÖLCÜKLÜ,Feyyaz-GÖZÜBÜYÜK,Şeref,Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Ankara,1994

HAKERİ,Hakan,Ceza Hukuku Temel Bilgiler,Seçkin Yayınları,2.Baskı, Ankara,2006

HODGKIN,Rachel-NEWELL,Peter,Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, Unicef(United Nations Children's Fund),Ajans-Türk Basın ve Dağıtım A.Ş.1998

İÇEL Kayhan, Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Kurumlar, TCK'nın 50.Yılı ve Geleceği, İstanbul, 1977

İÇEL,Kayhan-YENİSEY,Feridun,Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları,4.Bası, İstanbul, 1994

İÇEL,Kayhan-BAYRAKTAR,Köksal-YENİSEY,Feridun, Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş ve Türk Ceza Hukukuna İlişkin Açıklamalar,İstanbul,1989

İNANÇ,Veli,İngiltere'de Çocuk Mankemeleri,Ankara,Yeni Cezaevi Matbaası,1965

KAYMAZ,Seydi-GÖKCAN,Hasan Tahsin,Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma ve Önödeme, Seçkin Kitabevi,Ankara 2005

KONANÇ, Esin,Çocuk Suçluluğu, Türk Hukuku ve Toplumuna Üzerine İncelemeler,Ankara, 1974

KUNTER,Nurullah-YENİSEY,Feridun,Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku,Beta Yayınevi,12.Bası,İstanbul,2002

MÜFTÜOĞLU,Gülgün,”Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”,Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 10.Yılı Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu”,Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları,No:441,İstanbul,1993

ONURSAL,Betül-SAYITA,Sevgi Usta,Birleşmiş Milletler Belgelerinde Barış Kültürü ve Şiddet Karşıtı Olma ve Avrupa Konseyi Kararlarında Çocuğun Şiddet ve Kötü Muameleden Korunması,İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi Yayını,İstanbul 2002

ÖNDER,Ayhan,Ceza Hukuku Genel Hükümler,2.Bası, Cilt.2,İstanbul,1992

ÖNDER,Ayhan,Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul,1992

ÖZBUDUN,Ergun, Türk Anayasa Hukuku,Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara,1995

ÖZGENÇ,İzzet,Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), T.C.Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı,Ocak 2006

ÖZGENÇ,İzzet,Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi(Genel Hükümler),T.C.Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı,3.Bası,Ocak 2006

ÖZTÜRK,Bahri-ERDEM, Mustafa Ruhi-ÖZBEK, Veli Özer, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku ve Emniyet Tedbiri Hukuku,Seçkin Yayınevi,8.Bası,Ankara,2004

ÖZTÜRK,Bahri-ERDEM, Mustafa R.,Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler (Kişilere ve Mala Karşı Suçlar),Değişiklikler işlenmiş 4.Bası,Ankara 2005

ÖZTÜRK,Bahri-ERDEM, Mustafa Ruhan- ÖZBEK, Veli Özer, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku,Gözden Geçirilmiş 7.Bası,Seçkin Yayınları,Ankara,2003

ÖZTÜRK,Bahri-ERDEM, Mustafa Ruhan,Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku,Yeni TCK'ya Göre Yenilenmiş 8.Baskı,Seçkin Yayınları,Kasım,2005

PAZARCI,Hüseyin,Uluslararası Hukuk Dersleri, 1.Kitap, Ankara,1985

ULUĞTEKİN,Sevda,Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları, Türkiye Barolar Birliği,Ankara,2004

TANER, Tahir, Ceza Hukuku Umumi Kısım, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1953

TOSUN,Öztekin,Türk Suç Muhakemesi Hukuk Dersleri,İstanbul,1976,Cilt:2

ULUĞTEKİN,Sevda,Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporu(SİR) ve Gözetim Raporu(GR) El Kitabı,İngiltere Büyükelçiliği,Ankara,Mayıs 2005

SAVAŞ,Vural-MOLLAMAHMUTOĞLU,Sadık,Türk Ceza Kanununun Yorumu, Seçkin Yayınevi,Ankara,1994

SECHECK,Heinrich-İÇEL,Kayihan-BAYRAKTAR,Köksal YENİSEY,Feridun, Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş,İstanbul 1989

SEROZAN,Rona,Çocuk Hukuku,Vedat Yayıncılık,İstanbul,2005

SEVÜK, Handan, Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998

SÖLEZ TAN,Umran,Çocuk Ceza Hukuku Araştırmaları, İstanbul,2001,Kazancı Yayınları

SOYARSLAN,Doğan,Ceza Hukuku Genel Hükümler,Ankara, 1998,Yetkin Yayıncılık

ŞAFAK,Ali,Ceza Hukuku Genel Hükümler,T.C.Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Akademisi Başkanlığı,Nisan,2003

ŞİMŞEK,Emir Erdem,Çocuk Suçlularının Yargılanması ve Alınacak Güvenlik Tedbirleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi,2004

YAŞAR,Osman,”Son Değişikliklerle Gözden Geçirilmiş Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu”, Haziran 2005

YENİSEY,Feridun,”Genç Ceza Hukukunun Yeniden Yapılandırılması Hakkında Bazı Düşünceler”,Çocuklar ve Suç-Ceza,Karşılaştırılmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 4,Ord.Prof.Dr.Sulhi Dönmezer’in Değerli Hatırasına Armağan,Seçkin Yayınları,Ankara,2005

YENİSEY,Feridun,Türk Pozitif Çocuk Ceza Hukukunun Aralık 2006 Profili,
UNİCEF-1

YURTCAN,Erdener,Çocuk Koruma Kanunu ve Yorumu,Kare Yayınları,2006

“Çocuk ve Adalet Sisteminde Uzlaşma”,İstanbul Barosu Çocuk Hakları
Merkezi Atölye Çalışması ,İstanbul Barosu Yayınları ,2006

Çocuk Ceza Adalet Sistemi,Unicef Türkiye Temsilciliğinin Çocuk Ceza Adalet
Sistemini iyileştirme çalışmaları dahilinde İngilizce'den Türkçe'ye çevrilip bastırılan
Innocenti Digest

**Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu,Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında
Kanun**(Gerekçe-Yargıtay Kararları,B.M. Çocuk Hakları Sözleşmesi,B.M. Pekin
Kuralları,Yargıtay Kararları ve AİHM kararları Şerhi İle),İstanbul Barosu Çocuk
Hakları Merkezi Yayını,İstanbul 2001

MAKALELER

AKYÜZ,Emine,”Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun
Eğitim Hakkı”,Milli Eğitim Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, Sayı:151

AKYÜZ,Emine,”Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve
Güvenliğinin Korunması”,İnsan Hakları Eğitim Dizisi,Milli Eğitim
Basımevi,Ankara,2000

AKYÜZ,Emine,”Çocuk Mahkemeleri Kanununun Çocuk Güvenliği Açısından
Değerlendirilmesi” ,Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu,Ankara
Üniversitesi Edebiyat Bilimleri Fakültesi Yayınları,No:130,Ankara,22-23 Haziran 1983

ARAL,Neriman-GÜRSOY,Figen,”Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve
İstismarı”,Milli Eğitim Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, Sayı:151

ARIKAN,Seçkin,”Çocuk ve Adalet Sisteminde UZLAŞMA”,İstanbul Barosu
Çocuk Hakları Merkezi Atölye Çalışması ,İstanbul Barosu Yayınları,2006

ARTUK, Mehmet Emin, "Emniyet Tedbirleri", Argumentum, İstanbul, Haziran 1992, sayı:2

ARTUK, Mehmet Emin - TAN SÖLEZ, Umran, "Çocuk Ceza Hukuku Açısından Kamu Davasının Açılmasının Erteleenmesi", Argumentum, Yıl. 2, C.2, Sayı 19, İstanbul, Şubat 1992

ARTUK, Mehmet Emin - TAN SÖLEZ, Umran, "Ceza Hukuku Açısından Hükümün Erteleenmesi Müessesesi", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt.47, Sayı 1- 2, İstanbul, Ocak - Haziran 1992

AYDIN, Mustafa, "Yeni Düzenlemelere Göre Tutuklama", HPD, Sayı:3, Nisan, 2005

AYDIN, Murat, "Soruşturma Aşamasında Çocukların Tutuklanmasına Karar Vermede Görevli Mahkeme", Terazi Hukuk Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Eylül 2006

BİLGİN, Mahmut, "Çocuk Suçluluğu ve Çocukların Özel Statüsü, Mukayeseli Hukukta ve Hukukumuzda", Adalet Dergisi, 1981

ÇOLAK, Haluk, "Yeni Türk Ceza Kanununda Cezaların Erteleenmesi", Adalet Dergisi, T.C. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, 26. Sayı, Eylül, 2006

DAĞLAR, Sevda, "Tedbir Müesseseleri ve Çocuk Yargılamasında Uzmanların Rolü, Çocuk Hukuku ve Çocuk Yargılaması Hukuku Semineri", İstanbul Barosu Dergisi, C.69, Sayı 1-2-3, 1995

DAĞLAR, Sevda, "Tedbir Müesseseleri ve Çocuk Yargılamasında Uzmanların Rolü", İstanbul Barosu Dergisi, Cilt:69, Sayı:1-2-3

DÜLGER, İbrahim, "Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Duruşmanın Açıklığı", HPD, Sayı:3, Nisan, 2005

GEMALMAZ,Mehmet Semih,”Küçükler Bakımından Adaletin Yürütümü Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları(Pekin Kuralları)”,Çocuklar ve Suç-Ceza,Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 4,Seçkin yayınları,Ankara,2005,s.51

GÜLER,Murat,”Çocuğun Güvenliği Bakımından Çocuk-Suç İlişkisi ve Çocuk Polisi”,Milli Eğitim Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül,2001

HAFIZOĞULLARI, Zeki, “Emniyet Tedbirleri”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C.46, Sayı 3-4, Ankara, 1991

HAFIZOĞULLARI,Zeki,www.abchukuk.com/makale/makale310.html,Erişim Tarihi: 31.07.2007

HANCI,İ.Hamit,www.med.ege.edu.tr/m_hanci/cocukbildirgei.html, Erişim Tarihi:31.07.2007

İÇEL,Kayhan,”Çocuk Mahkemeleri Kanunu Üstüne Düşünceler”,İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecbuası,İstanbul, 1980,Cilt.45, sayı:1-4

İÇEL,Kayhan,”Federal Almanya’da Genç Suçlular İçin Ceza Hukuku”, İÜHFM, C:34, 1969

İNAN, Ali Naim, “Medeni Hukukta Velayet, Vesayet ve Kayımlık”, İstanbul Barosu Dergisi,C.69, Sayı 1-2-3, İstanbul, 1995

MERAN,Necati,”Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar”,T.C. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı,Adalet Dergisi,Ocak,2007,Sayı:27

ONUR,Esin,”Çocuk Mahkemeleri Yasasının Genel Değerlendirilmesi”,Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu,Ankara Üniversitesi Edebiyat Bilimleri Fakültesi Yayınları,No:130,Ankara,22-23 Haziran 1983

ONURSAL,Betül,”Çocuk ve Adalet Sisteminde UZLAŞMA”,İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi Atölye Çalışması,İstanbul Barosu Yayınları, 2006

ONURSAL,Betül,”Çocuk Yargılamasında Uluslararası Boyut”,Çocuk Hukuku ve Çocuk Yargılaması Hukuku Semineri, İstanbul Barosu Dergisi,İstanbul,1995,C:69,Sayı:1-2-3

ÖKTEM,Niyazi,”Türk Mevzuatının ve Özellikle Çocukları Koruma Kanununun Değerlendirilmesi”,Çocuk ve Genç Adalet Sistemi,İstanbul Barosu Yayınları,2006

ÖMEROĞLU,Ömer,”Küçük Sanıkların Muhakemesi”,İstanbul Barosu Dergisi,Cilt.67,Sayı:1-2 , İstanbul 1993

ÖZBEK,Veli Özer –DOĞAN,Doğan,”Ceza Muhakemesi Kanunu’nda 5560 Sayılı Kanunla Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”,Ceza Hukuku Dergisi,Yıl:1,Sayı:2,Aralık 2006

SARIBOĞA,Zeynel,”Çocuk ve Adalet Sisteminde UZLAŞMA”,İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi Atölye Çalışması,İstanbul Barosu Yayınları ,2006

SÖLEZ TAN,Umran- ARTUK, Emin, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:47, Ocak-Haziran 1992, Sayı:1-2, Prof.Dr. Gündüz Ökçün’e Armağan

SÖZÜER,Adem-DURSUN,Selman,”TCK,CMK ve Kabahatler Kanunundaki Son Değişiklikler Ne Getiriyor?”,HPD,Sayı.9,Aralık 2006

ŞENSOY,Naci,Çocuk Suçluluğu ve Küçüklük,Çocuk Mahkemeleri ve İnfaz Müesseseleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Matbaası , Cilt.15,İstanbul 1949

TOPALOĞLU,Mahir,”Çocuk Koruma Kanunundaki Tedbirler Sorunu”,Terazi Hukuk Dergisi,Yıl:2,Sayı:12,Ağustos 2007

TÜRK,Hikmet Sami, www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/4_sayi.htm, Erişim Tarihi:
01.04.2007

ULUĞTEKİN, Sevda, “Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal Hizmet Kuruluşları”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 10.Yılı Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No. 441, İstanbul, 1993

USTA, Sevgi, “Türkiye’de Çocuğun Korunması”, İstanbul Barosu Dergisi, C.69, Sayı 1-2-3, İstanbul, 1995

ÜNVER,Yener,”Çocuk Koruma Kanunu”,Güncel Ceza Hukuku ve Kriminoloji Çalışmaları,İ.Ü.Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını,İstanbul,2005

YOKUŞ SEVÜK,Handan,”Adalet Komisyonu’nda Kabul Edilen Türk Ceza Kanunu Tasarısı’nın Yaş Küçüklüğüne İlişkin 31.Maddesi’nin Değerlendirilmesi”,Türk Ceza Kanunu Reformu, Makaleler,Görüşler,Raporlar,Türkiye Barolar Birliği Yayınları:71,İkinci Kitap

www.adlitip.org/yazilar/turkce/konular/cocuk/sucaitilen_cocuklar.htm, Erişim Tarihi:31.07.2007